

TREĆE ODAJE - NAUČITI BESPLATNOST DARA; ZA DALJNJI HOD: PONIZNOST, STRPLJIVOST, POSLUŠNOST

Treće odaje označuju stanje onih duša koje su već uredile svoj nutarnji i vanjski život, ne padaju u svojevolske ni teške ni lake grijeh. To je stanje jednog dosegnutog stupnja prividnog savršenstva kršćanskog života. Ali u njima je još prisutno u velikoj dozi duhovno sebičublje i samodopadnost. Za daljnji put treba im više poniznosti i poslušnosti. Stanje duša je označeno jednom postojanošću kršćanskog života, Božja milost ih vodi u kušnje a molitva većoj otvorenosti prema Bogu. To je jedno stanje koje je naglašeno u molitvi sabranosti.

U jednoj usporedbi opisa paralelizma duhovnog puta sv. Terezije i sv. Ivana od Križa na ovom razvojnom stupnju duhovnog života za daljnji duhovni rast duša treba proći tamnu noć sjetila.

Duše koje su pomoću Božjom i ustrajnošću uspjele nadvladati prethodne tegobe ulaze u treće odaje: duhovno stanje koje Terezija već naziva blaženim (Z III, 1, 1).

Svetica ovako ocrtava moralno stanje duša tih odaja: *»Toliko ne žele uvrijediti Njegovo Veličanstvo pa se i lakih grijeha čuvaju; one su i prijateljice obavljanja pokore, svojih satova sabranosti, dobro troše vrijeme, vježbaju se u djelima milosrđa prema bližnjemu, vrlo su umjerene u govoru, oblačenju i vođenju kuće one koje ih imaju«.* (Z III. 1, 5).

Savršenu sliku tih duša Terezija nalazi u liku bogatog mladića iz Evandjelja, koji je mnogo učinio, ali treba ići dalje. Tu je baš glavna opasnost za te duše: pomisle da su dosad već puno učinile te da za to trebaju biti nagrađene posebnim milostima. A ako se to ne dogodi, upadaju u nemir i gube strpljivost. Čeznja za određenim duhovnim iskustvima jest istinska opasnost za osobe tih odaja. Zato Terezija posebno inzistira na poniznosti koja se mora očitovati u strpljivosti i vedrini: ponizan je onaj tko čeka i zadovoljan je onim što primi, svjestan da je i to samo dar, a ne zasluga.

Tu ona još nadodaje potrebu ljubavi koja se dokazuje djelima, što uvijek iznova naglašava (Z III. 1, 7) te na kraju ostavlja savjet: *»Ono što bi, čini mi se, donijelo puno koristi onima koji se po Gospodnjoj dobroti nalaze u ovom stanju (...) jest čvrsto nastojanje na hitrosti u poslušnosti; i makar ne bili redovnici, bila bi velika stvar - kao što to čine mnoge osobe - imati se kome uteći da se ne vrši vlastita volja«* (Z III. 2, 12).

Ovo je jako zanimljiv i jako važan prijelaz u duhovnom životu. Tko ulazi u III. odaje? Kaže sv. Terezija Avilska u Z III. 1, 1, oni koji su po Božjem milosrđu savladali ove bitke svojom ustrajnošću i ušli u 3. odaje. Koji se bore ustrajno i savladaju razne bitke ti ulaze, ostali ostaju negdje niže, koji su nadišli neke borbe i neke probleme. U 3. odajama kreposti počinju nadvladavati nad porocima. Npr. neka osoba se srdi, jako se srdi, i bori se sa srdžbom. U ove odaje se ulazi kada blagost počinje nadvladavati nad srdžbom. Terezija kaže u Z III. 1, 7 da puno duša dolazi do ovdje. Kako sama Terezija opisuje ove duše? Z III. 1, 5 – Terezija još prije ovoga govori o relativnim sigurnostima tih duša, znači te duše su postigle određene nutarnje pobjede i stanja, tako da imaju relativnu, dosta veliku, nutarnju slobodu i sigurnost. Ali, ipak Terezija jako opominje da ta sigurnost može postati pretjerana i može dovesti do pada u grijeh, pa onda opominje kako su pali ovi i pali oni. Problem je što te duše bez da to znaju same u sebi imaju puno drugih stvari koje same nisu svjesne. Autor koji ja ovdje konzultiram s pravom naglašava ako bismo gledali molitveni tijek duša u ovim odajama, ide se prema pojednostavljenoj molitvi meditacije. (P 28, 7; P 29, 6)

Terezija Avilska kada govori o 3. odajama koristi lik bogatog mladića iz evandjelja, mladić je mislio da će njega Isus samo potapšati i govoriti mu bravo, da bi svi trebali biti poput njega, a Isus čini upravo suprotno. Isus ga poziva na put većeg savršenstva i siromaštva, naravno ne samo u materijalnom smislu, nego i duhovnom. Želi ga povesti putem ogoljenja duše kao takve. On se

tome protivi. Treba puno poniznosti, gotovo krik Terezije u broju Z III. 1, 7 ... poniznost i poniznost. Terezija kaže nemojte misliti da su za daljnji put Bogu potrebna naša djela, već naša dobra volja. Ovaj bogati mladić se zaustavlja na onome što on čini, nisu mu potrebna naša djela, već Mu je potrebna naša volja. Tko se još u Bibliji zaustavlja na našim djelima i loše je prošao zbog toga? Farizej u hramu. Dok hvali se svojom pobožnošću i svojim djelima, istovremeno sebe uznosi zbog toga. To je ta zapreka 3. odaja. To je prikriivena oholost kao takva, i postoji opasnost vratiti se, jer duše nisu učvršćene ni u krepostima ni u duhovnom životu. (čitanje Z III. 2, 1) Terezija opisuje to stanje već kao blaženo, duša je već uredna u svim stvarima, ali vidi se stvarno stanje njihovog duha na njihovom duhovnom putu kada im dođu kušnje.

I to nisu velike kušnje, već male kušnje, one im razbiju čitav njihov nutarnji svijet, do te mjere, kaže Terezija Avilska da se ona brinula, i to jako se brinula o tome. Jako je fina napast ovih duša, tako da kod ovih duša imamo jednu mješavinu, kreposti i oholosti, dobre volje koje uistinu imaju i vlastitih iluzija. One imaju jako visoku misao o sebi zbog duhovnoga puta, znači imaju iluzije, ali su jako, jako u velikoj opasnosti da se vrata nazad, čak i van zamka, odnosno da padnu duhovno. Problem je taj što će Bog te njihove iluzije morati razbijati u njima samima. Možda je ovo srž problema ovih duša, i ovo je glavni njihov problem, ovdje Terezija ogoljuje glavni njihov problem. (Z III. 2, 3) Ove duše smatraju se svetima, i žele da ih druge duše smatraju svetima. Stanje do kojih se dolazi, ali im to isto stanje postaje zapreka. Oni će morati ići dalje putem većeg nutarnjeg ogoljenja. Autor kojeg ja ovdje konzultiram s pravom naglašava, rekli smo već da ćemo imati nekoliko paralelizama. Ovdje duhovni prijelaz koji slijedi je onaj od sv. Ivana od Križa „Noć sjetila“. Znači, da bi Bog dalje poveo dušu iz ovoga stanja, da bi duša napredovala morati će ući u tu noć sjetila. Sada ćemo reći par riječi o tome, jedan brzi prikaz da vama kažem na kraju zbog čega smo ovo sve skupa navodili. Duša neće moći izići iz te lažne umišljenosti, ako je dragi Bog kroz to ne provede.

Treće odaje. Bojeći se (naučivši se strahu Božjem) u drugim odajama, duša se ojačala u odluci da više ne iziđe iz zamka te da ne prekine odnos ljubavi koji ju veže s Bogom. Naučila je živjeti u molitvi. Vjerna je svojim pobožnim vježbama i svakodnevnom razmatranju. Na određen način, Sveta Terezija kaže da je to zavidno stanje duša/stanje na kojem duša može zavidjeti. . Treće odaje 1.5,1.6. Duša je odlučna na putu dobra i za ništa na svijetu na bi učinila smrtni grijeh, a trudi se da ne čini ni svojevolumni laki grijeh. Treće odaje predstavljaju u biti stanje mnogih dobrih Kršćana i ostatak će cijeli život na ovom stupnju duhovnog života. Gledano s asketskog gledišta to je jedna dobra nutarnja predispozicija jer treće odaje su ono što čovjek svojim naporima može postići. Tako da će on doći do tog svog cilja koji može postići, odnosno do određenog ispunjenja, ali se mora veoma truditi da se zadrži na tome stupnju. Radi se o tome da se mora u poniznosti staviti pred Boga koji želi dalje ojačati dušu na putu milosti. No, sv. Tereziji Avilskoj izgleda kao da nema nikakvih zapreka koje bi je mogle priječiti da ide u daljnje odaje. Gospodin neće to uskratit ako to žele.

Prema Castellanu stanje duša trećih odaja je postojanost duhovnoga života, milost vodi prema kušnjama koje Bog pripušta a meditacija i otvorenost Bogu je molitva koja odgovara ovim dušama, duše u svakoj od prvih triju odaja provode duge periode života, s tim da neke, treća može postati nepoželjna usidrenost te se više ne napreduje.

Treće odaje, I.5. Svetica ove duše (duše u ovom odajama) naziva izabranicima Božjim. (Treće odaje 2.2.) Duše nastoje/ Nastoji velikodušno odgovoriti na Božju ljubav, trude se slušati i vršiti volju Božju. (treće odaje 2.6) Trude se paziti na svoje zle sklonosti. (treće odaje 2.9.) Okoriste se rado dobrim primjerima onim oko sebe. (3,2.12.) Nisu savršeni, kaže/tumači sveta Terezija, ali su izabranici. Oni postaju svjesni svojih slabosti i nedostataka. (ne) Traže nadoknadu za njih u pohvalama svojih kreposti, kaže sv. Terezija (2.6.) Poniznost je pomazanje za svaku izranjenost i da smo njom dobro pred Bogom opskrbljeni, on koji je kirurg ne bi kasnio puno da nas ozdravi. Treće odaje su prožete strahom Božjim. Blagom onom tko se boji Gospodina... (psalam). To su i odaje kada se lako okrenuti nazad i vratiti. Lik koji sv. Terezija ima pred sobom u ovim odajama je

bogati mladić. (Treće odaje 1.6) Isus još ima puno toga reći duši. To je još neko savršenstvo puno više od onog koje duša do sad poznaje. Ali postoji opasnost da se duša vrati nazad. (Treće odaje 1.7.) Srž problema je u tome što je duša već jako bogata - barem ona to misli - svojim djelima bez kojih bi ljubav bila samo plod umišljaja ali je napast ta da sebi prisvoji ta djela. Jedna čudna igra je u duši tako da nesrećom/na žalost duša čini djela koja treba činiti, ali počinje se oslanjati na njih, imati povjerenje u njih. Tako pada u opasnost da postaje gluha za daljnje pozive ljubavi.

Zbog toga počinje okretati leđa kao što je to činio bogati mladić, a da to i ne primjeti. Radi se o složenom problemu teologije i duhovnosti, odnosa vjere i djela. Nema rasta u vjeri bez toga da činimo djela i treba ih puno činiti (molitva, dobra djela, milostinja, naponi i sve drugo). No, ta ista djela koja duša čini mogu postati kao neka vrsta umišljaja ili zahtjeva čovjeka prema Bogu i zasluga na koje se on oslanja. To je opasno stanje onih duša koje se smatraju savršenima. U biti, problem njihovog stanja je samodopadnost u ovim djelima koje čine.

„O Isuse koja li će reći da neće tako veliko dobro, posebice postoje prošla ono najmučnije? - Neće nijedna. Sve kažemo da ga hoćemo, ali kako je potrebno još više zato da Gospodin posvema posjeduje dušu, nije dosta to reći, kao što nije bilo dosta mladiću kad ga je Gospodin pitao želi li biti savršen'. Otkad sam počela govoriti o ovim odajama, imam ga pred sobom jer smo doslovce takve i najčešće otuda dolaze velike suhoće u molitvi premda ima i drugih uzroka; izostavljam neke unutarnje tegobe što ih imaju mnoge dobre duše, nepodnošljive i bez ikakve njihove krivnje, iz kojih ih Gospodin uvijek izvlači s velikom dobiti te one koje pate od potištenosti i drug bolesti. Na koncu, u svim stvarima moramo ostaviti sudove Bogu. Ono što smatram najuobičajinim jest ono što sam rekla jer kako ove duše osjećaju da ni zbog koje stvari ne bi učinile nikakav grijeh, te mnoge koje čak ni laki ne bi hotimice učinile i koje dobro utroše svoj život i svoj imetak, ne mogu se strpjeti da im se zatvaraju vrata da uđu onamo gdje je naš Kralj čijim se podanicama smatraju i to jesu. No makar ih puno imao zemaljski kralj, ne uđu svi do njegove sobe uđite uđite, kćeri moje, u nutrinu, pođite dalje od svojih sitnih djela jer zato što ste kršćanke sve ste to dužne i mnogo više, i dosta vam je što ste podanice Božje; nemojte tražiti toliko jer ćete ostati i bez čega. Pogledajte svece koji su ušli u sobu ovoga Kralja pa ćete vidjeti kakva je razlika između njih i nas. Nemojte iskati ono što niste zaslužile, niti bi nam smjelo pasti na pamet, koliko god služili, da to trebamo zaslužiti mi koji smo uvrijedili Boga“. (Z III 1,6)

Duše kao da osjećaju neko pravo pred Bogom da ih nagradi za njihova djela, utjehama i drugim privilegijama. (Treće odaje 1.6.) U odnosu na bližnjega lako padaju u duhovnu zavist. Uspoređuju sebe s drugima, trpe kada vide da su drugi bolji od njih ili da imaju neke povlastice. U oba slučaja to je veliki nedostatak poniznosti. (Treće odaje 1.6.7.) Svetica kaže da uistinu mi koji smo svjesni da smo vrijeđali Boga ne bi nam ni trebalo doći u pamet da smo nešto zaslužili sada kada mu dobro služimo. O poniznosti: (Treće odaje 1.9.) Kaže svetica kad je neka duša uistinu ponizna: ako joj Bog ne daje utjeha uvijek joj daje mir i osjećaj da je zadovoljna, čak zadovoljnija od drugih pa makar one doživljavale osjetne utjehe na bilo koji način.

U biti poniznost je ta koja treba povezivati djela i vjeru. Uistinu i najvelikodušnija djela koja mi činimo mogu koristiti samo pod uvjetom da se mi smatramo beskorisnim slugama i da Bog nije ni koji način dužan ili obvezatan dati nama nešto. (treće odaje 1.8.) To da smo beskorisne sluge nije prezir samog sebe niti depresivni osjećaj na bilo koji način. Ono što smo mi dobili od Boga i to obilno, treba postati plodonosno. Naša dobra djela koja činimo su samo ponizni pokušaj da uzvratimo na beskrajno dobro koje nama Gospodin čini. Terezija rješava to pitanje moralno, teološko i duhovno u trećoj odaji 1.7. Kaže svetica: „ ljubav kćeri moje ne treba biti plod naše mašte nego treba biti dokazana djelima, ali nemojmo misliti da Bog treba naših djela nego potpuno opredjeljenje i odlučnost naše volje. (Treće odaje 1.6)

Opis duhovnih poteškoća stanja duše ovih odaja

Svetica opominje da se ide dalje ili da se ide preko naših malih djela, a događa se u duši jedan umišljaj profinjene napasti stanja duša u ovim trećim odaja. Ove duše izgledaju kao da su savršene, da su došle do zrelosti da bi mogle ovladati svime, ali kako se bijedno pokolebaju kada padnu u kušnju i ne prihvaćaju pomoć ni savjet bližnjih. (treće odaje 2.1.) Misle da su bile zadobile puno zasluga pred Bogom i da imaju neku superiornost u odnosu na bližnjeg. One kao da su same sebe već kanonizirale, proglasile svetima. Terezija opisuje i ponavlja kako te duše u sebi to proživljavaju. (treće odaje 1.7.13.) Tumači: umišljaju da su napravile veliki napredak u krepostima i da su u stanju učiti druge. (Treće odaje 2.1.) Zato rado se stavljaju u to stanje učitelja duhovnog puta i savršenstva, a iako same ne znaju što je to. (Treće odaje 2.13.) Ne prihvaćaju da im netko prigovara odnosno da se ne slaže s njima. (treće odaje 2.2.) One kanoniziraju u svom razumu kušnje koje trpe i htjeli bi da to kanoniziraju drugi. (treće odaje 2.3.) To kanonizirati zapravo znači da smatraju da su to neke velike svete stvari - njihove velike kušnje i sve drugo dokaz da su one svete. Oni bi htjeli da su svi kao oni. (Treće odaje 2.5.) Oni na nerazuman način umišljaju da bi svi trebali kročiti njihovim putem. (Treće odaje 2.13,) da bi trebali biti dobri kao oni. Oni se skandaliziraju zbog mnogo toga iako bi mogli naučiti puno od onih kojima se čude. (treće odaje 2.13.) Opis koji smo iznijeli, a koji Terezija iznosi izgleda kao neka vrsta karikature; oponašanje ovih takozvanih „savršenih“ u odnosu na bližnjega je nevjerojatno ali istinito, odnosno tako se događa. A kako to da duhovne osobe mogu usvojiti ta smiješna stanja nutrine kako nama to izgleda. Zapravo proizlazi iz toga kako su oni naučili put svoga duhovnoga rasta prema savršenstvu, a to je put jako kontroliran, jako odmjeren, narcisoidan ili samodopadan. Bez prevelikog entuzijazma i bez velikih poleta ljubavi i želja. Evo kako sveta Terezija to opisuje: Te su osobe jako racionalne, ali ne treba se bojati da će ih zahvatiti polet ljubavi. (Treće odaje 2.7.) Služe Bogu hodeći malim koracima kao da ne bi nikada htjeli doći. (treće odaje 2.7.) Hode sa toliko opreza da njima sve izgleda kao zapreka jer se svega boje. (treće odaje 2.8.) Dakle, kako uzrečica kaže: „lahko, mehko i polahko“. Svetica ovdje zapravo opisuje naša nutarnja stanja kad se nalazimo u duhovnoj borbi samo sa našim ljudskim silama. Terezija treće odaje naziva i mjestom želje, (treće odaje 1.5.) gdje bi se trebala učiti rasti želja prema dragomu Bogu. Isto tako trebalo bi paziti na dosljednost između molitve i života. Može se naime naići nekada na neke osobe koje traže da bi mogle sudjelovati u patnjama Kristovim, ali na mali gubitak ovoga ili onoga (novca) odmah se uznemire. Nagomilavaju stvari više nego što im treba. (Treće odaje 2.4.)

Ili na promjer, osoba se jako uznemiruje jer je doživjela neki mali prezir, jer je izgubila malo svoje časti barem se to tako njoj čini. (Treće odaje 2.5.) One kao da se pitaju (treće odaje 2.4.) kako je mogao Gospodin tražiti od njih da sve dadnu i ostave sve njemu za ljubav. Usprkos svih ovih slabosti koje smo naveli ne treba zaboraviti da su te duše napredne i Terezija ih naziva prijateljima Božjim, izabranicima Božjim. Ali molitva koja bi najviše njima odgovarala i bila im bila najpotrebnija je meditativna molitva kako bi se naučili slušanju ili osluškivanju sve većih Božjih poziva. (treće odaje 2.6.) Važno je, kaže Terezija, u svemu se podložiti Bogu da naš život bude podložen njegovim odredbama, da ne činimo svoju nego njegovu volju. Na poseban način se naglašava potreba dviju kreposti. Prva je poniznost koja bi nas trebala voditi do prave spoznaje nas samih, a druga je poslušnost koja treba učiti da trebamo vršiti i bit spremni prihvaćati volju Božju ma kakva ona bila, a ne imati zahtjeve pred dragim Bogom. Također, ne činiti ništa svojevoljno, svojeglavo. (treće odaje 2.12.) Terezija Avilska govori, (treće odaje 2.12.) da će se duša jako okoristiti, ako se potruđi slušati nekoga npr. duhovnika, ali ne onoga tko ima istu sklonost, tj. koji je naklon prema nama, nego koji će nam pomoći da istinski razlučujemo naše nutarnje strane. Evo dakle jednog sažetka programa trećih odaja:

Treba se u svemu potpuno truditi vršiti volju Božju i činiti dobra djela, ali držati se beskorisnim slugama. 2. paziti na poniznost. trebalo bi voditi naše srce da se čuva da ima bilo kakvih zahtjeva pred Bogom. vježbati se u konkretnoj poslušnosti i podložnosti volji Božjoj. U molitvi Terezija ovako izriče :, Gospodine nemoj me kazniti tako da mi dadneš ono što ja želim i hoću ako nije istovremeno to tvoja želja i tvoja ljubav. Ako umrem samoj sebi a živim, neka živi u meni onaj koji je veći od mene.“ U biti, u trećim odajama duša bi trebala naučiti besplatnost Božjeg

dara i besplatnost našeg odgovora pred dragim Bogom. Castellano za svaku odaju pa tako i za ovu treću donosi jedno nutarnje stanje djelovanje milosti i predlaže molitvu koja odgovara tom stupnju duhovnog života. Dakle, za treću odaju nutarnje stanje duše je postojanost duhovnog života. Milost koju Gospodin na poseban način čini u duši je ta da šalje kušnje koje od Njega dolaze, a molitva je meditativna molitva, ali sve više otvorena Bogu.

Još nekoliko zaključnih misli o trećim odajama. To je jedno stanje u kojem je duša došla do velikog stupnja pobjede nad samom sobom i grijesima, strastima, ima jedan duboki mir, ne pada u teže grijeha, ali može biti s potencijalnim opasnostima jer duša misli da je već došla do određenog stupnja svetosti, da ne kažemo do same svetosti. Na neki način kao da je samu sebe kanonizirala, kao da ima neko pravo na milost, na Božje prijateljstvo i da je pravedno da Bog njoj uzvрати.

Na ovom stupnju duhovnog života Bog šalje razne kušnje kao prijatelj koji ga kuša nakon što je duša prije iskusila kušnje neprijatelja - zloga duha. Ovoga puta Gospodin šalje kušnje kako bi iskušao svoje službenike da se više otvore besplatnosti dara i da bolje spoznaju sami sebe. Bogati mladić je biblijski lik koji na poseban način označava ove treće odaje, a molitva trećih odaja je meditacija koja malo po malo ide sve više u sabranost i oslušivanje Gospodina.

Molitva trećih odaja: RAZMATRANJE I MOLITVA SABRANOSTI

Stupnjevi molitve: Molitva treba biti podvrgnuta razvoju koji je vlastit svakom prijateljstvu: sve dublja prisnost, uzajamno poznavanje, prožimanje, sve jednostavniji odnosi, sve do sjedinjenja osoba. Ideja o razvoju unutar molitve kao odnos s Bogom, jedan je od postulata (pretpostavki) Terezijine misli. Otuda proizlazi nauk o "stupnjevima". Tko živi molitveni život, započinje hod prema Bogu, čije etape su ipak bitno osobne: svako svođenje na zajedničku stupnjevitost ljestvicu je čisto tipološko; služi samo kao uporišna točka. U tom smislu svetica navodi različite "forme stupnjevite molitve". U osnovi svih se može istaknuti jedna osnovna shema: postoji oblik instinktivne i spontane molitve koja za Tereziju ostaje formirajuća i temeljna; slijedi meditativna molitva, svjesna i više ili manje razrađena, premda zahtjeva trud i asketski napor, na vrhu, je kontemplativna molitva, jednostavna i intenzivna, jedina gdje se ostvaruje osmoza između Boga i čovjeka u molitvenom činu. U Terezijinoj nauci ova zadnja forma zauzima privedigirano mjesto. Zasebne podjele su prisutne sa različitim kriterijima u knjizi *Moj život* te u *Zamak duše*.

U knjizi *Moj život* meditativna molitva zauzima mali prostor, sa samo jednim stupnjem: "prva voda". To je molitva u kojoj se moraju koristiti asketski naponi (duhovno štivo, misao, čuvstva) da se obrati Bogu. Iza nje slijede tri stupnjeva kontemplativne molitve: "druga voda", kada nas utjecaj Duha Svetoga dovodi do mira ili šutnje mnogostrukosti čovjekovih čina i napora, usredotočujući odnos s Bogom u jedan jednostavan pokret volje, koja je privučena od Dobra i od Ljubavi koji su joj uliveni. Slijedi "treća voda", simbolizirana provalom potoka u vrt duha: djelovanje milosti ili Božji pohod obuzima jadne ljudske napore; ljubav od njega ulivena ispunjava volju te se izljevava na razum, raširujući se na sav duh i određujući odnos s Bogom koji nadilazi sposobnosti ljudskih moći, "opijajući ih" ili "umirujući ih" ("borracher", "sueno de potencias"), razbijajući i raširujući ih da bi ih uputio prema jednom uzvišenijem životu i dinamizmu: početak "ekstatičnih" molitava. Na kraju, "četvrta voda", simbolizirana nježnom kišom s neba na vrt duše: dostiže se u čistu kontemplaciju u sjedinjenju s Bogom; jednostavni čini, intenzivni, neprestani, u bliskom odnosu slušanja i govora između Boga i čovjeka: viđenja, nagovori, objave... to su jednostavni oblici temeljne situacije: sjedinjenje.

U *Zamku duše* ova četiri stupnja postaju sedam: prvom ("prvoj vodi") odgovaraju tri etape prvih triju odaja. Drugi i treći stupanj su sjedinjeni u jednu samu etapu: četvrte odaje. Četvrti se stupanj ponovno trodjelno dijeli u tri završne odaje: sjedinjenje, pete odaje; ekstatička molitva, šeste odaje; savršena kontemplacija, sedme odaje. Od tih dvaju sinteza se može konstatirati kako, u terezijanskoj stupnjevitosti, "stupnjevi" odgovaraju na dvostruki razvoj: čovjekova djelatnost i

Božji utjecaj. Isključuje se tako ideja o molitvi kao unilateralnom događaju i uzlaznom usponu od čovjeka k Bogu.

Molitva sabranosti - Karmel jako inzistira, i to s pravom na meditaciji, i to je temeljna molitva. Svi karmelićani i karmelićanke imaju to u pravilima, konstitucijama. To je temeljna molitva i onda imamo razvojni put od meditacije prema kontemplaciji. Ova molitva sabranosti je jako u cjelokupnom molitvenom zdanju i duhovnom zdanju o kojem govori Terezija Avilska.

Molitva sabranosti je molitva jednostavnosti. Tako se zove viša forma razmatranja. Ona predstavlja krunu meditacije i uvod u mističku molitvu. Najbolji je dokaz jedinstvenosti duhovnog života Sastoji se ne u diskurzivnom razmišljanju vjerskih istina, nego u priprostom uživljavanju u božanske stvari, u jednostavnom zaljubljenom zagledavanju u nadnaravne stvarnosti. Molitva jednostavnosti gleda jasnije, prodire dublje i oduševljava jače od obične meditacije. Razmišljanje postaje "pogled" (intuicija), sva čuvstva samo jedno - ljubav. Tu je već Duh Sveti na djelu. Molitva jednostavnosti je milost, nagrada za vjerno i ustrajno razmatranje. Iz njega raste i u nj se često prelijeva. Ona nema određene tematike niti se može pripremiti poput meditacije. Sami je ne možemo proizvesti, ona ne zna za metodiku. Kad naiđe, treba da joj se prepustimo. Kad prođe, nastavimo s razmatranjem. Glavni joj je plod pojednostavljenje naše molitve, pobožnosti i života.

To je molitva koju je Svetica sama koristila i ona ju preporučuje. (P 28, 4; P 29, 4) Ona govori tu da dok god nije naučila tu molitvu, da nije znala moliti, i koliko je važna ta molitva sabranosti za njezin život. Sama Terezija naziva tu molitvu molitvom sabranosti, ona govori, duševne se moći sabiru u dubini duše i tamo traže Gospodina. Ona je jako puno postigla tom molitvom, to nije molitva koja bi bila kontemplativna, u smislu da je to čisti dar, ona ovisi o nama, ovisi o našoj volji i o našim moćima. Do ove molitve sabranosti duše može doći svojim vlastitim duhovnim naporima i mora se na to trajno usredotočiti.

Znači, to je u našem htijenju i uz pomoć Božje moći. To je molitva oko koje asketski dio puta mora se trsiti i boriti. Cilj te molitve sabranosti je upravo ta usredotočenost na Boga. To nije neka nutarnja neaktivnost u meditaciji, nego su duševne moći zauzete, time što čine i nutarnje čine. (P 28, 2) Znači ja mogu činiti čin prema Isusu, kajanja, divljenja, čašćenja i bilo čega drugoga.

Molitva meditacije se pojednostavljuje, gubi se slast umovanja, i želja za umovanjem, gotovo prirodno duša ide za motrenjem, za gledanjem, jednostavni pogled duše, pogled u šutnju, duša više nema potrebu da razmišlja, razmatra. I dalje se razmatra, ali duša više u šutnji gleda – Isusa, kako Ga bičuju, ili neke druge tajne vjere. Ta aktivnost duše ne mora škoditi miru, tišini i šutnji. To je aktivna šutnja, šutnja kojom osoba čini čine, gledam Krista kako se krvlju znoji i kažem Mu, Isuse ja Te ljubim, slava Ti Isuse. Tako autori uče da je to aktivna šutnja.

Sabranost je i u nauku svete Terezije dio molitvena procesa, dolazi između asketske (meditacije) i mističke (pasivni mir) molitve. Ona, još izrazitije od franjevačkih autora, govori da se put savršenosti razvija kroz molitvene stupnjeve. Radi se o dugotrajnom procesu koji polazi od usmene molitve, meditacije, sve do kulminacije procesa u duhovnom zaručništvu i braku. *Put k savršenosti* je priručnik kojim čitatelja uvodi u molitveni proces, premda ne razvija najviše stupnjeve molitvena procesa, koje je detaljnije izložila u knjizi *Moj život* (pogl. 14-21; 25-31 i 37-40) a, napose u *Zamku duše* (V-VII).

Premda je Francisco Osuna preko svoga djela bio Terezijin učitelj ove metode, ona je tu tematiku doktrinarno preradila, oslanjajući se na vlastitu molitvenu praksu i bogato mističko iskustvo. Ukratko ćemo sažeti njezin nauk, i to onako kako ga izlaže osobito u *Putu k savršenosti*.

Ona nije samo jedna od čitateljica i praktikanata Osunine metode, nego odabire ono što drži bitnim, što je njoj samoj koristilo u tom molitvenom procesu, i što onda želi predložiti svojim čitateljima. Naposljetku rezultira da je ono što veli učenica daleko praktičnije od samog učitelja.

Božje nastanjenje u duši

Komentirajući prve riječi Očenaša, *koji jesi na nebesima*, pita se:

„Mislite li da je malo važno znati što je to nebo i gdje treba tražiti vašega presvetog Oca?“ – i dalje nastavlja – „A ja vam kažem da je za rastresene duše jako važno ne samo u to vjerovati, nego i nastojati to spoznati iskustvom; jer, to je stvar koja vrlo veže misao i čini da se sabere duša“ (P 28, 1) Duša se mora pobrinuti naći to nebo, gdje će naći svoga Boga i sabrati se s Njim u molitvi. Svetica se poziva na sv. Augustina koji „kaže da ga je tražio na mnogo mjesta i da Ga je našao u sebi samome“ (P 28, 2).

Imajući u vidu ovu istinu, duši će postupno biti olakšana molitva, neke će poteškoće nestati gotovo same od sebe, a molitva će biti manje rastresena:

„Mislite li da je malo važno za rastresenu dušu spoznati ovu istinu i uvidjeti da joj nije potrebno ići na nebo zato da razgovara sa svojim Vječnim Ocem i da se naslađuje s Njime, ili pak da joj je potrebno govoriti glasno? Koliko god nečujno govorila, tako je blizu da će nas čuti. A ni krila joj nisu potrebna zato da Ga ide tražiti, već treba samo povući se u samoću i gledati Ga u sebi i ne iznenaditi se tako dobrom gostu, nego s velikom poniznošću razgovarati s Njime kao s ocem, moliti Ga kao Oca, iznositi mu svoje nevolje, tražiti od Njega pomoć za njih, shvaćajući da nije dostojna biti Njegova kći... Ophodite s Njime kao s ocem i kao s bratom, te kao s gospodarom i kao sa zaručnikom; jedanput na ovaj, drugi put na onaj način“ (P 28, 2.3).

Nebo u koje se duša mora povući je, dakle, ona sama, bliže joj je negoli ikoja druga stvar: u sebi samoj treba stoga započeti molitvu, tu tražiti svoga Gospodina. Da bi bolje pojasnila veličinu ljudske duše utječe se jednoj *usporedbi*, koja će potom biti temeljna ideja njezina najsustavnijeg djela „Zamak duše“:

„Znajmo, dakle, da je u nama palača neizmjernog bogatstva: cijela građevina od dragoga kamenja, onakva kakva dolikuje takvom Gospodinu, i da vi pridonosite tome da bude takva, budući da je zaista tako; jer nema zgrade takve ljepote kao što je čista duša i puna kreposti; a što su ove veće, jače blista kamenje, te da je u toj palači ovaj veliki Kralj, koji je smatrao shodnim da bude vaš Otac, i da je na prijestolju prevelike vrijednosti, a to je vaše srce“ (P 28, 9).

Definicija Sada kada je Terezija otkrila Božje boravište, da je, naime, mjesto gdje treba započeti svoju molitvu ona sama, preostaje joj sabrati se u mjestu Božjeg boravišta. Stoga molitvu sabranosti definira slijedećim riječima: „*Zove se sabranost, jer duša skuplja sve svoje snage i povlači se u sebe sa svojim Bogom*“ (P 28, 4).

Pridavala je veliku važnost interiorizaciji osjetila i duševnih moći u središtu bića. Malo dalje govori da se molitva sabranosti manifestira po učincima:

„Ako je sabranost istinska, posve se jasno primijeti, jer ima stanovito djelovanje. Ne znam kako da to objasnim; tko je bude imao, shvatiti će; čini se da se duša uzdiže kao u igri, jer vidi da su igra sve stvari ovoga svijeta. Diže se u najpogodnije vrijeme, i poput onoga tko se povlači u jaku utvrdu zato da se ne boji protivnika. To je povlačenje osjetila od ovih izvanjskih stvari i, na taj način, njihovo odstranjivanje, a da se toga nije svjesno; zatvaraju joj se oči zato da ih više ne vidi i zato da se većma potakne vid očiju duše“ (P 28, 6).

U molitvi sabranosti ostvaruje se premještaj pažnje. Čovjek preko vanjskih osjetila živi izvan sebe, živi prema vani, zato je nerijetko pod dominacijom vanjskih utisaka. Ovom molitvom se koncentrira na Božju prisutnost u vlastitom srcu, usmjerava se tako prema unutra i iznova stječe

unutarnje središte: „To je povlačenje osjetila od ovih izvanjskih stvari i, na taj način, njihovo odstranjivanje, a da se toga nije svjesno“. Na taj način čovjek se postupno oslobađa dominacije vanjskih utisaka i počinje živjeti i djelovati iz vlastitog središta.

„Zaključujem time da se onaj tko to bude htio postići – jer je, kako kažem, u našim rukama – ne smije zamoriti, navikavajući se na ono što je rečeno, zato što to znači malo-pomalo zagospodariti samim sobom, ne gubeći se uzaludno, nego pridobiti sebe za sebe, što znači okoristiti se svojim osjetilima za ono unutarnje“ (P 29, 7).

Aktivna sabranost Radi se o načinu molitve koji ovisi o čovjekovom naporu i *osobnoj inicijativi*. Terezija voli to naglasiti da se osobe ne obeshrabre. Nakon što je govorila da duša može Bogu praviti društvo - „kada hoće u sebi unići u ovaj raj sa svojim Bogom i zatvara za sobom vrata svemu svijetu“ - svetica zatim nastavlja:

„Kažem 'hoće', jer shvatite da to nije vrhunaravna stvar, već je u našem htjenju i ono što mi možemo učiniti, uz pomoć Božju, jer se bez Njega ne može ništa, niti možemo sami od sebe imati dobre misli“ (P 29, 4).

Samo malo dalje potvrđuje istu ideju: „Zaključujem time da se onaj tko to bude htio postići – jer je, kako kažem, u našim rukama – ne smije zamoriti, navikavajući se na ono što je rečeno...“ (P 29, 7).

Primjena metode sabiranja Ova molitva je ponajprije *metoda sabiranja* a tek drugotno nova meditativna metoda. To znači da ona može biti povezana s drugim molitvenim izražajima i metodama (usmenom molitvom, strelovitom molitvom, meditativnim čitanjem, jednostavnim spontanom razgovorom, itd.).

«Bude li govorio, neka se nastoji sjetiti da Onoga s kime govori ima u samome sebi; bude li slušao, neka se sjeti da mora slušati Onoga koji mu govori posve izbliza. Konačno, neka ima na pameti da može ako hoće, ne odvajati se nikada od tako dobroga društva i neka požali, ako je na dulje vrijeme ostavio samoga svoga Oca kojega treba. Ako bude mogao, mnogo puta na dan, a ako ne, neka bude malo. Bude li to običavao, steći će dobit prije ili kasnije. Nakon što mu to Gospodin dade, ne bi to zamijenio ni za kakvo blago» (29, 7).

Jedna od važnih obilježja ove metode je bliskost ili intimnost koju ona uspostavlja između Sugovornika u molitvi: Boga i čovjeka. Njenom praksom iskustveno se doživljava ona Augustinova: Bog je "intimior intimo meo et superior superiori meo". Nije ovdje, naodmet navesti da Gabrijel od Sv. Marije Magdalene (1893-1953), najpoznatiji karmelićanski teolog novijeg razdoblja, u svom opisu Karmelske duhovnosti veli da je njena značajka „intimnost s Bogom“

Molitelj može svaku temu meditacije povezati s ovom metodom ukoliko je obavlja u svijesti Božje prisutnosti u svome srcu. U tom smislu veli jednu vrlo znakovitu, osobnu i ključnu rečenicu: »Nastojala sam što sam više mogla imati u sebi nazočnoga Isusa Krista, naše dobro i Gospodina, i to je bio moj način molitve« (Moj život 4, 7; 9, 4).

Terezija potiče na molitveni razgovor s Gospodinom prisutnim u nutrini vlastitoga „ja“: „ne iznenaditi se tako dobrom Gostu, nego s velikom poniznošću razgovarati s Njime kao s ocem, moliti Ga kao Oca, iznositi mu svoje nevolje, tražiti od Njega pomoć za njih, shvaćajući da nije dostojna biti Njegova kći, (P 28, 2).

Osim ovakvog spontanog razgovora, svetica svjedoči da se ovom metodom može obavljati usmena molitva razmatranje o otajstvima Isusova života, duhovno štivo, a svijesti te prisutnosti

može doprinijeti i slika Kristovo otajstvo možemo odabrati i prema subjektivnom duševnom raspoloženju kao i sam jednostavan kontemplativni pogled²⁰.

Ovu metodu posebice preporuča nakon Sv. Pričesti, jer je tada Bog na najintenzivniji način nazočan u nama sve dok se prilike kruha posve ne rastvore. *“Nakon što primite Gospodina, budući da imate pred sobom samu osobu, nastojte zatvoriti tjelesne oči i otvoriti oči duše, te gledati u svoje srce”* (34, 12) i jednostavno razgovarati s Njime.

Molitva sabranosti se ne svodi samo na vrijeme koje je isključivo posvećeno molitvi, nego *teži obuhvatiti cjelokupni naš život*, tada se rađa istinska kontemplativna osoba. Zato potiče da se i uslijed samih poslova na trenutak povučemo u sebe sa svojim Bogom: *“Makar trajalo samo trenutak - veli ona - ta pomisao da imam u sebi društvo, od velike je koristi”* (29, 5). Uz to, vjernik koji je svjestan tog društva, nastoji sve više živjeti i djelovati s Njim, po Njemu (po njegovim načelima) i za Njega, te oslobađati prostor svoga srca da u njemu ovaj nebeski Kralj doista kraljuje. Zato zaključuje: *„Konačno, neka ima na pameti da može ako hoće, ne odvajati se nikada od tako dobrog društva“* (P 29, 7).

Za razliku od nekih suvremenih meditativnih i samospoznajnih metoda, sabranost za Tereziju ne znači tek dublju svijest samoga sebe (poniranje u vlastitu nutrinu, proširenje svijesti, pokretanje dubokih snaga duše i sl.) nego je to poglavito prisutnost Drugome, susret. Biti sabran, za nju znači *biti prisutan Kristu*.

Dispozicija za kontemplaciju- Danas se može čuti kako netko podučava kontemplativnoj metodi. U tehničkom smislu riječi, ne može postojati kontemplativna metoda, jer je kontemplacija čista milost te se ne može iznuditi nikakvom tehnikom. No, može se uvjetno govoriti o metodama koje olakšavaju ili *oraspoložuju za milost kontemplativne molitve*.²¹ Među te onda svakako valja ubrojiti metodu sabranosti, jer ona uvelike pojednostavljuje molitveni proces, jača svijest blizine Sugovornika, olakšava intimni razgovor s Bogom i zajedništvo ljubavi. To pak nije nevažno, kad znamo da se u tome sastoji bit molitve prema Tereziji²².

²⁰ Imajmo u vidu da svetica nije bila sklona velikom razmišljanju: stoga nudi savjet dušama koje se nalaze u sličnoj poteškoći: *„Ne tražim od vas sada da mislite na Njega, niti da donosite velike sudove, niti pak da obavljate velika i uzvišena razmatranja vašim razumom; ne tražim od vas ništa više nego da Ga gledate“* (P 26, 3). Tajna terezijanske molitve je uistinu jednostavna i lagana: bez mnoštva riječi, bez brojnih pojmova, nego jednostavan pogled na božanskog Učitelja u čiju je potragu duša krenula. Ukoliko će se duša trditi djelovati na taj način, spoznati će da i nju Isus gleda, i da ne želi drugo doli naš pogled: *„Jer nikada, kćeri, vaš Zaručnik ne skida očiju s vas. Pretrpio je tisuću ružnih stvari i prezira protiv Sebe, i to nije bilo dosta da vas prestane gledati, pa zar je onda mnogo da, odvrativši oči s ovih izvanjskih stvari, kadikad pogledate na Njega? Shvatite da ne očekuje ništa drugo, kako kaže zaručnici, osim da Ga pogledamo* (Pj 2, 14). Čim budete htjele naći ćete Ga. Toliko drži do toga da Ga ponovno pogledamo da to neće propustiti“ (P 26, 3).

²¹ Obradujući detaljno taj pojam, T. POLI, istakao je, na koji način molitva sabranosti priprema kontemplativnu molitvu (doslovno, molitvu mira): *»Temeljni je princip (shvaćen kroz iskustvo) kako za aktivnu sabranost, tako i za molitvu mira, jest da Bog boravi u nutrim duše. Zato se molitvu, kao i sav duhovni život, predstavlja kao osobni intimni razgovor s Bogom i s Isusom. Konstitutivni elementi sabranosti stoje, na svim razinama osobe, u premještanju pažnje od svega što nije Bog prema Bogu, kao i od vanjštinu prema nutrim (na primjer: govoriti s Njim u vlastitoj nutrim, gledati ga u sebi, slušati ga u sebi). Na taj način osoba aktivno ostvaruje (premda na posve drugačiji način i ne pretendirajući pribaviti si vlastitim sredstvima pasivnost) ono što je najprikladnije (i tako navikava također vlastitu psihološku strukturu) slobodnoj akciji Božjoj u pasivnosti mira i sjedinjenja, u kojima se osjetila i moći vide sve više i više zatvorenima za vanjštinu i istodobno privučeni u nutrim gdje shvaćaju i kušaju Božju prisutnost«.* »'Recogimiento', 'recoger(se)' en santa Teresa se Jesus (1560-1577)«, 88 *Monte Carmelo* (1980) 3, str. 501-531. Str. 528-529.

²² Ona jasno ističe primat ljubavi u molitvi: *»Hoću da budete upozorene da bi se puno okoristilo na ovome putu i došlo do odaja do koje želimo, da stvar nije u tome da se puno razmišlja, već da se puno ljubi, i prema tome čini ono što vas pobuđuje da ljubite«.* ZD IV, 1, 7. I potom, u tom istom broju, tumači što je to ljubav.

»Njezina poruka, po našem mišljenju, ostaje poštena i čvrsto utemeljena, bez lakih obećanja, bez pretjeranosti u odricanju, bez kompliciranosti u tjelesnim položajima, usredotočena uvijek na bitno: prijateljski dijalog s Bogom,

Ona sam potiče sestre da se založe oko toga jer je to preduvjet za više (kontemplativne) molitvene stupnjeve: „Gledajte kako malo vremena za tako veliku dobit, budući da to znači postaviti *dobar temelj* za slučaj da vas Gospodin htjedne uzdignuti do tako velikih stvari, s time da nađe u vama pripravnost, nalazeći vas blizu Sebe“ (P 29, 7-8).

Umjesto zaključka

To je Terezijina metoda meditacije. Metoda vrlo jednostavna, prilagodljiva svakome koji u kratkom vremenu želi, duboku i pouzdano zajedništvo (bliskost) s Bogom. Svi je mogu prakticirati, neovisno o životnoj okolnosti, jer nikome, usprkos mnogostrukosti briga, nije preteško (dovoljno je malo dobre volje i navike!) naći trenutak da baci pogled ljubavi božanskom Gostu koji boravi u središtu našega srca. To je metoda koju je svetica uporno preporučivala svojim kćerima, kao najbolja priprema za najvišu molitvu, kada se Gospodin udostoji udijeliti je i koja sa sobom donosi brojne pozitivnih učinke²³:

„Gospodin neka pouči one koji to ne znaju, jer priznajem da nikada nisam znala što znači moliti sa zadovoljstvom, sve dok mi Gospodin nije pokazao ovaj način, a uvijek sam nalazila toliko koristi od te navike povlačenja u sebe, pa me je to navelo da toliko oduljim“ (P 29, 7).

„One koje se na ovaj način budu mogle zatvoriti u ovo malo nebo naše duše, gdje je Onaj koji je stvorio i njega i zemlju, i naviknuti se da niti gledaju niti budu tamo gdje se zabavljaju ova vanjska čula, *neka smatraju da idu po vrsnome putu* i da će sigurno stići piti vodu s izvora“ (P 28, 5). Uvjerena je da oni koji se ozbiljno posvete ovoj metodi „da će za godinu dana, a možda i za pola godine, u tome uspjeti, uz pomoć Božju“ (P 29, 8). Nauk koji je sažela od 26 do 29 poglavlja *Puti k savršenosti* sadrži ono što možemo nazvati *terezijanska metoda molitve u aktivnoj fazi*.

„nemojmo si umišljati da smo prazne u nutrima. A dao Bog da budu samo žene te koje su ovako neupućene; jer smatram nemogućim, kada bismo se potrudile misliti da imamo takvoga gosta u nama, da bismo se odavale stvarima ovoga svijeta, zato što bismo uvidjele kako su niske prema onima koje posjedujemo iznutra“ (P 28, 10).

TRI STAVA PREMA NAUKU SV. TEREZIJE KOJI SU OKOSNICA I KOJI SU JAKO VAŽNI ZA DALJNI DUHOVNI PUT:

a. *Potpuno samodarivanje samoga sebe* – prema Tereziji Avilskoj sam asketski napor, sav trud koji osoba ulaže na duhovnome putu, trudim se moliti, postim, radim ovo, radim ono, sve se sažima u to darivanje samoga sebe. Ono je najuže povezano uz kontemplaciju iliti uz više stupnjeve duhovnoga života. (P 16, 9/ P 32, 9) Terezija kaže otprilike ovo da Isus neće dopustiti veće stupnjeve molitve, niti izljev veće ljubavi u srce ako volja nije Njemu posve predana. Smisao je taj, znači to samodarivanje, potpuno darivanje samoga sebe, to je preduvjet s naše strane da Isus može, ako hoće, nitko ne može Isusa ni prisiliti niti to se može zaslužiti, to je čisti dar. Ali to

otkrivan u riječi, slici, Kristovoj osobi«. J. CASTELLANO CERVERA, »La oración, un mensaje para hoy«, u: *Temas teresianos*, str. 132-133.

²³ Navodi slijedeće učinke: brzo sabire misao. P 28, 4; povlačenje osjetila s izvanjskih stvari. 28, 6. 5; skuplja svoje osjećaje u sebe. 28, 6; jača duša na uštrb tijela. 28, 6; duša s vremenom zadobiva vlast nad voljom i na njenu se naredbu osjećaji povlače u nutrinu. 28, 7; brže se prima vatra božanske ljubavi, jer kako se nalaze blizu same vatre, mala je iskrica dovoljna pa da se zapali. 28, 8; duša se manje podaje stvarima ovoga svijeta, jer uvida veliko bogatstvo iznutra. 28, 10; živi više u Božjoj prisutnosti jer zna da ima Gosta i ne ostavlja ga sama. 28, 11; više se trudi da ne bude prljava. 28, 11. Obradeni su i u članku: U. BARRIENTOS, »Meditazione e raccoglimento«, u: *Santa Teresa maestra di orazione*, str. 154-156.

je čisti dar povezan sa voljom koja se potpuno daruje Gospodinu. Tu se Terezija žali (Ž 9, 1 / Ž 9, 2), kaže ona škrti smo u darivanju prema Gospodinu.

- Kada je duša škrtka prema Gospodinu, onda ona ima manje-više takav odgovor od Gospodina u duši. Znači apsolutna je potreba tog samodarivanja za daljnji duhovni rast koji ide prema ulivenoj kontemplaciji.

Koje su karakteristike tog potpunog samodarivanja? **Potpuno darivanje**, u karakteristici tog Kristovog potpunog samodarivanja nama. Isus je potpuno darovao samoga sebe nama, i onda u biti Isus hoće od nas odgovor ljubavi. Isus od duše neće ovo ili ono, hoće i to, ali to nije bit toga, Isus hoće dušu. Isus hoće svu ljubav duše, prva ljubav Bogu ide. Sva ljubav Bogu ide. I duša mora sa svoje strane u tom kontekstu, sa svoje strane nastojati oko svega toga. Druga karakteristika da je to **neprekinuti dar samoga sebe**, ne pridržava se samome sebi. Mnoge osobe posebno na početcima duhovnoga života, boje se ako se ja predam dragome Isusu što će onda od toga biti, biti će križeva jako puno, biti će ovoga, biti će problema, nema toga što nema.

Drugi se pridržavaju, dragi Isuse ja ću se tebi darovati ako... i onda stavljaš Isusu uvjete, Isus učini ovo ili ono... Znači to samodarivanje mora biti neprekinuto i potpuno, bez ikakvih uvjeta, bez ikakve nutarnje podrške za sebe. Treće, to **samodarivanje mora se često obnavljati**. Bilo koje nutarnje raspoloženje će se ukorjenjivati u duši samo po ove dvije dinamike, često obnavljanje toga čina, a drugo molitva za to. Mnogo sam puta pitao časne ili druge, kada se kaže da nemaju povjerenje, da li se mole Isusu da poraste njihovo povjerenje u Njega, i odgovor je uvijek nikada. To su zamke koje je još sv. Ignacije Lojolski opisao, neprijatelj napada dušu u njenim slabim stranama i onda samoj duši zatvori da se za to ozbiljno ne moli, oko toga ozbiljno ne trudi, i onda nikakvoga puta daljnijega nema. To isto vrijedi za predanje, ja nemam predanja u ruke Isusove, prvo se moraš moliti da sve predaješ u ruke Isusove, a onda da poraste tvoje predanje. Prvo moraš ga svaki dan obnavljati, predajem se Isuse tebi, sve predaješ u ruke Isusove, onda moraš se moliti, Isuse daj da moje predanje poraste. To su te dvije temeljne dinamike za svaki nutarnji stav. To sam naučio u francuskoj školi duhovnosti, oni su uglavnom u tome nastojali, znači kada su oni odgajali duše, na tome su nastojali.

Isto kod sv. Terezije Avilske imate sličnih citata. Znači to je bio prvi stav oko kojeg se duša mora truditi da bi ušla dublje u duhovni put, da bi ušla u IV. odaje.

b. Poniznost – sv. Terezija Avilska na nekoliko mjesta u III. odajama govori da duše ne idu dalje zbog nedostatka poniznosti. Onaj stupanj duhovnog života kojega su dosegle postaje im zapreka za dalje, jer nemaju dovoljno poniznosti. (Z III. 8) Znači ja sam prešao malo, a moje sestre više. Terezija se čuva da se ne uznosi u odnosu na svoje sestre. Ona kaže, pazite neka vam se vaši koraci čine malenima, a oni vaših sestara da su prešli više. Terezija sama govori (Ž 22, 11), da ona nikada nije veće milosti primila u duši, znači bilo koja veća milost koja je Terezija primila u duši povezan je sa njenim nutarnjim stavom koji je bio u tom stavu poniznosti. „Što se više neka duša ponizi u molitvi to je više uzvisi Gospodin... Nikada mi Bog nije udijelio neku veću milost, a da mi nije prvo udijelio da vidim svu svoju bijedu.“ - sv. Terezija Avilska

Znači Bog je vodio Tereziju tako da je išla dalje u stupnjevima duhovnog života po toj samospoznaji vlastitog ništavila i vlastite krhkosti, slabosti, bijede. Sjećate kada smo govorili kada smo spominjali sv. Ivana od Križa, da prva i glavna korist tamne noći sjetila je spoznaja sebe i svoje bijede. Na tom putu rasta u poniznosti, čak iz vlastitih grijeha se može izvlačiti ta korist, iz slabosti vlastite bijede i vlastitih padova, nutarnjeg siromaštva, ogoljenosti. Imate jedno prekrasno pismo sv. Terezije od Djeteta Isusa, pismo od 28. 5. 1897. namjerno je učinila čine nestrpljenja pred drugim sestrama kada su je počeli smatrati sveticom u samostanu, pa se ona jako radovala što su drugi vidjeli kako je ona nesavršena. Odnosno iz vlastitih poniženja ona izvlači za poniznost, koja je najvažnija od svih kreposti. To su umijeća svetaca koji su oni znali na vrhunski način koristiti.

U jednom trenutku Terezija Avilska se pita, pa što Bog ljubi toliko poniznost? (Z IV. 10, 7) Zato jer je istina. Bog ljubi toliko poniznost jer je Bog Istina. I ona duša koja je istinoljubiva ljubi poniznost,

a to da smo mi krhki, slabi, ovakvi, onakvi, to je istina pred dragim Bogom, mi smo samo stvorenja i još uz to ranjena stvorenja. Inače kada govorimo o ovoj poniznosti, imate razliku, jedna je poniznost koja je plod našega razmišljanja i meditacije, i to je dobro, ova poniznost o kojoj govorimo ona je više plod svijetla kojim Bog obasjava dubine duše u onome što duša nosi u sebi. Još ima puno onoga što je duša imala u sebi nepročišćenoga, ovakvoga i onakvoga, i svojih zlih sklonosti, i Bog to obasjava svojim svijetlom, i onda duša ima tu spoznaju i uzvišenosti molitve, i spoznaju poniznosti.

„Duša je više i brže uznapredovala negoli u prethodnim molitvama, a poniznost je još veća jer jasno uočava da za onu neizmjernu i veličanstvenu milost nije bilo njezina vlastita truda, niti je sudjelovala u njezinu ishodu ni stjecanju. Vidi jasno da je vrlo nedostojna, jer u prostoriji u koju ulazi puno sunca nema prikrivene paučine: vidi svoju bijedu. Taština je toliko izbačena da joj se čini kako je ne bi mogla imati, zato što je posve očigledno kako malo ili ništa ne može, da tu gotovo i nije bilo pristanka, nego se čini, premda nije htjela, da su zatvorili vrata svim osjetilima zato da bi bolje mogla uživati Gospodina. Ostaje sama s Njime, i što joj je činiti negoli ljubiti Ga? Niti vidi niti čuje, ukoliko to ne biva nasilu. Malo je toga što bi joj godilo. Prikaže joj se kasnije njezin protekli život i veliko Božje milosrđe, s punom istinitošću i bez potrebe da razum ide u lov, jer tu vidi pripravljeno ono što treba jesti i shvatiti. Sama od sebe spoznaje da zavređuje pakao, a da je kažnjavaju blaženstvom. Rastapa se u hvaljenju Boga, a i ja bih se sada htjela rastopiti. Blagoslivljani budite, Gospodine moj, jer od tako prljavoga gliba kao što sam ja pravite tako čistu vodu da bude za Vaš stol! Hvaljeni budite, o naslado anđela, koji toliko hoćete uzdignuti tako bezvrijedna crva!“ (Ž 19,2)

Suprotno od poniznosti je oholost. Čime se sve osoba može uzoholiti na putevima duha? Nema toga čime se ne može uzoholiti, vanjskim stvarima, može se uzoholiti u vlastitoj volji, jedna vrsta svojevoljivosti (ja, pa ja, jer ja tako mislim), može se uzoholiti zbog vlastitog razuma, inteligencije, sposobnosti, duhovnog dosega (ja sam najduhovniji i najsvetiji). Inače svetačke tradicija drži gotovo jednodušno da svi drugi poroci iz duše se mogu iskorijeniti, izuzev zadnjeg korijenja oholosti. Sv. pater Pio kaže, oholost napada i svece, onim istim sredstvima kojima se oni služe da duhovno rastu. (posti, radi, trudi se, silna velika čudesa čini, onda dolazi duhovna oholost, pa ga napada, ti si najsvetiji, ti si najbolji.) Zli napada svece svime time da ga diže. To je jedna od najvećih duhovnih borbi kojim se sveci bore. A onda je Bog vodio svece upravo u ove dubine o kojima mi nastojimo toliko mucati, ako ne barem govoriti. Sredstva za postizanje poniznosti: samospoznaja i molitva za poniznost treba biti. Mala Terezija kaže da tome pomaže poniženje. Na drugom mjestu kaže sv. Terezija Avilska da vrhunska stvar za poniznost može biti uspoređivanje sa Kristovim krepostima. Osoba može umisliti da je ona netko i nešto pred dragim Isusom, onda gledaš Kristove kreposti, npr. Krista bičuju, a On prašta, Isusa ubijaju, a On prašta onima koji Njega ubijaju. Onda gledaš samoga sebe, što je sa mojim praštanjem, na takav način osoba nastoji ići dublje u poniznost.

Znači rekli smo 3 temeljna stava koji mogu pomoći na putu prema ulivenoj kontemplaciji:

- **Potpuno samodarivanje Bogu**
- **Poniznost**
- **Šutnja**

Ima jedna povezanost u duhovnoj dinamici između ta 3 stava. Znači, prvo je **samodarivanje Bogu**, duša se daruje Bogu i time kuca na vrata Njegova Srca, i Bog uzvraća darom, On još velikodušnije mnogo puta uzvraća darom duši. **Poniznost** povećava u duši moć primanja, koliko ide dublje u vlastitu slabost, krhkost, ništavilo, to duša ima veću moć primanja od dragoga Boga.

c. Treći stav je **šutnja**, ona pospješuje Božje djelovanje u duši. Tako da su te 3 dinamike najuže povezane međusobno. Ima raznoraznih vrsta šutnja, jedna je šutnja jezikom, ako jezik ne šuti nema nikakve šutnje, a druga je šutnja, šutnja aktivnosti, aktivizma često puta. Tu je veliki problem.

Mnoge posvećene osobe kažu „moje redovništvo = sveta trka“. Za jedan duhovni rast treba gajiti šutnju, za koju smo već prije rekli. Jedan napor oko nutarnje šutnje, šutnje nutarnjih duhovnih moći. Sv. Montfort vezano uz meditaciju ovo preporuča, pazite ne budite previše aktivni u meditaciji, ostavljajući dovoljno prostora Božjem djelovanju koje čini svoje djelo u miru. Znači osoba i kada moli i kada meditira ne bi trebala biti previše aktivna svojim razumom. Treba znati stati, treba znati oslušivati sebe, ono što čitaš, dragoga Boga ili bilo čega. Ima jedna nutarnja žurba koja dušu može jako spriječiti na duhovnom putu. Duša ima potrebu da radi, radi ili da priča, pa misli da je to molitva. Bilo na koji način. Sa IV. odajama koji dolaze ćemo ući u mistični dio puta i to je početak ulivene kontemplacije.

Samo još jedna napomena, čuo sam više puta kada se u svetačkoj tradiciji govori o spoznaji svoje bijede, oni govore ovako, da je to zbog negativnog utjecaja sv. Augustina i negativnog poimanja ljudske naravi, što je to dominiralo, i odrazilo se u svim školama duhovnosti itd. Pa, nije baš to tako, ne bismo se složili, mi, a ni II. Vatikanski koncil, uzmite Radost i nadu, br. 10 i 13, gdje se govori o uzvišenom dostojanstvu čovjeka i o dubokoj bijedi čovjeka. Dostojanstvo, ono što je pozitivno i lijepo, mi stvoreni na sliku Božju, Sin Božji nas je spasio i otkupio, mi djeca Božja, mi sposobni za ljubav i Bogu hvala što je tako. Imate onda drugi dio, ima duboka bijeda, kao što koncil i Crkva uči da je Isus u Euharistiji, tako Crkva uči o čovjeku ovo „to što doznajemo iz Objave o čovjeku slaže se s nutarnjim iskustvom, ako čovjek pogleda u svoje srce nalazi da je sklon zlu, uronjen u tolike jade koje ne mogu potjecati od Njegova dobrog Stvoritelja. Ne htijući priznati Boga kao svoje počelo, poremetio je svoji zadnji cilj, tako da je čovjek sam u sebi podijeljen, zbog toga sav život ljudi i pojedinaca pruža sliku borbe, i to dramatične, između dobra i zla, svijetla i tame. Štoviše, čovjek otkriva da je nesposoban sam od sebe uspješno suzbiti nasrtaje zla, tako da se svatko osjeća kao okovan verigama.“ (Radost i nada, br. 13)

To Crkva uči o čovjeku, tako da se svaka duša osjeća kao okovana lancima, svatko ima svoje lance. Božja milost vodi dušu u te dubine ljudskoga duha, da duša vidi svoje lance, a lance duše kida Krv Kristova, Njegova spasiteljska muka, otkupljenje, spasenje, uskrsnuće. Ali, Bog vodi u te dubine dušu, onda ide proces preobraženja o kojem ćemo govoriti. Kod svih svetaca imate ovakve tekstove o ljudskoj bijedi. Sv. Otac Pio govori „udalji od mene Isuse žar svoje ljubavi, umrijeti ću od žara Tvoje ljubavi u mom srcu...“

Sada idemo **u IV. odaje**, počinje proces dublji preobraženja duše gdje Bog vodi prema najvišim vrhuncima svetosti. Neki sveci su umrli od izljeva Božje ljubavi u njihova srca. Kada govorim o spoznaji ljudske bijede, mnogi govore malodušnost, tuga, depresija, to ti nije dobro. Pazite, to je samo temelj za poniznost. Bog na nikakav način ne želi naše malodušje ni depresiju, ni bilo što od svega toga. Danas zna imati, i to u jako raširenim crkvenim krugovima, kada hoće ljude učiti moliti, onda ih ne vode u te dubine duha i njihove duše, nego ih uče ovu molitvu „Puši, diši i uzdiši...“ Kršćanska molitva ti je doslovno tako. Tečaj kršćanske molitve uči, sada ćemo samo disati. To su neke skroz druge priče, a onda koji to uče, oni onda što rade sa dušom, oni dušu pale na guranje. Sveci su vodili duše prema svetosti, a ovi ne znaju što će sa sobom, pa ni drugima, pa ih onda nagovaraju, i govore biti će ovo i biti će ono... usput, jedna napomena, ima onih koji bi hitjeli brzo, odmah, sada. Jedan talijanski autor R. Marin nabroja koliko su sveci prolazili kroz tame duha, onda on nabroja: sv. Franjo Asiški 18 godina, sv. Terezija Avilska 12 godina... za prava duhovna sazrijevanja treba puno vremena. Kada kažeš ja bih htio odmah, kao da kažeš ja bih htio po zraku hodati. Možeš ti to željeti, ali od toga nema ništa.

DODATCI ZA TREĆE ODAJE

DODATAK: 1. Klasični katolički nauk o molitvi sabranosti i stečenoj kontemplaciji

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedinih odaja skripte)

Molitva sabranosti ili pojednostavljena mislena molitva - koju tako nazvao Bossuet – bila je poznata i prije njega i nosila je različite nazive i dobro je, da na to podsjetimo. Sveta Terezija je naziva molitvom sabranosti. Ovdje, treba razumjeti aktivnu sabranost za razliku od pasivne, o kojoj ćemo govoriti u sljedećim odajama. Tu duša sabire svoje različite sposobnosti, da ih usredotoči na Boga, da Ga sluša i da Ga ljubi.

Više autora je zovu mislenom molitvom jednostavnog pogleda, jednostavne Božje prisutnosti, ili jednostavnog predanja Bogu, ili jednostavnim pogledom vjere, jer duša upire na Boga svoj pogled pun ljubavi, ostaje u njegovoj prisutnosti, stavlja se u njegove ruke i gleda Ga i ljubi jednostavnim pogledom vjere. Bossuet je naziva pojednostavljenom mislenom molitvom, jer u njoj sve pojednostavjujemo i djelovanje razuma i volje, što više i cijeli svoj život.

Neki karmelićani, a s njima i mnogi drugi, već od XVII. stoljeća je zovu zadobivenom ili stečenom kontemplacijom, za razliku od ulivene kontemplacije.

Izložiti ćemo narav toga razmatranja, njegove prednosti, način kako se obavlja i odnos s kontemplacijom u pravom smislu riječi

Narav pojednostavnjene mislene molitve, molitve sabranosti

Bossuet jako lijepo opisuje ovu molitvu: "Moramo se navikavati da hranimo svoju dušu jednostavnim pogledom i punim ljubavi na Boga i na Isusa Krista, i da bismo to postigli moramo se polagano odijeliti od razumskog razglabanja, razgovora i mnogih čuvstava, da je uzdržimo u jednostavnosti, poštovanju i pažnji, i da se tako sve više i više približimo Bogu, njezinom prvom početku i konačnog njezinoj svrsi... Razmatranje je vrlo dobro u svoje vrijeme i vrlo korisno na početku duhovnog života. Ali se ne možemo kod toga zaustaviti, jer duša, koja je vjerna u svojem mrtvenju i u sabranosti, poprima, kao redovitu čistu i intimniju molitvu, koju možemo nazvati, pojednostavnjenom, koja se sastoji u jednostavnom pogledu ili pažnji punoj ljubavi u sebi, prema nekom božanskom predmetu, bilo prema samomu Boga ili nekom božanskom predmetu, ili nekom njegovom misteriju ili nekim drugim kršćanskim istinama. Duša dakle napušta umovanje, služi se tihom kontemplacijom, koja ju čini blagom, pažljivom i sposobnom da prima djelovanje i božanske utiske, koje joj daje Duh Sveti. Ona čini malo, a prima mnogo. Njezin je rad tih, a ipak plodonosniji. I kako se ona sve više približava izvoru svega svijetla, svake milosti i svake kreposti, i njoj se od svega toga sve više daje".

Tako dakle ta mislena molitva obuhvaća dva bitna čina: promatrati i ljubiti. Promatrati Boga ili neki božanski predmet, da bismo ga ljubili i ljubiti ga, da bismo ga bolje gledali. Usporedimo li ovu vrstu: molitve s diskurzivnim ili afektivnim razmatranjem, opažamo u njoj trostruko pojednostavnjenje, koje vrlo dobro, opravdava izraz, koji je upotrijebio Bossuet.

Prve pojednostavnjenje sastoji se u tome, da se smanjuje, a zatim posve ispušta djelovanje razuma, koje je imalo tako važno mjesto kod razmatranja početnika. Budući da su oni morali najprije steći čvrsta uvjerenja i budući da nisu bili naviknuti na pobožna čuvstva oni su morali dugo razmišljati o temeljnim vjerskim istinama i o njihovu odnosu s duhovnim životom, o naravi, potrebi glavnih kršćanskih kreposti, o sredstvima, kojima će se u njima vježbati, prije nego postignu to, da im se iz duše izviju osjećaji zahvalnosti, ljubavi, kajanja zahvalnosti i ljubavi, pa čvrste odluke, žarke i usrdne molbe.

Ali dolazi vrijeme, kad su ta uvjerenja već toliko prožela našu dušu, da su ona, - da tako kažemo - dio našeg svakodnevnog mentaliteta i da je dosta tek nekoliko minuta, da ih dozovemo u

svijest. Onda nam iz duše izlaze spremno i lako pobožna čuvstva o kojima smo govorili, i mislena molitva postaje afektivna.

Kasnije dolazi i do jednog, drugog pojednostavnjenja: nekoliko minuta refleksije nadomješta jedan intuitivni pogled razuma. Spoznajemo bez poteškoća i nekako intuitivno prva načela. A kad smo dugo razmatrali o temeljnim istinama duhovnog života, one postaju za nas tako jasne i tako sigurne, kao i prva načela i mi ih prihvaćamo jednim zaokruženim pogledom, a da ih ne moramo u sitnice analizirati. Tako nam se na primjer ideja oca, kad je apliciramo Bogu, koja u početku treba dugih refleksija, da nam otkrije svoj sadržaj, pokazuje najednom tako bogata, tako plodna, da se na njoj dugo zaustavljamo i s ljubavlju, da uživamo u njezinim mnogobrojnim elementima.

Događa se katkada, da se duša zadovoljava i nekim mutnim, nejasnim pogledom na Boga ili na božanske stvari, koji je ipak tiho i mило drži u Božjoj prisutnosti i po kojem biva sve više i više poučljiva za djelovanje Duha Svetoga. Tada se ona, ne umnožavajući čine razuma ili volje, prepušta posve Bogu da ispuni njegove želje.

Neko slično pojednostavnjenje se odvija u čuvstvima. Iz početka ih je bilo mnogo, bila su različita, i izmjenjivala su se brzo: ljubav, zahvalnost, veselje, bol, žalost radi pogrešaka, želja biti bolji, molitva za pomoć itd.

Ali naskoro se jedno te isto čuvstvo produljuje kroz pet, deset minuta: Misao na Boga, našega Oca, na primjer, budi u srcu intenzivnu ljubav, koja - iako nije izražena mnogim riječima - hrani nekoliko minuta čitavu dušu, prožimlje je, i u njoj budi plemenite dispozicije. Bez sumnje, to čuvstvo neće biti dosta, da ispuni cijelo vrijeme molitve, i bit će potrebno prijeći na druga čuvstva, da ne bismo napali u rastresenost ili u neku lijenost. Ali će svako od tih čuvstva zauzimati tako široko mjesto, da neće biti potrebno, da ih bude tako puno, kao nekada.

Medu tim čuvstvima jedno konačno prevladava i neprestano se probija naprijed u razumu i u srcu: njezin objekt postaje kao neka fiksna ideja, oko koje se nesumnjivo vrte sve druge ideje, ali u malom broju, i koje se podređuju prvoj. Kod nekih će to biti Muka Našega Gospodina, a osjećajima ljubavi i žrtve, koju ona u duši budi: ljubio me je i predao se za me. Za druge će to biti Isus, što živi u Euharistiji, koji će postati središte njihovih misli i čuvstava i bez prestanka će ponavljati: Klanjam Ti se smjerno, tajni Bože naš! Ima ih, koje je posve zaokupila misao o Božjoj prisutnosti u nama i koji misle, samo na to, da Ga slave kroz cijeli dan: "K njemu ćemo doći i kod njega ćemo se nastaniti... hram je Božji svet, a to ste vi... slavite i nosite Boga u srcima svojim".

To ovako vrlo lijepo tumači o. Massoulie: "Kad duša počne promatrati, da ona ima ne samo čast biti u Božjoj prisutnosti, nego da ima sreću, da Ga može i posjedovati u sebi, tada ju ta misao prožme i ona se daje na duboku sabranost. Ona promatra toga Boga ljubavi i veličanstva, i čitavo klanjanja vrijedno presveto Trojstvo koje se udostojava, da uđe u nju i da tu stanuje kao u svojem hramu. Ona ga promatra s neizmjenjnim užitkom, uživa i veseli se zbog toga, što Ga posjeduje, ona u tom nalazi neiscrpivi izvor veselja i mira, gledajući u tome ispunjenja svih svojih želja, koliko je to samo moguće ovdje na zemlji. Jer što može duša željeti i očekivati veće, nego li je posjedovati Boga?"

To se pojednostavnjenje uskoro proširuje i na cijeli život: "Vježbanje u toj mislenoj molitvi - veli Bossuet - počinje već od jutra, kad čovjek probudi čin vjere u Boga, koji je svugdje i u Isusa Krista, čiji nas pogledi ne ostavljaju nikada, pa kad bismo bili zakopani i u središtu zemlje". Ona se nastavlja kroz cijeli dan. Čovjek se sve jednako, obavljajući svoje redovite dužnosti, sjedinjuje s Bogom, gleda Ga i ljubi Ga. U liturgijskim kao i u usmenim molitvama takav čovjek više misli na prisutnost živoga Boga u nama, nego li na posebni smisao riječi, i u njima traži prije svega to da Bogu zasvjedoči svoju ljubav. Ispitivanje savjesti se također pojednostavnjuje. Čovjek jednim hitrim pogledom vidi odmah, sve svoje pogreške, koje je počinio, i žali ih bez odgađanja. Studij kao i svoje vanjske poslove takav čovjek obavlja u duhu molitve, kao da Ga Bog gleda, i sa željom, da Ga time proslavi sve na veću slavu Božju! I najmanji i najobičniji su njegovi čini prožeti duhom vjere i ljubavi i tako postaju žrtvice, koje svaki čas prikazuje Bogu: "da prinosite žrtve duhovne, koje su ugodne Bogu po Isusu Kristu".

Korist pojednostavnjene mislene molitve, molitve sabranosti

Velika je korist te molitve u tome, što se po njoj cijeli život svodi na jedinstvo s Bogom, i tako se čovjek približava božanskom životu, za što veću slavu Božju i za duhovno dobro duše. Boga slavimo kroz cijeli dan. Ovo neprestano i milo promatranje kojim duša promatra Boga, omogućuje joj, da Ga upozna i da Ga uzljubi više, nego sva druga promatranja: čovjek zaboravlja na sebe, a još više zaboravlja na stvorenja, ili ih barem gleda jedino i samo u odnosu prema Bogu. Na taj način život postaje produljeni čin kreposti religije, čin zahvalnosti i ljubavi, koji nam mami iz duše, da ponovimo zajedno s Marijom: "Veliča duša moga Gospodina".

Po toj molitvi posvećujemo dušu. Koncentrirajući svoju pažnju na jednu istinu kroz duže vremena, duša uči bolje poznavati Boga, i kako je taj pogled popraćen ljubavlju, ona Ga ljubi intenzivnijom ljubavi i intimnije se s Njime sjedinjuje i navlači tako na sebe božanske savršenosti i kreposti našega Gospodina.

Sada i odvajanje od stvorova biva lakše. Kad čovjek stalno misli na Boga, stvorovi mu se onda prikazuju samo kao stepenice, kojima se penjemo do Stvoritelja. Kako su ta stvorenja puna nesavršenost i bijede, ona imaju vrijednost samo u toliko, u koliko ona u sebi odražuju Božja savršenstva i potiču nas, da se uspinjemo do izvora svega dobra.

Poniznost postaje lakša. U božanskom svijetlu čovjek jasno vidi svoje ništavilo i svoje grijeha i veseli se, što može - poniznim priznanjem svojih pogrešaka slaviti Onoga, koji jedini zaslužuje svu čast i svu slavu: Jedinomu Bogu slava i čast. Mjesto da se čovjek postavlja ispred bližnjega, promatra se kao zadnjeg grešnika, spremnog, da rado podnese sva iskušenja i sva poniženja. Možemo dakle reći, da nam pojednostavnjena mislena molitva na posebni način pomaže, da slavimo Boga i da posvećujemo svoju dušu.

Rješenje poteškoća. a) Predbacuje se katkada toj vrsti mislene molitve, da ide u prilog lijenosti i neradu duše u nutrini. Sv. Terezija ovako odgovara na taj prigovor: "No vratimo se k onima, koji promišljaju. To je doduše veoma zaslužno. No ta je molitva veoma ugodna, pa zato misle, da im ne treba svetkovati nedjelje i ni časak proboraviti bez posla. Odmah im se čini da je to gubitak vremena. A ja taj gubitak držim za veliki dobitak. Neka samo, kao što rekoh već, predoče Krista, te ne moreći razuma stanu govoriti, s Njim i uživati Ga. Neka se ne muče prikupljajući razloge, van neka mu pokažu svoje potrebe i istaknu uzrok, što ga ima, da nas se trpi uza se. Tako će obavljati sad ovo, sad ono, da se duša ne izmori jedući vazda, jedno jelo. Ako se na ove istine navikne okus, veoma su ugodne i korisne. Sadrže u sebi krepku hranu, pa duši daju život i mnogo dobitaka".

Duša eto doista nije bez posla. Ona više ne radi razmišljanjem, ali ona gleda, ljubi, ona hvali Boga, ona mu se predaje, a ako još i ostaje koji čas šutnje, to upotrebljava zato da ga sluša. Ako pak Bog prestane govoriti, ona opet budi u sebi pobožna čuvstva i tako o nekoj neaktivnosti nema ni govora".

Drugi predbacuju, da usredotočivanje pažnje na jednu određenu misao; umara i da čovjek klone. To bi doista, bila stvarna opasnost, kad bi čovjek htio, da na taj način moli prije nego je na to dosta pripravljen, i kad bi je silom, nastojao obavljati. Ali baš se toga treba čuvati i to izbjeći, veli Bossuet: "Treba paziti, da čovjek ne zamara glavu i da previše ne uzbuđuje svoje srce. Ali treba obavljati ono, što se nameće poniznoj i jednostavnoj duši, bez tih usiljenih napora, koji su više umišljeni, nego li stvarni i utemeljeni. Treba se lagano prepustiti Bogu, da nas privuče, prepustiti se njegovu duhu". Radi se dakle o tome, da se ne naprežemo silom, nego da polagano slijedimo poticaje milosti i kad smo iscrpili jednu misao, da prijedemo na drugu bez ikakvog upornog nastojanja ostati na prvoj misli. Tada pojednostavnjena molitva, mjesto da bude umor; postaje slatki odmor duše, koja se posve predaje djelovanju Duha Svetoga. To ćemo shvatiti još bolje, kad budemo vidjeli, kako se obavlja te pojednostavnjena molitva.

Način na koji se obavlja pojednostavnjena mislena molitva, molitva sabranosti

Da bi čovjek stalno mogao obavljati tu pojednostavnjenu molitvu, potrebno je prije svega, da je ostvario sve uvjete, koje smo rekli da se traže za put duhovnoga rasta. Ipak, da bi se čovjek s

vremena na vrijeme dao na tu vrstu molitve, dosta je, da ga na to privuče Božja milost. Uostalom, mogli bismo poziv na tu mislenu molitvu svesti na ova dva temeljna znaka.

Stanovita odvratnost i odbojnost od razmišljanja u molitvi meditacije spojena s malo koristi, što je čovjek odatle prima. Pretpostavljamo svakako, da se radi o kakvoj gorljivoj duši, koja se trudi, da dobro razmatra, a ne o kakvoj mlitavoj duši, koja je odlučila da osrednje živi.

Neka stanovita sklonost za pojednostavnjenjem molitve, da bismo mogli uprti svoj pogled u Boga i nalaziti se u njegovoj prisutnosti, koja je skopčana s korišću, što je duša ima od te vježbe. U praksi, kad duhovni vođa vidi da koja gorljiva duša ima mnogo poteškoća, da razvija primjenu razuma ili da budi mnogo čuvstava, zgodno je, da joj prikaže u glavnim crtama ovaj način molitve, da je potakne neka pokuša tako, i da je zamolit da ga izvijesti o postignutim rezultatima pa budu li dobri, onda će je savjetovati, da tako samo nastavi.

Za ovu vrstu molitve ne postoji nikakva metoda u pravom smislu riječi, jer u njoj ima samo dvije stvari: gledati i ljubiti, ipak možemo dati neke savjete dušama: koje su pozvane na tu vrstu molitve, da bismo im pomogli, kako će se držati prema Bogu. Ti su savjeti u razmjeru s karakterom, duševnim raspoloženjima i nadnaravnim sklonostima duše.

Onima, koji imaju potrebu vezati svoja osjetila uz neki pobožni predmete, savjetovat ćemo da bace svoj pogled na križ na Tabernakul, ili kakvu svetu sliku, koja je prikladna za usredotočenje misli, na Boga. Kao sto veli arški župnik, "ne treba mnogo govoriti, da bismo dobro molili. Znademo, da je dobri Bog svugdje, u svetohraništu. Otvorimo Mu svoje srce. Ugodno se osjećamo u njegovoj svetoj prisutnosti. I to je najljepša molitva".

Oni, koji imaju živu maštu moći će si predstaviti kakvu evandeosku zgodu, ne detaljno, kao nekada, nego u cjelini, na primjer našeg Spasitelja u Maslinskom Vrtu ili na Kalvariji. A zatim Ga promatrati, kako pun ljubavi trpi za nas i govoriti sam sebi: "On me je ljutio i predao je samoga sebe za mene".

Ima ih opet koji vole polako čitati tekst iz svetog Pisma ili kakvu pobožnu molitvu, da u tom uživaju, i da se time hrane. To preporučuje sv. Ignacije u svojem drugom načinu razmatranja. I iskustvo pokazuje, da su mnoge duše prešle na pojednostavnjenu molitvu baš ove vrste. Time dakle treba savjetovati, da si izaberu najljepše tekstove, upravo one, kod kojih su najviše uživali, kad su ih čitali i da se njima okoriste, kako ih nadahnjuje i vodi Duh Sveti.

Čuvstvenim dušama, ćemo savjetovati, da bude čine, koji se temelje na ljubavi prema Bogu, na primjer "Ljubim te Bože svim srcem svojim, jer Ti si sama dobrotu, neizmijerna ljepota..." I čovjek dugo uživa u tih nekoliko misli. Ili se čovjek obraća na Isusa i misli na naslove, koje On ima iz ljubavi prema nama: "Ljubim Te, Isuse, jer Ti si sama ljubav, Ti si moj Gospodin, ja ću Te slušati, Ti si moj Pastir, ja ću Te slijediti i hranit ću se s Tobom. Ti si moj Učitelj, vjerujem u Te. Moj Otkupitelj, ja Te blagoslivam i pristajem uz Tebe, Ti si moj poglavar, utjelovljujem se u Tebe. Ti si moj najvjerniji prijatelj ljubim Te iznad svega, i želim Te ljubiti za uvijek"

Možemo se također poslužiti jednostavnom metodom mislene molitve, što ju je Olier ostavio svojim učenicima: Isus pred očima: "Držimo se pobožno i ponizno prema tako Božanskoj i tako svetoj stvari. I prije nego li će naše srce razviti ljubav, hvalu i druge svoje dužnosti, ostanimo nekoliko časaka nijemi pred njim..."; Isus u srcu: Molit ćemo Duha Isusova, da dođe u našu dušu, da postanemo slični tom božanskom uzoru: "Dat ćemo se Njemu, da nas posve posjeduje i da nas oživi svojom krepošću. Zatim ćemo ostati još neko vrijeme u tišini pred njim, i dopustiti Mu, da nas razmekša Božanskim pomazanjem..."; Isus u rukama. On želi da se njegova božanska volja vrši na nama, koji smo njegovi udovi, koji moramo biti podložni svojoj glavi, i koji se smijemo micati samo tamo, kamo hoće Isus Krist, naš život i naše sve. On ispunja našu dušu svojim Duhom, svojom krepošću i svojom snagom i On mora izvršiti u nama i po nama sve ono, što On želi".

Ima nadalje duša, kod kojih prevladava volja, koje ne mogu više razumom skakutati od istine do istine i kojima je teško - jer se i inače nalaze u nekoj suhoći i rastresenosti - izvući iz svoga srca pobožna čuvstva.

Pojednostavnjenu molitvu, koja njima odgovara, ovako je opisao o. Piny: "Ta se molitva sastoji u tome, da duša hoće provesti cijelo vrijeme molitve u ljubavi prema Bogu i ljubeći Njega više nego smoga sebe. Da je hoće obavljati zato, da Ga moli u duhu ljubavi. Da hoće u njoj ustrajati

posve prepuštena u njegovu Božansku volju... Treba primijetiti, da ljubav ima tu prednost nad činima većine kreposti i nad drugim vrstama jedinstva, da ako hoćemo ljubiti, doista i ljubimo, da, želimo li se iskrenom voljom u ljubavi sjediniti s voljom Onoga, koga ljubimo, ili koga bismo htjeli ljubiti, posjedujemo odmah samim tim činom svoje volje to jedinstvo, ta ljubav nije ništa drugo, nego afektivni čin naše volje".

U ovoj mislenoj molitvi čovjek je izložen rastresenosti i suhoći, kao i kod afektivne molitve. Mora samo nastojati, da se kod toga ponizi, da prikaže tu svoju muku Bogu, nastojeći usprkos svega ostati u njegovoj prisutnosti s potpunim podlaganjem svoje volje: rastresenost može svakako spriječiti misao da bude uprta na Boga, ali ne može spriječiti volju, čije djelovanje virtualno traje pored svih rastresenih misli.

Pitamo se, da li je potrebno, kad čovjek obavlja tu pojednostavnjenu molitvu, da se pripravi njezin predmet. Općeniti odgovor mora biti potvrđan. Zna se, da je sv. Franjo Saleški savjetovao svetoj de Chantal, da pripravi svoje razmatranje: "Ja ne velim, da čovjek, kad je pripravoio svoje razmatranje i kad ga u molitvi Bog pozove na tu vrstu molitve (pojednostavnjenu) ne velim, da se tada ne treba odazvati. Ali uzeti kao pravilo, da se razmatranje uopće ne pripravlja, to mi izgleda malo nezgodno, kao da bismo htjeli izaći pred Boga bez svoga djelovanja, bez zahvaljivanja, bez prikazanja i bez izričite molitve. Sve to možemo korisno obaviti, ali da to bude pravilo priznajem, meni to izgleda malo nedosljedno, čudno".

Ovaj je savjet jako pametan, pripremiti predmet nipošto ne znači spriječiti Duha Svetoga, da nam nadahne kakav drugi predmet, ako On to želi. A ako On to ne bude učinio, onda će se čovjek baviti predmetom, koji je pripravoio.

U pripravi se obično uključi i odluka, koju će čovjek stvoriti na kraju molitve. Sigurno više vrijedi, ako se ona odredi već u večer odnosnog dana. Može se dogoditi, da Duh Sveti nadahne duši kakvu drugu odluku, ili da On jednostavno nosi dušu, da se Bogu daje kroz cijeli dan. Ali će i ona, koju je čovjek sam stvorio, imati svoju korist. Nadodajmo ipak, da će najbolja odluka biti, - kad se već sve pojednostavnjuje - koja je isto tako pojednostavnjena, kao na primjer, ako čovjek stvori odluku, da će neprestano živjeti u Božjoj prisutnosti, ili da Mu neće ništa odbiti, ili da, će sve učiniti iz ljubavi prema Njemu. Iako te odluke izgledaju jako općenite onima koji ne obavljaju molitve te vrsti, one su ipak vrlo precizne i određene za duše, koje je Bog doveo dotle, jer On preuzima na sebe posao i zadaću, da one budu provedene i u praksu preko svojih nadahnuća, koje će im davati često preko dana.

Odnos između pojednostavnjene mislene molitve i ulivene kontemplacije

Da točno izložimo zajedničku nauku u tom predmetu (u čemu se svi slažu), pokazati ćemo:

Da pojednostavnjena molitva na koncu konca nije ništa drugo, nego kontemplacija, ali stečena. Da je ona izvrsna dispozicija za ulivenu kontemplaciju, i što više, da katkada u nju i prelazi i s njome završava.

To je kontemplacija. To je misao Bossuetova, koji, nakon što je opisao tu molitvu, na dodaje: "Duša dakle, koja napušta djelovanje razuma, služi se tihom kontemplacijom, po kojoj duša biva veselom, pažljivom i spremnom da prima Božansko djelovanje i utiske, koje joj Duh Sveti daje".

Isti se zaključak nameće i usporedimo li narav same ove molitve (pojednostavnjene) s naravi kontemplacije. Ova, naime kontemplacija se definira, kao jednostavna, intuicija istine, a pojednostavnjena molitva se sastoji – veliki Bossuet - u jednostavnom pogledu, ili pažnji punoj ljubavi u sebi, prema nekom božanskom predmetu; s pravom je dakle nazivamo kontemplacijom

Ali to je stečena, a ne ulivena kontemplacija, barem u svojim počecima, tako da ona ostaje slaba i neodređena. Pa ona doista i traje samo nekoliko minuta i onda ustupa mjesto drugim mislima i čuvstvima. To biva tek malo po malo, da se duša privikava gledati i ljubiti Boga jednostavnim pogledom vjere, kroz sve veće i veće vrijeme, i na neki zaokruženi način, kao što umjetnik promatra kakvo remek-djelo, kojemu je malo čas prije studirao detaljne različite elemente. Izgleda da i ovdje

postoji neki redoviti psihološki razvoj, koji očito pretpostavlja živu vjeru, što više i latentno djelovanje Duha Svetoga, ali ne neku specijalnu Božju intervenciju, neku djelatnu milost.

Pojednostavnjena je molitva prikladna dispozicija za ulivenu kontemplaciju. Po njoj doista duša dolazi u jedno stanje, u kojem postaje vrlo pažljiva i vrlo poslušna na poticaje milosti Duha Svetoga. Kad se dakle bude svidjelo Božjoj Dobroti, da se posluži tom dušom, da u njoj izvede dublju sabranost, jednostavniji pogled, intenzivniju ljubav ona ulazi tada u drugu fazu te pojednostavnjene molitve, u fazu, kako je opisuje Bossuet u svojem djelcu, koje smo već citirali.

"Zatim ne treba raditi na tome, da se izvede više čina ili različitih raspoloženja, nego jednostavno ostati pažljiv na ovu Božju prisutnost izložen njegovim božanskim pogledima, nastavljajući tako tu pobožnu pažnju ili izlaganja, dok nam naš Spasitelj bude za to davao milosti, ne nastojeći da činimo drugo osim ono, što nam dolazi jer ta molitva je molitva s jedinim Bogom i ta je molitva jedinstvo, koje sadržava na posebni način sve druge partikularne dispozicije, i ona dušu pripravlja po malo na pasivnost, to znači, da Bog postaje jedini učitelj njezine nutrine, i da On u njoj djeluje na neki posebni način, nego li redovito. Što stvorenje manje radi postaje na neki način slična, a i iz te molitve bere divne plodove..."

Odmah će nam pasti u oči riječi, koje smo podcrtali i koje tako jasno pokazuju posebno i snažno djelovanje Božje i pasivnosti duše. Tu se već radi o ulivenoj kontemplaciji. Molitva, koja je započela s nekom aktivnošću s naše strane, ljubeznim gledanjem Boga, završava s odmorom ili mirom, gdje Bog mnogo snažnije djeluje, nego li duša.

Tako postoji neki neprestani kontinuitet između afektivne pojednostavnjene molitve, koja se može steći duhom i vjere i mira, ulivene molitve, koja je nastala uz sudjelovanje duše pomoću darova Duha Svetoga. Postoji bitna razlika između jedne i druge vrste. Prva je stečena, a druga je ulivena. Ali ima među njima neka veza, most, a to je pojednostavnjena molitva, koja počinje jednostavnim pogledom vjere, a svršava, se, kad se Bogu sviđi, kad Duh Sveti posve osvoji dušu.

Bez sumnje, Bog nije dužan, pa ni onda, kad je neka duša već stigla do stupnja pojednostavnjene molitve, da tu molitvu pretvori u ulivenu molitvu, koja uvijek ostaje dragovoljni dar, do kojeg se nikada ne možemo uzdići sami po sebi. Ali On to Često čini, kad je duša za to dobro raspoložena. Jer On ništa toliko ne želi, koliko to da se na najsavršeniji način sjedini s dušama, velikodušnim dušama, koje Mu ne žele ništa odbiti.

I ovaj prvi oblik života sjedinjenja je već vrlo savršen. Sjedinjena čuvstveno i stalno s Bogom, duša se nastoji vježbati u krepostima, i to u onom, što je u njima najuzvišenijega, s pomoću darova Duha Svetoga, koji djeluje u dušama čas na jedan prikriveni, a čas opet na otvoreniji način. Darovi, koji kod nje prevladavaju, po radi njezina temperamenta, njezinih poslova i božanskih nadahnuća, vode je na djelo. Ali pri radu ostaje u vezi s Bogom. Ona radi i podnosi za njega, s Njime pod utjecajem njegove milosti.

Kad dođe čas molitve, njezina je molitva (misljena) vrlo jednostavna: ona gleda očima vjere onoga Boga, koji je njezin Otac, koji stanuje u njoj, koji radi zajedno s njome. I promatrajući Ga, ona Ga ljubi. Katkada se ta ljubav očituje u plemenitim pothvatima, a drugi su puta opet to opet čisti čini volje. Jer duša ima svojih suša i svojih kušnja, ali ona može reći: Bože moj, ljubim Te ili barem hoću da Te ljubim! Ja želim, iz ljubavi prema Tebi, izvršiti Tvoju svetu volju, pa bilo pošto.

Ima časova, kada se darovi Duha Svetoga znanja, razuma i mudrosti, koji redovito djeluju u njoj samo prikriveno, pokažu svjetlost i stavljaju dušu kroz jedan čas u slatki mir. To je neka vrsta početne ulivene kontemplacije.

DODATAK 2. Paralelizam sa nukom sv. Ivana od križa - za daljni put rasta duša treba proći kroz tamnu noć sjetila

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo ovdje zbog važnosti duhovnog prijelaza koji slijedi u nauku sv. Terezije od 3 u 4 odaje. Naime vidjeli smo da je u biti glavni problem trećih odaja koji je prijeći u daljenjem duhovno rastu navezanost na sebe, samodopadnost, duhovna oholost... Da bi duša napredovala morati će ući u pasivni dio puta koji sv. Ivan od Križa naziva tamna noć sjetila. Nakon uvodnog teksta o potrebi

pročišćenja duše sustavno izlažemo nauk sv. Ivana kojim duša daljne kroči i Bog je oslobađa od zapreka koje su je držale da ne napreduje a to u Terezijinom nauku je stanje 4 odaja čije izlaganje slijedi nakon dodataka)

Put pročišćenja: Za nepročišćenog čovjeka su prvi stupnjevi mističnoga života, to jest prvi stupnjevi izravnog i neposrednog Božjeg samopriopćenja doživljeni kao pročišćenje, to jest čistilište. Ono što je klasična teologija do sredina našega stoljeća zvala uglavnom čistilište, u mistici se od sredine XVI. stoljeća naziva tamna noć. Naime, izravno i neposredno samopriopćenje Božje je milosni dar na koji Bog pripravlja čovjeka u prvom, naravnom dijelu duhovnoga puta, ali Bog ostaje potpuno slobodan da li će se i kada, koliko i pod kojim uvjetima priopćiti čovjeku. Kad se jednom počne priopćavati, njegovo osobno i izravno priopćenje je efikasno, djelatno, čini i ostvaruje preobrazbu čovjeka u Boga, pobožanstvenjenje čovjeka ostavljajući netaknutim i ontički i personalni identitet stvorenja. Još jedan dijalektički izraz, dakle, koji nam govori da čovjek ostaje stvorenje i radikalno različit od Boga, a ipak se u nj preobražava i s njim sjedinjuje, to jest biva pobožanstvenjen čuvajući istovremeno svoju različitost od Boga.

Po mnogim misticima koji su opisivali ove prve stupnjeve mističnoga života, a osobito po svetom Ivanu od Križa koji je pročišćenju i posvećenju u mistici posvetio mnoge svoje stranice, onaj isti Duh Sveti, onaj isti ogranj Božji koji u posljednjim stupnjevima mističnoga života pobožanstvenjuje i preobražava dušu u Boga, koji je natapa srećom, blaženstvom i slavom, jest ujedno i pročišćujući ogranj koji dušu čisti od njenih moralnih nečistoća i oslobađa naravnih ograničenja, uklanjajući bilo fizičku, bilo moralnu bijedu čovjeka, to jest ono što bi Pavlovim rječnikom rekli, čovjek pod djelovanjem Duha Svetoga prestaje živjeti u tijelu i po tijelu i počinje živjeti u Duhu odnosno po Duhu. Naime, tijelo i duh nisu upotrijebljeni u aristotelovskom, nego u stoičkom smislu, a što to točno znači i kakve to posljedice ima za razumijevanje mističnoga puta i njegovih etapa, vidjet ćemo kad za to dođe čas.

Čovjek nema naravnih sposobnosti primiti neizmjernoga i onostranoga Boga pa ga za to treba pripremiti. Uz to, u susretu sa svetošću Božjom čovjek iskustveno proživljava, doživljava i vidi svoju nesavršenost, grešnost, nedostatnost i ravnodušnost, nezainteresiranost za Boga, grešno i nezahvalno odgovaranje na Božje darove i dobrotu, na njegovu strpljivost i tome redom, pa ta izravna i neposredna spoznaja sebe samih u svjetlu Božje pravednosti, blagosti, vjernosti i dobrote rađa patnjom i trpljenjem kod čovjeka. Otuda i patnja u čistilištu, kao i patnja u mističnim pročišćenjima na zemlji. Naime, čovjek se iskreno opredijelio za Boga i iskreno žali za svaku uvredu i nemar prema tolikoj i takvoj dobroti, iskreno se kaje i odriče svega što je u njegovom životu u neskladu ili suprotnosti s ljubavlju Božjom. To je pravo obraćenje ili metanoja.

Pročišćenje na duhovnom putu Nastavljamo dakle s našim putovanjem mističnim stupnjevima. Prodiranje Boga u dušu čovjeka ima dakle za prvu posljedicu moralno pročišćenje čovjeka, a onda i ontičko. Čovjek nije sposoban uvidjeti sve svoje nesavršenosti i navezanosti, sve ono što ga priječi da bude sav Božji i da se Bogu posve preda. Nije sposoban osloboditi se nagnuća da svoje spasenje, to jest dovršenje, puninu i ostvarenost vlastitoga bića nastoji ostvariti po stvorenim stvarima i stvarnostima, zvale se one kako mu drago: posjedovanje nekretnina ili pokretnih dobara, karijera, položaj, ugled, moć, vlast, čast, neka osoba, predmet, užitak ili što tome slično. Čovjek mora biti posve čist i slobodan kako bi Bog bio njegovo jedino spasenje i dovršenje, njegov jedini Spasitelj i Oslonac. Čovjek ne smije imati drugih oslonaca osim Boga, drugih izvora blaženstava ili života doli Boga jedinoga. Čovjek mora biti slobodan od traženja svoje ispunjenosti po ograničenim stvarnostima kako bi bio sposoban za polet prema Bogu. Nema razlike za pticu, veli Ivan od Križa, da li je vezana debelom ili tankom niti, ni u jednom slučaju ne može slobodno poletjeti. Dok čovjek nije oslobođen svih svojih navezanosti, dok ne prestane nastojati dovršiti se po ma kojoj stvorenoj stvarnosti, njegovo traženje spasenja u Bogu i po Bogu nije ostvareno. Čovjek ne smije nimalo biti ustegnut Bogu, i otvorenost prema Bogu, to jest povjerenje u njega i predanje njemu, ili postoji ili ne postoji.

Čovjek se sam po sebi nije kadar osloboditi trajne napasti da spasi samoga sebe traženjem samodovršenja kroz priskrblljivanje užitaka, posjeda, vlasti, časti ili koje druge stvorene stvarnosti koju može kontrolirati, manipulirati i dominirati, imajući prema toj stvarnosti magijski stav, to jest ostvarujući svoje spasenje na magijski način.

Obraćenje od magije na pravu i istinitu vjeru, na vjernički, to jest pravednički stav prema Bogu, vlastitom spasenju i cjelokupnoj stvarnosti, nije moguće bez svjetla, snage i ljubavi Duha Svetoga. To nam govori iskustvo, a to nam može pokazati i teološka analiza ovog antropološkog problema. Pozabavit ćemo se nekim njegovim elementima ako nam to vrijeme bude dopuštalo.

Proces pročišćenja, to jest patnja, trpljenje i bol u mističnom životu kao posljedica izravnog dodira svetog, onostranog, neizmjernog i savršenog Boga s grešnim, stvorenim, konačnim i nesavršenim stvorenjem, samo je negativna strana medalje koja se u pozitivnim terminima izriče kao pobožanstvenjenje i preobrazba čovjeka u Boga. Istočna teologija i shvaća čistilište kao proces čovjekovog preobraženja u Boga, čovjekove deifikacije. A Hans Urs von Balthasar je u jednom svom izvrsnom interventnu nastalom sredinom našega stoljeća o obnovi eshatologije napisao da smo još uvijek malo postigli ako smo kozmičko, prostorno poimanje posljednjih stvari (raja, čistilišta, pakla) zamijenili shvaćanjem po kojem su te stvarnosti u stvari stanja čovjeka. Prema Objavi koju nalazimo bilo u Novom, bilo u Starom Zavjetu, Bog je posljednja stvar stvorenja. Ukoliko je postignut, on je nebo; ukoliko je izgubljen (promašen), on je pakao; ukoliko nas pročišćuje, on je naše čistilište. Osobni susret s osobnim Bogom je i sud i pročišćenje. Samo odatle proizlazi kao posljedica stanje ljudskog prosuđivanja, ono što u eshatologiji nazivamo partikularni sud, kao i stanje odnosno proces ljudskog pročišćenja. Ali i sud i čistilište, i nebo i pakao treba shvaćati osobno. Jedino je personalna koncepcija ljudskog spasenja izvorno kršćanska odnosno židovska.

Postoje dvije vrste pročišćenja, to jest noći: aktivna i pasivna. U aktivnoj je čovjek onaj koji se trudi oko odricanja od svega onoga što nije Bog svjestan da ga jedino Bog može spasiti i da jedino radi Boga sve i vrijedi ostaviti. Ali istovremeno se i vidi da čovjek nije sposoban to učiniti zbog grijeha i svoje naravne nesavršenosti. Potrebna je pasivna purifikacija koju u duši izvodi Bog izravno i neposredno se priopćujući duši. Koliko će ona trajati i kakav će joj biti oblik i intenzitet, ovisi o svakom pojedinom čovjeku i o njegovoj hrabrosti, odvažnosti, srčanosti i zaljubljenosti u Boga, to jest o stupnju njegove raspoloživosti i otvorenosti Bogu, to jest suradnji s milošću. Što čovjek tamo proživljava i kako mu se u tim trenucima vladati, majstorski je opisao Crkveni naučitelj, sveti Ivan od Križa. Ovi periodi pročišćenja ipak nisu kontinuirani.

Postoji uz njih, u skladu sa stupnjem pročišćenosti i pobožanstvenjenosti koji je duša primila, i rast u kontemplativnoj molitvi, to jest u ljubavnoj spoznaji Boga koja je intuitivna, razumu tamna, to jest neizreciva ljudskim pojmovima, jasnim i određenim.

TAMNA NOĆ SJETILA

Pasivne noći: Pasivna noć osjeta je usmjerena prestanku traženja svojih zadovoljstava i zadovoljenja, utjeha i ukusa, bilo u vremenitim, bilo u nebeskim stvarima. To je i pročišćenje od svih nemoralnih, sebeljubnih poticaja i motiva, to je nekako oslobođenje od izravnog i svjesnog djelovanja *po tijelu*.

No to je tek priprava za pasivnu noć duha, to jest za konačno pročišćenje srži čovjekovog bića, to jest radi se o pripravi za pročišćenje od djelovanja *u tijelu*. Ako se ne oslobodimo nebožanskog načina djelovanja i ne preobrazimo u Njega, prije ili kasnije ćemo opet manifestirati djelovanje *po tijelu*. Nije dosta miševu u podrumu uspavati nego i iskorijeniti. Stoga čovjek mora ostaviti posve svoj nebožanski način života, življenja, djelovanja i osjećanja, razmišljanja, spoznavanja, sjećanja i htijenja.

Mora prestati i u prvim pokretima duha tražiti sebe kroza stvoreno i okrenuti se Bogu. Mora se duša pobožanstveniti, mora izgubiti sebe, ne gubeći svoj personalni i ontički identitet. Mora se

umrijeti sebi i svijetu, svemu stvorenome i ograničenome da bi se rodilo na razini pobožanstvenjenoga. To je preobrazba na ontičkoj razini. Mora se izgubiti svoj život da bi ga se očuvalo za život vječni. Stari čovjek mora umrijeti, mora nestati svaka želja za samodovršanjem, spašavanjem i osloncem koji je različit od Boga. Razum mora biti oslobođen posve svojeg naravnog, osjetnog i redovitog načina djelovanja, tako i volja i pamćenje.

Put prije tamne noći sjetila

Na početku duhovnog puta duša često doživljava milinu i utjehu i molitvi i Božjim stvarima, ali se zna duhovno dobro njima okoristiti, obično se naveže na duhove utjehe i traži njih više nego Boga samoga, uz to često ne vidi i ne spoznaje svoje nesavršenosti.

„Trebalo, dakle, znati da dušu, nakon što se je obratila Bogu i ozbiljno odlučila služiti mu, Gospodin redovito duhovo hrani i miluje, kao što čini ljubezna majka sa svojim čedom. I zaista, majka grije svoga mališana toplinom svojih grudiju, hrani ga svojim mlijekom i slatkim nježnom hranom, nosi ga i stišće u naručju te ga obasiplje cjelovima i milovanjem. Ali, ukoliko dijete raste, odbija ga od mlijeka gorkim alojem, spušta ga s naručja, uči ga kako će sam hoditi da se, ostavljajući način svojstven djetetu, nauči na veće stvari. Božja milost, kao ljubezna majka, čim ojača dušu novim žarom za Službu Božju, postupa s njome na sličan način; jer joj daje u svim Božjim stvarima okusiti slatko i tečno duhovno mlijeko bez ikakvog napora, te joj daje veliko zadovoljstvo u pobožnim vježbama, jer joj sam Bog pruža svoje ljubezne grudi kao nježnom djetetu“. (T I,1,2)

Duša koja još nije prošla ništa od pasivnih čišćenje lako osjetne utjehe u pobožnosti uzima kao dokaz vlastitog napretka pa dođe do toga da se već smatra savršenom pa i svetom ili barem blizu toga. Sv. Ivan opisuje mane početnika, u biti mane duša koje nisu prošle tamnu noć sjetila a ovdje donosimo samo opis mane duhovne oholosti koja najbolje izražava problematično stanje duše do ovog stupanja duhovnog života. Valja napomenuti da pojam početnici u nauku sv. Ivana podrazumjeva stanje duše sve dok je ansketskom dijelu duhovnog puta.

„O NEKIM DUHOVNIM NESAVRŠENOSTIMA POČETNIKA S OBZIROM NA OHOLOST:

1. — Često se događa da se kod početnika, jer se osjećaju tako žarki u duhovnim stvarima i pobožnim vježbama, iz ove sreće — premda svete stvari po sebi ponizuju — i iz vlastite nesavršenosti porodi stanovita izraslina tajne oholosti, zbog koje osjećaju neko zadovoljstvo sa svojim djelima i sami sa sobom. Odatle potječe u njima najčešće tašta, a katkad veoma tašta želja da govore o duhovnim stvarima u prisustvu drugih, pa da i poučavaju druge, mjesto da sami uče. Kad ne vide druge da su pobožni na onaj način kako bi oni htjeli, osuđuju ih u svome srcu, a koji put i riječima, te postaju u tom slični farizeju koji, dok se je na svoj način molio Bogu, dotle se je hvalio s onim što čini i prezirao je carinika.²⁴

2. — S druge im strane davao često povećava revnost i želju da množe svoje pobožnosti, da se tako poveća njihova oholost i preuzetnost. Zao duh zna da u tom slučaju sva djela što čine i sve kreposti koje vrše ne samo ne vrijede ništa, nego se obraćaju u mane. Neki obično dođu do toga da samo sebe smatraju dobrima, i stoga u danoj prilici osuđuju druge riječima i činom i mrmljaju na njih te vide trun u oku brata svoga, a ne mare za gredu koju oni imaju,²⁵ procjeđuju piće da odstrane tuđega komarca, dok svoju devu gutaju.²⁶

²⁴ Lk 18, 11—12.

²⁵ Mt 7, 3.

²⁶ Mt 23, 24.

3.— Ponekad također toliko žele da se njihove stvari cijene i hvale, da — kad njihovi duhovni učitelji, kao ispovjednici i poglavari, ne odobravaju njihov duh i njihovo vladanje— zaključuju da oni ne znaju razumjeti njihov duh i da nisu pravo duhovni, jer bi im, inače, odobrali i bili bi s njima prijazniji. Stoga odmah nastoje razgovarati s drugim osobama koje se prilagođuju njihovom shvaćanju. Redovito, dakle, žele očitovati svoj duh onima za koje znadu da će cijeliti njihove stvari, a u isto vrijeme kao smrt izbjegavaju one koji njihove stvari omalovažuju da bi ih stavili na pravi put, a nerijetko se i srde na njih. Misleći o sebi preuzetno, običavaju odlučiti mnogo, a; učiniti malo. Kadikad žele da bi drugi opažali njihovu pobožnost, i zato pribjegavaju vanjskim izrazima, kao kretnjama, uzdasima i drugim ceremonijama. Koji put čak padaju u ushit, više javno negoli na osami, ne bez đavolskog sudjelovanja; i tada se uvelike vesele da su bili zatečeni u tom stanju, i često takvo stanje žele.

4. — Mnogi žele biti miljenici i ljubimci svojih ispovjednika, iz čega se u njima rađa tisuću zavisti i nemira. Veoma im je teško izraziti svoje grijehe, jer se boje da će ih ispovjednik manje cijeliti, pa ih zato vješto prikazuju, da ne bi izgledali tako zli, a to znači, o radije, opravdati se negoli se optuživati. Nerijetko traže drugog ispovjednika, da njemu očituju sve zlo, a dobre stvari pridržavaju da reknu redovitom ispovjedniku koji mora uvijek biti uvjeren da njihove stvari idu divno; ovome, dakle, govore sve dobro, i to tako izvještačenim riječima da se to dobro pokaže većim negoli jest, ili se barem nadaju da će tako izgledati; dok bi bila veća poniznost prezreti to dobro i željeti da ga ne cijeni ni ispovjednik niti tko drugi.

5. — Nadalje, neki malo drže do svojih pomanjkanja, a drugi se put, naprotiv, odveć žaloste što u njih ponovno padaju, misleći da bi već morali biti sveti, i srde se sami na sebe, što je jedna nesavršenost više. Često se tjeskobno utječu Bogu da ih oslobodi od njihovih pomanjkanja i nesavršenosti, ali više zato da bi bili mirni bez dosade od njih, negoli radi ljubavi Božje; a ne razmišljaju da bi, kad bi im Gospodin ispunio želju, postali oholiji nego li ikada. Škrti su u hvaljenju drugih, ali vrlo rado primaju pohvale i nerijetko ih zahtijevaju, i u tom su slični ludim djevicama koje su za svoje ugasle svjetiljke tražile ulja od drugih.²⁷

6. — Od ovih nesavršenosti neki prelaze na mnoge druge i mnogo gore. No neki ih imaju više, neki manje, a neki osjećaju tek prve pokrete ili malo više; ali je teško naći početnika koji u vrijeme svoje revnosti ne bi upao u koju od spomenutih nesavršenosti. Oni, naprotiv, koji u ovom razdoblju napreduju prema savršenosti, vladaju se posve oprečno i na sasvim drugi način, jer su utemeljeni u velikoj poniznosti i nikad nisu zadovoljni sa sobom, ništa ne cijene svoje stvari, druge drže mnogo boljima i zavidaju im svetom zavišću, želeći služiti Bogu kao i oni. Koliko imaju više revnosti i koliko više s ugodnošću rade u svetoj poniznosti, toliko više poznaju kako mnogo Bog zaslužuje i kako malo rade za njega; koliko, dakle, više rade, toliko manje ostaju zadovoljni. Gonjeni ljubavlju prema Bogu htjeli bi učiniti tako velike stvari za njega, da im se sve što rade čini ništa, i tako su zaokupljeni i obuzeti ovom ljubaznom žurbom, da ne paze na to što drugi čine ili ne čine, a ako što opaze, ne prestaju misliti da su drugi mnogo bolji od njih. Misleći, dakle, nisko o sebi, također žele da ih i drugi malo cijene. Dapače, ne samo da im je drago kad im se prigovara ili prezire njihove riječi, nego se čude kad ih tko hvali i čini im se veoma neobično da drugi o njima kaže što dobro.

7. — Oni uz veliki mir i skromnost imaju veliku želju da budu poučeni u bilo kojoj stvari koja im može biti na korist; sve protivno od onih o kojima smo gore govorili da bi htjeli biti učitelji u svemu, tako da, — kad se čini da bi ih netko htio poučiti u kojoj stvari — odmah mu s ustiju dižu riječ kao da im je već poznata. Ponizni su, naprotiv, daleko od toga da bi htjeli biti učitelji bilo komu, uvijek su pripravnici uputiti se i proslijediti putem koji je različit od onoga kojim idu, kad im se to zapovijeda, jer se ne uzdaju u se. Raduju se kad su drugi pohvaljeni, i samo im je žao što ne služe Bogu kao i oni. Ne vole govoriti o svojim stvarima, jer tako malo do njih drže da ih se stide očitovati čak i duhovnim učiteljima, te im se čini da ih nije vrijedno niti spominjati. Radije hoće da prostodušno očituju svoje grijehe i pogreške negoli kreposti; i zato su više skloni da otvore svoje srce onima koji manje cijene njihove stvari i njihov duh, a to je vlastitost istinskog, jednostavnog i

²⁷ Mt 25,8

čistog duha, koji je Bogu veoma mio. Duh božanske mudrosti, koji stanuje u ovim poniznim dušama, uvijek ih potiče i čini raspoloženima da čuvaju svoje blago u tajnosti, a zlo da otvaraju prema vani. Tu milost Bog daje poniznima skupa s drugim lijepim darovima, a oholima je uskraćuje.

8. — *Ponizni će dati krv iz svoga srca za onoga koji služi Bogu, i pomoći će mu, koliko mogu, da mu bolje služe. U nesavršenostima u koje upadaju podnose sami sebe duhovnom poniznošću i blagošću i ljubeznim strahom Božjim, uvijek se uzdajući u njega. Ali napominjem da su malobrojne duše koje sve od početka hodaju tako savršeno, i veoma ih je malo za koje možemo reći da ne padaju u protivne pogreške. Zato Bog one, koje hoće da očisti od svih tih nesavršenosti, uvodi u tamnu noć, da ih unaprijedi.*“(N,I,2)

Nakon prvih iskustava ugone u molitvi, pokorama pobožnostima, duhovni razgovorima i sl., postoji velika opasnost (napast) da osoba pomisli da je dokučila vrhunce, da je ostvarila savršenstvo. No tek sada je potrebno krenuti dalje. Prvi razlog da treba krenuti dalje je mnoštvo pogrešaka i nesavršenosti (1N 2-7) a drugi – stoji u činjenici da onaj koji ne napreduje, nazaduje. Taj korak je pasivna noć osjeta.

Odreknuća i pročišćavanja duše predstavljena su u slici «noći». Noć, kod Ivana, postaje središte svega zbivanja duhovnog razvoja. Dva su trenutka iznimno značajna u noći: Podjela (pregled kriznih trenutaka) bi dakle bila:

Noć osjetila (prethodena stanjem početnika)

Noć duha (prethodena čežnjom uznapredovanih)

Sjedinjenje i stanje sjedinjenja.

Preobrazba čovjeka (do svog potpunog ostvarenja u sjedinjenju s Bogom) događa se, dakle, kroz krize i noći.

Da bi se ušlo u noć osjeta Svetac donosi neke upute :

- slijediti Krista, uskladiti se sa njim, to je ono prvo;
- dati se na put čišćenja od sebeljublja, osjetila i strasti;
- jasan i odlučan izbor za Boga i ništa izvan njega (glasoviti binom «Ništa i Sve» «*Nada y Todo*»)²⁸

Uvjeti prijelaza na razinu uporabe duha (1N 8,3):

vježba u krepostima

ustrajnost u molitvi i razmatranju

odjeljivanje od «svjetovnih» stvari

pretrpjati muku i suhoparnost

Kada Bog vidi da duša čini sve što može da se očisti od svake osjetilne navezanosti na stvorenja i da traži Boga jedino u čistoj vjeri, tada dolazi on sam da je očisti na neočekivani način. On u duši otklanja svaku utjehu bilo naravnu, bilo nadnaravnu, uranjajući je u najdublju suhoću za sve što se tiče njega.

NARAV i UZROCI TAMNE NOĆI SJETILA

Taman noć sjetila sastoji u dugoj seriji suhoća i nutarnje tame u sjetilnom djelu duše koje u još nepročišćenoj i nesavršenoj duši uzrokuje početna ulivena kontemplacija.

Za kontemplaciju treba čistoća srca. A i uznapredovale su duše na putu duhovnoga rasta još su podložne mnogim nesavršenostima i osjećaju, da se opet javlja i u njima u jednoj umanjenoj

²⁸ Prema skici «Gore savršenstva» da bi se stiglo do vrhunca gore koja simbolizira Božje prebivalište, potrebno je ići putem negacije (odricanja), tj. da bi se došlo do posjedovanja Svega, koje je Bog potrebno e hrabro krenuti putem «ništa» (usp. 1U 13,11). Duša koja se je uputila prema vrhuncu sjedinjenja s Bogom, što se više uspinje to se više preobražava u Boga.

mjeri – kaže sv. Ivan od Križa sedam glavnih grijeha shvaćenih duhovno. (T I, 1-8) I upravo im zato da bi očistio i pripravo na jedan viši stupanj kontemplacije, Bog šalje različite kušnje, koje nazivamo pasivnima, jer im je začetnik sam Bog i duša ih mora samo strpljivo prihvaćati i podnositi. Sv. Ivan od Križa te kušnje naziva noć jer božansko djelovanje e sputava u nekoj mjeri osjetilne sposobnosti da ih podvrgne duhu i sprečava razum u umovanju, pa se ovaj, posljednji nalazi u nekoj vrsti noći s jedne strane ne može diskurzivno djelovati kao nekada, a druge strane je svijetlo ulivene kontemplacije koje prima još tko slabo i teško podnošljivo, da se čovjek osjeća, kao da se nalazi u tamnoj noći.

»Bog najprije uvodi - veli sv .Ivan od Križa- dušu u osjetilnu noć, da očisti razum ili niži dio, da ga prilagodi, potčini i sjedini s duhom i to potamnjujući ga, onemogućujući mu, da diskurzivno djeluje“. (T I,9)

To je jedno kompleksno duševno stanje i neka mješavina tame i svijetla, suhoće i intenzivne ljubavi prema Bogu u prikriivenom stanju, stvarne nemoći i prigušene energije, što je vrlo teško analizirati, a da čovjek ne zapadne u neke prividne kontradikcije. Samog sv. Ivana od Križa ga treba čitati uz pomoć bitne niti, koju ćemo ovdje pokušati iznijeti. Zato ćemo izložiti:

1. Sastavne dijelove te duševne noći sjetila,
2. Sporedne kušnje, koje ju prate i
3. Korist od tog čišćenja.

Prvi i najbitniji sastavni dio i uzrok tamne noći sjetila je ulivena kontemplacija, koju Bog počinje davati duši ali na tako tajani i nejasan način, kojega duša nije svjesna i koji stvara u njoj neki žalosni i tjeskobni utisak. Drugi uzrok tamne noći sjetila ne nepročišćenost duše jer upravo zbog nje duša Božje svijetlo koje je samo u sebi takvo a duša ga doživljava da uzrokuje tamu jer nije čista. Na takva način božanska pedagogija odgaja duše koje su još na počecima. To je kaže naš Svetac (N I,) početak tamne i suhe kontemplacije koja ostaje skrivena i tajna i samomu onom tko je doživljava o ona potiče dušu da želi biti u samoći i na miru, tako da misao ne skreće više na nijedan posebni predmet, i duša više za to ne osjeća ni želju.

„Već smo vidjeli da se početnici na putu Božjem ponašaju na vrlo nizak način, koji pogoduje njihovom ukusu i sebeljublju. Ali nadolazi vrijeme kad Bog u svojoj dobroti hoće da ih ponese naprijed uzdižući ih na viši stupanj božanske ljubavi i oslobađajući ih niske uporabe osjeta i razmišljanja kojom su dosad tražili Gospodina na nesavršen i ograničen način. Napokon dolazi čas kad Gospodin čini da prijeđu na uporabu duha kojim će, oslobođeni od nesavršenosti, moći obilnije općiti s njime. S njihove strane ne manjka stanovita priprava na tako sretan prijelaz. I zaista su se oni već neko vrijeme vježbali u krepostima, premda potaknuti slašću koju su nalazili, ustrajali su u molitvi i razmatranju; oni su se odijelili od svjetovnih stvari i u Bogu su stekli nešto duhovne snage pomoću koje će — kao što drže dosta na uzdi sklonosti prema stvorovima — moći i pretrpjeti radi ljubavi Božje nešto muke i suhopamosti i neće okrenuti svoje korake natrag plačući za boljim prošlim vremenima. Kada, dakle, oni s najvećim užitkom i ugodnošću obavljaju duhovna vježbanja, kada im — kako se njima čini — najjasnije sjaji sunce božanskih milosti, upravo tada Bog potamnjuje svu ovu svjetlost i zatvara im izvor slatkih duhovnih voda što su ih uživali u Bogu kad god i koliko god su htjeli: jer, kako su zaista bili nježni i slabi, nisu im vrata zatvorena, prema izreci svetog Ivana u Otkrivenju. Gospodin ih, dakle, ostavlja u tami, tako da ne znaju kamo će s osjećajem mašte i s razmišljanjem. Ne znaju učiniti ni jedan korak u razmatranju, kako su prije običavali, jer ih u ovoj noći izdaje unutarnji osjet. Ostavlja ih u tolikoj suhoći da ne samo ne crpe sok i užitak u duhovnim stvarima, nego, naprotiv, u njima nalaze muku i gorčinu. A razlog tomu jest, kako smo prije rekli, što Bog, videći kako su ponarasli, zato da bi se još više ojačali i izašli iz povoja, odbija ih od svojih slatkih grudi i, spustivši ih iz svojeg naručja, potiče ih da hodaju svojim

nogama; a oni ostaju veoma začuđeni nad ovim postupkom, videći da sve ide obratno negoli prije. (TI, 8,3)

Ta za dušu skrivena ulivena kontemplacija uzrokuje u duši veliku suhoću, ne samo u osjetilnim sposobnostima, koje su lišene utjehe, nego i u višim moćima razumu i volji, koje ne mogu više razmatrati na diskurzivni način kao prije razmatrati. Odatle nastaje vrlo žalosno stanje: ljudi naviknuti na svijetlo nalaze se u tami. Oni, koji su znali diskurzivno primjenjivati svoje sposobnosti (razmišljati i razmatrati o Bogu) i u svom srcu buditi mnogobrojna, čuvstva, tu su lakoću izgubili, a mislena molitva im postaje vrlo naporna i teška.

Isto je tako i s vježbanjem u krepostima: naponi koji su prije poduzima veselo, da bi postali kreposni zadaju im sada mnogo muke i vrlo ih straše.

ZNAKOVI SV. IVANA DA DUŠA ULAZI U TAMNE NOĆI SJETILA

Da ne bi upali u opasnu dvoličnost, moramo odmah izjaviti da je "pasivno motrenje", u kojem Bog uvodi dušu pomoću suhoće (ili "pasivne noći osjetila"), potpuno različito od "aktivnog motrenja".

Ono (aktivno motrenje) bilo je vijenac razmatranja, koje je mogao steći svatko od nas svojom vlastitom marljivošću, a prije svega njemu nije prethodila niti ga je pratila suhoća. Ovo pasivno motrenje rađa se naprotiv u nemogućnosti razmatranja ono je djelo koje izvršava isključivo Bog a da ga duša ničim ne može izazvati a, prije svega rađa se i raste u najdubljoj suhoći, tj. u "Noći" svake sjetilne utjehe.

Da bismo bili sigurni da dušu vodi Bog u ovo novo iskustvo, sv. Ivan od Križa navodi tri znaka koji se moraju istovremeno potvrditi:

„Prvi je da čovjek, kao što ne osjeća ugodnosti ni utjehe u Božjim stvarima, tako je ne osjeća niti u kojoj od stvorenih stvari. Jer kad Bog postavi dušu u tamnu noć zato da joj otvrdne i očisti osjetne, požude, ne pušta joj da nađe zadovoljstva ni u kojoj stvari. Po tome se pozna da suhoća i odvratnost vrlo vjerojatno ne dolaze od grijeha ih zbog nanovo počinjenih nesavršenosti: jer, da je tako, osjećala bi se u naravi kakva sklonost ili volja da se uživa u kakvoj drugoj stvari različitoj od stvari Božjih. I zaista, kad god se naši osjeti prepuste kojoj nesavršenosti, odmah ostaju prema njoj skloni malo ili mnogo, već prema osjećaju kojim su se prepustili. Uza sve to, budući da odvratnost prema nebeskim i prema zemaljskim stvarima može proistjecati i od kakvog neraspoloženja ili turobnosti, koja često ne da naći užitka ni u kojoj stvari, potreban je i drugi znak.

Drugi znak da se radi o spomenutom čišćenju jest da čovjek redovito obraća svoju misao k Bogu s tjeskobnom pomnjom i brigom, u strahu da mu ne služi nego da se vraća natrag, jer vidi da su mu stvari Božje odvratne. Jasno je da takva dosada i suhoća ne proizlazi iz mlakosti, jer je svojstvo mlakosti upravo u tom da ne daje važnosti Božjim stvarima i da se za njih ne brine. Između suhoće i mlakosti postoji velika razlika. Mlakost donosi ne malu lijenost volje, mlitavost duha i nemarnost u službi Božjoj, dok jednostavna suhoća tamne noći donosi sa sobom redovitu skrb i tjeskobnu sumnju da li služimo Gospodinu. Suhoća, premda je katkada pojačana turobnošću ili drugim neraspoloženjima — kako se stvarno dešava — ipak proizvodi svoj učinak u čišćenju osjeta, jer ovi ostaju lišeni svakog užitka, a skrbnom su mišlju upravljani prema Bogu. Kad se, naprotiv, radi o turobnosti, sve svršava u odvratnosti i u mukama naravi, bez onih dobrih želja što prate suhoću čišćenja u kojoj, premda je osjetni dio veoma utučen, slab i mlitav za rad zbog toga što u radu nalazi malo zadovoljstva, duh je uza sve to pripravan i jak.

Uzrok je ovoj suhoći u tom što Bog prenosi dobra i snagu od osjeta na duh; i što osjeti, jer svojom naravnom snagom nisu sposobni za stvari višeg reda, ostaju napušteni, suhi i prazni. Osjetni dio nije vičan na ono što je čisti duh, pa onda kad tijelo okusi duh, osjetni dio ostaje mlak i oslabljen u djelovanju, a duh se, primajući vlastitu hranu, jača i postaje budniji i skrbniji negoli je

bio prije u pažnji da se ne iznevjeri Bogu. No u početku, zbog novosti stvari, duh ne osjeća odmah duhovne radosti, nego suhoću i odvratnost, jer imajući do sada svoje nepce priviknuto na osjetne užitke, on uvijek na njih gleda. K tome, budući da duhovni okus nije pročišćen ni osposobljen za tako profinjen užitak, nego tek treba da bude malo pomalo osposobljen putem tamne noći, ne može još osjetiti užitak duhovnog dobra, nego osjeća suhoću i odvratnost zbog pomanjkanja naslade koju je prije uživao tolikom lakoćom.

Oni koje Bog počinje voditi ovim pustinjским osamljenostima slični su sinovima Izraelovim koji, premda su primili od Gospodina nebesku hranu što je u sebi sadržavala svaku slast prema želji svakog pojedinog,²⁹ ipak su više osjećali pomanjkanje egipatskog mesa i luka na koji su bili navikli, negoli nježnu slatkoću anđeoske hrane, tako da su se tužili i plakali za onim prostim jelom, dok su imali pred sobom nebeski kruh.³⁰ Do takve skrajnosti dolazi niskost naše požude da čini te žudimo za svojom bijedom, a neraspadljiva nebeska dobra da nam budu odurna.

Ali, ponavljam, kad suhoća proizlazi iz čišćenja osjetne požude, premda na početku duh zbog netom navedenih uzroka ne nalazi užitka, ipak crpi jakost i srčanost za rad iz onoga što prima kao duhovnu hranu, a to je počelo motrenja tamnog i suhog za osjete, tajnovitog i skrivenog čak i onomu koji ga posjeduje. Ovo motrenje, što stvara suhoću i prazninu u osjetima, redovito daje duši sklonost i želju da stoji sama i u miru, tako da ne može ni htjeti da razmišlja o kojoj posebnoj stvari. Kad bi se tada oni kojima se to događa imali staviti u sveti mir, oslobodivši se od skrbi bilo kakvog unutarnjeg ili vanjskog posla, bez brige da rade bilo što, onda bi u ovoj zaboravi i odmoru na sladak način osjetili unutarnju okrepu. Ova je okrepa tako nježna da se obično ne osjeti kad se želi i nastoji osjetiti, jer — ponavljam — ona djeluje u najvećem miru i zaboravi i kao zrak koji nam pobjegne kad ga hoćemo stisnuti u šaku.

U ovom smislu možemo razumjeti riječi što ih Zaručnik u Pjesmi nad pjesmama govori Zaručnici: Odvrati oči svoje od mene, jer me zbunjuju.³¹

Bog zaista postavlja dušu u ovo stanje na taj način i vodi je putem tako različitim negoli prije, da — ako ona hoće da radi svojim moćima — ometa posao što ga Bog obavlja, mjesto da pomaže, dok se je prije događalo posve protivno. Uzrok je tomu taj što sada u ovom stanju motrenja, to jest kad duša od razmatranja prelazi u stanje naprednih, Bog u njoj radi i zato njoj vezuje unutarnje moći ne puštajući joj ikakvog oslonac u razumu, niti ugodnosti u volji, niti reda u pamćenju. U to vrijeme ono što duša može od svoje strane dati služi samo da poremeti unutarnji mir i djelo koje Bog u ovoj suhoći osjeta obavlja u duhu: djelo, duhovno i nježno kakvo jest, koje se vrši na tih i miran način te daje neko unutarnje zadovoljstvo posve različito od svih prijašnjih užitaka, koji su bili odveć opipljivi i osjetni. Ovo je mir koji — kako kaže David — Bog govori duši: Da poslušam što mi to Jahve govori: Jahve obećava mir³² da je učini duhovnom. A sad pređimo na treći znak.

Treći znak po kojem duša može poznati da se nalazi u čišćenju osjeta jest to da — ma što činila od svoje strane — ne može vaše razmatrati ni razmišljati služeći se osjetnom maštom, kako je to običavala. Bog joj se počinje podavati, ne više putem osjeta preko razmatranja u kojem je duša razglabala i sastavljala misli, nego putem čistoga duha u kojem nema susljednog razmišljanja, do kojega ne mogu doprijeti ni izvanji ni unutarnji osjeti nižega dijela. Stoga moć predočivanja i mašta ne nalaze oslona u bilo kakvom razmišljanju, niti će u buduće moći u razmišljanju stati na čvrsto tlo.

U ovom trećem znaku treba primijetiti da ta zapreka i suhoća duševnih moći ne dolazi iz kakvog lošeg raspoloženja; jer u takvom slučaju, kad prođe to raspoloženje koje nikad nije trajno jednako, duša se uz malo marljivosti odmah vraća na stanje da može ono što je prije mogla, i njezine moći

²⁹ Mudr 16, 20—21.

³⁰ Br 11, 5

³¹ Pj 6, 5

³² Ps 84,9

nalaze o što će se osloniti. Ali tako se ne događa u čišćenju osjeta, jer kad je duša počela u njega ulaziti, za nju sve više i više raste nemogućnost da razmatra svojim moćima. Istina je da isprva kod nekih nije tako neprekidno da im se ne bi dopustilo kadikad kakvo razmatranje (tim bolje po njih, jer zbog njihove mlitavosti nije zgodno da budu odbijeni najednom); uza sve to je ipak istina da sve više i više idu dalje u tom čišćenju udaljujući se od osjetnih vježbi, ako uopće imaju poći dalje. Tako velim, jer kod onih koji ne idu putem motrenja stvari se razvijaju na posve drukčiji način. Kod njih noć suhoće ne običava biti u osjetima neprekidna, nego je sad imaju, sad ne; te sad ne mogu razmatrati, a sad opet mogu kao prije: jer Bog ih postavlja u ovu noć samo da ih vježba i ponizi i da preobrazi njihove osjete, zato da ne idu dalje s lošom lakomošću u duhovnim stvarima, a ne zato da ih povede na put duha ili do motrenja. I dobro treba naglasiti da ne dovodi Bog do motrenja sve koji se promišljeno vježbaju na duhovnom putu, dapače niti polovicu, a razlog je poznat samo njemu. Zato ovima nije dano da bi mogli potpuno odalečiti osjete od razmišljanja i zaključivanja, nego samo kadikad i za neko vrijeme, kako smo rekli“. (T I, 9)

Naglasimo da ovaj "užitak" nije sjetilni (osjetila su zaista po Bogu stavljena u naj-apsolutniju suhoću), već duhovni, kako nam to tumači naš Svetac:

"Na početku takvog stanja, ne zamjećuje se ova zaljubljena spoznaja Boga... Međutim što se duša više privikava na taj odmor (tj. na obustavu svakog razmišljanja, više će se povećavati i osjećati u njoj ova zaljubljena i općenita spoznaja Boga u kojoj će naći više naslada nego u bilo kojoj drugoj stvari, jer će joj donositi mir, odmor i slast". (2 US 13)

"Katkada će se, nastavlja Svetac, duša koju Bog obdaruje darom "pasivnog motrenja" naći uronjena u taj pogled koji upravlja k Bogu a da ne radi ništa, tj. da svojim moćima ne proizvodi posebne čine, zabavljena jedino primanjem. Drugi puta naprotiv da bi se učvrstila u ovoj pažnji, trebat će se uteći raščlanjivanju, ali umjereno, ne silovito. Ali kada duša stigne svome cilju... trebat će se baviti jedino time da ljubi Boga, bez želje za osjećajem ili gledanjem nečeg drugog". (2 US 15) "Inače bi ometala djelo koje je Bog izvršio u njoj sasvim kao onaj koji bi, postavivši se pred slikara, smetao ga u njegovu radu, jer umjesto da ostane miran, nastavio bi se micati". (1 TN 10)

"Duši koja se nalazi u tom stanju, Bog se priopćava pasivno kako se svjetlost saopćava otvorenim očima onoga koji ne pravi nikakav napor, osim da ih drži otvorenima... Duša se treba baviti jedino time da ne umeće druga svjetla do spoznaja i raščlanjivanja i tada... ostajući u čistom ogoljenju i siromaštvu duha, preobrazit će se u jedinstvenu i čistu Mudrost koja je sam Sin Božji". (2 US 15)

I zaključuje: "Neka duša dakle nauči stajati u Bogu zaljubljena pogleda, ostavljajući u miru svoj razum, premda misli da ne čini ništa. Tako će joj malo po malo i vrlo brzo, biti uliveni odmor i božanski mir uz čudesne i uzvišene spoznaje Boga, zaodjevene u božansku ljubav". (2 US 15)

Znakovi da se ide putem (pasivne) noći osjeta (čišćenje osjeta): 1. znak da suhoća nije posljedica grijeha: osoba ne nalazi utjehu ni u Božjim ni u svjetovnim stvarima (1N 9,2); 2. znak da suhoća ne dolazi od neraspoloženja, turobnosti i mlakosti: obraća se Bogu s tjeskobnom brigom da mu ne služi (1N 9,3); 3. znak: osoba ne može više razmatrati služeći se osjetnom maštom (1N 9,8).

Ova vrst iskustva redovito se ne javlja u počecima hoda, jer bi se inače polučili suprotni efekti. Bog čeka da osobe učine neki korak u svom nastojanju i distanciranošću (usp. 1N 8,3). Rezultat *noći osjeta* jest usklađenost u kojoj duh preuzima vodstvo, međutim to još uvijek nije dostatno za preobrazbu, za sjedinjenje. U duši je još uvijek puno nedostataka (promatra ih u sjeni 7 glavnih grijeha: 1N 1-7) kojih se ona neće moći riješiti (očistiti) sve dok je Bog ne uvede u *pasivno čišćenje* tamne noći (1N 3,3).

Uloga noći osjeta: po njoj se duša čisti u odnosu na osjete i osjetila (nutarnja i vanjska) kako bi postala prikladna za komunikaciju s duhom putem osjetila. Duša prelazi «od osjetnog na duhovni život, od stanja razmatranja u stanje motrenja» (1N 10,1).

Nakon pasivne noći osjeta osoba dostiže izvjesnu zrelost. No duša je još uvijek nečista i nesavršena: potrebna su korjenitija pročišćenja. I Bog zahvaća u dno bića, u korijene čovjekova bitka. Tu Božju intervenciju duša – budući je još uvijek nečista i nesavršena – doživljava kao muku i patnju³³.

Tri su bitne komponente pasivne noći sjetila:

- teška unutarnja stanja duše kao i teške vanjske situacije, koje na radikalni način traže teologalni odgovor subjekta;

- Bog ulijeva tamno svjetlo vjere i snagu ljubavi kako bi se moglo shvatiti i djelovati vjerno u takvim situacijama;

- subjekt odgovara slobodno s bolnom vjernošću. Dok se ne dogodi ovaj treći element, ne može se govoriti o tamnoj noći u teologalnom smislu.

1. Duša više ne nalazi uživanja ni u stvorenjima, ni u Bogu. A znak je mlakosti da kada duše ne nalazi radosti u Božjim stvarima ima puno želje za zemaljskim užicima. Može se, međutim dogoditi da ta odvratnost prema zemaljskim dobrima i uživanjima nadodaje Svetac dolazi od neke naivne žalosti i neraspoloženja. Nužno je dakle da uz prvi znak budu povezani drugi i treći.

2. Duša neprestano misli na Boga, i ta je misao povezana s nekom tjeskobom, brigom, neugodnošću. Čovjek se boji da ne služi Bogu dosta dobro, što više, da se možda od njega udaljuje jer ne osjeća ugodnosti u božanskih stvarima. Kod mlakosti naprotiv čovjek ne osjeća nikakve tjeskobe ni nutarnje brige za božanske stvari. Isto jako kad nastupi, suhoća uslijed fizičke slabosti sve se svodi na naravno neraspoloženja ne vidi se nikakvog traga onoj želji, da služe Bogu koja je oznaka suhoće koja čisti dušu i koju početna ulivena kontemplacija budi u duši.

3. Konačno, čovjeku je kod suhoće što čisti dušu nemoguće razmatrati - tako da mu trud ostaje uzaludan, kad bi to i htio. Međutim sv. Ivan naglašuje, da ta nesposobnost nije uvijek redovita, i da se katkada može duša vratiti na redovito razmatranje.

Napomenimo i to, da ta nesposobnost općenito postoji samo za duhovne stvari; može se međutim čovjek aktivno baviti svojim studijem i svojim poslovima. Uz ovu se suhoću nadovezuje neka bolna i stalna potreba užeg sjedinjenja s Bogom.

To je prije svega **neka jača želja za Bogom**, koju čovjek ne osjeća, nego koja "se razbija malo po malo, i koja nadahnjuje ljubav sve veću i sve življu, a da duša ne razumije ni odakle ni kako je to njoj došlo. Ona vodi računa samo o tome, kako će tu vatru, taj žar povećati katkada dotle, da ona teži za Bogom s tjeskobnom ljubavlju. Tako uz neku brigu i nastojanje tajna kontemplacija ulazi u dušu, i s vremenom, kad se duša očistila djelomično od osjetila, to znači senzitivnog dijela naravnih sposobnosti i to po suhoći, koja joj je dana - ljubav Božja počinje raspaljivati razum. Prije toga časa duša je bolesnik, koji je podvrgnut liječenju. Tamna noć je za nju samo trpljenje i suho čišćenje težnje" (Lehodey, *Les voies de orasion*, str2609

Duša je dakle usmjerena prema, Bogu i ne teži više prema stvorovima. Ali ta je usmjerenost još površna i konfuzna, to je kao neka, nostalgija za odsutnim Bogom. Duša se želi s Njime sjediniti, da Ga posjeduje. Ako o na još nije iskustveno doživjela ugodnu kontemplaciju, ugodno stanje mira, to je onda neka nejasna sklonost, neka nerazumljiva potreba, želja, koja se ne može odrediti. Ali, ako je ona već osjetila mistično sjedinjenje, to je onda prava želja, da se opet povрати tome sjedinjenju.

³³ «I zaista- kaže svetac – pobuđuje veliko čuđenje i ujedno sažaljenje to da je slabost i nečistoća duše tolika da je – premda je ruka Gospodnja po sebi mekana i blaga – ipak duša osjeća tako teškom i protivnom i to kad Bog svojom rukom ne udara niti pritišće na nju, nego je se samo dotiče dodirom milosrđa da je usreći a ne da je kazni» (2N 5,7).

Sv. Ivan se služio biblijskim elementima (poseban utjecaj „Pjesme nad pjesmama“). Duhovna baština Crkve – Grgur iz Nise i Dionizije Areopagita. Grgur – vidi da u vatri Mojsije ništa ne vidi niti razumije, u oblaku nešto nazire, a tek u tami dolazi Mojsije do prave objave. Bog uvodi u tamnu noć da bi pročistio čovjeka u bogoslovnim krepostima, to je evangelizacija sjetila jedna po jedna. Ivan borbu naziva noć. Izraelci su plakali za porilukom itd. zato je i nama odricanje teško jer vidimo samo čega se odričemo, a ne ono što tim odricanjem dobivamo. Vjera je tamna jer nas Bog prisiljava da vjerujemo samo na riječ, ponekad u nadi protiv svake nade, zato je vjera teška i zahtjeva borbu i to je tamna noć.

Tamna noć je Bog za dušu u ovom životu jer su sposobnosti čovjeka takve da ih Bog nadilazi, ne možemo ga gledati licem u lice, Bog mora ostati tamna noć. Bog je cilj hoda, ali ostaje u tami, ne čuje se i ne osjeća Njegova prisutnost. To je ta tama sve do osjećaja Božje odbačenosti, osjeća odbačenosti od svijeta, neshvaćenosti od strane bližnjih. Neko ima više naglašeno jedno neki drugo. Maloj Tereziji se nameću misli da li Bog postoji. Kod Ivana se osjećaj bojazan da uplaši osobu koja treba ući u taj proces ili da neće biti od koristi onima koji su u procesu. Ivana začuđuje kako Bog uvodi dušu u takav proces. Ipak i tu noć proglašava „sretnom sudbinom“ i „vodičem“. Tame služi kao istinsko otkrivenje Boga i čovjeka. Postoji previše učitelja danas koji iskustvo Boga smatraju samo raspjevanost i sretnost, to je možda najmanje iskustvo.

Duša mora ući u taj proces čišćenja. Prije čišćenja govori o manama osobe kako bi dokazao od čega se treba osoba čistiti. Ivan se zaustavlja na sedam glavnih grijeha. Počinje sa ohološću. On je jedini autor koji govori o duhu bludnosti. Ivan analizira grijeha kako bi uvjerio osobu da nije malo to što griješi i da bi uvjerio da se mora ući u proces čišćenja. Postoje dvije noći: osjeta i duha, a svaka se dijeli na aktivnu i pasivnu. Podjela obje noći je identična, svaka se dijeli na tri dijela. Proces Plodovi

Svetac opisuje mane da uvjeri osobu da mora ući u proces. U procesu želi ohrabriti osobu u često zbunjujućem procesu, plodovi su uzvišeni. Ivan ne govori o ubijanju sjetila već čišćenju. Postoji opasnost da se završi u duhovnoj sentimentalnosti i ide samo za onim što donosi ugodu u duhovnom životu, npr. mijenjaju duhovnu pobožnost i vježbe samo dok donose ugodu, a kada to prestane onda mijenjaju pobožnost. To može postati životna praksa. One obično kritiziraju duge pobožne vježbe kod drugih, misle da vrše Božju volju, kanoniziraju svoj egoizam. Osoba mora naučiti razlikovati autentično djelovanje Duha. Priznaje da mu je to sve teško pojasniti onoj osobi koja se nalazi u tom procesu jer osoba u tamnoj noći je sklonija izreći stvari onakve kakve nisu. Proces je predviđen za osobe koje su već uznapredovale. Mogu se simptomi javiti i kod neautentičnih vjernika koji misle da bi to bilo to, a izvor je zapravo nešto drugo.

Izraz „početnik“ kod Ivana znači već uznapredovala u duhovnom životu i vršenju Evanđelja. Ivan pojašnjava Božju pedagogiju: nakon obraćenja Bog obično miluje vjernika. Isus je samo zbog Tome došao da on ne izgubi vjeru. Toma je doživio da je nađen od Isusa, Bog na početku nema velike zahtjeve i život je na početku obično oduševljenje, žar, sreća. Nakon što osoba poraste Bog daje korice kruha umjesto mlijeka. I Abraham je napravio veliku gozbu kada se Izak odbio od mlijeka. Nedostaje Božje pažnje i blizine, ima se dojam da ništa nije kao prije, molitva nije više susret, gubi se žar i entuzijazam, pobožnosti postaju odbojne. Najradije se ne bi činilo ništa. Bez Boga ne možeš, a ne znaš ni kamo s Njim. To obično dugo traje, ne vidi se izlaz, trajanje postaje mučno, misli se kao uvjerljivi zaključak da Bog od tebe traži neki drugi put. Osoba misli da bi trebala dobiti više utjehe i topline, a osjeća suprotno. Boji se da ne završi u ateizmu, opasnost od brzopletosti. Prave se novi planovi, mijenjaju pobožnosti, velike ispovjedi, a ništa se ne događa. Osoba misli da je to stanje produkt grijeha prošlih ili sadašnjih. Tri znaka istinske tamne noći koji se odnose na područje molitve i pobožnosti:

Osoba živi neko nezadovoljstvo na razini pobožnosti i nevoljnosti za bilo što drugo.

Osoba je u sebi nemirna, muči se, zabrinuta je i pita sebe, Boga i druge što se događa s njom

Osoba ne uspijeva obavljati molitvu razmatranja jer je Bog je ne vodi više lijepim putevima.

Praveći ispit savjesti osoba u grijesima nalazi razlog svog stanja, a ne shvaća se to kao milosni Božji rad na njoj. Konfuzija se osjeća i na razini cijelog života, javljaju se skrupuli i najveće napasti na psovku. To Ivan naziva duhom bludnosti koji ima tri izvora: đavao koji neprestano podmeće najružnije slike da te odvrte, strah u osobi da se nešto ne desi tako, a baš ju onda misli obasiplju kada se bori protiv toga. Ovo je čas istine o sebi i Bogu. Moramo se strašno čuvati toga da poznamo Boga i Njegovo ponašanje i reagiranje, moramo biti spremni da nas Bog iznenađuje. Plod procesa čišćenja osjeta je zato upoznavanje sebe, drugoga i Boga. Spoznaja svoje bijede ali i darova, Božje uzvišenosti, osoba stječe poniznost i ljubav prema bližnjemu.

KUŠNJE KOJE PRATE NOĆ SJETILA

Suhoća je jedna od glavnih kušnji tijekom tamne noći sjetila se očituje ovako:

- prije je duša molila gorljivo i lako; sada naprotiv, nesposobna je oblikovati jednu jedinu misao ili jedan samo osjećaj sklonosti za Boga;
- prije se radovala misleći na milosti koje je primila od Gospodina; sada se vidi jadnom, grešnom i jedino dostojnom prezira;
- prije se veselila dobru koje je uspijevala učiniti vršeći svoju dužnost ili djela milosrđa; sada se osjeća beskorisnom i lažljivom.

Ovaj unutarnji obrat izaziva Bog, ili neposredno u duši po suhoći koju smo opisali ili pomoću žalosnih događaja kao bolesti, smrt koje drage osobe, stečaja ili drugih nesretnih događaja. Na taj način duša je iščupana silovito i bolno od svih navezanosti na stvorenja i na samu sebe, dok se njenom duhu ne predoči novo viđenje stvarnosti gdje Bog jedini vrijedi.

U početku, ovo iskustvo vrlo je bolno tako da se ne treba čuditi da mnogi koji dođu do te točke, odustaju i vraćaju se dragovoljno utjehama stvorova koje su godinama nastojali odbijati! Ali ako se ovo iskustvo prihvati na način slijep i pasivan kako to i jer to Bog hoće, ono malo po malo postaje izvorom svjetlosti i unutarnjih utjeha kako to duša nikada ranije nije osjetila.

Duša koja prima ovo iskušenje, nalazi se tako kao dijete lišeno svakog oslonca. Nalazi se bez potpore majčinih ruku što znači bez božanskih utjeha koje je uživala ranije i bez potpore svojih nogu još slabih i nesposobnih za hodanje, u jednom stanju nereda i tjeskobe koje u njoj suši svu sjetilnu utjehu.

"Takvu noć, općenito prate teške i dugotrajne sjetilne napasti te napastovanje duha psovke koji se provlači kroz sva njihova poimanja i misli... s tolikom snagom da im se čini da će ih izgovoriti... Drugi puta ih ispunjavaju skrupule i sumnje što predstavlja najveću strahotu ove noći". (1 TN 14)

U "Duhovnim savjetima" koje je sakupio Otac Elizej od Mučenika naš nam Svetac predlaže da se borimo protiv ovih napasti činima ljubavi prema Bogu koji prebiva u nama:

"Kada osjetimo prvi pokret ili napad neke opacine, kao na pr. bludnosti, srdžbe, nestrpljivosti ili osvete, mi joj se ne trebamo suprotstavljati činom suprotne kreposti, već čim ju osjetimo, pođimo joj u susret činom ili pokretom ljubavi... uzdižući naše srce na sjedinjenje s Bogom. Zahvaljujući ovom uzdizanju, zaista, budući se duša udaljuje odavde te se predaje Bogu, sjedinjuje s njime, napast se smiruje a neprijatelj ostaje prevaren u svojoj namjeri te ne nalazi više koga da udari". (Duhovni savjeti, 5)

Ova pročišćavajuća suhoća očituje se uglavnom za vrijeme molitve. Tada dok je prije duša uspijevala meditirati s užitkom razmišljajući o božanskim stvarima i tako dolazila do ganuća - plodova njezine ljubavi prema Bogu - sada ne uspijeva više da, bez obzira na njen napor, oblikuje ma i najmanju duhovnu misao.

Ako duša pred tim iskušenjem:

- odbije da se vrati utjehama što joj ih nude stvorenja;

- ako se boji da u svemu ne izvršava volju Božju (premda zbog toga trpi, uvjeren da ju ne izvršava kako bi on to zavrijedio);
- ako nastavlja moliti revno i žarko, tada, ako suhoća i dalje traje, znak je to da ona dolazi od Boga, da je to dakle blagoslovljena suhoća koja ju uvodi u novi i savršeniji odnos s njime: u odnos pasivnog motrenja (kontemplacije) njegove ljubavi. (1 TN 9)

Duhovni pisci to općenito strašno opisuju, jer opisuju ono, što se događalo u dušama Svetaca. koji su morali podnijeti vrlo teške kušnje, jer su bili pozvani na visoki stupanj kontemplacije. Ali drugi, koji nisu pozvani na tako visoki stupanj, imali su i manje kušnja. Dobro je to znati, da se ohrabre bojažljive duše, koje bi strah od križa mogao omesti, da pođu tim putem. Treba imati na umu, da Bog daje svoje milosti razmjerno s veličinom i težinom iskušenja.

Osim te neprestane suhoće, o kojoj smo govorili, duša trpi i strašne napasti.

1. Protiv vjere; budući da ništa ne osjeća DUŠA misli da ništa ni ne vjeruje.
2. Protiv nade: budući da je lišena utjeha, duša drži da je napuštena, spopada je dosada i klonulost.
3. Protiv čistoće: tada se pojavljuje anđeo Sotone ili duh bludnosti, koji dušu uznemiruje jakim i ogavnim napastima, sugerira joj ohole misli, uznemiruje maštu vrlo živim slikama, a to je sve za one koji su predmet tih napadaja, gore od same smrti.
4. Protiv strpljivosti: uslijed svih tih neugodnosti čovjek je sklon, da mrmlja protiv drugih, ili da je ljut i na samoga sebe. Tada je čovjek sklon i na bogohulne misli, koje se tako živo pojavljuju u svijesti, da se čini da je jezik izgovorio te riječi.
5. Protiv duševnog mira: čovjeka spopada tisuću skrupula i perpleksnih ideja i toliko se zaplete u svojim idejama, da ne može slijediti savjeta niti popustiti razumno rasuđivanju. I odatle takvi trpe najveće muke,

Duše koje prolaze tamnu noć sjetila na kušnju stavljaju i ljudi:

1. Nevjernici, koji ih progone na sve moguće načine: "I svi, koji žele pobožno živjeti u Isusu Kristu, trpjet će progonstvo" .
2. Katkada ih stavljaju na kušnju i poglavari, prijatelji, na koje, jer ne razumiju njihovo stanje vrlo loše djeluju na dušu njeni neuspjesi, neprestane suhoće.
3. Katkada predstavlja, kušnju i sam duhovni vođa, koji nekad to stanje smatra mlakošću, a nekada opet ne zna, kako da nas utješi u takvoj tjeskobi i žalosti.

Katkada i vanjska patnja zna povećavali te nutarnje trpljenje:

1. Čovjek ima katkada-neke čudne bolesti, koje zbunjuju liječnike.
2. Više ne uspijeva u pothvatima kao prije, zbog nesposobnosti uzrokovanom tamom u kojoj nalazi ili se, jer je zaokupljen, svojim nutarnjim poteškoćama, osjeća kao izgubljen, tako da to i drugi primjećuju.
3. Katkada trpi i vremenite gubitke, koji dovode do očajnog stanja. Jednom, riječi čini se, da se, je nebo i zemlja urotila protiv tih siromašnih duša. U mnogo slučajeva mogu te kušnje biti naravne i ne prelaziti okvir onih, koje Bog šalje gorljivim dušama, da ih usavrši. Ali u drugim slučajevima, te su kušnje tajanstvene: poznamo ih po tome, što su nenadane, vrlo oštre i po sretnim učincima, koje kada prođu one stvaraju u duši.

Kako se praktično trebaju ponašati duše tijekom trajanja tamne noći sjetila

Duhovni se vođa, koji vodi duše, koje idu putem kontemplativnih kušnja tamne noći sjetila mora prema njima pokazati puno dobrote i ljubavi. Mora ih poučavati i tješiti, govorećim im

otvoreno, da je to kušnja, što ih čisti, i da će iz tih kušnja izaći bolji, čišći, ponizniji, utvrđeniji u kreposti, ugodniji Bogu.

1. Glavno raspoloženje, koje im treba ucijepiti u dušu, je **potpuna podložnost volji Božjoj i sveto odricanje**: treba poljubiti ruku, koja nas oblikuje priznavajući posve, da smo zaslužili ta iskušenja. Treba se sjediniti s Isusom u njegovoj smrtnoj borbi i ponizno ponavljati njegovu molitvu: "Oče moj, ako je moguće, neka me mimoide ovaj kalež! Ali ne kako ja hoću, nego kako Ti hoćeš". Sv. Ivan od Križa uči:

„Neka se, dakle, utješe ustrajući u ustrpijivosti i neka se bez tjeskobe pouzdaju u Boga koji nikad ne zapušta one što ga traže jednostavnim i iskrenim srcem, te on neće propustiti da im dade sve potrebno za put, sve dok ih ne dovede do jasnog i čistog svjetla ljubavi, što će im pružiti pomoću druge tamne noći, noći duha, ako zasluže od Boga takvu milost“. (N I 10,3)

2. Osim toga, potrebno je pokraj svih tih **suhoća ustrajati i u molitvi**, u jedinstvu s božanskim Spasiteljem, koji je usred svoje smrtno borbe nastavio da se moli: "I napade ga smrtna tjeskoba, i molio se još usrdnije". Mnoge duše ovdje oslabe svoj molitveni život i vraćaju se nazad u duhovnom životu te padnu u mlakost.

Ali duše se ne treba htjeti vratiti se na razmatranje, kad je čovjek utvrdio svoju, nemoć, da je obavlja. Treba ostaviti dušu na miru, pa i onda, kad izgleda, da ne radi ništa i zadovoljiti se čuvstvenim i mirnim pogledom na Boga,

Kad umjetnik želi naslikati portret kakve osobe, ta osoba nipošto ne smije stalno okretati glavu. Inače umjetnik ne bi mogao završiti svoj posao. Na isti način, kad Bog hoće naslikati svoj portret u našoj duši i kad On zaustavlja djelovanje naših sposobnosti, mi se moramo držati samo mirno, i po tom se miru duh ljubavi sve više i više raspaljuje i gori u nama. To stanje mira nipošto nije nerad. To je posao posebne vrste, koji isključuje lijenost i nemar: treba dakle ukloniti rastresenost. A ako se treba, da bismo to učinili, vratiti na razmatranja, neka se čovjek ne ustručava t činiti, samo ako je to moguće bez velikog napora.

3. Duša mora ostati slobodna i u miru i neke ne čini beskorisne napore da se vrati na molitvu razmatranja.

„Nadalje, koliko god im se rađale premnoge sumnje da gube vrijeme i da bi bilo bolje baviti se drugim stvarima, jer da u molitvi ne mogu činiti ni misliti ništa, neka se strpe i ostanu mirne, jer je sada vrijeme da se živi plandujući i u velikoj duhovnoj širokogrudnosti. Ako bi od svoje strane htjele bilo što djelovati svojim unutrašnjim moćima, to bi značilo sprječavati i rušiti dobra koja Bog utiskuje u dušu putem ovog spokojnog mira; to bi značilo kao da bi se, po apsurdnoj pretpostavci, neka izrađena slika stala pomicati dok joj slikar daje posljednje poteze: sigurno bi mu smetala da išta učini i pokvarila bi mu posao. Tako, kad duša stoji u nutarnjem miru i spokojnosti, bilo koje djelovanje ili čuvstvo, ili bilo koja skrbna pažnja koju bi ona htjela imati, bit će joj na smetnju i rastresanje i nužno će učiniti da će osjetiti suhoću i prazninu u osjetima, i koliko više bude htjela da se osloni na takvo čuvstvo ili spoznaj, toliko će više osjetiti prazninu koja ne može više biti ispunjena tim putem. Ne treba, dakle, da se duša išta uznemiruje što gubi djelovanje svojih moći, pače može biti zadovoljna da ih brže gubi. Ako duša ne iskvari od Boga uliveni čin motrenja, ovo je motrenje krijepi s više mirnog obilja i čini da se usпали ognjem ljubavi što ga ovo tamno skriveno motrenje sobom nosi i daje duši; jer motrenje nije drugo nego tajnovito spokojno ulijevanje Boga puno ljubavi, koje — ako mu se otvori put — raspaljuje dušu duhom ljubavi, kako ona daje razumjeti u slijedećem stihu“ (N 10, 5-6)

Što se tiče kreposti, jasno je, da, ih treba razvijati i dalje, a posebno one, koje odgovaraju tom stanju: poniznost, odricanje, strpljivost, ljubav prema bližnjemu, ljubav prema Bogu, koja se očituje u točnom ispunjavanju njegove svete volje, pouzdana molitva, sve u nekom svetom predanju

u njegove božanske ruke. Ako duša to čini odvažno, to će stanje biti za nju pravi zlatni rudnik i koji će ona iskorištavati na najveće dobro duše.

Tijekom ovog iskustva duša treba nastojati ustrajati i ne činiti ekstravagantnosti kako bi se izašlo, «jer dok Gospodin ne završi čišćenje kako sam hoće, nema nikakvog lijeka koji bi mogao ublažiti njezinu bol» (2N 7,3).

Živjeti ovu situaciju tamne noći s velikom postojanošću i strpljivošću («trpeći strpljivo i vjerno»: ŽP 2,28), tj. ustrajući u izabranom zvanju, u vlastitim dužnostima i službama, iako se one sada obavljaju bez imalo ukusa i slasti.

«*Neka se pouzdaju u Boga koji nikad ne zapušta one što ga traže jednostavnim i iskrenim srcem, jer on neće propustiti da im dade sve potrebno za put, sve dok ih ne dovede do jasnog čistog svjetla ljubavi*» (1N 10,3). Traži se dakle, vjerna strpljivost, koja se pouzda u Boga i njegova obećanja, više nego li u vlastitu snagu i nevinost.

UČINCI U DUŠI KOJA PROĐE TAMNU NOĆ SJETILA

Sv. Ivan od Križa u prvom dijelu *Tamnoj noći* u poglavljima 12 i 13 objašnjava glavne pozitivne učinke

Već je to velika korist i prednost, što se duša na taj način uvodi u pasivnu kontemplaciju, makar tamnu i punu boli. Ali, ima i drugih koristi, koje sv. Ivan od križa zove sporednima. Navesti ćemo sve učinke koje donosi svetac.

1. Prvi i najvažniji s kojim su svi drugi povezani, iskustvena spoznaja samo sebe i svoje bijede. „*Prva i glavna korist koju duša ima od ove suhe i tamne noći jest ovo: spoznaja sebe i svoje bijede. Jer, pored toga što su sve milosti koje Bog duši dijeli redovito popraćene ovom spoznajom, još pridolazi to da suhoća duševnih moći, uskraćivanje obilja što ga je duša prije uživala, i teškoća koju ona sada osjeća u dobrim stvarima sama po sebi čini da duša spoznaje svoju niskost i bijedu, što u vrijeme sreće nije uspijevala. Prikladnu sliku za to nalazimo u knjizi Izlaska gdje Bog, htijući poniziti sinove Izraelove da upoznaju sebe, zapovjedi im da odlože blagdansko odijelo i ukrase što su ih većinom u pustinji nosili, govoreći: Skinite svoj nakit, a ja ću vidjeti što ću s vama učiniti.³⁴ A to je kao da bi rekao: Budući da vam odijelo što ga nosite, jer je blagdansko, pruža prigodu da ne mislite o sebi nisko, kakvi uistinu jeste, skinite ga, dakle, da od sada unaprijed, gledajući kako ste obučeni prostim suknom, napokon spoznate što ste i da ne zaslužujete više. Duša, dakle, razumije istinu o vlastitoj bijedi, što prije nije razumjela. Zaista, u vrijeme koje provodi kao na blagdan, nalazeći u Bogu mnogo užitka, utjehe i pomoći, živjela je mirnije i zadovoljnije, jer joj se je više činilo da dosta služi Bogu negoli da mu ne služi. Ako i nije izričito tako mislila, ipak se je nešto slično skrivalo u onom zadovoljstvu koje je osjećala. Ali sada kad je obukla odijelo rabote, suhoće i napuštenosti, kad je potamnijela njena prva svjetlost, posjeduje mnogo više prave svjetlosti u izvrsnoj i potrebnoj kreposti spoznanja same sebe, jer više ne cijeni sebe niti je sobom zadovoljna: jasno, naime, vidi da sa svoje strane ne čini ništa i ne može ništa. A ovo nezadovoljstvo sa sobom i žalost da ne služi Bogu cijeni Bog više od svih djela što ih je duša prije činila i od svih užitaka što ih je uživala, koliko god bih veliki. Ta djela i užici od prije bili su joj prigoda za tisuću nesavršenosti i pogrešaka; a mjesto toga sada, kad je preobučena u odijelo suhoće, osim spomenutih koristi, ima one o kojima ćemo dalje govoriti, a i mnoge druge što ih radi kratkoće propuštamo, koje sve proizlaze iz spoznanja sebe kao iz vlastitog vrela i izvora“.* (N I, 12, 2)

2. U odnosu na Boga duša je pažljivija i ljupkija u svome ponašanju nego li je to bila prije u sjetilnim utjehama.

3. Ima puno više svjetla o Božjoj veličini a to je pod ulivene kontemplacije. (N I, 12,4-6)

³⁴ Izl 33, 5

4. Duša postaje poniznija jer je dublje shvatila svoju bijedu i ne pomišlja na to da je bolja od drugih. (N I, 12,7)
5. Ima puno veću ljubav prema bližnjemu jer sada ga više ne sudi nego cijeni. (N I, 12, 8)
6. Duša je podložna i poslušna jer je shvatila koliko je slaba te shvaća važnost posluha. (N I, 12,9)
7. Očišćena je od duhovne škrtosti, bluda, neumjerenosti koje prije nije ni primjećivala. (N I, 13, 1-3), isto tako od srdžbe, zavisti i lijenosti. (N I, 13, 7-9)
8. Duša se trajno sjeća Boga, misli na Boga bojeći se da će duhovno nazadovati (N I, 13, 4)
9. Vježba se u svim krepostima. (N I, 13, 1-5)
10. Ima slobodu u duhu i kuša plodove Duha Svetoga. (N I, 13, 11)
11. Pobjedonosna je nad svojim neprijateljima. (N I, 13, 12)

Konačno, Bog na dodaje uz ove suhoće i neke duhovne utjehe; kad duša na to najmanje misli, tada joj Bog daje neka vrlo živa intelektualna osvjetljenja i vrlo čistu ljubav. Ovi darovi daleko nadilaze sve ono, što je prije pretrpjela i više je posvećuju, iako duša u početku o tome tako ne sudi, budući da taj utjecaj ostaje skrovit.

Jednom, riječi, te suše pomažu duši napredovati u čistoj ljubavi prema Bogu, Ona više ne djeluje pod utjecajem utjeha, nego jedino iz želje, da se sviđi Bogu. Nema više preuzetnosti, niti isprazne samodopadnosti, kao što je bilo za vrijeme osjetilne gorljivosti. Nema više naglih pokreta, niti suviše Živih naravnih poleta. Duhovni mir veo počinje vladati u srcu.

Dužina trajanja tamne noći sjetila

Trajanje kušnje je različito, već prema nakanama Božjim, prema stupnju sjedinjenja na koji Bog poziva dušu i većim ili manjim nesavršenostima, koje još ima duša očistiti. Duhovni nam pisci vele, da se to trajanje može produljiti između dvije do petnaest godina. Ali ima i razmaka odmora za vrijeme kojih duša odahne, uživa u Bogu i iznova dobiva snagu, žalove borbe, Dakle, duhovni će vođa tim dušama, što doživljuju ta iskušenja savjetovati: strpljivost, pouzdanje i sveto odricanje.

DODATAK 3. Kontemplativna spoznaja svoje bijede u drugim svetačkim tradicijama

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedinih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo da vidimo kako je ovaj doživljaj bijede za koji sv. Ivan od Križa reče da je prva i glavna korist koji duša dobija prolazeći kroz tamnu noć sjetila konstanta u svetačkom iskustvima te je dakle bitno u svim školama duhovnosti. Donosimo samo neka svjedočanstva a mogla bi se sabrati uistinu brojana)

Ako je autentična spoznaja samoga sebe toliko potrebna za put rasta u svetosti, ona je za dušu jako naporna, možda i najteža. Samo su sveci do kraja upoznali sebe jer je takva spoznaja plod popratne milosti sjedinjenja s Bogom.

Spoznaja samoga sebe i s njom najuže povezana poniznost je neophodna u duhovnom životu i samo tako duša može ljudski i kršćanski sazrijevati. Ako ima neko područje duhovnog života u kome se lako pada u zabludu, to je upravo mudrosna spoznaja samoga sebe. Kako prolazi vrijeme i duhovni život raste na putu spoznaje samoga sebe javljaju se zapreke koje mogu lako spriječiti daljnji duhovni rast i cjelovitost istine o sebi.

Spoznaja sebe i svoje bijede u kontemplativnoj molitvi i kontemplativnim kušnjama poprima jedno novo, dublje i radikalnije obilježje u odnosu na vlastite napore koje je duša na tom području prije sama činila. Spoznaja vlastite bijede i ništavila ovdje govori ima i drugačije puno dublje značenje.

Radi se o iskustvu koje je plod duhovnog sazrijevanja po molitvi i ulivenoj kontemplaciji u kojoj Bog sam iznutra počinje duši pokazivati svu njenu nedostojnost, zloću, zle sklonosti i bijedu. Bog u biti u kontemplativnoj spoznaji vlastite bijede vodi dušu u iskustvenu spoznaju onog dijela vlastite nutrine koji Crkva ovako izražava.

“Čovjek, utemeljen od Boga u Pravednosti, no pod utjecajem Zloga, već je na početku povijesti zloupotrebio svoju slobodu dižući se protiv Boga i želeći da svoj postigne izvan Boga. Iako su upoznali Boga, nisu mu iskazali zahvalnost kao Bogu (...) nego je potamnijelo njihovo nerazumno srce i klanjali su se i iskazivali štovanje stvorenju mjesto Stvoritelju. To što doznajemo po božanskoj objavi slaže se i sa samim iskustvom.

Ako naime, čovjek pogleda u svoje srce, nalazi da je sklon na zlo i uronjen u tolike jade, koji ne mogu potjecati od njegova dobroga Stvoritelja. Ne htijući često priznati Boga kao svoje počelo, čovjek je poremetio i dužno usmjerenje prema svome posljednjem cilju i ujedno sav sklad sa samim sobom, s drugim ljudima i stvorenjima.

Tako je čovjek u samom sebi podijeljen. Zbog toga sav život ljudi, i pojedinaca i skupina, pruža sliku borbe, i to dramatične, između dobra i zla, između svijetla i tame. Štoviše, čovjek otkriva da je nesposoban da sam od sebe uspješno suzbija nastaje zla, tako da se svatko osjeća kao okovan verigama. No sam je Gospodin došao da oslobodi čovjeka i da ga ojača, obnavljajući ga iznutra i izbacujući napolje kneza ovoga svijeta (usp. Iv 12,31) koji ga je držao u ropstvu grijeha. A grijeh umanjuje samog čovjeka sprječavajući ga da postigne svoju puninu. U svijetlu te objave nalaze svoj konačni razlog i uzvišeni poziv i duboka bijeda što je ljudi doživljavaju” (GS 13).

Vidjeli smo da kod sv. Ivana od križa ovaj hod duše u tamnoj noći sjetila kojim Bog vodi dušu putem oslobađanja od navezanosti na samu sebe i vlastitu oholost po spoznaji sebe i svoje bijede i time dušu oslobađa od duhovne oholosti. Evo i svjedočanstava svetaca)

Sv. Ivan od Križa

„Često se događa da se kod početnika, jer se osjećaju tako žarki u duhovnim stvarima i pobožnim vježbama, iz ove sreće — premda svete stvari po sebi ponizuju — i iz vlastite nesavršenosti porodi stanovita izraslina tajne oholosti, zbog koje osjećaju neko zadovoljstvo sa

svojim djelima i sami sa sobom. Odatle potječe u njima najčešće tašta, a katkad veoma tašta želja da govore o duhovnim stvarima u prisustvu drugih, pa da i poučavaju druge, mjesto da sami uče. (N I, 2,2)

„Prva i glavna korist koju duša ima od ove suhe i tamne noći jest ovo: spoznaja sebe i svoje bijede. Jer, pored toga što su sve milosti koje Bog duši dijeli redovito popraćene ovom spoznajom, još pridolazi to da suhoća duševnih moći, uskraćivanje obilja što ga je duša prije uživala, i teškoća koju ona sada osjeća u dobrim stvarima sama po sebi čini da duša spoznaje svoju niskost i bijedu, što u vrijeme sreće nije uspijevala.“ (N I, 12, 2)

„Na taj način slabosti i bijedu, što je duša prije imala ukorijenjene i skrivene u sebi i što ih nije mogla vidjeti ni osjetiti, sada vidi i osjeća na svjetlu i na žaru božanskog ognja. Kao što se na drvu ne vidi koliko je vlažno dok oganj, obuhvativši drvo, ne izvuče vlagu i dim tako da se drvo užari, isto tako treba reći i o nesavršenostima duše koja je zahvaćena božanskim plamenom. Čudesna stvar! Tako se podiže u duši borba između dvije vrsti protivnika: pristaše duše protiv prisitaša Božjih koji su dušu uhvatili; i — kako kažu filozofi — jedni se bolje ističu kad su blizu drugih te se bore u istom subjektu, to jest u duši, nastojeći da jedni druge istjeraju da bi ondje vladali. To znači: kreposti i svojstva Božja, koja su do krajnosti savršena, bore se protiv navika i svojstava dušina subjekta, koja su do krajnosti nesavršena, a duša zbog toga u sebi trpi protivnost. Božanski plamen je krajnje blistav i, zahvaćajući dušu, čini da njegova svjetlost zablista u njezinim tminama, koje su također krajnje; i tada duša osjeća svoje naravne i grešne tmine, koje su protivne nadnaravnoj svjetlosti. Ovu pak duša ne osjeća, jer je nema u sebi; svoje tmine osjeća, da, jer ih ima u sebi, i one prihvaćaju svjetlost pa će ih zato duša osjećati sve dotle dok ne budu zahvaćene božanskom svjetlošću, bez koje ih ne bi mogla vidjeti. Ali kad svjetlost bude otjerala tmine, duša će biti pretvorena u svjetlost i preobražena, te će vidjeti u sebi onu svjetlost koja joj je očistila i ojačala duhovno oko.“ (ŽP I,22)

Sv. Terezija Avilska

„Ah da spoznajemo vlastitu veliku bijedu!... Upravo zato što je ne spoznajemo posvuda nailazimo na opasnosti... Držim da je najveće korist spoznavati našu malu vrijednost i da nama vladaju vanjske stvari. Smatram da je veća milost provesti samo jedan danu u poniznoj spoznaji samoga sebe pa i po cijenu velike žalosti i muke nego provesti više dana u uzvišenoj molitvi još više jer duša koja istinski ljubi ne prestaje misli na Ljubljenoga na bilo kojem mjestu da se nalazi.“ (Utemeljenja 5,16)

„Premda se ovo oko vlastite samospoznaje ne smije zapustiti nikada, niti pak na ovome putu ima tako divovske duše koja ne bi imala potrebu mnogo puta ponovno biti dijete i sisati (neka se to nikada ne zaboravi, a možda ću to reći i više puta, jer je jako važno), nema tako uzvišenog stanja u molitvi da mnogo puta ne bi bilo potrebno vratiti se na početak. Promatranje grijeha i vlastite samospoznaje na ovom putu molitve jest kruh s kojim se moraju jesti sva jela, koliko god slasna bila, a bez ovoga kruha ne bi se mogli održavati, ali treba jesti umjereno. Kad neka duša vidi da se već predala i jasno shvaća da po sebi nema ništa dobro, te se osjeti posramljenom pred tako velikim kraljem i vidi kako mu malo plaća za ono mnogo što mu duguje, ima li potrebe gubiti vrijeme ovdje? Pređimo na druge stvari što ih Gospodin stavlja pred nas, jer nije pravo da ih zapuštamo. Njegovo Veličanstvo zna bolje od nas što nam je korisno jesti. (Ž 13,15)

„Ne znam da lije ovo dobro razjašnjeno jer je toliko važno ovo upoznavanje samih sebe da ne bih htjela da u tome ikada bude opuštanja, koliko god visoko bile na nebesima; jer dok se nalazimo na ovoj zemlji, nema toga što bi nam bilo važnije od poniznosti stoga opet kažem daje vrlo dobro, i predobro, nastojati prije ući u prostoriju gdje je pobijedi to negoli letjeti u ostale, jer to je put, Pa ako možemo ići po sigurnom i ravnom, čemu da želimo krila za letenje? Dapače, neka traži načina kako da se bolje okoristi ovim, a, po mojem mišljenju, nikad ne uspijevamo upoznati sama sebe ako ne nastojimo upoznati Boga. Gledajući Njegovu veličinu osvrnimo se na svoju

niskost, a gledajući Njegovu čistoću, uvidjet ćemo svoju prljavštinu; razmišljajući o Njegovoj poniznosti, uvidjet ćemo kako smo daleko od toga da budemo ponizne“ (Z 1,2, 9)

Sv. Ljudevit Montforski

„Niste li opazili, da Gospodin često puta odvrća oči svoje od darova i milosti, kojima nas je obasuo ? Zašto ? Naš pokvareni duh promatra te darove i milosti i djela, koja iz njih izvire, sa samodopadnošću i zlom nakanom i nadutošću, pa ih tako kaljamo i kvarimo. Kada dakle pogled i misli ljudskoga duha tako pokvare najbolja djela i božanske darove, što da tek reknemo o činima naše vlastite volje, koji su još pokvareniji nego li oni duha?

Nemojmo se čuditi, ako Gospodin u otajstvima svoga lica sakriva svoje odabranike (usp. Ps 31,21), tako da ih ne može okaljati ni pogled ljudski ni vlastito znanje. Što sve ne dopušta ljubomorni Bog, da ih tako može sakriti? Ne pribavi li im tolika poniženja? Koliko puta dopušta, da pogriješe? Ne dopušta li da ih muče mnoge napasti poput sv. Pavla (usp. 2Kor 12,7)? Zar ih ne pušta često biti u velikoj neizvjesnosti, nesigurnosti i tami? O kako je Bog čudnovat u svojim svecima i svetim putovima, kojima ih hoće dovesti do poniznosti i svetosti!“ (*Pismo prijateljima Križa 47*).

Sv. Ljudevit Montforski poziva čak na radost zbog te spoznaje: „Bijedna djeco Marijina! Vaša je slaboća skrajna, vaša je nepostojanost velika, vaše je dno sasvim pokvareno. Treba priznati, i vi proistječete iz iste pokvarene gomile Adamovih i Evinih sinova. Ali ne klonite zato duhom, nego se utješite i radujte se. Evo vas učim tajnu, tajnu koju ne poznaje skoro nijedan kršćanin, pa ni oni najpobožniji“.

„Dragi moj brate, budeš li vjeran nutarnjim i izvanjskim vježbama ove pobožnosti, koje ću ti malo kasnije pokazati, budi uvjeren da ćeš najprije, svjetlom koje će ti dati Duh Sveti po Mariji, predragoj svojoj Zaručnici, upoznati svoje opako dno, svoju pokvarenost i svoju nesposobnost za ikakvo dobro, i pod uplivom toga spoznajna sam ćeš se prezirati i s grozom ćeš pomišljati na se“.³⁵

Bl. Marija Terezija od sv. Josipa

Radi se o iskustvu koje je plod duhovnog sazrijevanja po molitvi i ulivenoj kontemplaciji u kojoj Bog sam iznutra počinje duši pokazivati svu njenu nedostojnost, zloću, zle sklonosti i bijedu. Da bi izrazila tu duhovnu stvarnost kao i veći broj mistika blaženica se koristi slikom i usporedbom³⁶ svijetla, naša blaženica zrake koja kad kroz prozor pada u sobu zrak (duša) se čini potpuno čistim i prozirnim, ali kada je ta zraka obasjana suncem (Duh Sveti i kontemplacija) onda je u tom svijetlu zrak pun praha i pahuljica (duša vidi svoju bijedu, nesvršenosti i svu prljavštinu koju prije nije primjećivala). Blaženica svoje Karmelićanke BSI upravo zato što su kontemplativni red potiče da gorućom čežnjom čeznu za tim kontemplativnim svijetlom samo spoznaje u svojim dušama jer tako rastu u poniznosti.

„Sv. Ivan kaže, da pravednik pada sedam puta na dan! Duša, koja nema ništa za okajavati, mora da živi u sjeni mlakosti. Drugačije je to bilo kod sv. Ivana i drugih svetaca, čije je duše obasjavalo svjetlo Duha Svetoga. To si svjetlo možemo predstaviti slično sunčanoj zraci, što kroz prozor pada u sobu. Zrak u toj sobi, koji nam se do tada činio posve čist i jasan, promatran u tom svijetlu, pun je praha i pahuljica. Za tim svijetlom svetih duša, treba da gorućom čežnjom čezne svaka Karmelićanka Božanskog Srca Isusova. No to svjetlo nisu sveci postizavali jedino i samo

³⁵ *Rasprava o pravoj pobožnosti prema Presvetoj Djevici Mariji* br 177 i 213.

³⁶ Poznata je slična slika koju za kontemplativni doživlja duše koristi i sv. Ivan od Križa: „Da se ovo bolje razumije, evo jednog primjera. Pretpostavimo da sunčana zraka udari na staklo. Ako je staklo zamagljeno, sunce neće moći da ga dobro rasvijetli niti preobrazu u svoje svjetlo, kako bi, naprotiv, moglo da je staklo bilo čisto i otrto; i toliko će ga manje osvijetliti, koliko je ono manje oslobođeno mrlja, pa se staklo neće stopiti sa zrakama nego će ostati što je bilo samo po sebi. Naprotiv, da je staklo bilo posve čisto, bilo bi rasvijetljeno i preobraženo tako te bi se činilo da je sama zraka i da sjaji njezinim svjetlom“. *Uspom na goru Karmel*, II, 7,6.

čeznućem, nego time, što su se koristili svakom prilikom, koja im se pružila da porastu u spoznaji samoga sebe i poniznosti.³⁷

Sv. Ivan Vianney

Brojna su svjedočanstva i nauk iz svetačke tradicije koja isto govore o ovoj duhovnoj dinamici a nama se čini da je to na najjednostavniji način izrazio sv. Ivan Vianney kada bit poniznosti vidi upravo u toj spoznaji vlastite bijede koju je prije toga oholost samoj duši skrivala: „Poniznost se ne sastoji u poniznim riječima, niti poniznim djelima, nego u spoznaji samoga sebe koja nam pred oči stavlja nebojene pogreške i manjkavosti koje nam je oholost do tada skrivala“. sv. Ivan Vianney, *Zlatna zrnca*, Sav Tvoj Zagreb, 2004, str. 94.

Sv. Bonaventura poručuje: „Pošto smo razložili kako se do prave mudrosti dolazi čitanjem i razmatranjem, treba da reknemo kako se do nje dolazi po molitvi. Prije svega treba zanati da molitva ima tri stupnja ili dijela. Prvi stupanj je oplakivanje vlastite bijede, drugi se sastoji u zazivanju Božjeg milosrđa, a treći u iskazivanju poklonstva Bogu“.³⁸

Sv. Faustine Kowalske zapisano u njenom Dnevniku:

«O moj Isuse, nema ništa bolje za dušu nego poniženje. U preziru se krije tajna sreća. Kad duša spozna da je po sebi ništavilo i sama bijeda, a sve što ima od dobra, dar je Božji. Kad ona vidi sve u sebi poklonjenim darom i da je samo bijeda njezino vlasništvo, ona ostaje u stalnoj poniznosti pred Božjom Slavom. Ali Bog, koji vidi dušu u takvom stanju, prati je Svojim milostima. Kad se duša produbi u bezdanu svoje bijede, nju će Bog uzvisiti snagom Svoje svemoći.

Ako je ovdje na zemlji neka duša zaista sretna, onda to može biti samo istinski ponizna duša. Na početku jako trpi sebeljublje, ali nakon hrabre ustrajnosti Bog podjeljuje duši mnogo razumijevanja, a ona spoznaje kako je sve bijedno i varljivo. Samo sam Bog je u njezinom Srcu. Ponizna duša ne gradi na sebi samoj, nego sve povjerenje stavlja u Boga. Poniznu dušu brani Bog i povjerljiv je s njenim poslovima. Onda duša ostaje u najvišoj sreći, koju nitko ne može pojmiti»

Nauk sv. Franje Saleškoga

"Najveći stupanj poniznosti, kaže sveti Franjo Saleški, ne sastoji se samo u tome da dragovoljno spoznamo vlastitu niskost, nego daje ljubimo i nalazimo u njoj zadovoljstvo, i to ne zbog pomanjkanja hrabrosti i velikodušnosti, nego da više cijenimo Božansku moć, te da više poštivamo i cijenimo bližnjega."

"Poniznost," - kaže sveta Marija Magdalena de Pazzi - "nije drugo nego jednostavna spoznaja našeg ništavila, te radost koja ostaje i usred sveg onog što nam donosi prezir".

Griješni nas mogu i moraju uzdići točno na taj "visoki stupanj" Svjetlo koje oni bacaju na našu niskost, ne samo da nas mora poučiti spoznaji vlastite nevrijednosti nego i ljubavi prema njoj. "Svi smo," - kaže naš ljubazni učitelj - "podložni nedostacima svake vrste i ne trebamo se stoga čuditi svaki put kad susrećemo pokoji nedostatak, jer ako i uspijemo provesti neko vrijeme da ne grijeshimo, slijedit će odmah drugo razdoblje u kojem ćemo često padati i u teške nesavršenosti. Tada je vrijeme da iskoristimo poniženja, koja nam iz tog proizlaze."

"Kada bi bilo moguće svidjeti se Bogu isto toliko u savršenostima kao i u nesavršenostima, morali bismo radije željeti biti nesavršeni, kako bismo se tim sredstvom odgojili u svetoj poniznosti. Spoznati vlastitu bijedu i izvući iz toga razlog za zadovoljstvo jedno je od najvećih milosrđa, koje Bog dopušta; budući da nam dopušta da izvučemo spasenje iz same naše propasti, na isti način kao što On zna izvući svoju slavu iz naših uvreda. U tom svjetlu duša dragovoljno prihvaća vlastitu bijedu, okružena i ukrašena poniženjima svojih grijeha, kao i Job, koji bijaše pogođen bolima, a videći se pun bijede i prezira, svidje mu se što po njima može častiti i slaviti

³⁷ Direktorij Karmelićanki Božanskog Srca Isusova, 1925. g., str. 17, 18

³⁸ *Tri puta*, Simposion, Split 1986, str 30.

Božansku dobrotu. Dok je s jedne strane duša bijedna zbog svog pada, s druge strane, iz niskosti koju zbog njega kuša, može izvući blago koje ju obogaćuje. Ali nažalost, to je sreća koja ostaje skrivena najvećem broju ljudi, jer je ne poznaju. Siromašni su, a imaju blago u svom vlastitom siromaštvu, ali ga ne posjeduju jedino zato jer ga ne znaju tražiti."

Evo, kako je to blago cijenila jedna draga redovnica Pohoda: "Griješni oblikuju veliki dio našeg bogatstva za vječnost, a ljubav prema preziru, koji iz njih proizlazi, je kao potka tog bogatstva. Ako se tka bez potke, odmah nastaju rupe. Isto tako, ako bi netko, umjesto da ljubi nevrijednost i slabost, uznemirivao se i uzrujavao, došao bi do toga da dadne za pravo đavlu. Griješni su utoliko korisni što njihov plod može proizvesti ono što mi nismo sposobni postići snagom volje. Život je slijed padova. Nakon svakog pada se moramo ponovno ustati i reći: "neću to više činiti!". Ako se popravljamo na taj način, griješni ne škode i osoba uspijeva zadobiti poniznošću ono stoje izgubila propustom."

Ljubiti vlastito ništavilo znači ljubiti istinu

Istina je da smo bijedni i da osim Božjih darova nemarno ništa našega, nego ništavilo i grijeh. Ako možemo živjeti bez sablazni, moramo biti sretni priznati to tako da i naša braća prepoznaju tu istinu, na isti način, kao što se zaljubljeni znanstvenik hvali sretan što je otkrio novu znanstvenu istinu, te je uspijeva dokazati i odobriti pronalazak od drugih. Protivan osjećaj se suprostavlja bilo iskrenosti, bilo istini i zaslužuje prijekor istinskog proroka: "Zašto ljubite ispraznost i tražite laž?"

"Te mrlje stoje dobro iznad mene," - govorila je jedna sveta duša - "smjerajući na vlastite nesavršenosti. Što ima gubavac, osim dronjka?" A jedna, vrijedna poštovanja, kći svetog Franje Saleškog, prakticirajući očevidnu nauku, uskliknula je: "Kad bismo mogli učiniti tako da naši griješni ne vrijeđaju Boga, željela bih neprestano padati, kako bih zbog njih neprestano bila postidjena i ponižena!"

DODATAK 4. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: Četvrta hridina³⁹

Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte:

Odgovor: Otvori oči i gledaj iznad sebe.

Čovjek vidje da se neki ljudi s treće hridine uspinju na četvrtu hridinu, a kad bi se uspeli, neki su brzo padali dolje tako daleko da su završili pod mrežom. Čovjek pogleda dolje s gore i vidje kako se neki čovjek uspinjao trčeći jako brzo po gori i prođe trčeći prve tri hridine i zaustavi se na četvrtj.

Čovjek: Ljubljeni moj, što to znači?

³⁹ Na četvrtoj hridini opisuje se treća kategorija duša početnog duhovnog puta – puta čišćenja – a to su pobožne duše. U usporedbi sa *Zamkom duše* sv. Terezije Avilske stanje duše koje ovdje opisuje bl. Henrik odgovara trećim odajama. Prema sv. Tereziji treće odaje označuju stanje onih duša koje su već uredile svoj nutarnji i vanjski život, ne padaju u svojevoljne ni teške ni lake grijehe. To je stanje jednog dosegnutog stupnja prividnog savršenstva kršćanskog života. Ali u njima je još prisutno u velikoj dozi duhovno sebeljublje i samodopadnost. Za daljnji put treba im više poniznosti i poslušnosti. Stanje duša je označeno jednom postojanošću kršćanskog života, Božja milost ih vodi u kušnje a molitva većoj otvorenosti prema Bogu. To je jedno stanje koje je naglašeno u molitvi sabranosti. U jednoj usporedbi opisa paralelizma duhovnog puta sv. Terezije i sv. Ivana od Križa, na ovom razvojnom stupnju duhovnog života za daljnji duhovni rast duša će trebati odlučno proći tamnu noć sjetila u kojoj kao prvu korist za dušu svetac navodi spoznaju sebe i svoje bijede. Kako kaže bl. Henrik neprijatelj ove duše na 4 hridinama drži po njihovoj samodopadnosti, a ta nutarnja kontemplativna spoznaja vlastite bijede koju Bog daruje duši koja prođe tamnu noć sjetila će duše, ako ustraju, osloboditi upravo od samodopadnosti po potpunom predanju u volju Božju.

Odgovor: Ljudi koji su odjedanput pali pod mrežu su oni koji su se oštrim vježbama i mučnim naporom bili uspeli na ovu hridinu i kada su trebali proslijediti svoj uspon, dopustili su da ih pobijedi neprijatelj i njihova narav tako da su pali nazad pod mrežu. Znaj, ako se ikada budu vratili da će to njima biti strašno teško i tvrdo.

Čovjek: Ljubljani moj, što znači da je onaj čovjek s jednim zaletom trčao te kao da je jednim skokom ispod mreže po trima hridinama došao sve do četvrte?

Odgovor: Ovaj čovjek je pod mrežom bio zahvaćen tako jakim pokajanjem koje je bilo tako snažno i veliko da kada bi mogao prolići svoju krv iz srca, i to bi rado učinio i zbog toga je tako snažno i postojano išao protiv svoje naravi oštrim vježbama da je postao kao nepokretan. I budući da je Bog vidio da onaj čovjek ima tako jaki duh i da se tako odlučno i spremno suprotstavio svojoj paloj naravi, snažno ga je pomogao tako da je brzo došao u ovo društvo.

Čovjek: Predragi moj, koji su ovo ljudi koji ovdje borave i kakav je njihov život?

Odgovor: To ćeš odmah vidjeti.

Čovjek se u tom trenutku nađe na četvrtoj hridini i rado je motrio te ljude jer su bili puno dražesniji od svih ostalih te reče: Ljubljani moj, kaži mi koje su pobožne vježbe ovih ljudi?

Odgovor: To su ljudi koji oštro i hrabro pokoravaju svoju narav i vježbaju se dan i noć toliko koliko to mogu podnijeti.

Čovjek: Reci mi, Ljubavi moja, jesu li ti ljudi jako odabrani?

Odgovor: Jako su dobri, ali nisu još preodabrani, i još su daleko od svoga izvorišta i iskona, ali su puno bliže nego svi oni drugi ispod njih. Ali neprijatelj je i njima bacio jednu udicu kojom ih drži da ne napreduju i idu dalje.

Čovjek: Ljubavi moja, a što je ta udica?

Odgovor: Sve ove osobe, navežu se, na svoja djela i ponašanje, dive se vlastitom načinu života i ne dopuštaju da ih itko u tome poučava.

Čovjek: Tako dakle, ovim ljudima nedostaje poniznost kako to meni izgleda?

Odgovor: Da, oni bi trebali ostaviti sebeljublje i navezanost na sebe. Trebaš znati da nijedan čovjek navezan na svoju volju ne može nikad doći do svoga izvorišta i iskona. I znaj da Bog jako često kuša ove ljude kako bi vidio žele li se sasvim Bogu predati, ali to ništa ne koristi. I kada im Bog vidjeli da im zasja svjetlo predanja pred njima tamo se odmah pojavi neprijatelj i zbunjuje ih udicom samodopadnosti u svom njihovom djelovanju jer ih drži vezane omčom vlastite svojevolje s kojom obavljaju sve svoje pobožne vježbe i djela. Neprijatelj u to ulaže sav svoj napor i pažnju jer dobro zna i prepoznaje da ako se predaju do kraja i podlože u poniznosti onima koji bolje poznaju duhovni život i služe kao Božji glasnici, Bog bi im odmah dao da uberu plod svojih velikih napora i praksi i privukao bi ih visokim i otajstvenim stvarnostima koji su njima skrivene i nepoznate.

Čovjek: O Ljubljani moj, ovi ljudi mi se jako sviđaju jer su tako ljupki i mili za gledati.

Odgovor: Ma koliko to bilo istinito, ipak lako ih zahvati srdžba a jedan dio njih zahvate i drugi nedostaci. Iako se čuvaju najbolje što mogu to im se događa, a to iz razloga jer nisu još predani i mrtvi samima sebi, i nisu se vježbali u istinskome i božanskom predanju. Ipak su draži Bogu od svih ljudi koje si do sada vidio. Znaj isto tako da ovi ljudi moraju ići drugačijim putem od onoga kojim sada hode ako žele doći na pravi put koji vodi do izvorišta i iskona.

Čovjek: Ljubljani moj, da li ovi ljudi trebaju trpjeti u Čistilištu kad su proveli svoje dane u tako velikim i strogim pobožnim vježbama?

Odgovor: Svaki nedostatak predanja, ma kako bio mali koji čovjek ponese sa sobom odavde, treba nadoknaditi u Čistilištu. A bit će lišeni velike i vječne nagrade zbog nedostatka predanja. Znaj, ako se nađu u ovakvom stanju, zbog toga će trpjeti veliko Čistilište ali ipak manje nego ljudi s prethodnih hridina.

Čovjek: Ljubljani moj, da li ovi ljudi kušaju tvoje skrivene i posebne milosti koje daješ da nekada kušaju tvoji prijatelji?

Odgovor: Dok u duši imaju ovu manu nedostatka predanja, nikada ne kušaju posebnu bliskost i milinu koju Bog objavljuje u ovom vremenu svojim posebnim duhovnim prijateljima.

Čovjek: Ljubljani moj, kad bih mogao moliti, a da Ti to ne smeta molio bih da mi pokažeš svoje bliske prijatelje.

Odgovor: To će se dogoditi, ali trebaš se još uspeti puno više, uvijek preko jedne hridine do druge, dok ne dođeš do vrha gore gdje ćeš ih vidjeti. Kažem ti isto tako da ćeš baciti pogled i u izvorište i iskon.

Čovjek: Ljubljani moj, nije to moja nakana. Molim te, ako je moguće, da me oslobodiš tog jer nisam dostojan jer vidim da sam siromašno stvorenje, neiskusn i neprokušan. Zbog toga nisam dostojan. Ipak neka bude tvoja, a ne moja volja.

DODATAK 5. Paralelizam sa naukom o trostrukoj raspodijeli puta duhovnog rasta: Put čišćenja

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedinih odaja skripte: Ovaj dodatak o sažetom prikazu puta čišćenja donosimo iz razloga što se iz može shvatiti bit puta duhovnoga rasta kad se on u priručnicima prikazuje kao podijeljen na tri puta, čišćenje prosvjetljenje i sjedinjenje. Iz dodatka se može naslutiti dinamika duhovnog rasta govoreći općenito te je gledati paralelo sa naukom prvih triju odaja sv. Terezije i tako bolje shvatiti bogatstvo nauka katoličke duhovnosti)

Ako gledamo put duhovnoga rasta podijeljen u tri djela onda stanje duša koje su došle do trećih odaja odgovora putu čišćenja i time završava aktivni dio puta a započinje pasivni. Sada ćemo donijeti općeniti opis puta čišćenja prema nauku duhovnih učitelja.

Osobno otkriće vjere i opredjeljenje za Boga što predstavlja početak autentičnog i zrelijeg kršćanskog života, u pozitivnoj i radosnoj životnoj situaciji ili mučnoj i teškoj, popraćeno je iskustvom svijesti o Božjoj prisutnosti, gotovo redovito popraćeno radošću i gorljivošću zbog veličine i ljepote nove spoznaje duhovnog života, dragocjenosti dara Božje ljubavi i zahvalnosti Božjem milosrđu. A vjernik će tek s vremenom naučiti da ne pripisuje sebi zasluge za primljeni dar te da ne zamjenjuje početnu gorljivost i želje sa stvarnom svetošću. Vjernik s vremenom postane svjestan da je početni trenutak milosti lijep i očaravajući samo početak dugog i zahtjevnog puta. Na poziv i dar milosti treba svakodnevno spremno odgovoriti.

Tko odluči poći za Kristom i nasljedovati ga ubrzo će primijetiti da treba puno toga mijenjati u svom životu. Gospodin traži prihvaćanje napora kojim uz pomoć njegove milosti treba mijenjati način prosudbe, vrednovanja i ponašanja u životu što podrazumijeva nutarnju preobrazbu i asketski napor da se ostvari umiranje starog i rađanje novog čovjeka. Idealizirani put savršenstva kršćanskog života tako postaje realističan u sučeljavanju sa stvarnošću i istinom o nama samima. Na taj je način početni period duhovnog života popraćen povremenim iskustvima Božje slasti, ali i vlastitim slabostima i nedostatcima, nesigurnostima i nejasnim motivacijama u svakodnevnom životu. Malo po malo vjerniku se bistri slika vlastitog duhovnog identiteta. Ono što na poseban način karakterizira kršćanski život u ovoj fazi je dublje iskustveno shvaćanje prepreka koje se javljaju na putu ostvarenja naslućenog ideala kršćanske svetosti, a to su grijeh i korijeni grijeha, strasti, slabosti, požude i napasti. Duša koja se u molitvi počne nositi s tim stvarnostima, iskustveno uči dinamike duhovnog života. Radi se o vremenu čišćenja od grijeha, krivih strasti i zlih sklonosti, a na taj način vjernik oslobađa slobodu za veću ljubav prema Bogu i čovjeku. Ovaj period duhovnog života može potrajati i više godina.

Dakle, proces sazrijevanja u duhovnom dinamizmu rasta podrazumijeva nutarnje čišćenje. Tog procesa postaju svjesni samo oni koji se ozbiljno trude u življenju vjere, te postaju svjesni svega što priječi, otežava i usporava duhovni rast. Iz tog iskustva se kod vjernika rađa želja za odbacivanjem teškog i lakog grijeha te nastojanje da se u svemu sluša Boga. Duša postaje svjesna potrebe nutarnjeg čišćenja i zbog svijesti o prisutnosti Boga svetoga. Svijest o Božjoj svetosti uvećava nutarnju svijest o duhovnoj nepročišćenosti. Taj popratni osjećaj za svetost se očituje u većem poštovanju Boga i sinovskom Božjem strahu punom poštovanja, te prouzrokuje muku duše

zbog vlastite nepročišćenosti. Istovremeno Božja ljubav je potiče da prihvati i primjeni sva sredstva i napor u vremenu koja će je dovesti do željene čistoće. Ta muka i napor čišćenja trebaju pripremiti dušu za prosvjetljenje i sjedinjenje s Bogom.

Naravno da sakramentalna praksa ispovijedi i svete mise uz redoviti ispit savjesti ostaju neophodni preduvjet u toj borbi, ponekad dugoj i iscrpljujućoj, da se postigne nutarnje jedinstvo i sloboda. Svaki rast podrazumijeva dva različita čimbenika: odbacivanje onoga što priječi djelovanje milosti i prihvaćanje novih vrijednosti. Tako da se usporedno s čišćenjem događa i rast u krijepostima i kršćanskim vrijednostima, te oblikovanje mentaliteta vjere, sazrijevanje u ljudskoj dimenziji, poboljšanje odnosa s drugima te zreliji osjećaj pripadnosti Crkvi kao i svijest o vlastitom doprinosu za njenu izgradnju. Ne može se ostvariti autentična ljudskost i kršćanska zrelost ako čovjek ne izrazi u procesu razvoja i sazrijevanja sve dimenzije svoje osobnosti. Stoga tvrdimo da za kršćanina, ako želi ostvariti osobnu zrelost, nije dovoljno prilagođeno djelovati u međuljudskim odnosima. Važna je to okolnost, ali nije dostatna. Također nije dovoljno ni samo to da sam rješava svoje nutarnje konflikte i intimne probleme. Da bi kršćanin mogao ostvariti osobnu zrelost, potrebno je da razvija i proživljava svoju pripadnost Kristu. Temelj kršćanskog života darovan nam je u krštenju, u klici. Jer nitko se ne rađa kršćaninom i nitko ne postaje to odjednom. Kršćanska je zrelost proces kojemu znamo početak (krštenje), ali kojemu ne možemo označiti krajnji domet u ovom životu. Nitko za sebe ne može tvrditi da je stigao do vrhunca svojeg kršćanskog bića i da na tom području nema više ništa što bi se dalo otkriti. Početak osobne nesreće i svakog prekida duhovnog sazrijevanja jest trenutak kada čovjek izgubi perspektivu budućnosti i više ništa novo ne očekuje od života, kad misli da je već sve vidio, sve iskusio, sve naučio. Takav se čovjek zatvara u sebe i prestaje rasti. Prije svega moramo naći odgovor na pitanje što je zapravo duhovni život? Treba reći da temelj i polazište našeg duhovnog života jest primanje sakramenta krštenja po kojemu smo ugrađeni u Krista i u Crkvu koja je Tijelo Kristovo. Također po krštenju dobivamo Duha Svetoga po kojem smo sjedinjeni s Isusom te sudjelujemo u njegovom sinovskom odnosu prema Ocu. Duhovni život stoga treba shvatiti kao sve dublje sudjelovanje u tom sinovskom odnosu prema Ocu.

Iz rečenog slijedi da je model i cilj duhovnoga života Isus Krist. On je i Božja objava sebe čovjeku, ali i savršeni ljudski odgovor Božjem pozivu na svetost te uzor ostvarenja svake vjerske i moralne savršenosti. Njegov život, riječi i djela svjedoče o vrijednosti života s Bogom. Stoga se duhovni život kršćana sastoji u sudjelovanju u Isusovom životu i u njegovoj sudbini. Naš je cilj da što više usvojimo Isusov mentalitet i njegove stavove, da se „obučemo u gospodina Isusa Krista“, kako je to lijepo rekao apostol Pavao u pismu Rimljanima (usp. Rim 13, 14).

To ipak ne znači da gubimo vlastiti identitet. Naprotiv, po duhovnom životu postajemo sve više ono za što smo stvoreni i sve se više razvijaju naše najplemenitije sposobnosti i osobine značaja. Duhovni život je djelo Duha Svetoga koji nas vodi prosvjećuje pamet i pokreće volju prema onome što će imati kao rezultat ostvarenja naših ljudskih sposobnosti. Dobro je uočiti da prisutnost Duha u nama ima svojih iskustvenih znakova i posljedica. Mijenja se naše shvaćanje života: vidimo ga kao Božji dar; izoštrava se percepcija moralnih vrednota. Vidimo da je bolje biti dobar i miroljubiv nego sebičan i svadljiv, premda ni nama to ne uspijeva u svakoj prilici. Uočavamo važnost ljudske osobe i shvaćamo što pomaže istinskome dobru. Naša je motivacija pročišćena: želimo dobro i krijeposti. Prisutnost Duha, čini našu savjest osjetljivom za Božju prisutnost u svijetu. Duh potiče neodlučne da izgrađuju bratsku zajednicu. Sve te dobre želje i nakane znakovi su da Duh Božji doista prebiva u našim srcima, a sve smo to već dobili krštenjem.

Bog nam se daruje i nudi svoj život. Potrebno je sagledati i posljedice za nas, ako se odlučimo prihvatiti Božju ponudu. Duhovni život uključuje stalnu napetost između sebičnih tjelesnih želja i vjernosti Duhu, između robovanja grijehu i djetinje ljubavi prema Bogu. O toj napetosti Isus je govorio u različitim zgodama i na različite načine. Na pitanje farizeja koja je najveća zapovijed, umjesto odgovora, izjednačio je ljubav prema Bogu s ljubavlju prema ljudima. A znamo iz života kako je to katkad teško uskladiti.

Iz ovakvoga Isusova naučavanja shvaćamo da duhovni život znači našu stalnu borbu protiv sebičnosti, stalnu brigu za potrebe drugih, znači također zabrinutost za sudbinu čovječanstva. Duhovni život za nas počinje kad dopustimo Isusu da uđe u naš život i da nas mijenja tako da postanemo sve manje sebični, a sve više slični njemu, Kristu, tj. sve manje egocentrični, a sve više kristocentrični. Duhovni život, dakle, premda je djelo Duha Svetoga, zahtijeva ljudsku suradnju. Gledano s čovjekove strane, duhovni je život aktivnost, svjesno i razumsko djelovanje, a ne pasivnost. Ne može se reći: „Ja ću sada postati savršen!“ Nužno se javljaju protupitanja: „Kako ćeš to postići, kojim sredstvima, po čemu ćeš postati savršen?“

Složno djelovanje božanske milosti i ljudske suradnje nešto je tajanstveno. Za naša razmišljanja dovoljno je reći da je Bog izvor svake dobrote i začetnik svakoga duhovnog rasta. Dakle, gdje ima dobrote, tamo je Bog na djelu! Pozivamo se na sv. Pavla koji tvrdi: „Zato vam dajem do znanja da kao što nitko pod djelovanjem Duha Svetoga ne može reći 'proklet Isus', tako ne može priznati Isusa kao Gospodina nego pod djelovanjem Duha Svetoga“ (1 Kor 12, 3).

Bog nas zove i potiče, a mi odgovaramo. Takvo shvaćanje duhovnog života uključuje, dakle, dva činitelja: milosni (božanski) i djelatni (ljudski). Božanski ili milosni činitelj obuhvaća krštenje kao polazište i temelj svakog duhovnog života, prisutnost Duha Svetoga koji nas čini djecom Božjom, ulivene krijeposti vjere, ufanja i ljubavi koje su nam dane krštenjem, darove Duha Svetoga te ostale izvore milosti, kao što su sakramenti, molitva i dobra djela. Ljudski činitelj tiče se našeg čovječstva sa svim mogućnostima za rast. Uključuje također neke stavove koje moramo usvojiti, kao što su samokritičnost, iskrenost, samopoštovanje, suočenje sa samim sobom, zatim neke vještine koje se mogu uvježbati, kao što su sposobnost da prepoznamo događaje u vlastitu životu, da vidimo svoj dio odgovornosti u propustima, da započnemo neko djelovanje i da vrednujemo svoja djela. Tom se problematikom duhovnog života bavi asketika.

Riječ „askeza“ potječe od grčke riječi „askeo“, a znači raditi svojski, vježbati se, naprezati se u nekoj gimnastičkoj vještini ili u postizanju neke krijeposti. Već grčki filozofi riječi „askeza“ pridaju značenje duhovne vježbe koja je potrebna čovjeku da bi postao gospodar svojih misli i nagona, da bi mogao činiti dobro i kontrolirati svoje strasti. Kršćanska askeza može se jednostavno odrediti kao metodički pristup postizanju savršenosti, nadahnut Evanđeljem. Pri tome možemo razlikovati dva oblika: pozitivne i negativne vježbe. Svrha je pozitivnih vježbi da nas dižu prema svetosti, a negativnih da nas čiste od neurednih sklonosti. Ipak kršćanska askeza nije samo čisto ljudski napor, ona je plod i našeg sjedinjenja s Kristom po milosti te njegove djelatne prisutnosti u našem životu. Ipak u ovoj fazi sazrijevanja duša zapaža i živi duhovni život prvenstveno kao vlastiti napor potpomognut milošću.

U najopćenitijem smislu askezu možemo označiti kao čovjekovu svjesnu suradnju s milošću. Cilj i smisao joj je rast u ljubavi prema Bogu i Isusu. Sredstva su sve ono što može pojačati ljubav. Iz toga slijedi da sva sredstva nisu jednako vrijedna. Postoji vrijednosni redoslijed, hijerarhija asketskih vježbi. Mi obično najuspjelijim vježbama smatramo post, odricanje i druge tjelesne vježbe. Ipak, one po svojoj vrijednosti nisu na prvom mjestu. Molitva i razmatranje sigurno imaju važnije mjesto u tom redoslijedu.

U početnom periodu duhovnog života nakon obraćenja, koji se obično naziva put čišćenja, glavna briga i napor vjernika prema kojem ga potiče Duh Sveti je izbjegavanje grijeha, savladavanje požude, strasti te svega što bi moglo dovesti do gubitka Božje ljubavi i milosti. To je početni stupanj ljubavi u kojoj vjernik treba ustrajati i rasti. Čišćenje je napor za postizanje nutarnje slobode. Rasti i duhovno sazrijevati znači postajati evanđeoski slobodan, ali ne toliko od vanjskih uvjetovanosti, što uvijek nije moguće, nego od svih nutarnjih neurednih vezanosti, prvenstveno od grijeha koji je uvijek jedna vrsta ropstva, a zatim i od onoga što su duhovni autori nazivali strastima duše, zatim egoistične strasti, strasti zlopamćenja, zavist, strasti gospodarenja, oholosti i želje za vlašću, neurednim užicima. Strasti se u konkretnom životu iskazuju i očituju konkretnim činima, u lakšim ili težim grijesima.

Kršćanin treba čistiti srce, potpomognut milošću činiti napore koji vode umiranju staroga čovjeka s njegovim željama kako bi se u Kristu u nama rodio novi čovjek. Ova askeza čišćenja je usmjerena prema novom životu, rastu, uskrsnuću. Ona oslobađa za život, stvara prostor obnovljenoj

ljubavi i otvara put željenoj punini. Inače klasični katolički nauk govori o dva dijela duhovnog života: o naravnom i nadnaravnom. Naravni dio duhovnog puta (čišćenje i sazrijevanje) je karakteriziran gore spomenutom početničkom ljubavlju i asketskim dijelom u kome prevladava ljudski napor potpomognut Božjom milošću, u kome duša više upoznaje Boga, samu sebe kao i temeljne dinamike i prakse duhovnog puta. A nakon dužeg ili kraćeg perioda, koji može potrajati i mnogo godina askeze, napora, odricanja, mrtvljenja, slavljenja sakramenta, liturgijske i osobne molitve razmatranja te služenja Bogu, kada duša pokaže i dokaže svoju odlučnost da istinski želi ljubiti Boga, Bog može, a ne mora, uvesti dušu na mistični put i u nadnaravni dio duhovnog života (prosvjetljenje i sjedinjenje), koji duša ne može ni na koji način sama proizvesti nego pasivo prima od Boga ono što joj on daruje, u mjeri i načinu kako to Bog hoće.

Praktične asketske upute su usmjerene izravno vjerniku u osobnom iskustvu da ga potaknu na zauzetost i rast, ali napominjemo da u duhovnom životu vlastito duhovno iskustvo treba mudrosno vrednovati. Potrebno je ulagati napor, ali bez Božje milosti duša ne može postići duhovni napredak. Dakle, uz sve napore i odluke, valja moliti i slijediti božansku pedagogiju milosti koja nas odgaja našim duhovnim uspjesima ili slabostima, nemoćima i padovima. S vremenom uz molitvu i uloženi napor duša u duhovnom životu sazrijeva tako da ono što trenutno ne uspijeva, uspjeh će kada ojača u milosti. Na tom putu može se duhovno okoristiti i vlastitim slabostima i nemoćima, zaživjeti ono što bi željela i oko čega se trudi u smislu dublje spoznaje vlastite nedostatnosti i bijede, ali je to ne smije voditi putem samosažaljenja, depresije, očajja, nego upravo suprotno, treba je dublje ukorijeniti u poniznost i pobuditi svijest veće potrebe za Isusom.

Put čišćenja upućuje vjernika na asketski napor u borbi sa samim sobom i nasljedovanju Isusa po Mariji. Osoba se treba mudrosno nositi s tom dinamikom u vlastitom duhovnom iskustvu. S jedne se stran se ne smije prenapregnuti u odricanju i umiranju sebi do te mjere da dođe do onoga stava koji izražava stariji sin u prisposobi o milosrdnom ocu kada kaže: „Nikad mi ništa nisi dao“ (usp. Lk 15, 29). To jest, ne smije usvajati sliku Boga kao onoga koji ništa ne daruje, a neprestano nešto brani i zapovijeda. Asketski napor je usmjeren na borbu protiv našeg egoizma, grijeha, zlih sklonosti (stari čovjek), a ne protiv dostojanstva osobe kao takve koja uvijek ostaje ljubljeno dijete Božje. Kada osoba koja živi posvetu primijeti da ide u tom smjeru u svojim naporima u življenju vjere, treba se opustiti čineći ono što je ispunja i zadovoljava slaveći Boga za sve dobro što se nalazi u njenom životu. Također treba paziti da ne padne u stanje neprestanog, a postupno i isključivog traženja onoga što joj se sviđa ili joj je ugodno, jer u tom slučaju lako postaje egoist što se izravno protivi kršćanskom životu. Duh žrtve, mrtvljenja, pokore i napornog rada na samome sebi na koje potiču, ove vježbe za cilj imaju izgradnju i oplemenjenje vlastitog karaktera i zadobivanje krijeposti.

Evo opisa stanja i dinamike duše koja prolazi put čišćenja. U katoličkoj i svetačkoj tradiciji bilo je više pokušaja da se rast duhovnoga puta opiše kao rast nutarnjih stanja i duhovnih dinamika koje duša prolazi na putu sazrijevanja od obraćenja pa sve do vrhunaca mistike i svetosti. Opisi koji slijede imaju samo općenito značenje, a slijede autore i način kako je opisano u prethodnoj noti. Valja odmah napomenuti da je cilj puta duhovnoga rasta svetost koja se sastoji u unutaršnjem proživljenom sjedinjenju s Bogom. Znamo da nam je ucjepljenje u Krista i božanski život milosti darovan u krštenju, a po autentičnom duhovnom životu, prakticiranju sakramenata, molitvi i svim drugim pobožnim vježbama i praksama događa se proces duhovnog sazrijevanja koje prolazi kroz različite faze i stanja što traje cijeli život.

Montfort, nazivajući Krista Mudročću, toga je duboko svjestan te opominje svoga čitatelja da put duhovnoga rasta od čišćenja preko prosvjetljenja do sjedinjenja ne shvati olako i brzopleto: „Blažen i tisuću puta blažen onaj tko dobije Mudrost nakon deset, dvadeset, trideset godina molitava, pa i jedan sat prije smrti“ (LJVM 184 i 188).

Na početku autentičnog duhovnog puta vjernik je iskreno prožet željom da živi kao dobar kršćanin i da baštini vječno spasenje, ali nema nikakvih posebnih želja za duhovnim napretkom i savršenstvom. Obavlja svoje pobožnosti, ali nije dublje privučeni molitvom. Ponekad kad moli za vremenite milosti (zdravlje, posao, dobra itd.) pokazuje neku vrstu gorljivosti, ali iskustveno ne poznaje što je to nutarnja sabranost. Ponekad razmišlja o istinama vjere, ali se to u njemu ne događa

spontano i kao prirodno duši, ali ne traži ni priliku i način u okruženju gdje živi kako bi duhovno rastao i bolje upoznao svoju vjeru.

Obično malo misli na Boga, a kad donose odluke da mu služi to čini bez poleta i postojanosti. Njegovom kršćanskom životu nedostaje istinskog, sebedarnog, ljubavljiva motiviranog i proživljenog mrtvljenja. Obično daje važnost vanjskim grješnim činima, premalo obraća pozornost na nutarnje zle pokrete duha koje nosi u sebi; požude i strasti su loše i nedovoljno odbačene u srcu te živi duboko u nesavršenstvu ljubavi. Uopće se ne obazire na lake grijeha koje čini, ne trudi se izbjegavati grješne prigode niti se trudi ispravljati nedostatke i loše crte svog prirodnog karaktera. Duše koje žive u ovome stanju, ako ne pođu putem duhovnoga rasta jako su izložene opasnosti da potpuno izgube duhovni život po padu u trajno stanje teškoga grijeha bez želje da se iz njega izvuku.

One duše koje iz ovoga stanja pođu putem sazrijevanja, kušaju nešto od nutarnje želje za duhovnim rastom i napretkom, ali to stanje nije u njima postojano. Radi se o osobama koje se rado utječu molitvi, ali bez velike želje i gorljivosti. Gorljivo traže od Boga materijalna i vremenita dobra, a premalo paze na ona duhovna. Željeli bi ispraviti svoje pogreške i napredovati u dobru, ali se oko toga trude s premalo postojanosti i odlučnosti. Poznaju iskustveno i vrijednost kršćanskog mrtvljenja, a kada padnu u smrtni grijeh spremno se podignu po ispovjedi. Ponekada se istinski bore sa sobom i čine ozbiljne veće napore oko toga, ali s premalo postojanosti. Nisu navezane na svoje manjkavosti i imaju neku vrstu pažnje i u izbjegavanju lakih grijeha, ali se ne znaju uzdići i boriti se protiv svih lakih grijeha nego samo nekih. Mnoge od duša koje žive u ovome stanju u njemu trajno ostaju jer malobrojne pobjede u duhovnom životu protiv grijeha, požuda strasti i samih sebe, drže ih da ne padnu niže bez da po tim istim pobjedama uspijevaju napredovati i duhovno sazrijevati.

Duše koje žive ova opisana stanja trebale bi se ozbiljno potruditi oko produbljanja istina vlastite vjere i usvajanja njenih temeljnih praksi i duhovnih uvjerenja. Na poseban način bi se trebali ustaliti u molitvi meditacije i temeljitom ispitu savjesti, vježbati se u primjeni kršćanskog duha odricanja, prihvaćanja u duhu vjere sebe i poteškoća na koje nailaze u životu, a sve to u jačanju volje i odlučnosti da žive vjerodostojan kršćanski život prožet čišćom ljubavlju.

Na kraju ovog prikaza puta čišćenje donosimo pravila za raspoznavanje raznih pokreta u duši sv. Ignacija Loyolskog. Naravno da su ona vezana uz ignacijanske duhovne vježbe ali mnogi isusovci na primjer A. Brou, kada izlažu nauk sv. Ignacija o molitvi uče da su pravila prvog tjedna duhovnih vježbi ona koja više održavaju duhovnu dinamiku prvog perioda duhovnog života, put čišćenja pa ih iz toga razloga i donosimo.

Dobre da prihvatimo
Zlima da se odupremo

1. One, koji padaju iz jednog teškog grijeha u drugi, vara zao neprijatelj tako, da u sjetilnim užicima nađu prividne radosti i sve više otvrdnu u opačinama i grijesima. Dobar duh kod ovih duša upotrebljava protivna sredstva i budi u njima grižnju savijesti.

2. Kod onih koji ozbiljno nastoje pročistiti svoju dušu od grijeha i napreduju u službi Božjoj, postupa upravo suprotno. Zlom je duhu vlastito da im budi grižnju svajesti, uzbuđuje na žalost, stavlja zapreke i uznemiruje dušu krivim razlozima, samo da ne napreduje.

Dobrom je duhu naprotiv svojstveno da u dušu ulijeva srčanost i snagu, utjehu i suze, prosvjetljenje i mir, tako da bude sve lako, jer otklanja zapreke te može sve više napredovati u dobru.

3. O duhovnim utjehama. Nazivam to duhovnim utjehama jer se duša u nutarnjim pokretima raspaljuje prema svome Stvoritelju i Gospodinu, a svako stvorenje na zemlji ljubi samo i jedino u Bogu, Stvoritelju svega; ako proljeva suze, čini to iz ljubavi prema svome Gospodinu, ili radi svojih grijeha, ili radi muke našega Gospodina, ili radi drugih stvari koje služe na slavu Božju.

Napokon, duhovnim utjehama nazivamo svako povećano ufanje, vjeru i ljubav i svaku unutarnju radost koja čovjeka privlači i poziva k nebeskim stvarima i djelovanju za spas vlastite duše i donosi mir u Gospodinu i Stvoritelju.

4.O duhovnoj suhoći. Duhovnom suhoćom nazivamo sve ono što je protivno onome, kako je izloženo u točki 3, kao npr. tama duše i razne smetnje i pokreti prema niskim i zemaljskim stvarima, nemir i zamršena uzbuđenja i napasti, koje potiču na nepovjerenje, bez nade i ljubavi. Duša se osjeća lijenom, mlakom, žalosnom i napuštenom od svoga Stvoritelja i Gospodina. Kao što je utjeha suprotna neutješenosti, tako su i misli koje iz njih proizlaze sasvim suprotne.

5.U vremenu neutješenosti ne smiju se nikada mijenjati dobre odluke, nego čvrsto i postojano u njima ustrajati kako smo odlučili tijekom duhovne utjehe. Kao što nas tijekom duhovne utjehe vodi dobar duh svojim savjetom, tako nas u duhovnoj suhoći pokreće zao duh i tad ne možemo naći pravi put i stvoriti ispravne zaključke.

6.Iako kod duhovne suhoće ne smijemo mijenjati dobre odluke, korisno je da se borimo protiv žalosti i da se trudimo dobro obavljati molitvu i razmatranje, pa dodati i koje pokorničko djelo.

7.Tko se nalazi u stanju neutješenosti, neka promisli da ga Gospodin kuša i ostavlja da se i svojim naravnim silama opire raznim pokretima i napastima zloga duha. Pomoću Božje milosti koja nam uvijek ostaje, možemo odoljeti, iako to ne osjećamo, jer je Gospodin povukao svoju osjetnu utjehu i ljubav te tako i prijašnju revnost, kao i moćnu jakost milosti za vječno spasenje.

8.U tom stanju treba se ustrajno vježbati u strpljivosti i suprotstavljati se uznemirivanjima. Ne smijemo zaboraviti da će nas uskoro razveseliti utjeha. Ipak treba primijeniti prikladna navedena sredstva.

9.Postoje tri uzroka duhovne suhoće:

Sami smo krivi što nam je oduzeta svaka utjeha jer smo mlaki, lijeni i nemarni u vježbama duhovnog života.

Gospodin kuša našu nutarnju snagu, koliko možemo ustrajati u službi Božjoj bez utjehe i dokaza velikih milosti.

Bog želi da spoznamo kako ne ovisi o nama hoćemo li postići i sačuvati veliku pobožnost, jaku ljubav, suze i druge utjehe, nego da je sve dar Božji, da se ne bismo uzdigli i postali častohlepni i oholi te pobožnost i druge plodove duhovne utjehe pripisivali sebi.

10.Tko uživa duhovnu utjehu, neka se u sebi ponizi i neka promotri kako je bijedan i nemoćan bez ove posebne milosti. Tko je naprotiv u neutješenosti, neka pomisli kako je Božja milost dostatna da se može oprijeti svim neprijateljima svoje duše i snagu svoju neka traži u svome Stvoritelju i Gospodinu.

11.Naš je neprijatelj kao žena koja je po prirodi slaba, ali može biti jaka svojom voljom, zlobom i bijesom. Čim čovjek u svađi ženi pokaže neustrašivo lice, ona izgubi srčanost i pobjegne – to joj je prirodno. Naprotiv, ako čovjek izgubi srčanost i počne bježati, ženini su srdžba, bijes i gnjev veliki. Tako je i s neprijateljem naše duše. On izgubi srčanost i nagne u bijeg čim se mi u duhovnim stvarima i napastima pokažemo neustrašivima i radimo upravo protivno onome na što nas on nagovara.

12.Naprotiv, tko se bavi duhovnim stvarima, pa ima napasti, boji se i gubi srčanost. Na zemaljskom obzoru nema tako divlje životinje koja bi tako zlobno napadala kao ovaj čovjekov neprijatelj.

13.Tako se isto ponaša lažni ljubavnik koji želi ostati sakriven. On se služi svojim riječima i došaptavanjem kako bi zaveo kćerku dobroga oca, a pri tom ostati u tajnosti. Njemu se ne sviđa ako bi kćerka otkrila svome ocu njegove zavodničke riječi i zlu namjeru, jer tad on ne bi mogao uspjeti i izvesti djelo do kraja.

Tako se vlada i čovjekov neprijatelj kad pravednikovoj duši došaptava lažne predodžbe i pobude. Ako duša ima dobroga ispovjednika ili koju drugu osobu vještu u duhovnom životu, koja umije spoznati prijevaru, lukavost i zlobu paklenoga neprijatelja, a duša je otvorena i iskrena, tad je davao veoma nezadovoljan. Znade on da zlo neće uspjeti čim se njegova prijevara otkrije.

14.On se vlada kao ratnik koji će silom oteti što je naumio, ili kao vojskovođa, koji će najprije točno proučiti najslabiju stranu protivničkog tabora, a tad će istom navaliti. Tako čini čovjekov neprijatelj. Obilazi na sve strane da izvidi svaku od naših teologalnih i moralnih kreposti i gleda gdje smo najslabiji da s te strane navali i silom nas svlada.

DODATAK 6. Klasični savjeti svetačke tradicije za duhovno vodstvo tijekom prvog perioda duhovnog rasta

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedinih odaja skripte: Ovaj sažetak donosimo jer sažima klasične nauke svetačke tradicije o putovima i dinamikama kojima treba voditi dušu tijekom prvog perioda duhovnog rasta. Taj period se tradicionalno naziva asketski dio duhovnoga puta a u paralelizmu sa naukom sv. Terezije on završava s stanjem duše koji svetica opisuje u trećim odajama. Posebno je zanimljiv tekst sv. Alfonsa koji slijedi jer se on poziva na to da je savjete sabrao iz djela sv. Terezije Avilske)

Tekst koji slijedi je od sv. Alfonasa Liguoria

OPĆENITE PREPORUKE ZA RAST U ČISTOĆI LJUBAVI (sabrane iz nauka sv. Terezije Avilske)

1. Staviti sve pouzdanje u Boga i mati potpuno nepovjerenje u sebe i svoje dobre odluke. Čvrstu odluku pobijediti samoga sebe i hrabriti se prigodama. Sv. Terezija kaže: «Ako mana ne dolazi od nas, od naše volje, ne trebamo se bojati, ostaje na Bogu da nam dade svoju pomoć i učini nas svetima»

2. Odbacivati svaku i najmanju svojevolutnu manu, to jest učinjenu otvorenih očiju. «Od svojevolutnog grijeha - kaže ista svetica – ma kako maleni bio neka vas Bog oslobodi». Zatim dodaje: «Po malenim stvarima đavao čini rupe po kojim ulaze velike stvari».

3. Ne uznemirivati se poslije učinjenih slabosti, odmah se poniziti, i utječući se Bogu s kratkim činom kajanja i dobre nakane, ostati u miru i tako uvijek činiti pa makar pao i 100 puta na dan. I kako to savjetuje sv. Terezija ne otkrivati svoje napasti nesavršenim dušama da ne bi naškodilo njima i sebi.

4. Pobrinuti se za odricanje od svega, rodbine, stvari, užitaka u protivnom kaže sv. Terezija, ako se duša ne udaljuje od svjetskih užitaka brzo će se udaljiti od putova Gospodnjih. Izbjegavati bliskost s osobama drugog spola, iako su pobožne, u koje đavao često unese određene nečiste osjećaje, pokazujući ih kao duhovne. Treba se prije svega odricati samo poštivanja (uznošenja) i prvenstveno od vlastite volje pa i od duhovnih stvari, molitva, pričesti, mrtvljenja kada poslušnost duhovniku to ne dopušta. Ukratko treba iz srca izbaciti sve što nije Bog i što nije po većem Božjem ukusu.

5. Radovati se u duhu videći se prezrenima, ismijanim i gorima od svih. O kako lijepu molitvu moli duša koja prihvaća poniženja. Posebno u zajednicama ova je jedna od najpotrebnijih kreposti. S time treba oblikovati pozitivne osjećaje prema našim neprijateljima i progoniteljima, služiti im, činiti dobro, preporučivati ih Bogu, dobro o njima govoriti kao što su to činili sveci.

6. Imati veliku želju za jako ljubiti Boga i biti mu po volji. Sv. Terezija kaže: «Gospodinu se toliko sviđaju želje, kao da su već ostvarene» (Život 31). Bez ove želje duša neće hoditi naprijed na putu savršenstva, niti će joj Bog udijeliti posebnih milosti. Ista svetica kaže: «Redovito Bog ne daje mnoge značajnije darove, osim onima koji su jako željeli njegovu ljubav» (Concetto dell amore di Dio 5)

Sa željom treba uvijek sjediniti odluku da se čini što je u mogućnosti za biti Bogu po volji. Sv. Terezija: «Đavao se jako boji odlučnih duša». I drugdje: «Gospodin od nas želi samo odluku da bi on sa svoje strane sve učinio» (Le fondazioni 28). I s time treba gajiti veliku ljubav prema molitvi koja je pećnica u kojoj se zapaljuje Božanska ljubav. Svi sveci jer su bili zaljubljeni u Boga, bili su zaljubljeni u molitvu. Treba također jako željeti Raj jer u Nebu duše ljube Boga svom snagom, a do toga se ne može doći na zemlji i zato Bog želi da imamo veliku želju za ovim velikim kraljevstvom koje je Isus Krist zadobio svojom krvlju.

7. Imati istovjetnu volju s voljom Božjom u svim stvarima protivnima našim željama i često se prikazivati tijekom dana Bogu. Sv. Terezija je to prakticirala činiti 50 puta dnevno: «Ne sastoji se napredak u uživanju u Bogu, nego u činjenju njegove volje – kaže svetica i dodaje na drugom mjestu – istinsko sjedinjenje je sjedinjenje naše volje s voljom Božjom» (Le fondazioni 5)

8. Opsluživati savršenu poslušnost pravilima i poglavarima i duhovniku. Govorio je p. Caraffa: «Poslušnost je kraljica svih kreposti, a sve kreposti slušaju poslušnost». A sv. Terezija: «Bog od duše koje je odlučna ljubiti ga ne traži drugo do li poslušnost» (Le fondazioni 5). Savršena poslušnost je slušati odmah, točno, dobrovoljno i slijepo, bez traženja razloga, samo ako stvar nije grijeh kako kažu sv. Bernard, sv. Franjo Saleški, sv. Ignacije Loyolski i svi učitelji duhovnog života.

A u stvarima sumnje odabrati ono što se pretpostavlja da bi bila poslušnost, a kada se to ne može razumijeti, odabrati ono što je nama više protivno. To je ono *Pobijedi sama sebe* što je toliko preporučivano od sv. Franje Ksaverskoga i sv. Ignacija Loyolskoga koji je govorio da se više okoristi molitvom 15 minuta jedna umrtvljena duša, nego neumrtvljenje duše koje mole satima.

9. Trajno se vježbati u prisutnosti Božjoj. Sv. Terezija kaže da sva šteta nastaje kada se izgubi svijest da Bog je prisutan. Tko uistinu ljubi uvijek se sjeća ljubljenoga. Za sačuvati sjećanje na Božju prisutnost jako koristi u praksi neki posebni znak na osobi ili na stolu ili u sobi. A iznad svega ova prisutnost neka tijekom dana uvijek bude popraćena činima ljubavi prema Bogu i traženjem njegove ljubavi, na primjer: *Isuse moj, ljubavi moja, sve moje. Ljubim te svim srcem. Tebi se predajem. Čini sa mnom što želiš. Želim samo tvoju volju. Daj mi svoju ljubav i to mi dosta. I slično.*

Paziti da se ovi čine ne čine prisilno i bez traženja sjetilne utjehe u njima nego blago i čistom voljom, samo kako bi se dopali Bogu. Sv. Terezija kaže: «Ne bojmo se da će Bog ostaviti bez nagrade jedno uzdizanje očiju sa sjećanjem na njega» (Put sav. 23).

10. Upravlјati nakanu prema volji Božjoj u svakom djelovanju bilo duhovnom bilo tjelesnom govoreći: *Gospodine ovo činim kako bi bio tebi po volji.* Dobra nakana se naziva duhovna alkemija koja pretvara u zlato naša djela.

11. Obavljati duhovne vježbe svake godine od 10 ili barem 8 dana. povlačeći se od svih obaveza i razgovora kako bi se bilo samo s Bogom. Obavljati slične dnevne obnove 1 puta mjesečno. S posebnom pobožnosti obavljati devetnice Božiću, Duhu Svetome, sedam Marijinih blagdana, sv. Josipu, anđelu čuvaru i svom svetom zaštitniku. U ovim devetnicama može se svaki dan pričestiti, 1 sat moliti, ili barem pola sata, moliti druge usmene molitve ali ne previše njih jer će biti korisniji određeni broj čina ljubavi i slično.

12. Paziti na posebnu pobožnost prema sv. Josipu, anđelu čuvaru, svom posebnom svecu zaštitniku, sv. Mihaelu, općem zagovorniku vjernika, a prije svega prema Presvetoj Djevici Mariji koju Crkva naziva živote naš i nado naša, jer je moralno nemoguće da neka duša jako napreduje u savršenstvu bez posebne i nježne pobožnosti prema Majci Božjoj.

Neka je sve na čast Isusa Krista i Bezgrešne Marije.

KAKO SE TREBA PONAŠATI DUHOVNIK U VODSTVU O MOLITVI

Ono što je Gospodin kazao proroku Jeremiji: *Gle postavljam te danas nad narode ... da istrebljuješ i rušiš, da zatireš i ništiš, da gradiš i sadiš* (Jer 1,10), to isto kaže svakom ispovjedniku, koji ne samo treba iščupati poroke u dušama pokornika, nego treba u njih i zasaditi kreposti. Tako priliči u ovom poglavlju dodati što može koristiti novim ispovjednicima da mogu dati duhovnim dušama putokaz prema savršenstvu.

Ne trebaju se odbacivati grešnici, nego naprotiv Bogu je jako drago djelo uljepšavati zaručnice, to jest skrbiti se oko duša kako bi ih učinile potpuno njegove. Više pred Gospodinom vrijedi jedna savršena duša nego tisući nesavršenih. Tako da kada ispovjednik vidi da duša živi daleko od smrtnih grijeha treba učiniti sve što može kako bi je uveo na put savršenstva i božanske ljubavi, prikazujući duši koliko Bog, beskrajno Ljupki, zaslužuje biti ljubljen i ukazao na zahvalnost koju

trebamo imati prema Isusu koji nas je ljubio do te mjere da je umro za nas, te na opasnosti u kojima se nalaze duše pozvane od Boga na savršeniji put a ostaju gluhe.

Vodstvo ispovjednika duhovnih duša se odnosi prvenstveno na meditaciju, kontemplaciju, mrtvljenje i učestalost sakramentalnog života.

O molitvi meditacije

Dobar ispovjednik kada vidi neku dušu da se gnuša smrtnog grijeha i želi napredovati u ljubavi Božjoj, treba je prvenstveno uputiti na mentalnu molitvu, to jest na meditaciju o vječnim istinama i Božjoj dobroti. Iako meditacija nije neophodna za postići vječno spasenje, kao što je to molitva, ipak izgleda da je neophodna dušama za sačuvati se u Božjoj milosti. S drugim vježbama može opstati i grijeh, ali ne mogu skupa opstati grijeh i molitva. Ili će osoba ostaviti molitvu ili će ostaviti grijeh.

Sv. Terezija Avilska kaže: «Duša koja ustraje u molitvi, zbog grijeha koje suprotstavlja davao, držim za sigurno da je Gospodin konačno vodi u luku spasenja». Nijednu drugi vježbu ne nastoji Neprijatelj toliko spriječiti kao ovu molitvu jer kaže ista svetica: «Đavao zna da je izgubio dušu koja ustraje u molitvi» (Život 19, 1 p 139).

Između ostalog ljubav je ta koja vezuje i sjedinjuje dušu s Bogom, a pećnica u kojoj upali plamen Božanske ljubavi je meditacija.

Neka dakle ispovjednik počne uvoditi dušu u meditaciju. Na početku neka joj naloži pola sata na dan i neka vrijeme meditacije povećava ravnajući se prema rastu duha. Neka se ne zaustavlja pred poteškoćom koju penitent navodi da nema vremena ni mjesta da se povuče, neka mu kaže da to učini ujutro ili navečer kada je kuća mirnija, te neka u vrijeme rada, kada ne može drugo, uzdigne duh Bogu i misli na istine vjere, na zadnje stvari, o kojima razmišljanje, posebno o smrti je najkorisnije za početnike, ili neka razmišlja mucu Isusovoj, što je meditacija dobra za sve.

Neka osoba čita neku pobožnu knjigu kako bi ušla u molitvu kao što je to običavala sv. Terezija. Neka je opomene da izabere onu materiju u kojoj kuša veću pobožnost i gdje duša kuša kakav osjećaj, neka se zaustavi i razmatra, ali neka se *obaveže na vježbe, molitvu ili odluku*.

Kažem činiti vježbe, čine, poniznosti, zahvaljivanja, vjere, nade, i iznad svega ponavlja čine pokajanja i ljubavi prema Bogu, prikazujući se sva Bogu i predajući se u njegovu svetu Volju, brinući se da najčešće ponavlja onaj čin kojemu se duša osjeća više sklona.

Kažem molitvu, jer od molitve ovisi svako naše dobro, jer kako kaže sv. Augustin, Gospodin redovito ne daje milosti, točnije milost ustrajnosti, osim po molitvi. Gospodin nam je kazao: *Molite i dobiti će te* (Iv 16, 24), dakle kaže sv. Terezija tko ne traži ne dobiva. Tako da ako želimo biti spašeni, treba uvijek moliti i iznad svega tražiti slijedeće dvije milosti: ustrajnost i ljubav prema Bogu. Sigurno nema prikladnijeg vremena za moliti od mentalne molitve, meditacije.

Tko ne razmatra teško moli, jer teško se daje na promatranje milosti koje mu trebaju i potrebe za molitvom, zato tko ne meditira teško ustraje u Božjoj milosti.

Kažem odluku da meditacija ne bi ostala neplodna, a duša izvršila prosvjetljenja koja je u razmatranju dobila. Tako sv. Franjo Saleški kaže da nitko ne treba završiti razmatranje bez da je donio neku posebnu odluku, kao bježati od neke najopasnije ili mane najčešće ili se vježbati u nekoj kreposti za koju se zna da smo u njoj slabi.

Neka ispovjednik od duše traži da izvijesti o meditaciji, pitajući kako je prošla, ili barem da li ju je obavljala i neka im naloži da se prije svega optuže za propušteno razmatranje kad ga ne obave jer napuštajući molitvu duša će biti izgubljena. Sv. Terezija kaže: «Duša koja ostavlja molitvu je kao da samu sebe stavlja u Pakao bez da su za to potrebni đavli» (Život 19, p. 139)

Ah Bože koliko bi dobra mogli učiniti ispovjednici koristeći ovom malom marljivošću! I kako će račun dati Bogu, ako to propuštaju, jer su oni obavezni pribaviti koliko mogu koristi pokornicima. Koliko bi duša mogli uputiti putem savršenstva i osloboditi ih od padova u teške grijeha da paze na to da duše upute na meditaciju i pitaju ih barem na početku duhovnoga puta da li su je obavljali ili ne!

Kada se neka duša ustalila u molitvi teško će više izgubiti Boga. Zbog toga se razmatranje ne treba samo savjetovati onima koji žive u Božjem strahu nego i grešnicima, koji se često zbog nedostatka razmišljanja vraćaju na bljuvotinu.

Ispovjednici trebaju imati ovu skrb posebno kada se penitenti nalaze u suhoći duha. Na početku kada se duša daje na duhovni život, Gospodin običava obradovati je posebnim svjetlima, suzama i sjetilnim utjehama, ali nakon nekog vremena običava zatvoriti venu kako bi kušao vjernost duše, i uzdigao naviše savršenstvo odvajajući je od sjetilnih slasti na koje se lako duša naveže s nekom nečistoćom i manom sebeljublja.

Sjetilne utjehe, pa i nadnaravne privlačnosti su dobra i darovi Božji ali nisu Bog, te On da bi odvojio svoje ljubljene duše od samih njegovih darova, kako bi došle do toga da ljube čistom ljubavlju samog darovatelja, Bog učini da ne nalaze više u molitvi prijašnje utjehe nego dosadu, suhoću, muku i ponekada napasti.

Neka najviše ispovjednik pazi da ohrabri ove progonjenije duše da ne napuste molitvu i preporučene pričesti. Neka im kaže ono što tvrdi sv. Franjo Saleški da vrijedi pred Bogom jedan gram molitve u suhoći više nego sto kilograma u utjesi. Tko ljubi Boga zbog utjehe, ljubi više utjehu od Boga samoga, a uistinu dokazuje da ljubi kad ga traži bez utjehe. Ovo je o meditaciji, a želim ovdje novim ispovjednicima dati kratku pouku o ulivenoj molitvi kontemplacije i njenim stupnjevima, i o drugim nadnaravnim darovima s pravilima koje naučavaju učitelji duha za vođenje duša koje su tim darovima od Boga obdarene.

O mrtvljenju

O mrtvljenju treba napomenuti da kada duše počinju duhovni život, budući da ih Gospodin običava obdariti sjetilnim utjehama, u toj prvoj gorljivosti one bi hitjele pretjerat u pokori, postu i dugim vježbama.

Duhovnik treba biti jako umjeren u dopuštanju takvih mrtvljenja, dok kad dođe vrijeme suhoće, kao što to obično bude, lako se događa da duša kad je ostavi prva sjetilna gorljivost, napusti sva svoja mrtvljenja, te padne u nepovjerenje te napusti molitvu i duhovni život, kao stvari koje nisu za nju i tako sve izgubi.

Ponekada se dogodi da ove duše početnice padnu u indiskretnost i dođu do tjelesne obnemoglosti, i tada da bi se podigle napuštaju sve duhovne prakse, s velikom opasnošću da ih više ne započnu. Zato duhovnik treba čekati da se najprije ustale u duhovnom životu, i zatim dane okolnosti zdravlja, obaveza, gorljivosti dopusti njima neko izvanjsko mrtvljenje koje će procijeniti da im priliči prema kršćanskoj razboritosti.

Kažem prema *kršćanskoj razboritosti* jer među nerazboritim duhovnicima, izgleda da neki stavljaju svu korist duša u opteretiti ih postovima, cilicijem, i sličnim pokorama. Drugi izgleda da odbacuju sva vanjska mrtvljenja kao beskorisne stvari za duhovni boljitak, govoreći da se sve savršenstvo sastoji u nutarnjem mrtvljenju, a i to je pogrešno jer tjelesna mrtvljenja pomažu nutarnjim i na određeni način su potrebna kada se mogu zaustaviti sjetila, i zato vidimo da svi sveci, neki više neki manje, su ih prakticirali.

Nema sumnje da nutarnje mrtvljenje strasti je glavno koje treba vršiti, to jest ne odgovoriti na uvrede, ne tražiti vlastitu čast, popustiti u prepirkama, popustiti volji drugih ali bez duhovne štete, zatim savjet da se nekim dušama zabrani svako vanjsko mrtvljenje dok se ne vidi odvojena od neke strasti koja njom vlada, kao ispraznost, zlopamćenje, svjetski interesi, precjenjivanje sebe, svojevolja.

Ali kazati da vanjsko mrtvljenje malo ili ničemu ne služi je najveća pogreška. Sv. Ivan od Križa je govorio da onome koji ne odobrava pokoru ne treba dati povjerenje pa činio i čudesa. Neka na početku duhovnik naloži pokorniku da ne čini ništa protiv i bez poslušnosti njemu. Oni koji čine pokore protivno poslušnosti, kaže sv. Ivan od Križa više rastu u porocima nego u krepostima.

Neka bude suzdržan dopustiti ovakvima te pokore iako ga mole za njih, biti će dosta da na početku njima dopusti neku malu i rijetku pokoru, kao lančić, geste pokore ili nemrs kako bi dobili želju mrtviti se kako treba a zatim s vremenom neka širi ruku kako bude vidio da duša napreduje u

kreposti, jer se ustali u duhu. duhovnik neće moći bez vlastitih skrupula negirati mrvljenja koja priliče.

Između ostalog neka ima kao opće pravilo, govoreći redovito, ne davati vanjska mrtvljenja, ako ih ne traže, jer ove ne koriste mnogo ako se uzmu sa željom, i dajući ih neka dopusti uvijek manje nago što traže, neka radije pretjeruje u odbijanju nego u dopuštenju.

Neka se pobrine posebno potaknuti na mrtvljenje neumjerenosti u jelu i piću kojima su neke duhovne duše malo sklone, a u stvari ovo mrtvljenje je najteže i najkorisnije duhu a često i tijelu. Sv. Filip Neri je govorio: «Tko se ne mrtvi u jelu i piću neće nikada doći do savršenstva». S druge strane neka bude suzdržan u dopuštenju mrtvljanja u potrebnom snu jer ono često lako škodi tjelesnom zdravlju a također i duhovnom budući da kad je uskraćen potreban san trpi glava te tako osoba ostaje nesposobna meditirati kao i za sve druge pobožne vježbe.

Za bilo kakvo mrtvljenje koje dopusti pokorniku, da on ne bi pao u ispraznost neka mu kaže da je sve to ništa u usporedbi s onim što su činili sveci i u usporedbi s mukama koje Isus trpio za nas. Sv. Terezija je govorila: «Sve što možemo učiniti je otpad u odnosu na samo jednu kap krvi koju je Gospodin prolio za nas» (Život 39).

A najbolja mrtvljenja, najkorisnija i najmanje opasna su negativna, za koje, redovito govoreći, se ne traži ni poslušnost duhovniku, to jest lišiti se gledanja ili slušanja radoznalosti, malo govoriti, zadovoljiti se jelima koja nam se ne sviđaju ili nisu dobro pripravljena, lišiti se vatre zimi, izabrati za sebe lošije stvari, radovati se kad nedostaje nešto potrebno jer u tome se sastoji krepost siromaštva kako kaže sv. Bernard: «Krepost siromaštva nije u siromaštvu nego u ljubavi prema siromaštvu». Još više ne žaliti se na neudobnosti godišnjih doba, niti na prezire i progonstva koja dobivamo od bližnjega, niti na muke i bolesti koje trpimo.

S dljetom trpljenja oblikuju se kamenja nebeskog Jeruzalema. Sv. Terezija je govorila: «Misliti da Bog u prijateljstvo sa sobom pripušta komotne duše je besmisleno. Duše koje istinski ljube Boga ne mogu tražiti odmore» (Put sav. 18).

Ovdje se rađa jedan sumnja. Evandjelje na jednom mjestu kaže: *Neka ljudi vide vaša dobra djela i slave vašeg Oca koji je na nebesima (Mt 5,16)*. Na drugom mjestu kaže: *Kada činiš milostinju neka ne zna tvoja ljevica što čini desnica (Mt 6,3)*. Sada se pitamo da li se kreposna djela trebaju pokazati ili ih treba skrivati.

Odgovara se s razlikovanjem: *opća djela* potrebna za kršćanske kreposti treba otvoreno činiti, kao pristupanje sakramentima, meditacija, pohodi Presvetome, biti sabran i sudjelovati u svetoj Misi, čedno gledati, šutjeti u crkvi, kazati da se želi postati svetim, bježati od brbljanja, opasnih razgovora, radoznalosti i slično...

Djela koja su *vanredna i koja odaju posebnost* kao vanjske pokore, ciliciji, moliti s rukama u znaku križa, žvakati gorke biljke itd... kao i uzdahe u molitvi i suze, treba prikrivati koliko se više može.

Druga kreposna djela kao služiti bolesnicima, davati milostinju siromasima, ponižavati se pred onim tko nas vrijeđa i slično je bolje prikriti kada se može, ali ako se to ne može učiniti a da se ne propusti činiti sama djela, treba ih učiniti ali samo s ciljem da se Bogu dopadne.

Tekst koji slijedi je od sv. Ljudevita Montofskoga

Program svakodnevnog življenja vjere i vršenje staleških dužnosti

Da bi vjernik imao uvjete za duhovni rast, treba u skladu sa svojim pozivom i staleškim dužnostima pronaći vlastiti ritam svakodnevnog i tjednog prakticiranja vjere. Bez toga svi uzvišeni poticaji, razmišljanja i odluke ostaju bez temelja. Svetac je toga bio duboko svjestan. Vjericima koji su se nakon katehetskih propovijedi u misijama istinski opredijelili za Boga, obnovili krsne zavjete i posvetili se Mariji, svetac je davao praktične savjete duhovnog vodstva da ustraju na putu obraćenja, za rast u milosti te tako napreduju na duhovnom putu. Te duhovne savjete je kao jednu vrstu praktičnih pravila duhovnog života u svakodnevnicima Montfort opjevao u jednoj svojoj pjesmi. Naravno da ona odiše vremenom u kome je on živio kao i pučkim koloritom u nekim dijelovima, ali

pjesma sadrži sve bitne odrednice i upute za vjerodostojan kršćanski život. Upute imaju trajnu vrijednost kao i korisne praktične savijete u svakodnevnicima. Budući da čovjek živi ograničen u prostoru i vremenu, svaka autentična duhovna poruka ma kako uzvišena i teološki i duhovno razrađena, mora biti provedbena u svakodnevnicima ako uistinu želi voditi vjernika putem čišćenja i duhovnoga rasta. Donosimo cjelovit tekst pjesme:

„Veliki Bože, divni Gospodine, hoćeš li dopustiti grješniku da nosi časnu titulu tvoga poniznoga sluga? Neka mi je tvoje milosrđe dade i udijeli kako bih mogao svima reći da te ljubim i da ti služim.

Izvršnost i odlika služenja Bogu: Služiti Bogu, velike li uzvišenosti, to je više nego biti kralj. Gospodine, nisam dostojan da budem tvoj sluga, ali ti to želiš, veliki učitelju, dakle, nastojat ću to biti, rekavši cijelom svemiru da te ljubim i da ti služim. Primio sam tvoje svjetlo, tvoju milost i oprostjenje u zadnjim pučkim misijama slušajući propovijed. Započeo sam svete vježbe te ih preveo u hvalospjeve. Služim Bogu svim svojim srcem, to je moja slava i moja sreća. Bogu služim kad ga štujem u duhu i istini, kada, kako bih to činio, zazivam njegovu dobrotu u pomoć jer njegova milost je neophodna da bi se to htjelo i moglo činiti. Služim Bogu svim svojim srcem on je moja slava i moja sreća. U duhu, bez zadržke i bez poštode. Tko dvoji i proračunava, ne služi sveto Bogu. Gorljivo, bez lijenosti, radosno, bez tuge. Služim Bogu svim svojim srcem on je moja slava i moja sreća. U istini, bez pretvaranja, bez umješnosti i bez dodvoravanja, bez straha i ograde, rado i iskreno, bez ljudskih obzira prema svijetu, bilo da nam laska ili nas grdi. Služim Bogu svim svojim srcem on je moja slava i moja sreća.

Dnevna pravila: Čim se probudim uzdignem prema Bogu moje srce. Bilo da spavam ili sam budan ja pripadam tebi, Gospodine. Evo me spreman sam sve učiniti kako bih se tebi dopao. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća. Moleći Boga, oblačim se nakon znaka križa ne misleći na išta beskorisno, ne vičući glasno, bez ikakvih bešćednosti koje bi uznemirivale vid ili sluh. Oblačim se i uređujem kako bih sačuvao čistoću, ali bez slijeđenja mode, bez raskoši i ispraznosti, s čašću i pristojno, bez gubljenja vremena, bez rasipanja. Nakon toga, molim na koljenima, skromno, bez riječi i bez ikakve svojevoljne rastresenosti, pobožno bez lijenosti, radosno bez tuge. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća. Razmatram u njegovoj prisutnosti o smrti i sudu, nebu i njegovoj nagradi, paklu i njegovoj kazni, vječnoj slasti, vječnoj mucu. Nakon molitve, uređujem svoj dom, ili činim nešto drugo u skladu s vremenom i mjestom, samo za Boga, u njegovoj prisutnosti i bez samodopadnosti. Sve vrijeme mojih dana uređeno je savršeno točno. Moji su sati raspoređeni za sve, sve do objeda, vrijeme za to i to djelo, vrijeme za tu i tu žrtvu. Iz trenutka u trenutak, iz sata u sat, gledam prema nebu i kažem evo mog obitavališta i mog vječnog boravišta. O dušo moja, čuvaj se, sve prolazi, Bog te gleda. Služim Bogu svim svojim srcem on je moja slava i moja sreća. Čitam, pišem ili molim, radim neprestano, koristeći svoj život za Boga, ne gubeći ni jednog trenutka. Kako je vrijeme dragocjeno i kako je nenadoknadivo! Prije nego sjednem za stol molim za blagoslov. Kad jedem ja sam ljubazan, umjeren i pristojan, skroman u držanju i radostan u svojoj tišini. Pobožno zahvalim na kraju obroka. Svijet to čini u grimasi ili uopće ne zahvaljuje. Dugi obrok, kratka molitva, a ja činim upravo obrnuto. Ako mogu svaki dan idem na misu, pobožno, a kako bi je mogao slušati, sve spremno ostavljam, nakon čega se sve druge stvari bolje uređuju. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća. Razmatram, bez propuštanja, svaki dan, ali ne propuštam ni molitvu na glas. Obadvije su velika pomoć u služenju Bogu bez zadržke kako bismo ga ljubili još više. Dnevno izmolim ružarij ili barem jednu kronicu, praksa je to dobrovoljna, ali to je savršena tajna koja čini naš život sretnim, a našu smrt dragocjenom. Kako bih bio pravedan i vjeran u svemu, živim po vjeri. U svemu me vjera vodi, ona je moja baklja, moj zakon. Vjera diktira određenu vježbu i ja je bez pogovora činim. Služim Bogu svim svojim srcem. On je moja slava i moja sreća. Svaki mjesec, redovito, pristupam svetim sakramentima, pa i češće ako je potrebno u skladu s mjestom i vremenom. Što se češće pričestujem, češće dobivam život. Svaku večer činim ispit savjesti o mojim glavnim obavezama. Zatim, kako bih

nadoknadio propuste, činim neku pokoru. Nakon molitava sveto liježem, bez indiskretnih riječi, bez kašnjenja, u duhu poslušnosti, u duhu pokore. Kad liježem, stavljam se u položaj mrtvih, ovaj položaj me dira, misleći na Boga, usnem. Gospodine, za tebe spavam, a moje srce kuca i bdije. Služim Bogu svim svojim srcem. On je moja slava i moja sreća.

Pravila za vremenska dobra: Kako nisam stvoren za zemlju nego za besmrtno dobro, ja se niti sudim niti svađam kako bih imao vremensko dobro. Zadobivam ga bez nepravde, i posjedujem ga bez škrtosti. Radije neka mi ukradu moj prsluk i moj ogrtač nego da sačuvam svoje haljine parničeći se po sudu. Sluga Božji popušta i Bog ne želi da se on parniči. Za Crkvu i skrbništvo moglo bi se parničiti za dobro drugoga, ali se po tome može i pasti u prokletstvo ako ljubav nije čista, bez ogorčenosti i bez uvrede. Plaćam što prije svoje dugove, rado i radosno, ne izmišljajući izgovore kako bih izbjegao plaćanje. Bez sudskih stražara i bez prisile, bez zaobilaženja i bez varanja. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća. Samo zbog Boga dajem milostinju kako bih si učinio prijatelje, kako bih dobio žezlo i prijestolje, kraljevstvo u raju. Ali milostinju dajem u tajnosti, hitro, radosno i savršeno. Razborito i mudro raspolažem mojim dobrima, ako darujem, činim to u kršćanskom duhu, bez parade i bez traženja časti i bez ikakvih ludih izdataka. Bez grimasa u mojoj pratnji, bez raskoši u mojim haljinama, bez parada u mom domaćinstvu, bez skupog namještaja, jer sam tako rekao ovom prokletom svijetu na svome krštenju. U gradu ili na selu, u kući ili na polju, ako gubim ili dobivam moje srce je zadovoljno. Bez osporavanja, bez ljutnje, bez izvanredne radosti. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća.

Pravila za časti i hvale: Nikada ne težim za hvalama ni počastima, ali ako mi ih netko iskaže, ja ih upućujem Gospodinu. Čovjek svim svojim govorom ne čini nas ni ludim ni mudrim. Na drugoj strani, u tišini, vidim svoje mjesto u paklu, bez samodopadnosti i tjelesnih hvala; jer govoriti protiv sebe samoga često je znak krajnje oholosti. Zadovoljan svojim imetkom, ne težim većemu, iako je običan, ja u njemu nalazim sve što mi je potrebno. Moja slava jedinstvena i uzvišena je uistinu sva u meni samome. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća.

Daleko mudraci sa svojom mudročću, ako nisu mudri u Gospodinu. Daleko plemići u svojoj plemenitosti, ako nisu plemeniti u srcu, ako ne opraštaju uvredu bez osvete i mrmljanja. Moja je najveća slava u snižavanju i trpljenju. A moja pobjeda u pobjeđivanju sebe opraštajući u časti bez dopadljivosti, u uvredi bez osvete. I kad me najviše vrijeđaju, kažem, neka je blagoslovljen Bog! Ne želeći se osvećivati ni kažnjavati počinitelja. Rado opraštam i ne žalim se nikomu. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća.

Pravila za užitke: Osuđujem i prezirem sva zabranjena zadovoljstva, znajući da je po ovoj kugi propalo mnogo i najsvetijih. Umjeren sam i u neophodnim zadovoljstvima. Da bih pripadao Isusu Kristu, potrebno se raspeti. Uvijek se umrtvljujem i u tijelu i u duhu, a da to nitko ne primjećuje, bilo da jedem ili pijem. Od najboljeg stavljenog na stol, od rijetkoga, od mjesta, od ugodne vijesti, od svega činim žrtvu Bogu kako bih sačuvao u duši čistoću njegova plamena. Služim Bogu svim svojim srcem on je moja slava i moja sreća. Tamo presijecam riječ, ovdje zaustavljam neku želju, ili olaki smijeh, ili kakvo drugo isprazno zadovoljstvo, ludost, pogled, šalu. Ne govorim o košulji od kostrijeti, ni o željeznim pojasevima, ni o dragovoljnom bolu koji tijelo može trpjeti. Volim činiti pokoru u poslušnosti. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća.

Pravila za ono što treba izbjegavati: Mrzim najvećom mržnjom svaki grijeh, pa i laki, jer ide Boga samoga, jer nam zatvara nebo. Izbjegavam i njegov privid pa i u najmanjim prigodama. Grijehu naviještam rat kako bih vodio spasenju grješnika. Ničega se na zemlji ne bojim osim ove užasne nesreće. Pakao, kako god bio užasan, bez grijeha se čini ljubezan. Izbjegavam veliki i lijepi svijet jer je poguban. Ukoliko on više i gundā, ja sam toliko sretniji. Ukoliko me smatraju divljim

toliko postajem mudriji. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća. Bog me čuva da me ne nađu u kockarnici, u kabareima, radije bih posjećivao vučicu i vuka u šumi. Ova su mjesta zloglasna po svojim užasnim sablaznima. U nekoj hitnoj stvari, kad je čovjek na putu, ako mu je potrebno prenoćište, može tamo piti i jesti, ali ne kao bezbožnik da bi pio i živio raskalašeno. Zbogom balovi i plesovi čiji je đavao tvorac, o kako se u ovim ludim ritmovima vrijeđa Gospodin. To je fino učenje najveće raskalašenosti. Zbogom besramne igre i sve igre na sreću koje oskrvrnjuju tolike svečanosti u kojima sam đavao sudjeluje, a koji skriva toliko zla pod radošću i umješnošću. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća. Daleko od mene ovi skupovi i proslave zaštitnika koji su zbog zloupotrebe promijenjeni u đavolske proslave. Osuđujem ova sijela gdje se kaljaju duše. Osuđujem i prezirem ove glupe priče, romane, koji zahvaćaju poput kuge i čine da propada toliko ljudi. Daleko od mene čitati ih, ja ću ih spaliti ili potrgati. Daleko od mojih očiju ovi likovi u kojima je đavao zasjeo, ova golotinja, slikarije za koje luđaci misle da imaju veliku cijenu. Ja ih razbijam, prevrćem, šaram, kidam. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća. Daleko od mene heretici koje je crkva osudila s njihovom lijepom praksom i profinjenim knjigama. Daleko od mene kalvinizam, daleko od mene jansenizam. Osim Pisma čitam pobožne knjige, čija je nauka čista i puna ljubavi. Ne kako bih se divio njihovom govoru nego da bih postao mudriji. Po maču i odori koliko opasnih službi u kojima se griješi i orobljava na fin i slavan način, ali koji čine da duše padaju u vječnu vatru. Kad mi svijet nudi napravim neki dobitak, neku službu, ja se informiram, između ostalog o sljedećem: da li Bog to želi od mene, zatim radim taj posao i ostajem u njegovoj službi. Izbjegavam i gnušam se svega što navodi na grijeh, ali jedva se mogu sačuvati i spriječiti ga, toliko se zlo uvećalo, toliko je tijelo korumpirano. Služim Bogu svim svojim srcem on je moja slava i moja sreća.

Pravila za razne pobožnosti: Moja prva pobožnost je prema Presvetom Sakramentu. Klanjam se sat vremena mjesečno, redovito. To je sunce moje duše koje je obasjava i koje je pali. Pobožan sam prema Mariji, ona je moja pomoć i moja potpora, ona je slava mog života i nakon Boga sve moje dobro. I kako bih bio vjeran Bogu sve predajem njoj. Ona je moja kraljica, a ja njezin sluga. Ona je moja majka i učiteljica, a ja dijete njezinoga srca. Ja sam iz njezine pratnje jer ju častim i nasljedujem. Služim Bogu svim svojim srcem on je moja slava i moja sreća. Imam puno povjerenja u sv. arkandela Mihaela, čija je revnost i razboritost otjerala Lucifera iz neba, koji odvaja sve duše za nebo ili za vatru. Zahvalan sam svome anđelu čuvaru. Zazivam s povjerenjem njegovo svjetlo i njegovu potporu. Poštujem njegovu nazočnost i nasljedujem njegovu nevinost. Služim Bogu svim svojim srcem on je moja slava i moja sreća. Suosjećam s dušama u čistilištu svaki dan, moleći pohvale sjećam ih se, pomažem im, moja najslađa pobožna vježba je činiti im uslugu. U crkvi sam ponizan, ne brbljam, pun podložne vjere, sabranosti, ljubavi i povjerenja, straha i poštovanja. Razborito korim psovače imena Božjega, one koji su bez smjernosti, bez poštovanja na ovom svetom mjestu. I ako neće činiti pokoru, činim je ja u njihovoj nazočnosti. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća. Kako bih bio siguran, molim za nekog dobrog duhovnika, s punim povjerenjem, otkrivam mu svoje srce. Slušam i slijedim naputke, to su za mene najveća čuda. Savršena praksa iz koje izvlačim veliku pomoć je da se povučem svake godine nekoliko dana na duhovne vježbe. Tu govoreći mojoj duši, Bog je čisti i zapaljuje. Prezirem ono što prolazi kao nedostojno moga srca, cijenim samo milost i ljubav svoga Spasitelja. Neka svijet pjeva i pleše, u svijetu me ništa ne zadovoljava. Dobra koja očekujem od svijeta su zapravo dragocjeni križevi: da mi se netko ruga i grdi me, prezire, napada zloćom, ponižava me i osiromašuje. Služim Bogu svim svojim srcem, on je moja slava i moja sreća“ (P 139).

Učitelji duhovnog života, pa tako i Montfort, uz pouku o temeljnim istinama vjere, redovito su vjernike upućivali i iskustveno uvodili u življenje vjere u svakodnevnicu s naglascima na pojedinim praktičnim vjerničkim vježbama kao što se to vidi iz pjesme. Glavni njihov cilj je jačanje nutarnjeg života koji treba voditi dušu do nasljedovanja Isusa Krista. Upravo je to smisao puta čišćenja i početnog perioda duhovnog života. Naglasit ćemo neke prakse spomenute u navedenoj pjesmi koje po našem mišljenju imaju trajnu vrijednost za autentičan duhovni život. Montfort

preporučuje posebno jutarnju i večernju molitvu, gajenje svijesti o Božjoj prisutnosti, ispit savjesti, razmatranje, redovitu sakramentalnu praksu, izbjegavanje grijeha i grješnih prigoda, čitanje Svetog pisma i duhovne literature, pobožnost prema Presvetom Sakramentu, molitvu krunice i duhovno vodstvo, a sve to u posvemašnjem predanju (posveti) Isusu po Mariji uz vjerno vršenje svojih staleških obveza. Prakse duhovnog života moraju s njima biti tako usklađene da ih ne ometaju na bilo koji način. Duhovni put mora voditi vjernika vjernom vršenju staleških obveza, jer inače nije autentičan.

Svetac naglašava da vjernik treba savjesno vrši svoje svakodnevne staleške dužnosti koje su različite od zvanja do zvanja, jer svatko od njih ima posebnu svrhu i zadatke. Vjernik upravo zato što je vjernik, treba marljivo, vjerno i točno vršiti svoje dužnosti i to je jedan od velikih znakova osobnog ljudskog i vjerničkog sazrijevanja. Volju Božju koja nam se sigurno očituje u kršćanskim krijepostima, treba tražiti i vršiti u savjesnosti i radišnosti svakodnevnog života.

Uređenost vlastitog života mora postojati najprije u mislima, željama, planovima, kao i u njihovu ostvarenju, u načinu rada, vladanju, odijevanju, ishrani, ljudski zdravom ritmu dnevnoga života. Put čišćenja i rasta u vjeri je uvijek istovremeno i put oplemenjenja ljudske dimenzije vjernika. Tko iz ljubavi prema Bogu uz molitvu točno, uredno, radino i savjesno vrši svoje staleške dužnosti, čestit je čovjek i nalazi se na najboljem putu čišćenja vlastite duše i duhovnog sazrijevanja. Uz preporučene duhovne prakse i ovakav ritam duhovnog života, vjernik uistinu ima sve pretpostavke za duhovno sazrijevanje.

DODATAK 7. Sažeti opis stanja duše koja je proživjela put duhovnoga rasta prvi triju odaja

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte)

Duhovni rast koji se događa kroz rastući hod duše kroz odaje je u biti rast u čistoći ljubavi kojom duša odgovara na ponuđenu i darovanu čistu Božju ljubavi. Put duhovnoga rasta od 1 do 3 odaje predstavlja vrhunac duhovnoga rasta i savršenstva koji duša može postići na asketskom djelu puta gdje duhovni život doživljava kao vlastiti napor potpomognut Božjom milošću.

Rast je u tome duša odlučno želi odgovoriti čistom ljubavlju na Božju ljubav, redovito i ustrajno budi tu želju, redovito i ustrajno u utjesi i suhoći moli. Po razmatranju je usvojila temeljna uvjerenja sve temelje prakse duhovnog života, nastoji živjeti u Božjoj milosti, ozbiljno se trudi oko savladavanja zaprjeka koje priječe duhovni rast, ne čini svojevolsne grijeha ni teške ni lake, bori se protiv navezanosti na sebe i duh svijeta, na evanđeoski način shvaća vlastite i tuđe slabosti te se zbog njih ne uznemiruje i ne odustaje od duhovnoga puta, pazi da je preopterećenost i umor ne blokiraju u nutarnjem životu. Da bi izbjegla pad u grijeh u budućnosti vježba se savladavanju same sebe i mrtvljenju sa željom da se u svemu podloži volji Božjoj.

Da bi rasla trudi se istinski oko ljubavi prema bližnjemu, te svih drugih evanđeoskih kreposti, nastoji pozitivno ostvariti svoje talente i sklonosti, ne doživljava duhovni put kao potiskivanje svoje osobnosti, pazi brižno na svoje psihičko i duhovno zdravlje, prehranu i spavanje, u evanđeoskom duhu obavlja svoje staleške dužnosti, u poslušnosti prihvaća apolstolat i zaduženja s uvjerenjem da služi Bogu i bližnjemu te da na zbog toga neće duhovno nazadovati nego rasti i napredovati.

Duša je usvojila temelje poniznosti, opire se svojevolsnom uznošenju, častohleplju, isticanju sebe, istinoljubiva je, dovoljno spoznaje samu sebe da je spreman prihvatiti vlastite pogreške i slabosti bez da joj to blokira daljni put rasta. Ima pozitivno mišljenje o sebi ali je spremna prihvatiti mala odricanja i poniženja, sklona je služenu u malenosti i skrovitosti.

Ali ipak duša u sebi još ima velike nutarnje poteškoće koje usporavaju ili priječe usvajanje evanđeoskog duha čiste ljubavi. Naime duša na ovom stupnju duhovnoga može postići da ne pada u grešne čine ali ne može spriječiti da se oni kao prvi poticaj dižu u nutrini. Na primjer može pobijediti čin srdžbe ali ne nutarnji doživljaj i poticaj na srdžbu, isto vrijedi i za svaki drugi grijeh a to iz razloga što je još nepročišćena u krojenu strasti i što još njena nutrina nije preobražena

Kristovim duhom, odnosno nije proživljeno sjedinjena u svojoj nutrini s Kristom. Još je daleko od svetosti i put koji je pred njom ako ne odsutne i ne sustane voditi će je upravo prema tome.

Jedna od glavnih poteškoća duša koja se nalazi u 3 odajama, ako ne i glavna je duhovna oholost, umišljeni duhovni perfekcionizam, osjećaj moralne i duhovne superiornosti. Upućujemo na pažljivo čitanje naših komentara 3 odaja i na podnaslov *Put prije tamne noći sjetila* u prvom dodatku za 3 odaje koji nosi naslov *paralelizam sa nukom sv. Ivana od križa - za daljni put rasta duša treba proći kroz tamnu noć sjetila*.

Duša mora prestati i u prvim pokretima duha tražiti sebe kroza stvoreno i okrenuti se Bogu. Mora se umrijeti sebi i svijetu, svemu stvorenome i ograničenome da bi se rodilo na razini pobožanstvenjenoga. To je preobrazba na razini nutrine. Mora se izgubiti svoj život da bi ga se očuvalo za život vječni. Stari čovjek mora umrijeti, mora nestati svaka želja za samodovršenjem, spašavanjem i osloncem koji je različit od Boga. Razum mora biti oslobođen posve svojeg naravnog, osjetnog i redovitog načina djelovanja, tako i volja i pamćenje.

A da bi se to dogodilo Bog sam uvodi dušu u pasivan čišćenja tijekom kojih će duša morati otkrivati uz ljepotu i svetost Božju svoju bijedu i ništavilo.

No u svjetlu će se Istine isto tako vidjeti vlastita nečistoća, i duši postaje očigledno kako nije dostojna Boga, koliko i kako je bila ravnodušna, nezainteresirana, protivna Bogu, koliko ga je žalostila, vrijeđala. U svjetlu Božjem duša upoznaje svoju bijedu i grijeh, žali iskreno zbog toga i to je i bol čistilišta. Sve ovo duša će morati proživljavati u svjetlu čiste vjere i oslanjanja na Božje milosrđe. Sve pogreške i grijesi su ponovno proživljeni i iskupljeni ljubavlju. Svega se čovjek odriče i zbog počinjenoga žali iskreno jer se u svemu ponovno to proživljujući, opredjeljuje za ljubav.

ČETVRTE ODAJE - PRIJELAZ U ŽIVOT MISTIKE

Četvrte odaje predstavlja duše koje su već kušale prva mistična iskustva, ali imaju i daljnje velike nutarnje borbe za potpunu nutarnju slobodu za Krista. U duši će kušati milost Božje velikodušnosti i besplatnosti dara. Milost ih vodi prema jednoj nutarnjoj širini i slobodi duha. Molitva ulivene sabranosti i smirenosti je temelj njihovog druženja i sjedinjenja s Bogom. Duhovni plodovi u duši još nisu postojani te duša mora bježati od duha svijeta i od grešnih prigoda da bi se postojano ukorijenila u Bogu.

Terezija je brzo prešla proces asketskog duhovnog uzrasta, svjesna da su o tome dosta napisali drugi autori, a i sama se u drugim svojim djelima dosta na tome zadržala. Ona žuri na mistični dio gdje se osjeća na svojem terenu, u svojoj kući.

U prve tri odaje odvija se naporan proces čišćenja duše, gdje je poseban naglasak stavljen na ljudski element odlučnosti, borbe i ustrajnosti, dok počevši od četvrtih odaja Bog je taj koji sasvim preuzima inicijativu. Zato Terezija odmah u prvom retku napominje: »Ovdje počinju biti vrhunaravne stvari i vrlo ih je teško objasniti« (Z IV, 1, 1).

U tri poglavlja ovih odaja Terezija obrađuje:

- a) problem rastresenosti u molitvi
- b) molitvu ulivene sabranosti
- c) molitvu smirenosti.

a) U vezi s problemom rastresenosti, Terezija iznosi svoje osobno iskustvo:

- Nasrtaj mašte katkad je tako silan da ga »samo Bog može svezati« (Z IV. 1, 8). »Kako ne možemo zadržati gibanje neba, nego juri svojom brzinom, isto tako ne možemo zadržati svoju misao« (Z IV. 1, 9). Ta borba traje sve do posljednjih odaja koje donose oslobođenje (Z IV. 1, 13).

- Rastresenost dolazi iz najrazličitijih izvora: sotona, zdravlje, vrijeme, sama narav ranjena grijehom... pa je stoga nužna strpljivost (Z IV. 1, 11).

Uza sve to slijedi upozorenje: Ne obraćajte preveliku pažnju ovim problemima da ne dovede do klonulosti jer je sve ono »neizbježno« (Z IV. 1, 13), nego hrabro idite naprijed u onome u čemu se može, jer »ono što čini slaba narav, mašta, nečastivi, nemojmo pripisivati u grijeh duši« (Z IV. 1, 14).

Naglasak je stavljen na srce jer voli se srcem, pa i onda kad nismo u mogućnosti posve sabrati svoje misli, možemo poticati volju na predanje i darivanje, pa u tom slučaju »misao može biti u predziđu zamka mučeći se sa tisuću životinja, a duša je u uzvišenim odajama posve blizu Njega« (Z IV. 1, 9).

Glavno upozorenje ovdje glasi: Ne smije se podleći napasti da se zbog ovih poteškoća napusti molitva jer i s njima duša ide naprijed.

Ovdje počinje jedan veći izljev duha, jedno više djelovanje ulivenu kontemplaciju, to je početak mističnoga dijela. Zato sv. Terezija Avilska i to s pravom ovako počinje IV. odaje "...preporučam se Duhu Svetome...". Počinje govoriti o onim stvarima, o kojima je osim nauka, iskustvo najvažnije. Duša ulazi dublje u sebe, i približava se samoj sebi tamo gdje Kralj boravi, približuje se središtu svoga srca tamo gdje je Bog. I tu već počinje izbijati iz najdubljih dubina ljudskog duha, ljudskog srca, počinje izbijati vatra Božje ljubavi na ovaj ili onaj način. Nije samo tako, nije ni jeftino ni jednostavno.

„U ove odaje rijetko kada ulaze otrovna stvorenja, a ako i uđu, ne nanose štetu, dapače, donose korist. Čak smatram daje puno bolje ako ulaze i nameću rat u ovom stanju molitve, jer bi nečastivi mogao obmanuti, uz užitke koje Bog udjeljuje, kad ne bi bilo napasti, i nanijeti puno veću

štetu negoli kada ih ima, te da duša ne dobije puno, barem ako se odstranjuju sve stvari koje ju trebaju prisiliti da stječe zasluge i da bude prepuštena redovitoj zapanjenosti. Jer kada je stalna, ne smatram pouzdanim niti mogućim da duh Gospodnji trajno bude u ovom izgnanstvu. (Z IV. 1, 3)

Sv. Terezija Avilska počinje izlagati kontemplativni dio puta i jasno ukazuje da je put kojim Bog vodi kontemplativne duše podložan bolnim kušnjama koje mogu pobuditi strah i zebnju duše kad o tome više sazna:

„Dakle, ja vam kažem, kćeri, one koje Bog ne vodi ovim kontemplativnim putem, prema onome što sam vidjela i saznala od onih koji idu njime, da ne nose najlakši križ i da biste se prestrašile putova i načinâ koje im dodjeljuje Bog. Poznati su mi i jedni i drugi i pouzdano znam da su nepodnošljivi naponi koje Bog dodjeljuje kontemplativnim osobama; takvi su da se ne bi mogli podnijeti, kada im ne bi davao ono slasno jelo. I jasno je, budući da one koje Bog mnogo ljubi vodi tegobnim putovima, i što ih više ljubi, težima, nema se zbog čega misliti da prezire one koji su kontemplativni, jer ih Svojim ustima hvali i smatra prijateljima... Vjerujem da oni od djelatna života, vide li da su ovi samo malo obdareni, misle da nema ničega osim toga. A ja vam kažem da možda nijedan dan od onih koje ovi prođu, ne biste mogle podnijeti“. (P 18, 1 i 3)

Svetica kaže puno je bolje da ulaze napasti, nego da ih nema. Nameće se rat duši, a to je dobro za dušu. Klasična svetačka tradicija uči, radi se o istim ili sličnim temama, imaju razliku između mlakosti i suhoće. Suhoća i rastresenost to je lice i naličje. Ovdje je problem što se mogu pojaviti i jedne i druge, i mlakosti, i suhoće. Što je to mlakost, a što suhoća poglavito kontemplativna suhoća? Mlakost je kada duša nema postojane želje za Bogom, nema volje za duhovnim napretkom, odustaje od duhovne borbe, traži lagodu protivnu duhu evanđelja, pada u mlakost, tada osoba nemarno obavlja svoje pobožnosti, olako ih preskače, duhovno je lijena, te ih izbjegava. Izbjegava sve što je zahtjevno za napor i duhovni život. Duša ovdje redovito kuša i suhoće, ali zbog vlastite mlakosti to nisu kontemplativne suhoće.

Autentična suhoća u biti je smanjivanje lišenosti kušanja Božje utjehe u osjećajima, ali duša i dalje žarko želi napredovati, žalosti se ako misli da nazaduje, ima volju truditi se u pobožnim vježbama, iako u tome ne uspijeva, poglavito ne kako bi htjela. Usprkos toga ostaje duboki mir u njoj, ne odbacuje poteškoće na koje nailazi, jako je vjerna svim svojim pobožnostima, a poteškoće prikazuje Bogu kao molitvu, kao križ koji nosi s Kristom. Prvi dio IV. odaja govori o rastresenostima – Z IV. 1, 7 – „... nije stvar u tome da puno razmišljamo, nego da puno ljubimo...“ Trajni poziv na ljubav, trajno buđenje čina ljubavi u srcu. Ljubim Te Isuse, želim Te ljubiti, daj da Te ljubim, to su prave molitve sestre.

Ako Ga i ne ljubi, nema veze, mora ustrajati, trajno ići tim putevima. Terezija kada govori o rastresenostima, da iz njih proistječu neraspoloženja kod puno osoba koji se bave molitve. Puno osoba se jada na njih, na nutarnje tegobe, do potištenosti, do gubljenja zdravlja, pa i do toga da se posve napusti molitva. Zato što ne misle na to da postoji nutarnji svijet odavde do unutra. Znači, rastresenosti nam donose velike poteškoće

Ja sam se našla u takvoj zbrci misli dobro pritegnuta nekoliko puta i bit će od toga nešto više od četiri godine da sam iz iskustva uspjela shvatiti da misao (ili imaginacija, da se bolje shvati) nije razum, te sam to pitala jednog učenog čovjeka i rekao mi je daje tako, što za mene nije bilo malo zadovoljstvo. Jer kako je razum jedna od moći duše, činilo mi se teškim daje katkada tako nezreo, a obično nenadano poleti misao, jer je samo Bog može privezati kad nas priveže uza se tako da izgleda da smo na stanovit način odvezani od ovoga tijela. Ja sam vidjela, po mojem mišljenju, da su moći duše zaokupljene Bogom i sabrane u Njemu, a s druge strane misao rastresena; bila sam izbezumljena .

Ah, Gospodine, uzmite u obzir koliko toga preživimo na ovome putu zbog nedostatka znanja! A zlo je u tome što, kako ne mislimo da ne treba znati više osim misliti na Vas, čak ne znamo pitati one koji znaju, niti shvaćamo što treba pitati, te prolazimo teške napore zato što ne razumijemo ni

sami sebe, pa o onome što nije loše, već dobro, mislimo daje velik grijeh. Otuda proistječu neraspoloženja kod puno osoba koje se bave molitvom, i jadanja na unutarne tegobe, u najmanju ruku velik dio kod onih osoba koje nisu obrazovane, pa dolazi do potištenosti i gubljenja zdravlja, pa čak do toga da se to posve napusti zato što ne misle na to da postoji unutarnji svijet, ovdje unutra; i kako god ne možemo zadržati gibanje neba, jer juri svom brzinom, isto tako ne možemo zadržati našu misao, pa ulažemo sve moći duše u nju i čini nam se da smo izgubljene i da smo potratile vrijeme provedeno pred Bogom; a duša je možda sva uz Njega, u posve bliskim odajama, a misao u predziđu zamka mučeći se s tisuću životinja, zvijeri i otrovnica i zaslužujući tim trpljenjem, tako da nas to ne treba zbunjivati niti pak to trebamo napustiti, a to je ono čemu teži nečastivi. I najvećim dijelom sve te uznemirenosti i tegobe dolaze od nepoznavanja nas samih. (Z IV. 1, 8- 9).

Sada jedno objašnjenje duhovnih rastresenosti, koje jako važno, da bi osoba napredovala u duhovnom životu. Sv. Terezija kaže da će naglašene rastresenosti mučiti dušu sve do zadnjih odaja, sve dok osoba ne dođe do vrhunaca svetosti osoba će imati te naglašene rastresenosti u duši kao takve. Ali one neće spriječiti duhovni put ni duhovni rast osobe koja ide dalje. Traje sve do posljednjih odaja, to imate u Z IV. 1, 13.

„Još u ovome životu Gospodin je oslobađa od toga kad stigne u posljednju odaju, kako ćemo reći, ako Bog daje. I ove bijede neće svima zadavati toliku muku niti ih napadati, kao što su meni zadavale niz godina zato što sam bila nikakva, jer izgleda da sam se htjela osvetiti sama sebi. A ono stoje tako mučno za mene, mislim da će možda biti i za vas, pa to spominjem tu i tamo zato da vam možda uspijem nekad dati da shvatite kako je to neizbježno, te da vas ne uznemiri i ražalosti, već da pustimo da se okreće ovo mlinsko čeketalo i meljimo svoje brašno ne dopuštajući da djeluju volja i razum“. (Z IV. 1, 12- 13.)

O čemu se radi? Imate otprilike ovako, kada Božje djelovanje, i to je besplatan Božji dar, kontemplacija, kada Duh Sveti dublje zahvaća dušu, On nekada zahvati volju, a onda volja sabere i misli, i osjeća, i fantaziju, i sve druge duševne moći, pa cijela duša bude jako, jako sabrana u molitvi. Kao da si samo usredotočen na molitvu, nekada se dogodi suprotno. Božje djelovanje zahvati samo volju, a druge duševne moći, razum, fantazija, osjećaji su raspršeni i stvaraju jednu veliku, veliku zbrku u glavu. Tako da duša može u svojoj volji biti silno povezana s Bogom, a istovremeno u silnim rastresenostima. Znači, možeš imati tisuću i tisuću rastresenosti, a da u dubini duha ostaješ s Bogom.

Katkad također osjećam kako ne mogu staloženo razmišljati o Bogu, niti o dobru a da bi bilo razborito, niti pak moliti, makar bila u samoći, ali osjećam da ga prepoznajem. Zaključujem da su razum i predodžbena moć ovdje ti koji mi nanose štetu, jer mi se čini da je dobra volja tu, pripravna za svako dobro. Ali ovaj razum⁴⁰ tako je izgubljen, da mi se čini kako nije doli mahnit luđak kojega nitko ne može obuzdati, niti sam gospodarica da ga prisilim da bude miran niti u trajanju jednoga »Vjerovanja«. Katkad se smijem i prepoznajem svoju bijedu te ga promatram i puštam da vidim što će učiniti. Hvala Bogu - začudo nikad ne idem za nekom lošom stvari, nego za sporednima, kao da li se tu ili tamo ima što učiniti. Tada bolje upoznajem veliku milost koju mi udjeljuje Gospodin kad ovoga luđaka drži obuzdana u savršenom motrenju. Zamišljam si što bi bilo kad bi kod mene vidjele ovu nepostojanost one osobe koje me smatraju dobrom. Jako mi je žao duše videći je u tako lošem društvu. Želim je vidjeti u slobodi, pa kažem Gospodinu: »Kad ću, Bože moj, uspjeti vidjeti cijelu svoju dušu kako Vas hvali, tako da će uživati sve moći? Nemojte dopuštati, Gospodine, da bude više komadana, jer izgleda baš kao da se svaki komad razilazi na svoju stranu!« Ž 30, 16

⁴⁰Valja primijetiti da svetica uvijek jasno razlikuje razum, misao i predodžbenu moć, maštu.

Čitanje– Znači, volja prepoznaje Boga. Zato sam rekao tisuću puta želja i volja, volju morate čuvati, oko volje se boriti, oko volje činiti čine ljubavi, u volji zazivati Isusa. Kaže, razum ide svojim putovima.

P 31, 8 - Izravna borba protiv ovih rastresenosti može čak biti štetna, može škoditi duhovnom putu. Pustiti Boga da čini što hoće i kako hoće, bježati u mir nutarnji, i u tamu, u predanje volje, možeš se moliti, neki usmeni zaziv, neki dio psalma, neka rečenica. Krunica je vrhunska molitva, možeš i nju moliti. Ako duša ne može to, onda, kaže ovaj autor, treba podnositi muku molitvenog napora. Pobjeći u tamu i podnositi muku toga napora koji osoba kuša. Znači naglašava se volja i srce. Vezano uz to glavno upozorenje glasi, ne smije se podleći napasti da se zbog ovih poteškoća napusti molitva, jer se tako ide naprijed. Znači duša ne smije odustati od molitve pod isprikom da su molitve rastresene, ovakve ili onakve. Ovaj autor naglašava isto jednu drugu jako važnu stvar, jako važan prijelaz, znači ne samo **šutnja** nego i **samoća**.

Ovdje kontemplativna duša kuša i jednu veliku nutarnju potrebu za samoćom. Ne samo za nutarnjom šutnjom, nego i za samoćom. U samoći duša postaje profinjenija i oštrija, oštri se smisao za Boga. Oštri se osjećaj za Boga. Problem je taj što puno puta u samoći izlazi na vidjelo i sve što duša nosi u sebi. Duša bi hitjela Boga i traži Boga. Bog je potiče na samoću, a problem je ovaj, duša hoće Boga, a na vidjelo izlazi sve što nosi u sebi, do najmanjih sitnica što nosi u sebi. Jedanput sam vodio jednog dečka u kartuziju, želio je biti kartuzijanac.

Susreo sam se sa magistrom novakom, ako ima prenaplašenih afektivnih problema, bolje da ne ulazi, ovdje ih neće riješiti. Drugo, sve što nosi u sebi sve do najmanjih sitnica, sve ćemo mu izaći na vidjelo. Sve će mu izaći na vidjelo u tišini kartuzije i može se s time boriti. Problem je ovaj što mnoge duše nisu pripravne za to susretanje mnogih dubina vlastitoga duha. Previše je slaba duša, premalo je pročišćena još uvijek da bi podnijela te velike napore koji molitveno - kontemplativni put iznosi na vidjelo.

Sada Terezija u IV. odaji objašnjava ta 2 načina molitve slikom dviju slika: dvije vode, kao dva pojila. Jedan je za meditaciju, i to je jedna vrsta slike, kada voda dolazi preko mnoštvo žljebova, a drugo je kada dolazi na samom izvorištu bez ikakve buke. Onda u biti iz dubina duša izbija nešto od Božje prisutnosti. Ovaj put iz najdubljih dubina duše dolaze molitveni poticaji osobi (Z IV. 4). To su prvi oblici ulivene kontemplacije i prvi oblici mistične molitve. U Z IV. 5 Terezija jako lijepo opisuje da vam to širi srce. Čim duša kuša nešto od takve molitve to jako širi srce. Inače sam kao svećenik barem nekoliko puta razgovarao sa osobama koji su mi govorili o ovom svom nutarnjem duhovnom stanju.

One baš tako govore da im se šire srce, prije nisi mogao podnijeti neku osobu, sada ga ljubiš srcem i dušom. U to srce koje Bog svojim duhom širi puno toga ulazi, puno potreba svijeta ulazi. Naša su srca jako mala i skućena, drži ih u lancima njegova uzvišenost, vlastiti ego. Ego drži srce jako, jako skućenima, ona su jako mala i u ta srca ulazi jako teško bilo što. Ovdje Bog malo pomalo razbija te verige, srce se širi. Kada sv. Terezija govori o ovdje molitvi onda ona na neki način govori o nekoj daljnjoj pripravi za tu molitvu kontemplacije, prvi oblike molitve kontemplacije, što može pomoći, iako ponavlja puno puta da je to čisti dar. Duša se može truditi koliko god hoće, ali Bog daruje kada hoće i koliko hoće. Obično ako se duša Bogu daruje, Bog odgovara, ali ne mora. (Z IV. 2, 9) – ovdje Terezija govori o tim nekim stanjima duše koji bi mogli biti priprava za ovaj uzvišeniji stupanj molitve, koji ona naziva

Prema Castellanu stanje duša četvrtih odaja je iskustvo besplatnosti Božje milosti (Božje velikodušnosti), milost vodi prema nutarnjoj širini a molitva smirenosti je ona koja odgovara ovim dušama, stanje duša u ovim odajama je prijelaz, to jest relativno kratko traje.

Prema Sicariju, četvrte odaje na poseban način označavaju novi način kako se duša postavlja prema Bogu i Bog prema duši. Sve do sada duša je bila aktivna, bila je u aktivnom dijelu duhovnoga puta, a malo pomalo Bog preuzima vodstvo u svoje ruke; njegova milost naglašeno

djeluje tako da duša počne doživljavati pasivnost nakon što je dugi niz godina vježbala u odnosu između milosti i duše, odnosno Boga i čovjeka, sada se na određen način mijenja. Molitveni prijelaz je specifičan: (a o tome ćemo više govoriti) dok se u dubini duše javljaju prve naglašenije dublje žarče želje za Bogom one su popraćene nutarnjim poteškoćama obično u molitvi.

Sicari ovdje/ovako objašnjava molitvu četvrih odaja. Sve do sada duša se sabirala u Bogu, tzn. molitva sabranosti je najviši stupanj molitve do kojega se duša sama svojim aksetskim naporima može uzdići te Sicari ovdje pravi jednu usporedbu Zamka duše i Puta savršenstva te govori o toj molitvi sabranosti. Dakle, duše koje su došle do ovih stupnjeva duhovnog života imaju duboku svijest o potrebi molitve, one redovito mole, daruju svoje vrijeme Bogu. Prvi način molitve je usmena molitva, a ona mora biti popraćena i mentalnom, mislenom molitvom, odnosno duša se mora truditi da duhom i razumom slijedi riječi koje izgovara. (Put 22.1.3). Prema Tereziji Avilskoj mnogi kao napad? žive svoju molitvu samo da ju izgovaraju usnama, a imaju kao nutarnji motiv za nju strah od eventualnih opasnosti, a to nije niti istinska meditacija niti ljubav prema Bogu. Ali isto tako imate Put 24.6, 24.2.3.5, No, Terezija Avilska je duboko svjesna važnosti usmene molitve te da ona kaže da usmena molitva - ako ju se nastoji slijediti srcem - može uzdići dušu do najviših stupnjeva kontemplacije. Gospodin može uz usmenu molitvu vezati kontemplativnu molitvu. (Put 25.1. 25.3)

„A zato da ne mislite da se postiže neznatna dobit time što se savršeno moli usmeno, kažem vam da je vrlo moguće da vas, dok molite Očenaš, Gospodin uvede u savršenu kontemplaciju, ili pak dok molite koju drugu molitvu, jer tim putem pokazuje Njegovo Veličanstvo da sluša onoga tko Mu govori, te mu iskazuje svoju veličinu, zaokupljajući mu um i zadržavajući mu misao¹, te oduzimajući mu - kako se kaže - riječi iz usta, tako da, premda to hoće, ne može govoriti osim teškom mukom;

shvaća da ga bez buke riječi podučava ovaj božanski Učitelj, sputavajući moći, jer bi tada prije štatile nego koristile, ukoliko bi djelovale; uživaju ne znajući kako uživaju. Duša izgara u ljubavi i ne shvaća kako ljubi; zna da uživa u onome što ljubi, a ne zna kako to uživa. Dobro zna da to nije užitak kakav razum uspijeva poželjeti; volja to prigrliti, ne shvaćajući kako; ali čim uzmogne nešto shvatiti, uviđa da to nije dobro koje se može zaslužiti sa svim mukama koje bi se skupa pretrpjele zato da ga se stekne na zemlji. To je dar njezinoga i nebeskoga Gospodara koji, na kraju, daje onako kakav jest. To je, kćeri, savršena kontemplacija.“ (P 25. 1-2)

Terezija definira meditativnu molitvu kao molitvu razmišljanja o tajnama Božjim. Duša se mora truditi da se sabere, ali to jedna naravna sabranost jer ona je već postala svjesna da je u njenom središtu Bog sâm pa se trudi stupiti u kontakt s Gospodinom i biti u društvu s njim. Ne radi se o tome da po nekoj tehnici duša Ga sama od sebe posjeduje nego da se bude u prisutnosti Boga ljubljenoga koji u njoj živi. To je jedno sabiranje u ljubavi pred osobom koju se ljubi, to jest pred ljubljenim Gospodinom. Navodi se da se mogu zatvoriti oči, ne gledati predmete oko sebe i neke druge vanjske stvari koje mogu pomoći ulaženju duše u samu sebe. Prema Tereziji Avilskoj duša je Božje nebo, Božje boravište (Put 28.11. 28.2).

Sabranost je čin popraćen otkrićem u nutrini da nismo sami, da nismo prazni sami u sebi, nego je Bog u nama. Koristi sliku „kao Krist u Marijinom krilu“ (Put 28.11). Sicari uzima primjere u iskustvu iz života svete Terezije Avilske. (Život 4.7.) Govori Svetica da je njezina metoda razmatranja ta da bude prisutna s Kristom u njoj samoj koji je najviše Dobro te se trudila da si predoči Krista u samoj sebi. Život 9.3.4. opisuje opet svoju metodu molitve, nastojala je, kaže Svetica, predstaviti si Krista kako bi bolje družila se s njime, iskazivala mu čine klanjanja, razmišljanja, časti, motrenja na poseban način je to bilo poticajno po razmatranju Krista u Getsemaniju. Kao jednu sintezu meditativne molitve koja ide prema molitvi sabranosti, Sicari donosi citat iz Puta 26.1.8. Terezija sugerira da se duša mora vježbati u meditativnoj molitvi tijekom dana, odnosno u ulaženju u samu sebe nevezano uz vanjske poslove koje ima (Put 29.5). Sabirati se dakle znači doći do jedne navike da se razgovara s njim kao s ocem, bratem, prijateljem, učiteljem pod jednim i drugim vidikom da nas on poučava (Put 28.3).

POČETAK KONTEMPLATIVNE MOLITVE - ŠTO JE TO KONTEMPLACIJA?

Što je kontemplacija

Dakle molitva ulivena sabranost i smirenosti o kojima svetica govori u ovim odajama su prvi oblici kontemplativne molitve, zato ćemo pojasniti taj pojam. Postoje mnogovrsne definicije kontemplativne molitve nas, dakako, ovdje zanima jedino Terezijino shvaćanje te stvarnosti. Jedno od njezinih specifičnih obilježja jest prikaz stupnjevitosti molitve. Postoji naime duboka veza između duhovnog (rasta u savršenoj ljubavi) i molitvenog (prijateljski razgovor s Bogom) razvojnog procesa. Kroz rast u ljubavi i sama molitvena komunikacija postaje intimnija i jednostavnija: od jednog hladnijeg i udaljenijeg stava prema sve dubljoj prisnosti i jednostavnosti susreta sve do sjedinjenja osoba

Terezija pod kontemplacijom podrazumijeva molitvenu formu u njezinim najvišim stupnjevima (molitva sabranosti, molitva mira i molitva sjedinjenja) koja je strukturalno drugačija od prijašnjih stupnjeva molitve (točnije meditacije)

Evo nekoliko pokušaja definiranja kontemplativne molitve

Prema Ivanu od križa kontemplacija je »Ljubavna, općenita i tajnovita spoznaja/pažnja«. Uspon na goru Karmel II, 14,

»Kontemplativna molitva – razvoj nečijeg odnosa s Kristom do točke druženja koje nadilazi riječi, misli, osjećaje i umnažanje pojedinih čina: proces koji se kreće od pojednostavljene aktivnosti čekanja na Boga prema sve većem otkrivanju darova Duha, kao izvorišta nečije molitve«. Thomas KEATING, *Otvorena svijest, otvoreno srce. Kontemplativna dimenzija Evanđelja*, Zagreb, 2000., str. 211.

»Definirati ćemo kontemplativnu molitvu kao uzdizanje duše k Bogu po intuiciji uma i prijanjanju volje, jednostavno i smireno, bez ikakvog napora i razglabanja i mnogobrojnih čuvstava; rečeno kraće, uzdizanje duše Bogu posredstvom jednostavne i čuvstvene intuicije«. G. LERCARO, *Metodi di orazione mentale*, Genova, 1957., str. 289-290.

»Kontemplacija nije ništa drugo nego jednostavna i neprekidna ljubavna pažnja duha na božanske stvari«. Sv. FRANJO SALEŠKI, *Teotim. Rasprava o Božjoj ljubavi*, Reprint, HKD Sv. Jeronim, Zagreb, 2004., VI. 3., str. 245.

»Meditacija u pojedinostima i kao komad po komad promatra predmete, koji su kadri da nas ganu. Kontemplacija naprotiv baca jednostavan i cjelokupan pogled na predmet koji ljubi. Ovo da tako kažemo usredotočeno i isključivo promatranje uzrokuje znatno življe i jače ganuće ljubavi«. VI. 5., str. 250.

»Spoznaja Boga koja nije razglabajuća niti posredstvom ideja i pojmova koji se mogu oblikovati o njemu, nego je naprotiv iskustvenog karaktera: osjećajući se, da tako velimo, 'obuzeta od Boga, duša stječe poseban smisao njegove uzvišenosti«. GABRILLE DI S. M. MADDALENA, *Catechismi di vita spirituale*, Editrice Rincora, Milano, 1962., str. 245.

GABRILLE DI S. M. MADDALENA, znameniti teolog duhovnosti i karmelićanin, tumačeći svetičin nauk, kontemplaciju je definirao upravo u tom smjeru: »Kontemplacija je molitveno stanje u kojem duša ima iskustvo Božjeg djelovanja u sebi«. *Santa Teresa di Gesù. Maestra di vita spirituale*, str. 49. Slično je definira i suvremeni teolog duhovnosti, CH. A. BERNARD,

»Mistička molitva je tip molitve u kojoj kršćanin ima iskustvo Boga posredstvom doživljavanja njegove aktivne prisutnosti u duši«. Teologia spirituale, 4 izd., San Paolo, Cinisello Balsamo,

Valja istaći da se svetica u opisu kontemplacije vodi psihološkim ili iskustvenim kriterijem; to jest, ona ne polazi od teoloških i ontoloških datosti (na primjer: darova Duha Svetoga), nego opisuje vlastito iskustvo, ono što duša doživljava u tom molitvenom izražaju. Zajedničko pak je obilježje svih tih kontemplativnih stupnjeva da duša osjeća aktivnu Božju prisutnost u sebi kojom je ona privučena u vlastito najdublje središte. To se na području duševnih moći (razuma, pamćenja i volje) reflektira kao pasivnost, obustava njihove aktivnosti; to jest, nadilaženje diskurzivne djelatnosti razuma ili pojedinačnih zamišljaja i voljnih čina. Dok su prije (u meditaciji) duševne moći svojom aktivnošću dizale naše srce Bogu i sabirale ga, sada je njihov rad obustavljen od strane Božjeg utjecaja i sveden tek na općenitu ljubavnu pažnju. To je bitna strukturalna promjena koja dolazi sa kontemplacijom, a u intenzitetu tog sjedinjenja (ili pasivnosti) ovisi visina kontemplativnog stupnja. Tako u molitvi sabranosti duševne moći se sabiru i oraspoložuju u molitvi mira obuzeta je samo volja slijedi stanovito »nepotpuno sjedinjenje«, gdje su obuzeti razum i volja a pamćenje sa svojom imaginacijom ostaje slobodno na vrhuncu dolazi »molitva sjedinjenja« u kojoj su sve tri moći posve sjedinjene (premda i tu navodi razliku u intenzitetu, sigurnosti i trajnosti) sve do habitualnog stanja kada više ne smetaju ni trenuci tame, niti najveća vanjska aktivnost

Za bolje razumijevanje njezine misli navesti ćemo njezin iskustveni opis kontemplativne molitve te ponuditi tumačenje glavnih sastavnica. Tom molitvom Bog pokazuje »da sluša onoga tko Mu govori, te mu iskazuje svoju veličinu, zaokupljajući mu um i zadržavajući mu misao, te oduzimajući mu – kako se kaže – riječi iz usta, tako da, premda to hoće, ne može govoriti osim teškom mukom; shvaća da ga bez buke riječi poučava ovaj božanski Učitelj, sputavajući moći, jer bi tada prije štatile nego koristile, ukoliko bi djelovale; uživaju ne znajući kako uživaju. Duša izgara u ljubavi i ne shvaća kako ljubi; zna da uživa u onome što ljubi, a ne zna kako to uživa. Dobro zna da to nije užitak kakav razum uspijeva poželjeti; volja to prigrliti, ne shvaćajući kako; ali čim uzmogne nešto shvatiti, uviđa da to nije dobro koje se može zaslužiti sa svim mukama koje bi se skupa pretrpjele zato da ga se stekne na zemlji. To je dar njezinoga i nebeskoga Gospodara koji, na kraju, daje onako kakav jest. To je, kćeri, savršena kontemplacija (contemplación perfecta)«

– Bog ovdje duši očituje »svoju veličinu«. Međutim, to nisu izvorno neke nove ideje i pojmovi o Bogu, nego općeniti i neodređeni smisao za Boga: duša uviđa koliko je on drugačiji i uzvišeniji od svega stvorenog, dostojan posvemašnjeg čašćenja i predanja našeg srca.

– Ono što sačinjava »konstantu« kontemplativnog iskustva i što unosi najočitiju promjenu u molitveni život osobe (sa psihološke točke gledišta), jest činjenica da se više ne uzdiže vlastitom inicijativom (razglabanjem, pobuđivanjem pojedinačnih čuvstava), nego biva privučena od Boga a duševne moći stoje pasivno zaokupljene i cijela se njena aktivnost svodi na intuitivnu ljubavnu pažnju. Zanimljivo je obratiti pažnju na množinu glagola koje koristi da bi, u ovom kratkom tekstu, opisala tu svijest pasivnosti: »zaokupljajući um«, »zadržavajući mu misao«, »oduzimajući mu riječi iz usta«, »poučava«, »sputavajući moći«, »štatile bi ukoliko bi djelovale«.

– S obzirom na spoznaju, radi se o neodređenoj, općenitoj i tamnoj spoznaji, jer izvor smisla o Bogu ne proizlazi posredstvom razumskih ideja i pojmova, nego posredstvom ljubavi koja je »razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan« (Rim 5, 5). To dočarava igrom riječi, kao na primjer: »uživaju ne znajući kako uživaju«.

– Logična posljedica upravo rečenog, jest poteškoća u očitovanju vlastitog iskustva, budući da ne pripada redu ideja i pojmova koje izričemo riječima. Zato mistici često pribjegavaju usporedbama, slikama i poeziji, kojima žele više sugerirati nego li jasno iznijeti ono neizrecivo.

– Ova je molitva čisti dar »njezinoga i nebeskoga Gospodara« te se ne može iznuditi nikakvom tehnikom, nego tek pripremiti kreposnim životom.

S pedagoškog stanovišta, Terezija razlikuje dva načina nadilaženja diskurzivne meditativne aktivnosti. Jedan je onaj gore opisan pod pojmom »savršena kontemplacija«, koja je plod milosnog Božjeg zahvata, koji zapošljava dušu neovisno o njezinu naporu. U želji da naglasi novost i izravnost Božje komunikacije iz samog središta duše, a ne preko osjetila i pojmova, koristi latinizirani teološki izraz »infusa« (»ulivena«): »uliveno svjetlo« (»luz infusa«) »uliveni sjaj« (»resplendor infusa«) »usađena mudrost« Samo za tu molitvu ona rezervira naziv »kontemplacija«. Obično je kvalificira kao »savršena« kontemplacija u svojim najvišim mističkim stupnjevima: »visoka«, »najuzvišenija« ili pak »vrhunac« kontemplacije. Drugi način nije iruptivan, nego je redoviti logični slijed zauzetog kreposnog i molitvena života. Zbog naviknutosti susreta s Bogom u molitvi i nastojanju da mu se svidimo svojim ponašanjem, intimno prijateljstvo s Bogom se pojednostavljuje u intuitivnu usredotočenost ljubavi na Boga. Tu molitvu svetica naziva »sabranost« (»recogimiento«) koja stoji na prijelazu iz meditacije u kontemplaciju.

U toj molitvi, duša – privučena Božjom prisutnošću u središtu duše – povlači se i sabire sa svojim Bogom prema vlastitom unutarnjem središtu Duša se povlači iz raspršenosti vanjskog svijeta preko osjeta i sabire u vlastito središte sa svojim Bogom koji boravi u najdubljem središtu našega srca. Na toj terezijanskoj molitvi, kao i na nauku njena suvremenika, sv. Ivana od Križa, karmelićanska tradicija je razvila međustanje između meditacije i ulivene kontemplacije, nazvavši je »stečena kontemplacija«

Taj molitveni izražaj, prema njima, ne bi posve ovisio o Božjemu daru, nego bi osoba kreposnim životom i redovitim molitvom dolazila do njega. On po svojoj jednostavnosti i miru već nazire kontemplativnu stvarnost, ali još uvijek ovisi o našem nastojanju, dakako potpomognutom milošću. Drugačije rečeno, ovdje se ne radi o prodoru milosti, nego ona ostaje još uvijek kao pomoć našoj aktivnosti. Uvođenjem toga pojma htjelo se doskočiti nekadašnjoj strogoj podjeli između meditacije, kao bitno čovjekovoj djelatnosti, i kontemplacije, koja bi posve ovisila o Božjemu daru. Te komplicirane podjele su danas nadidene.

Poziv na kontemplativnu molitvu

Može li se govoriti o sveopćem pozivu na kontemplaciju, ili ona ostaje privilegij nekih grupa osoba unutar Crkve, rečeno klasičnim rječnikom, kontemplativnih redova? Smiju li svi kršćani aspirirati na taj dar, ili je ona rezervirana za klauzurne i monaške redove, ili pak za neku drugu privilegiranu grupu osoba? Terezija će ovdje iskoristiti vlastiti pedagoški smisao. S jedne strane, želi zadržati visoki kontemplativni ideal, ne želi radi količine staviti po strani najdublje stupnjeve molitve (osobito kada govori sestrama); a s druge strane, ne želi pred nikim zatvoriti vrata i ostaviti ga vani, žedna.

Naučiteljica u tom kontekstu razvija tematiku odnosa kontemplacije i svetosti, govoreći o dva puta do »savršenog zajedništva s Kristom, tj. do svetosti« Jedan je put mističkog sjedinjenja, čije je obilježje kontemplativna molitva u uskom smislu riječi, što je »stvar koju Bog daje« Budući da omogućuje puno brži i lakši duhovni napredak, taj put ona naziva »prečac«

Govoreći o onom redovitijem putu sjedinjenja volja, kaže: »Ne kažem, da se s pomoću Gospodnjom u mnogo godina s teškom mukom ne bi moglo doprijeti do savršenosti i doći do velike nenavezanosti, i to putovima što su ih zacrtali oni, što pišu o molitvi za početnike i za naprednije. Ali ne bi nikako u tako kratko vrijeme, kao što Gospodin učini ovdje bez ikakva našeg napora i odlučno rastavi dušu od zemlje te joj daje gospodstvo nad svime što je na njoj. A to – daje Gospodin – i onda, ako u duši nema više zasluga nego je bilo u mojoj«. Ž 21, 8.

Ovo sjedinjenje ona ipak ne smatra neophodnim za svetost, niti Bog to ikoga traži Za potvrdu navodi primjer sv. Marte, koja je sveta, premda se je ne drži kontemplativnom Kako taj put

posve ovisi o slobodnoj Božjoj volji, preporuča u tome posvemašnju podložnost Božjoj providnosti, koji znade najbolje što nam treba i što preko nas želi učiniti

Drugi put pak je u sjedinjenju volja, koji je svima na dohvat i kod kojega ne dolazi nužno do »obustave djelovanja moći«. U tom vidu bilježi: »dobro je da oni kojima Gospodin ne daje takve vrhunaravne stvari (tj. mističko sjedinjenje) ne ostanu bez nade; jer se do istinskog sjedinjenja vrlo dobro može doći, uz pomoć našega Gospodina, ako se potrudimo da ga steknemo, s time da nam volja ne bude navezana osim na ono što je volja Božja«

Svetica to sjedinjenje iznimno cijeni i smatra da ono mora biti traženo i željeno svim srcem. Put ispunjavanja volje Božje u svakodnevnom životu, smatra ujedno najboljom pripravom za ono mističko, koje Gospodin daje »kako želi, kada hoće i kome hoće a da pri tome nikome ne čini nepravdu«. Naučiteljica ipak time ne završava ovu problematiku, ne želi ostaviti ova dva puta strogo paralelno i uvesti stanovitu podjelu na području duhovnoga puta. Radije zauzima paradoksalni stav, postavljajući stvari u jednu dinamičku napetost, kakav u biti i jest stvarni život. U problematiku uključuje dodatnu tezu kojom premošćuje strogi paralelni hod: velikodušnim dušama Bog redovito daje kontemplativnu molitvu i poziva sve ljude. Terezija se trudi to dokazati činjenicama. U »Knjizi Osnutaka«, koju je počela pisati 1573. g., kada je već utemeljila osam reformiranih samostana, daje više svjedočanstava kako mnoge njezine kćeri većinom dolaze do mističke molitve. »Ima toliko milosti, što ih Gospodin dijeli u ovim kućama, ta ako u svakoj ima jedna ili dvije, što je Bog sada vodi putem razmatranja, sve ostale dopiru do savršene kontemplacije. A neke napreduju tako te dopiru i do zanosa«

»Premda će se sve u ovoj kući baviti molitvom, ne moraju sve biti kontemplativne; to je nemoguće; a bit će veliko razočaranje za onu koja to nije, ako ne shvati istinu da je to stvar koju Bog daje. Budući da to za spas duše nije neophodno, niti se to od nas traži pod svaku cijenu, neka ne misli da će to od nje itko tražiti; jer ako čini ono što je rečeno, neće propustiti da bude posve savršena. Štoviše, možda će imati mnogo veće zasluge zato što je takva uz veliki vlastiti trud i što je vodi Bog kao jaku i za nju čuva skupljeno sve ono što ovdje ne uživa«. P 17, 2. Ne smatra, dakle, da su te duše u lošijem položaju: »ne bojte se da nećete stići do savršenosti kao oni koji su veoma kontemplativni«. P 17, 4.

»Da je to (savršenstvo po sjedinjenju volja) moguće, ne treba sumnjati, ukoliko je to istinsko sjedinjenje s voljom Božjom. To je sjedinjenje kojega sam cijeloga života željela, to je ono što uvijek tražim našega Gospodina i što je najjasnije i najsigurnije ... To je uostalom u našim rukama ako hoćemo«.

Četiri godina kasnije, 1577. godine, kada sestrama piše o petim odajama te molitvi sjedinjenja, svjedoči: »vrlo je malo onih koje neće ući u ovu odaju« Ona, dakako, glavni motiv toliko brojnih milosti vidi u velikoj Božjoj darežljivosti. Jer Bog bi prije svih htio podijeliti svoja dobročinstva samo da nađe raspoložive duše čini se, kako Gospodin ne čeka drugo doli našu otvorenost. Premda Terezija znade da se ne može dovesti u pitanje Božja slobodna volja: »Gospodin daje komu hoće« – ali odmah nastavlja – »i onomu tko se bolje pripravi« Zato i kod same molitve sjedinjenja ističe važnost naše suradnje i raspoloživosti, jer Gospodin bi nam je »svima dao«

Na jednom drugom mjestu izričito tvrdi da Bog poziva sve i da je nikome ne uskraćuje ukoliko ima odlučnosti i ustrajnosti: »Znajte da Gospodin poziva sve. Budući da je sama Istina, ne treba sumnjati. Da ovaj poziv nije sveopći, ne bi nas Gospodin pozivao sve, a čak i da poziva sve, ne bi rekao: 'Ja ću vam dati piti'. Mogao bi reći: 'dođite svi jer, napokon, nećete izgubiti ništa, a dat ću piti onima kojima budem htio'. Ali kako je rekao bez tog uvjeta 'svi', držim za sigurno da svima onima, koji ne posustanu na putu, neće uzmanjkati ove žive vode«, Svetica doduše termin »kontemplacija« rezervira za više stupnjeve »ulivenih« molitava; no, promatrajući njezinu nauku u

cjelini, ona ih nipošto ne namjerava prikazati dalekima, nedostižnima ili nečijim privilegijem. Molitveni put uvijek povezuje sa kreposnim životom; drugim riječima, promatra ga kao otvoreni dinamički proces u kojem, kako netko raste u kreposnom životu, mijenja se i molitveni stupanj te Bog nikoga ne ostavlja posve žednim »žive vode« Kada opisuje molitvene stupnjeve svetica ih niže jedan iza drugog kao jedan normalni slijed, ne čineći pri tom nikakve stroge prekide ili podjele.

U svojim Pismima, koja najdublje odišu konkretnim životom, daje najbolje svjedočanstvo da ne misli kontemplativnu molitvu pridržati niti jednom staležu, Redu ili nekoj privilegiranoj skupini osoba. Naime, tu navodi biskupa teologe i laike koje upućuje ili vodi u hodu kontemplativne molitve. Tako Antoniu Gaitánu, laiku koji joj je pomagao kod utemeljenja četiri samostana, savjetuje da nadiđe diskurzivni oblik meditacije Još ljepši i detaljniji primjer imamo s njezinim rođenim bratom Lovrom, koji se vratio kao »conquistador« iz Amerike te podložio njenom duhovnom vodstvu. Izričito svjedoči da se opis njegovog sadašnjeg molitvenog stupnja nalazi u njezinu tumačenju riječi iz Očenaša 'Adveniat regnum tuum', gdje govori o molitvi mira, koju ona izričito drži kontemplativnim stupnjem

ZD VI, 4, 12. Ili: »Premda u ovom djelu što ga izvodi Gospodin ne možemo učiniti ništa, ali možemo, zato da nam Gospodin udijeli ovu milost, učiniti mnogo ako se pripravimo«. ZD V, 2, 1. U tom smislu Sluga Božji i dobar poznavatelj Terezije, veli: »Darivanje samoga sebe, poniznost i šutnja, ne samo da oraspoložuju dušu za izravno Božje djelovanje, nego vrše gotovo nezaustavljiv pritisak na Božju slobodu da intervenira u duhovnom životu duše posredstvom da-rova Duha Svetoga«. MARIA EUGENIO DEL B. G., Voglio veder Dio, Rncora – Postulazione Generale dei Carmelitani scalzi, Milano, 1953., str. 416.

Uostalom, sama činjenica, da kod rabljenja izraza »kontemplacija« svetica često navodi – kao što smo već vidjeli – dodatke: »savršena«, »visoka«, »najuzvišenija«, »vrhunac«; upućuje na pretpostavku da postoje kontemplativni stupnjevi manjeg intenziteta, te da kontemplaciju možemo shvaćati i u širem smislu, tj. i ono što je prijašnja tradicija nazivala »stečenom« kontemplacijom.

U kontemplaciji se događa iskustvena spoznaja Boga

Naime, kao posljedica neposrednog i izravnog samopriopćenja Boga čovjeku, rađa se u čovjeku, iz tog božanskog dodira, iskustvena spoznaja Boga koja je različita od izričaja: Bog je svjetlo, Bog je dobar, Bog je milosrdan, Bog je praštajući, Bog je pravedan, Bog je ponizan... Tako, dakle, nije isto doživjeti i primiti u sebe Boga poniznoga i dobroga i govoriti drugima o Božjoj poniznosti i dobroti. Kao što je sveta Terezija Avilska u jednoj mističnoj molitvi primila spoznaju kako je Bog istovremeno trojstven i jedinstven. Nije to mogla opisati niti prenijeti svojim čitateljima. Naime, ona specificira da postoje tri različite mistične milosti kad se govori o komunikaciji mističnog iskustva. Prva milost je svakako Božje izravno i neposredno samopriopćenje. Druga milost je to moći razumjeti u sebi i shvatiti ili spoznati što se to uopće s nama dogodilo ili koliko je ono što smo primili. A treća milost je moći to pretočiti donekle u riječi pojmove kojima se to može priopćiti i drugima koji to iskustvo Boga nisu imali.

U našem svijetu ljudi, reći će jedan anglikanski mislilac, postoje osobna bića koja su individualna i samo individualna. Naime, jedna osoba znači ujedno i jedno biće, to jest pojam jedne osobe posve iscrpljuje pojam jednog duhovnog, intelektualnog bića i obratno, jedno duhovno biće može biti samo jedna osoba. No u božanskoj sferi postoji osobno, duhovno biće koje nije jedinstveno nego trojstveno. Tri osobe čine jedno jedino duhovno biće. To što našem ograničenom umu nije moguće spoznati kako uopće može postojati jedno takvo biće, ne znači da takvo biće uopće i ne može postojati ili da uistinu i ne postoji. Već i kod stvorenih duhovnih bića ima velikih razlika. Anđeli su strogo individualna bića bez socijalne dimenzije. Za muža i ženu reći će nam Sveto Pismo da će u braku njih dvoje biti jedno tijelo, to jest jedno biće sastavljeno od dviju individualnih osoba. I veli Pavao da je to otajstvo veliko. Ako nas već ta činjenica nadilazi (dvije

osobe, jedno biće), koliko li nas mora nadilaziti činjenica presvetoga Trojstva gdje se osobe kombiniraju na drugačiji i nama nepojmljiv način.

Kontemplativna spoznaja Boga je dakle izravna, intuitivna, a ne racionalna, jasna, diskurzivna. Ona se događa u kontemplativnoj molitvi u kojoj se čini da duša ništa ne čini nego da samo prima od Boga. To je istina. Samo što se na počecima mističnog života, to jest kontemplativne molitve to priopćenje Božje iz razloga koje ne možemo ovdje navoditi i analizirati, ne primjećuje, pa se čini da duša ne napreduje. Tako se često događa da se kontemplativci koje Bog počinje uvoditi u kontemplativnu, mističnu molitvu, vraćaju na meditaciju i kvare Bogu posao koji ne može preko njihove slobode i njihovog djelovanja. Potrebno je znati smiriti se pred Bogom i prepustiti se njegovoj prisutnosti. Jednostavno ga motriti, tako da se molitva kontemplacije može na hrvatski prevesti izrazom "molitva motrenja" za razliku od meditacije koja je "molitva razmatranja". Ivan od Križa je postavio znakove i kriterije po kojima se može razabrati kad se radi o stvarnom prelasku iz meditacije u kontemplaciju, a kad se radi o jednostavnoj suhoći u molitvi i rastresenosti koja onemogućuje meditativnu molitvu i razglabanje o stvarima Božjim. O tome ćemo posebno govoriti kako sam najavio.

Kontemplacija je širi pojam od kontemplativne molitve. Kontemplativna molitva je vrijeme koje čovjek provede u molitvi, u neposrednom komuniciranju s Bogom, to su trenuci u kojima se Bog izravno i neposredno priopćuje čovjeku, dajući mu ljubavnu spoznaju sebe. No kontemplacija je proces koji obuhvaća i preobrazbu i pročišćenje čovjeka, dakle, sastoji se od porasta u svetosti i čistoći na moralnom području, te o preobrazbi načina djelovanja, spoznavanja, željenja, osjećanja i tako redom, na ontičkom području.

Dispozicija za kontemplativnu molitvu

Ostaje nam za promotriti što Terezija nudi kao sredstvo i pomoć u disponiranju za kontemplativnu molitvu. Predlaže li posebnu tehniku ili molitvenu metodu, ili pak je jednostavno smatra čistim Božjim darom gdje ljudska dimenzija nije od važnosti? I najpovršnijem čitatelju njezinih djela, brzo upada u oči njezino inzistiranje da molitva treba biti čvrsto usidrena na kreposnom životu.

Rast i vježbanje u krepostima je za nju temeljna i najvažnija priprava za dar kontemplativne molitve, kao i provjera autentičnosti nečije molitve: »Prije nego što budem govorila o onom unutarnjem, a to je molitva, spomenut ću neke stvari koje moraju posjedovati one koje kane slijediti put molitve, a toliko potrebno da će, makar i ne bile vrlo kontemplativne, moći uznapredovati u služenju Gospodinu; a nije moguće da budu vrlo kontemplativne ako ih ne posjeduju i budu li pomislile da su takve bit će u velikoj zabludi«

Potom tumači tri kreposti u kojima se treba vježbati. U svetičinom nauku postoji jasna uzajamna prožetost molitvenog i kreposnog života i to u oba smjera: s jedne strane, drži da ne postoji istinska molitva bez vježbanja u krepostima ali i obratno, ne postoji autentični rast u krepostima bez redovitog molitvenog života Kreposti su, dakle, osnova i plod života molitve Zaključujemo da Naučiteljica vježbanje u krepostima pretpostavlja svakoj tehnici i metodi, te rast u kreposti smatra temeljnom dispozicijom za kontemplaciju

»Kao što je Sveta Terezija uporna u isticanju potrebe kreposti da bi se dosljedno poduzeo put molitve, što znači biti 'sluge Ljubavi', isto je tako uvjeren da su istinske kreposti poduprte milošću. Ironična je kada zahtjeva da ne ostanemo 'patuljci' duhom s molitvom ali bez djela, no, znade također priznati da molitva postaje samo postepeno izvor kreposti. usp. 7ZD 4, 7. 9.«. J. CASTELLANO CERVERA, »La oración, un mensaje para hoy«, u: Temas teresianos, Revista Teresa de Jesús, Avila, 1987., str. 136. Isti je autor izvrsno je sažeo Terezijin sustav kreposti:

»Sama pedagoška nakana njezinih spisa adresiranih svojim sestrama, bosonogim karmelićankama, sužava područje njena interesa na redovnički život. Pa ipak, može se nazrijeti jedna univerzalistička perspektiva u cjelokupnoj njevoj nauci na tom području:

- teologalne kreposti se sažimlju i usredotočuju na sam molitveni život;
- među moralnim krepostima posebnu pažnju posvećuje poniznosti, jakosti, velikodušnosti;
- s obzirom na život u zajednici inzistira na bratskoj ljubavi i na nenavezanosti;
- na kraju, u svom životu i nauci, daje pažnju i socijalnim ili humanim krepostima«. Guiones de doctrina Teresiana. Sobre grandes temas de la espiritualidad, Centro de Espiritualidad Santa Teresa, Castellon, 1981., str. 45.

Terezija, doduše, izravno ne predlaže neku novu molitvenu tehniku koja bi omogućivala kontemplativni čin. To proizlazi iz njezina poimanja kontemplacije koja je za nju milost koju se ne može iznuditi, nego se za nju može tek pripremiti. Put do kontemplativne molitve ide preko redovitih molitvenih izražaja: preko usmene i misaone molitve (meditacije)

Za nju kontemplacija je ostvarena molitva u punom smislu riječi, gdje je razgovor s Bogom (kako se najčešće i najkraće definira molitva) zbiljski i susret dviju osoba intenzivniji. Zato u sklopu njezine nauke, nije krivo tvrditi da je kontemplacija cilj druga dva molitvena izražaja

Preporuča, ipak, jednu metodu koju naziva »molitva sabranosti«. Temelji se na istini Božjeg nastanjenja u duši, a sastoji se u posvješćivanju i promatranju Boga u vlastitom središtu srca, zbog čega se brzo i s lakoćom dolazi do svijesti Božje prisutnosti i ulazi u intimni razgovor s njime. »Ta već znate da je Bog posvuda. Jasno je, dakle, da tamo gdje je kralj, kažu, da je i njegova pratnja; konačno, da je nebo tamo gdje je Bog ... Pa prisjetite se kako sveti Augustin kaže da Ga je tražio na mnogo mjesta i da Ga je našao u sebi samome. Mislite li da je malo važno za rastresenu dušu spoznati ovu istinu i uvidjeti da joj nije potrebno ići na nebo zato da razgovara sa svojim Vječnim Ocem i da se naslađuje s Njime, ili pak da joj je potrebno glasno govoriti?

Koliko god nečujno govorila, tako je blizu da će nas čuti. A ni krila joj nisu potrebna zato da Ga ide tražiti, već treba samo povući se u samoću i gledati Ga u sebi i ne iznenaditi se tako dobrom gostu, nego s velikom poniznošću razgovarati s Njime (...). Ovaj način moljenja, makar bilo usmeno, mnogo brže sabere misao; to je molitva koja donosi sa sobom mnoštvo dobara. Zove se sabranost, jer duša skuplja sve svoje snage i uvlači se u sebe sa svojim Bogom, pa je brže pouči njezin božanski Učitelj i dade joj molitvu smirenosti, nego na bilo koji drugi način. Jer tu, sama sa sobom, može misliti na Muku i predočiti si Sina, i prikazati Ga Ocu, i ne zamarati misao tražeći Ga na brdu Kalvariji, i u vrtu i uza stup (...). To je povlačenje osjetila od svih izvanjskih stvari i, na taj način, njihovo odstranjivanje, a da se toga nije svjesno; zatvaraju joj se oči zato da ih više ne vidi i zato da se većma potakne vid očiju duše« (P 28,2-4,6)

Njen suvremenik i ispovjednik, SV. IVAN OD KRIŽA, izravno to opisuje ovim riječima: »Potrebno je znati da je cilj meditacije i razmišljanja o Božjim stvarima taj da izvuče kakvu spoznaju i Božju ljubav. Svaki put kada duša po meditaciji to postiže, ostvaruje jedan čin; i kao što u bilo kojoj stvari mnoštvo čina ostvaruju u duši stanje, isto tako mnoštvo čina ljubavne spoznaje, koje je duša malo pomalo pojedinačno vršila, radi čestog ponavljanja, ostvaruju u duši stanje ... I tako, ono što je duša ranije izvlačila malo pomalo meditativnim naporom u pojedinačnim spoznajama, sada je napokon vježbom postalo stanje i bit općenite ljubavne spoznaje, koja nije oblikovna i pojedinačna kao prije«. Uspon na goru Karmel, II, 14, 2.

Navodi mnoštvo pozitivnih učinaka koje sa sobom donosi ova molitva. Nas zanimaju ovdje tri obilježja ove molitve, koja se izravnije dotiču naše teme. Više nego li novi molitveni izražaj, to je metoda sabiranja koja ne isključuje druge molitvene izražaje nego im daje poseban ton intimnosti, jednostavnosti, opuštenosti kao i intenzivnosti. Budući da ova metoda intenzivira svijest blizine Sugovornika (u središtu duše), lakše u toj molitvi dolazi do intimnog razgovora s Bogom i zapaljenja božanske ljubavi u moliteljevu srcu. To pak nije nevažno, kad znamo da se u tome

sastoji bit molitve prema Tereziji

I na koncu, najvažnije za našu temu: ova je molitva najprikladnija metoda da se duša oraspoloži za milost kontemplacije aktivnost duše i svaki molitveni izražaj, usredotočuje se na Osobu i bolje doživljava njezinu blizinu.

Navodi sljedeće učinke: brzo sabire misao. P 28, 4; povlačenje osjetila s izvanjskih stvari. 28, 6. 5; skuplja svoje osjećaje u sebe. 28, 6; jača duša na uštrb tijela. 28, 6; duša s vremenom zadobiva vlast nad voljom i na njenu se naredbu osjećaji povlače u nutrinu. 28, 7; brže se prima vatra božanske ljubavi, jer kako se nalaze blizu same vatre, mala je iskrica dovoljna pa da se zapali. 28, 8; duša se manje podaje stvarima ovoga svijeta, jer uviđa veliko bogatstvo iznutra. 28, 10; živi više u Božjoj prisutnosti jer zna da ima Gosta i ne ostavlja ga sama. 28, 11; više se trudi da ne bude prljava. 28, 11. Obradeni su i u članku: U. BARRIENTOS, »Meditazione e raccoglimento«, u: Santa Teresa maestra di orazione, str. 154-156.

Svetica sama navodi uključenost ove metode u jednostavan spontani razgovor. P 28, 3; s usmenom molitvom. P 28, 4; P 29, 6; i razmatranjem ili meditacijom. P 28, 4.

Ona jasno ističe primat ljubavi u molitvi: »Hoću da budete upozorene da bi se puno okoristilo na ovome putu i došlo do odaja do koje želimo, da stvar nije u tome da se puno razmišlja, već da se puno ljubi, i prema tome čini ono što vas pobuđuje da ljubite«. ZD IV, 1, 7. I potom, u tom istom broju, tumači što je to ljubav.»Njezina poruka, po našem mišljenju, ostaje poštena i čvrsto utemeljena, bez lakih obećanja, bez pretjeranosti u odricanju, bez kompliciranosti u tjelesnim položajima, usredotočena uvijek na bitno: prijateljski dijalog s Bogom, otkrivan u riječi, slici, Kristovoj osobi«. J. CASTELLANO CERVERA, »La oración, un mensaje para hoy«, u: Temas teresianos, str. 132-133.

Terezija izričito navodi molitvu smirenosti - mira. Usp. P 28, 4. Obradujući detaljno taj pojam, T. POLI, istakao je najbolje, na koji način molitva sabranosti pripravlja kontemplativnu molitvu (doslovno, molitvu mira): »Temeljni je princip (shvaćen kroz iskustvo) kako za aktivnu sabranost, tako i za molitvu mira, jest da Bog boravi u nutrini duše. Zato se molitvu, kao i sav duhovni život, predstavlja kao osobni intimni razgovor s Bogom i s Isusom. Konstitutivni elementi sabranosti stoje, na svim razinama osobe, u premještanju pažnje od svega što nije Bog prema Bogu, kao i odvanjštine prema nutrini (na primjer: govoriti s Njim u vlastitoj nutrini, gledati ga u sebi, slušati ga u sebi). Na taj način osoba aktivno ostvaruje (premda na posve drugačiji način i ne pretendirajući pribaviti si vlastitim sredstvima pasivnost) ono što je najprikladnije (i tako navikava također vlastitu psihološku strukturu) slobodnoj akciji Božjoj u pasivnosti mira i sjedinjenja, u kojima se osjetila i moći vide sve više i više zatvorenima za vanjštinu i istodobno privučeni u nutrinu gdje shvaćaju i kušaju Božju prisutnost«. »'Recogimiento', 'recoger(se)' en santa Teresa se Jesus (1560-1577)«, 88 Monte Carmelo (1980) 3, str. 501-531. Str. 528-529.

Nakon ulaska u četvrtim odajama u nadranavni, mistični život, mijenja se vrsta molitve, od meditativne prelazi u kontemplativnu. U kontemplativnoj se molitvi sam Bog neposredno i izravno priopćuje ljudskom duhu, pa je spoznaja Boga različita od spoznaje Boga u meditativnoj molitvi. U meditaciji ili razmatranju imamo diskurzivnu spoznaju Boga, to jest kategorijalnu, normalnu, naravnu spoznaju po pojmovima, idejama, slikama, izričajima koji spadaju u redoviti, pa time i ograničeni ljudski način poimanja i izražavanja. Radi se o poimanju putem apstrakcije i dolazanja do misli i pojmova na temelju njihovog apstrahiranja iz stvarnosti. Dakle, naravni, početni dio duhovnog života vezan je uz meditativnu molitvu u kojoj nalazimo diskurzivnu spoznaju Boga, takvu koja o Bogu slaže pojmove, slike, zamišljaje, iskaze, ideje... uzete iz svakodnevnog iskustva i razvijene na temelju stvorene stvarnosti koja se radikalno razlikuje od nestvorenoga i neizmjernoga Boga, pa mu nimalo ne odgovara. Bog ne potpada pod pojmove i izraze kategorijalnog načina

izražavanja. Zato se i općenito otajstva naše vjere koja proizlaze iz Praotajstva Boga izriču sva dijalektičkim sintagmama, to jest dvjema izrazima koji su oba istinita, naizgled paradoksalno suprotstavljena ili nepomirljiva, nesvediva jedan na drugi, a ipak oba jednako istinita. Tako je naš Bog trojstven i jedinstven, Isus Krist je istovremeno i pravi Bog i pravi čovjek, Bog je istovremeno imanentan i transcendentan svome stvorenju.

U kontemplativnoj molitvi čovjek spoznaje nespoznatljivoga i neizrecivoga Boga, spoznaje nadspoznatljivu ljubav Kristovu (Ef 3,19), vidi Boga kojega nitko od ljudi nikada ne vidje niti vidjeti može (1 Tim 6,16). U mistici ovdje na zemlji, kao i u blaženom gledanju Boga u nebu, čovjek napreduje iz slave u slavu, iz jednog stupnja spoznaje i ljubavi Božje na novi, više stupanj spoznaje i ljubavi Božje, premda je na cilju, to jest u Bogu i Bog u njemu, ne samo po ontičkoj, stvoriteljskoj prisutnosti, nego i po milosnoj, sakramentalnoj i osobnoj.

Ova vječna dinamika koju će otac kršćanske mistike, sveti Grgur Nisenski nazvati epektaza, to jest dinamička ekstaza, još je jedan izričaj otajstva prisutnoga Boga koji je istovremeno i dolazeći, to jest onaj koji dolazi, uvijek mistiku nov i iznenađujući. Ma koliko se u Bogu napredovalo, ne može mu se doći do kraja jer je beskrajan i ma koliko ga se spoznavalo i ljubilo, uvijek zbog njegove neutrnjive onostranosti ostaje nešto što se još može spoznati ili ljubiti. Napredak u Bogu ipak neće biti frustrirajući, to jest neće proizvoditi patnju u čovjeku, jer Bog neće trajno izmicati čovjeku, pa čovjek neće biti razočaran što mu Onaj koji ga jedini može usrećiti trajno izmiče ili je odsutan. Napredak u mistici nije više napredak prema Bogu nego napredak u Bogu, napredak na cilju.

U gibanju u prostoru i vremenu, kad se stigne na cilj, ako se nastavi gibati, nužno se udaljuje od cilja. U mističnom životu nije tako jer tamo vrijede druge zakonitosti. O tom trajnom napretku, to jest o vječnoj dinamici Božjeg priopćenja čovjeku govorit ćemo na temelju djela svetoga Grgura Nisenskog, svete Terezije od Isusa, svetog Ivana od Križa, svetoga Filipa Nerija, i svete Katarine Sijenske, a od teologa ćemo uzeti u obzir Karla Rahnera, Hansa Ursa von Balthasara i Henrija de Lubaca.

Ovdje na zemlji kao i u blaženoj vječnosti, isti je Bog koji se priopćuje svome stvorenju, pa u biti vrijede iste zakonitosti za to milosno samopriopćenje Božje, a razlike dolaze tek od različitosti stanja u kojima se čovjek nalazi. Ovo prostorno vremenito stanje nosi sa sobom neka ograničenja i modalitete koji uzrokuju blagu akcidentalnu razliku između Božjeg samopriopćenja na zemlji i u vječnosti.

Kontemplacija, mistika, počinje sasvim slobodno i samo Bog odlučuje o njenom početku i naravi, modalitetima i periodima. "Nego, kako je pisano: Što oko ne vidje, i uho ne ču, i u srce čovječje ne uđe, to pripravi Bog onima koji ga ljube. A nama to Bog objavi po Duhu, jer Duh sve proniče, i dubine Božje. Jer tko od ljudi zna što je u čovjeku osim duha čovječjega u njemu? Tako i što je u Bogu, nitko ne zna osim Duha Božjega. A mi, mi ne primismo duha svijeta, nego Duha koji je od Boga da znamo čime nas je obdario Bog. To i navješćujemo, ne naučenim riječima čovječje mudrosti, nego naukom Duha, izlažući duhovno duhovnima" (1 Kor 2,9-13).

Ako smo kontemplaciju definirali kao Božje samopriopćenje, i ako u kontemplaciji motrimo Boga, onda je jasno da je mistika, kontemplacija i sve ostalo što je s ovim dijelom duhovnoga puta povezano u biti posve nadnaravno, slobodno od Boga dano, da se ne da isforsirati jer tko od ljudi zna što je u čovjeku osim duha čovječjega u njemu? Tako ni što je u Bogu, nitko ne zna osim Duha Božjega. Kojima se Bog želi otvoriti i dati, koje želi uvesti u svoje otajstvo, kojima želi neposredno i izravno priopćiti sebe, to jest ono što oko ne vidje i uho ne ču i u srce čovječje ne uđe, odnosno ono što je pripravio, to jest predvidio za one koji ga ljube i prije postanka svijeta, njima to Bog objavljuje po Duhu jer Duh proniče sve, i dubine Božje. Dakle, Bog je posve slobodan nekome se priopćiti ili ne. Ni mi ne otvaramo svoje srce i svoju nutrinu, ni mi ne pričamo svoje intimnosti nekome tko za nas nema vremena, tko za nas nije zainteresiran, tko nam je potpun stranac.

Budući da Boga nitko nikada ne vidje nego Jedinorođenac, Bog koji je u krilu Očevu, u njegovoj transcendenciji, on nam ga tek obznani (Iv 1,18). I nitko nije užasao na nebo doli onaj koji siđe s neba, Sin čovječji (Iv 3,13). Bog naime, prebiva u nedostupnu svjetlu i nitko ga od ljudi

nikada ne vidje niti vidjeti može (1 Tim 6,16). Ta nitko ne pozna Sina doli Otac, niti tko pozna Oca doli Sin i onaj kome Sin hoće objaviti (Mt 11,27). Bog je neizmjeran, onostran, različit od nas i od svega stvorenoga, ne potpada pod slike, ideje i oblike. On je onaj kojeg oko nije vidjelo, kojeg uho nije čulo, koji u srce čovječje ne ude, to jest onaj kojega nitko od stvorova ne može obuhvatiti niti shvatiti, spoznati ili proniknuti, dokučiti ili kontrolirati, dominirati ili manipulirati. Stoga meditacija mora prerasti u kontemplaciju.

"Kad čovjek više ne uživa u razmatranju niti ga može obavljati, to se događa", veli sveti Ivan od Križa „zbog dvaju razloga koji se skoro svode na jedan sam. Prvi je taj, da je na neki način već bilo dano duši sve ono dobro koje je trebalo da ona izvuče iz Božjih stvari putem razmatranja i razglabanja. Znak da je to izvršeno jest: da više ne može razmatrati ni razglabati, da više u toj vježbi ne nalazi užitka ni slasti, kako je prije nalazila dok još nije bila došla dotle da na unutarnji način [neposredno i izravno] uživa duh [nadnaravne stvari božanskog, nestvorenog reda] koji je samoj ovoj vježbi [meditaciji, molitvi] bio bio skriven" (2 US 14,1), a bio je skriven jer nadnaravno nema mogućnosti 'sjesti' u naravne kategorije i kalupe, jer naravno ne može proizvesti nadnaravno niti se na njegovu razinu popeti. "Drugi uzrok leži u tome što duša već posjeduje duh razmatranja u bitnosti i kao naviku. (...) Odatle proizlazi da, kad se duša postavi na molitvu, poput onoga koji je došao na izvor, ona pije bez napora, posve u miru i ugodno, a da joj božanska voda ne mora biti dovođena kanalima kao kod prijašnjih razmatranja, slika i oblika. Tako, postavivši se u molitvu biva postavljena u čin neke nejasne ljubavne mirne i spokojne spoznaje u kojoj ona pije mudrost, ljubav i užitak" (2 US 14,2).

Kad se Bog počinje neposredno i izravno priopćavati duši, ona u molitvi više ne mora, štoviše, ne smije razmatrati jer se rastresa, jer se udaljuje od Boga, jer sebe zaokuplja svojom aktivnošću dok ima pred sobom i u sebi onoga na čiji je dolazak i bivala usmjerena meditativna aktivnost prvog dijela duhovnog života. Treba se znati smiriti i učiniti pasivnim, primati ono što Bog želi dati. Oblik te početne kontemplacije je, kako nam veli Crkveni naučitelj kojeg smo citirali, "čin neke nejasne ljubavne mirne i spokojne spoznaje u kojoj se pije mudrost, ljubav i užitak", duša jednostavno prima, počinje kušati određene stvari, biva joj štošta jasno a da i sama ne zna odakle i kako. Ispočetka se teško u sebi razaznaje to tanano Božje samopriopćenje pa se čovjeku koji se neki put nađe u molitvi tako zanesen ili sabran, odnosno smiren, čini da nešto čini. To, veli španjolski mistik, zavodi mnoge i žele se vratiti nazad, u sigurnost grubog tesanja pojmova o Bogu koji su kao klade, ali koji ulaze u naše okvire. Teško se odlučiti i odvažiti na korak koji je potreban da se prepusti Bogu kako bi on oblikova u nama, finim dljetom, kao umjetnik, polirao i brusio, i posljednjom rukom majstorski dovršio djelo u nama, djelo koje mi nismo sposobni izvesti. Teško se prepustiti Bogu da nas povede putevima koje ne poznamo i na kojima nismo nikada bili. Ali oni jedini vode do Boga. Veli naš svetac: "Da dođeš do uživanja svega, ne naslađuj se u onom što je ništa; da dođeš do posjedovanja svega, ne traži da posjeduješ nešto u ničemu; da budeš sve, ne traži da budeš nešto u ničemu; da dođeš do znanja svega ne traži da znaš nešto o ničemu; da dođeš do onoga što ne uživaš, idi putem gdje ne uživaš; da dođeš do nepoznatog, idi putem gdje ne poznaš; da dođeš do onoga što ne posjeduješ, idi putem gdje ne posjeduješ; da dođeš do onoga što nisi, idi putem gdje nisi" (1 US 13,11).

Potrebno je ostaviti meditaciju i preći u kontemplaciju, ali ne prerano ni prekasno. Rekao sam u uvodnom predavanju da je vrijeme prelaska iz meditacije u kontemplaciju, iz prvog u drugi dio duhovnog života, iz naravnog razdoblja u mistiku osobito osjetljiv i važan. Ako se duša nema odvažnosti hrabro otisnuti Božjim putevima, nazadovat će, a ako nastoji sama preći svojim silama u kontemplaciju, neće ništa polučiti jer sama ne može prisiliti Boga ni na što, a ostavit će ono što je do tada imala. Piše sveti Ivan od Križa: "A da ova nauka ne ostane mutna, bit će prikladno u ovom poglavlju poučiti u koje vrijeme duhovna osoba treba napustiti čin razmatranja s razglabanjem pomoću slika, oblika i likova, da ga ne bi napustila prije negoli to zahtijeva duhovna korist, niti poslije. Zaista, kao što treba da na vrijeme napusti slike i zamišljanje, da joj ne bi ometali hod

prema Bogu, tako je potrebno i ne napuštati ih prije vremena da se ne bi duša okrenula nazad; jer, premda utisci unutarnjih moći [mašte, pamćenja, razuma] naprednima [kontemplativcima] ne služe kao bliže sredstvo ujedinjenja, ipak oni početnicima [onima na prvom dijelu duhovnoga puta] služe kao daljnja sredstva da ih pripreme i naviknu na duhovne stvari putem osjetnih, da se tako oslobode svih drugih niskih, vremenitih, svjetovnih i naravnih slika. Stoga ćemo ovdje donijeti neke znakove koje duhovna osoba treba imati u sebi da po njima pozna da li je u to vrijeme prikladno ili ne, napustiti razmatranje" (2 US 13,1).

Napomenuo sam malo prije da kontemplativna molitva proizvodi u čovjeku ljubavnu spoznaju Boga. To je još jedan dijalektički izraz koji izražava otajstvo ovog dijela duhovnog života. Naime, ljubav spada pod volju, a spoznaja pod razum. Nema na naravnoj razini ljubavne spoznaje nego samo iskustvena koja se prima po osjetima i obrađuje apstrakcijom u razumu te se zove racionalna, diskurzivna spoznaja. No ljubavna spoznaja je kontradiktoran izričaj, paradoksalan. Povezuje ljubav i spoznaju u jedan jedinstveni čin. Nije više kao kod meditacije da spoznaja Boga i njegovih dobročinstava rađa osjećajem zahvalnosti i pobuđuje na dublju ljubav koja onda, što više ljubi, to više želi upoznati ljubljenoga, nego - ovdje se radi o stvarnom prožimanju dvaju čovjekovih moći: volje i razuma, ljubavi i spoznaje. Zašto i kako je to moguće, vidjet ćemo u predavanju koje će biti posvećeno tom i srodnim problemima.

Molitva četvrtih odaja: *ULIVENA SABRANOST.*

Uvodna napomena: Terezija na početku kontemplativne molitve u IV odajama objašnjava redovite poteškoće suhoće i duhovnih rastresenosti, koje redovito prate iskustva kontemplativne molitve. Terezija kaže da će naglašene rastresenosti mučiti dušu sve do zadnjih odaja, sve dok osoba ne dođe do vrhunaca svetosti osoba će imati te naglašene rastresenosti u duši kao takve. Ali one neće spriječiti duhovni put ni duhovni rast osobe koja ide dalje. Traje sve do posljednjih odaja, to imate u Z IV. 1,9 - 13.

„...i kako god ne možemo zadržati gibanje neba , jer juri svom brzinom, isto tako ne možemo zadržati našu misao, pa ulažemo sve moći duše u nju i čini nam se da smo izgubljene i da smo potratile vrijeme provedeno pred Bogom; a duša je možda sva uz Njega, u posve bliskim odajama, a misao u predziđu zamka mučeći se s tisuću životinja, zvijeri i otrovnica i zaslužujući tim trpljenjem, tako da nas to ne treba zbunjivati niti pak to trebamo napustiti, a to je ono čemu teži nečastivi. I najvećim dijelom sve te uznemirenosti i tegobe dolaze od nepoznavanja nas samih...

*Još u ovome životu **Gospodin je (dušu) oslobađa od toga kad stigne u posljednju odaju, kako ćemo reći, ako Bog dade. I ove bijede neće svima zadavati toliku muku niti ih napadati, kao što su meni zadavale niz godina zato što sam bila nikakva, jer izgleda da sam se htjela osvetiti sama sebi. A ono stoje tako mučno za mene, mislim da će možda biti i za vas, pa to spominjem tu i tamo zato da vam možda uspijem nekad dati da shvatite kako je to neizbježno, te da vas ne uznemiri i ražalosti, već da pustimo da se okreće ovo mlinsko čeketalo i meljimo svoje brašno ne dopuštajući da djeluju volja i razum“.** (Z IV. 1, 9, 12- 13.)*

Na temelju ovog nauka treba dobro shvatiti dinamiku doživljaja kontemplativnih i mističnih molitava čiji opis slijedi. Dakle najveći dio vremena duša je u poteškoćama u molitvi, suhoćama, rastresenostima a onda Bog kada i kako hoće daruje iskustva kontemplativnih i mističnim molitava ali ta iskustva kako sam svetica kaže su vremenski jako ograničena a imaju velike nutarnje učinke. U slijedećem dodatku o prikazu krivog nauka o kontemplaciji koji je Crkva osudila i katoličko nauku o tim pitanjima nauka crkve o tom je slijedeći: *Čini kontemplacije traje veoma kratko, iako duševno stanje koje iz tog nastaje može potrajati nekoliko dana.* Ovo napominjemo da ne bi netko krivo shvatio da duše u ovoj odaji imaju trajno molitveno stanje ovih molitava.

Isto tako svetica jako opominje da se duše paze od onih koji pod isprikom opasnosti skrivenih napasti u kontemplativnoj molitvi odgovaraju duše od nje, Terezija te osobe naziva opasnima za duhovni rast.

„Jer, htjele mi to ili ne, kćeri moje, svi idemo prema tom izvoru, iako na različite načine. Vjerujte mi, dakle, i neka vas nitko ne prevvari, pokazujući vam neki drugi put, osim puta molitve. Ja sada ne kažem da bude misaona ili usmena za sve; za vas kažem da je potrebno i jedno i drugo. To je služba redovnika. Onoga tko vam kaže da je to opasnost, držite pravom opasnošću i bježite od njega. Nemojte to zaboraviti; a možda vam je i potreban taj savjet. Opasnost je nemati poniznosti i drugih kreposti, ali put molitve da bude put opasnosti, takvo nešto ne dao Bog nikada. Čini se da je nečastivi smislio ulijevati takve strahove, i bio je tako vješt da je, kako se čini, neke koji su posjedovali molitvu zaveo da padnu“. (P 21, 6-7)

U drugom poglavlju 4 odaja Terezija govori o molitva ulivene sabranosti sastoji se u »nutarnjem sabiranju koje osjeća duša«, ali nije prouzrokovano njezinim djelovanjem, nego tajanstvenom Božjom snagom. »Izgleda da osjetila i vanjske stvari ovdje gube svoje pravo«, pripominje Terezija (Z IV. 3, 1).

Evo tekstova u kojima sv. Terezija opisuje dinamiku molitve ulivene sabranosti:

1. *„Nadnaravnom molitvom nazivam onu koju ne možemo postići našim naporima i marom – iako je to korisno – uvijek se može puno postići pripravljavajući se da se primi ta molitva. Prva nadnaravna molitva koju sam ja iskusila čini mi se sastoji se nutarnjoj sabranosti koji duša doživljava. Izgleda da duše u sebi druga sjetila, slično onima tjelesnim, koja se ponekada žele udaljiti se od buke vanjskih stvari, te ih sobom nosi. Osjeća potrebu da zatvori oči kako ne bi gledala, shvatila i slušala ništa drugo osim onoga čime je duša zaokupljena, to jest svojim zadržavanjima sa Bogom samim. Ne gubi time upotrebu drugih sjetila i moći, i jedni i drugi su u potpunosti aktivni, ali samo kako bi se bavili Bogom“ (Izvješća o. Rodrigu Alvarezu V,3)*

2. *To je sabranost koja mi se čini daje također vrhunaravna, jer nije u tome da se bude u mraku ili pak da se zatvaraju oči, niti se sastoji u nečem izvanjskome jer i ne htijući dolazi do toga da se zatvaraju oči i želi samoća, te se bez upinjanja, čini se, pravi zgrada za molitvu koja je spominjana . Izgleda da osjetila i izvanjske stvari gube svoje pravo zato da duša zadobiva svoje koje je bila izgubila. Kažu da »duša ponire u sebe« i gdjekad se »uzdiže iznad sebe« Takvim govorom neću znati objasniti ništa, jer kod mene je loše to što mislim da ćete me razumjeti ovim kojim to znam iskazati, a možda će biti samo za mene. Računajmo da su osjetila i moći (za koje sam već rekla da su obitavatelji ovoga zamka, za čim sam posegnula da bih znala nešto iskazati) izašli i provode dane i godine sa stranim svijetom, neprijateljskim prema dobru ovoga zamka, te da su mu se, videći svoju propast, već približili premda ne uspijevaju boraviti unutra — jer ova je navika teška stvar ipak još nisu izdajnici i kruže uokolo. Veliki Kralj, koji je u odaji ovoga zamka, vidjevši njihovu dobru volju, po svojem velikom milosrđu hoće ih vratiti k Sebi pa, kao dobar pastir, jednim tako blagim zviždukom, da ga gotovo ni oni sami ne razaznaju, uspijeva da prepoznaju Njegov glas i da ne tumaraju tako izgubljeni, već da se vrate u svoju odaju. A taj pastirov zvižduk ima toliku snagu da napuštaju izvanjske stvari i povlače se u zamak“. (Z IV; 3,1-2)*

Radi se o Božjem zovu duši da uđe u svoju nutrinu, onamo gdje se i ona nalazi. To je »zvižduk pastira« koji se ne čuje ušima jer se ne čuje ništa, »ali se snažno osjeća blago povlačenje u nutrini kako će vidjeti onaj tko to iskusi« (Z IV. 3, 3).

To Božje djelovanje koje uzrokuje u duši sabiranje, proizvodi značajnu mističnu ljubav i priprema susret Boga i duše koji se ostvaruje u »molitvi smirenosti«. Duša je prožeta predosjećajem Božje prisutnosti . To još uvijek nije osjećaj jer Bog se još nije tako očitovao. Duša ga osjeća blizu sebe i zna da dolazi. Zato uliveno sabiranje pretpostavlja mistično djelovanje i Terezija ima pravo

kad kaže: »To je sabranost koja mi se čini vrhunarnom« (Z IV. 3, 1). Stoga je molitva sabranosti preludij mističnog života.

Ona ovdje govori i o zvižduku Pastira, to vam je Z IV. 3, 3 - otprilike to vam ovako izgleda, kada sam ja razgovarao sa osobom u Italiji, ona ovako opisuje svoje stanje, jedna potpuna usredotočenost usred svoga srca i duše ulazi kao takva, i ima osjećaj da iz najdubljih dubina, ima poziv zov za ulazak u nutrinu i ništa je ne može u tome spriječiti.

To je jedan toliki polet nutarnji duše da to postaje najvažnija stvar u tome trenutku i duša se u sebi sabire kao takva. Može to biti u sebi poziv da uđe u kapelicu i da se pokloni Isusu. Rastresen si na tisuću stvari, radiš ovo, radiš ono, iz najdubljih dubina srca jedan duboki poriv, zov Pastira da duša u samu sebe ulazi, to se može dogoditi i u molitvi, meditaciji ili usred rada. To su vam trenutci koji ne traju dugo i oni se tako proživljavaju. U Z IV. 3, 1 - tu se govori o toj ulivenoj sabranosti. Ulivena sabranost je nutarnje sabiranje koje duša osjeća, nije prouzrokovano njenim djelovanjem, njenim nastojanjem, nego tajanstvenom Božjom snagom iznutra. Izgleda da osjetila i vanjske stvari gube svoje pravo. Radi se o Božjem zovu da uđe u nutrinu duše u kojem se On nalazi, kao zvižduk Pastira, to djelovanje uzrokuje u duši sabiranje i proizvodi značajnu mističnu ljubav u susretu prema Bogu.

Duša je prožeta predosjećajem Božje prisutnosti, a to nije plod njene aktivnosti, nego je čisti dar.

„Čini mi se da to nikad nisam razjasnila kao sada jer da se traži Boga u nutrini (zato što se nalazi lakše i na našu veću korist negoli u stvorovima, kako kaže sveti Augustin koji Gaje našao, nakon što Gaje tražio na mnogim mjestima) , velika je pomoć kad Bog udjeljuje ovu milost. No nemojte misliti da se to stječe razumom nastojeći u sebi misliti na Boga, niti imaginacijom zamišljajući Ga u sebi. To je izvrstan način meditacije jer se temelji na istini, a taje daje Bog u nama samima, no to nije to jer to svatko može činiti (uz pomoć Božju, razumije se, sve). No to što kažem biva na drugi način, pa je katkad, prije negoli se počine misliti na Boga, taj svijet već u zamku, za koji ne znam odakle je i kako čuo zvižduk svojega pastira. Jer to nije bilo ušima, zato što se ne čuje ništa, ali se snažno osjeća blago povlačenje u nutrinu, kako će vidjeti onaj tko to prođe, jer ne znam to bolje objasniti. Čini mi se da sam čitala da biva kao kod ježa ili kornjače kad se uvlače u sebe i zacijelo je to dobro shvaćao onaj tko je napisao. No ti se uvlače kad hoće; ovdje pak nije u našem htijenju, već kad nam Bog hoće udijeliti milost. Kad je Njegovo Veličanstvo udjeljuje, mislim da to biva s osobama koje već napuštaju stvari ovoga svijeta. Ne kažem da to biva djelom kod onih koji su u takvom stanju da to ne mogu, već željom, pošto ih posebice poziva da paze na nutrinu, stoga vjerujem, htjednemo li to omogućiti Njegovom Veličanstvu, ovo neće dati samo onome koga počine pozivati k višemu“. (Z IV; 3,)

Prema ovim opisima ulivena sabranost je na poseban način označena doživljajem Boga u razumu, usmjerenjem razuma na Boga koji privlači razum svojom ljepotom i čini da prožima nadnaravni svijet.

Popratni doživljaji molitve ulivene sabranosti:

- Živi nadnaravni uliveni osjećaj Božje prisutnosti koji redovito prethodi ulivenoj sabranosti. Terezija o tome govori (Grados de oracion a.8)
- Ugodno divljenje koje širi dušu i ispunja radošću zbog toga što u Bogu otkriva tolika čuda ljubavi, dobrote i ljepote.
- Duboka duhovan šutnja u kojoj duša ostaje začuđena, u koju uranja kao uzeta pred tolikim veličanstvom.
- Jako svijetlo o Bogu i njegovim otajstvima koje dobiva u trenutku koje ne bi mogla zadobiti dugi niz godina po meditaciji i studiju.

Kako se praktično treba ponašati duša prilikom tog iskustva:

- Duše valja poučiti da kada primaju prva kontemplativna svjetla da ne stavljaju nikakvih prepreka i da se iz njih najviše moguće obogate. Kao prvo ne treba prestati meditirati dok ne doživi potpuno jasno Gospodinov poziv na nutarnju sabranost: „*jer ako nas Njegovo Veličanstvo nije počelo opajati, ne mogu dokučiti kako se može zadržati misao a da ne napravi više štete negoli koristi, premda se o tome naveliko vodila rasprava između nekih duhovnih osoba, a ja osobno priznajem svoju slabu poniznost da mi nikad nisu pružili dokaza da se priklonim onome što kažu.... No čak da ne razaznajemo da nas je Kralj čuo i da nas vidi, ne smijemo biti glupi jer to i previše biva duša kad to priskrbi, i postane još više suha, a imaginacija možda još uznemirenija time što se silila da ne misli ništa“.* (Z IV, 3,4i5)

- Odmah prestati s meditacijom kada duša osjeti da je privučena milošću ulivene sabranosti. Duša treba prestati biti aktivan u molitvi ali to mnogima može biti problem jer su naviknuti na usmene molitve i meditaciju te im izgleda da u ovom novom molitvenom iskustvu ne rade ništa nego da samo gube vrijeme dok sv. Terezija uči upravo suprotno da će se puno više okoristiti nego bilo kakvim vlastitim naporom.

- Ozbiljno se truditi oko nutarnjeg života jer će samo tako moći nastaviti put duhovnoga rasta. Treba nastojati oko redovite sabranosti, nutarnje i vanjske šutnje, mrtvljenja sjetila, ne navezanosti na stvorenja, oko poniznosti ali mora paziti da ne „sili“ dinamike duhovnih stvari i doživljaja.

Molitva četvrtih odaja: *MOLITVA SMIRENOSTI*

Općenito se ova molitva smirenosti pokazuje najprije u oblika suhoće tijekom početnog stupanja ulivene kontemplacije koja se događa tijekom iskustva koje sv. Ivan od Križa opisuje kao tamne noći sjetila. Prvi i najbitniji sastavni dio tamne noći sjetila je ulivena kontemplacija, koju Bog počinje davati duši ali na tako tajani i nejasan način, kojega duša nije svjesna i koji stvara u njoj neki žalosni i tjeskobni utisak. To je kaže naš Svetac (N I,) početak tamne i suhe kontemplacije koja ostaje skrivena i tajna i samomu onom tko je doživljava o ona potiče dušu da želi biti u samoći i na miru, tako da misao ne skreće više na nijedan posebni predmet, i duša više za to ne osjeća ni želju. Nakon što se te suhoće tijekom tamne noći sjetila a to može potrajati duži vremenski period podnose u duhovnom životu tako dopre do oblika ugodne molitve smirenosti.

Božja blizina koju je duša naslutila u »molitvi sabranosti« ovdje se pretvara u susret. To je susret ljubavi. Osjećaj Božje prisutnosti koji duša sad doživljava ispunjava je mirom i spokojnošću. To je »molitva smirenosti«.

Molitva smirenosti - počinka ili pokoja dobila je ime po tome što duša, uronjena u prisutnost Božju, voljno počiva. Volja joj je kao Bogom zarobljena ljubavlju, a često i razum, uliveno znanje. No jer pamćenje i mašta nisu "zarobljeni" u istoj mjeri kao i volja, oni znadu slobodno lutati i voditi do rastresenosti. Iskustveno doživljavanje prisutnosti Božje još nije jako izrazito i traje kratko. Može biti ugodno i radosno, ali i bolno, pošto duša još nije sasvim čista. U tom slučaju je podložna teškim nutarnjim i vanjskim kušnjama.

Da bi to donekle objasnila, Terezija se služi slikom pojila sagrađena na izvoru vode, koje vodu ne dobiva izvana nego iz »svojeg izvora, a to je Bog«: »Teče s velikim mirom, smirenošću i milinom iz najdublje nutrine nas samih (...) te se sva naša nutrina rasteže i širi i stvara dobra koja se ne mogu iskazati, pa čak ni sama duša ne zna spoznati što je to što joj se ondje daje« (Z IV. 2, 4/ Z IV. 2, 6).

Terezija odmah napominje da su ugone koje proizlaze iz ove molitve čisti Božji dar koji osoba ne može postići svojim snagama, niti smije tražiti da to dobije. Ono što se od nas traži jest da idemo Kristovim putem i da dopustimo Bogu »da čini od nas što bude htio, da nas vodi onuda kuda se udostoji« (Z IV. 2, 10).

Savjet za ove odaje isti je kao za prethodne: »Činimo ono što i oni iz prethodnih odaja: poniznost! poniznost! Njome se Gospodin daje pridobiti za sve što od Njega hoćemo« (Z IV. 2, 9).

Opis molitve smirenosti

„Iz ove sabranosti neka puta proistječe jedan mir, nutarnja smirenost jako slasna zbog koje duši izgleda da joj više ništa ne nedostaje. Govorenje je umara, to jest moliti i meditirati, duše ne bi htjela drugo do li ljubiti. Trajanje ove molitve dosta potrajati ponekada i dugi vremenski period“ (Izvješća p. Rodrigu Alvarezu V,4)

„To je vrhunaravna stvar, i mi je ne možemo doseći koliko god se trsili; jer, radi se o dovođenju duše do mira ili, bolje reći, dovodi je Gospodin svojom nazočnošću... zato što se sve moći smiruju. Duša shvaća, na način sasvim tuđ shvaćanju izvanjskim osjetilima, da je već posve blizu svoga Boga, da će zamalo sa sjedinjenjem postati jedno s Njime...Osjeća se vrlo velik užitak u tijelu i veliko zadovoljstvo u duši“. (P 31,2-3)

Sicari sada u 4.odajama opisuje najvažniji prijelaz u molitvi, odnosno od molitve sabranosti do molitve smirenosti. Događa se jedna novost u dubini duše. Počinje mistični dio duhovnoga puta. U prvim trima odajama čovjek doživljava da je on većinom djelatan, a sada Bog preuzima inicijativu. Sicari naglašava da su svi kršćani pozvani ući u zadnje odaje zamka duše, ali nisu svi pozvani na posebne mistične darove, pri tom se poziva na Katekizam Katoličke Crkve 2014. Katekizam govori da duhovni rast vodi prema sjedinjenju s Kristom i to sjedinjenje naziva se mistično po sudjelovanju u Kristovim otajstvima, odnosno sakramentima. To je besplatan dar koji se daruje svima. Zbog toga Sicari naglašava da Bog sve poziva na mistični život, ali nisu svi pozvani tim izvanrednim mističnim fenomenima i darovima niti ih duša treba željeti ili tražiti. Mistična molitva smirenosti: prvi stupanj kontemplativne molitve počinje kada Bog sabire dušu u njoj samoj i ona je zapljusnuta mirom i radošću koji nisu zemaljske. Da bi Terezija Avilska to objasnila koristi simboliku vode kao kad se vadi voda pa potom teče kanalom. Druga slika: kad je osoba/duša odmah tu na izvoru. Na takav način naglašava način nove kontemplativne molitve. Molitva mira ili molitva smirenosti. Dakle duhovne utjehe i slasti koje duša kuša u ovoj molitvi su različiti od onih na asketskom djelu puta.

„U ovo pojilo voda dolazi iz samog izvorišta, koje je Bog, i kako Njegovo Veličanstvo hoće, kad se udostoji udijeliti kakvu vrhunaravnu milost, teče u velikom miru, smirenosti i milini iz najdublje nutrine nas samih, a ne znam ni kamo ni kako, niti se ono zadovoljstvo i naslada osjeća kao ova ovdašnja u srcu — hoću reći, u njihovu početku, jer kasnije ispunja sve — prelijeva se ova voda po svim odajama i moćima dok ne dopre do tijela; zbog toga sam rekla da započinje u Bogu i završava u nama; jer, zacijelo, kao što će vidjeti onaj tko to bude iskusio, sav izvanjski čovjek uživa ovo zadovoljstvo i milinu“. (Z IV 2,4)

Glava razlika između ulivene sabranosti i molitve smirenosti je u većem intenzitetu kontemplativnog svijetla i puno jačim nutarnjim slastima. Dok je ulivena sabranost Božji poziv duši da se sabere u sebe gdje je On poziva molitva smirenosti ide dalje. Duša počinje doživljavati ili barem u duhovnoj slasti kušati užitak posjedovanja Najvećeg dobra. Dok uliveno kontemplativno svijetlo u ulivenoj sabranosti prvenstveno prožima razum i privlači ga Bogu skupa sa svim drugim duševnim moćima u molitvi smirenosti prožima prvenstveno volju. Razum i sjećanje su nevezani i mogu promišljati što se događa.

„Toliko je vesela samim time što je blizu izvora, jer je čak i ne pijući, napojena; ne čini joj se da ima još što poželjeti; moći su smirene, pa se ne bi htjele pokrenuti; čini se da joj sve smeta da ljubi; ipak nisu toliko izgubljene, jer mogu misliti na Onoga pokraj kojega se nalaze, jer su obadvije slobodne. Volja je ovdje zatočenica, pa ako joj nešto može biti teško zato što je to tako,

onda je to što vidi da će opet biti slobodna. Razum ne bi htio spoznati više od jedne stvari, niti bi se pamćenje htjelo baviti s više stvari; vide da je ovdje samo jedna potrebna, a sve druge zbunjuju. Ne bi htjele da se tijelo miče, jer im se čini da će izgubiti onaj mir, te se zbog toga ne usuđuju pomaknuti. Teško im je govoriti; dok izgovore »Očenaš« jedanput, proći će im cijeli sat. Tako su blizu da se vide, da se sporazumijevaju znakovima. Nalaze se u palači uza svoga Kralja i vide da im počinke davati ovdje »svoje kraljevstvo«; ne čini im se da su na svijetu, niti bi ga htjele vidjeti i čuti, osim svoga Boga. Ništa im nije teško, niti im se čini da će im biti. Konačno, sa zadovoljstvom i s užitkom koje imaju u sebi, koliko to traje, toliko su opijene i zadivljene, da se i ne prisjećaju što da se još poželi, nego bi rado rekly sa svetim Petrom: Gospodine, napravimo ovdje tri sjenice.“ (P 31,1)

Molitva smirenosti teži prema kontemplativnom počinku a kako su razum i druge duševne moći slobodne, nevezane, mogu se baviti izvanjskim djelima i aktivnom životom koji može biti jako intenzivan. U ovom slučaju volja ne gubi potpuno svoju smirenost, iako ona malo oslabi, i po prvi puta započinju se sjedinjivati Marta i Marija a to će se do kraja ostvariti tek kad duša dođe do sjedinjenja s Bogom.

Učinci molitve smirenosti

1. Velika sloboda i širina duha.
2. Sinovski Božji strah, ne želi vrijeđati Boga, strah da ga ne uvrijedi, a ne više strah od Pakla.
3. Veliko povjerenje u Boga, poglavito da će jednoga dana doći u Raj
4. Ljubav prema mrtvljenju i poslu. Prije se bojala da će si mrtvljenjem naškoditi zdravlju sada više ne.
5. Duboka poniznost, koliko više spoznaje Boga toliko više ima nisku misao o sebi.
6. Prezir zemaljskim užicima. Smatra smećem sve ono što je udaljava od Gospodina.
7. Uvećava sve kreposti.

Kaže Terezija Avilska u 4.odajama (2.4) je kao voda koja u dubinama duše donosi mir, slast. Ti učinci na početcima ne osjećaju se u srcu kao oni užitelji svijeta, nego se duša nalazi sva uronjena u ovo. Ovo iskustvo se svodi na to da duša lagano moli, doživljava milinu molitve da je u prisutnosti Ljubljena i kuša njegovu ljubav. Počevši od četvrtih odaja Terezija opisuje izvanredne/nadnaravne mistične fenomene i trudi se ukazati na duhovne znakove, dobre plodove na putu duše tako da za stanje duše iz četvrtih odaja navodi sljedeće znakove: Naravna sabranost se sve više pojednostavljuje tako da molitva nije više u tome da se puno misli nego puno ljubi, a ljubav nije u intenzivnijem nutarnjem doživljaju nego u većoj odlučnosti da duša u svemu udovolji Gospodinu i da Ga nikada ne vrijeđa. Uvijek stavlja njegovu čast na prvo mjesto. (četvrte odaje 1.7.)

Drugi znak je da duša doživljava duboku poniznost pred Bogom, Bog joj se postupno približava i privlači je k sebi. (4.odaje 2.9.) Od duše traži samo da ga ona ljubi.

Treći znak: duša se širi u sebi i primjećuje da je Bog sve više zahvaća. Osjeća se ispunjenom svime onim što je u Božjoj službi. (4.3.9.) Duša se više ne uznemiruje toliko zbog straha od pakla nego se jača mišlju o raju. Ne boji se toliko vrijeđati Boga sinovskog straha a ne ropskoga straha, tj. jača strah Božji, strah ljubavi, boji se da će izgubiti svoju ljubav. Duša se više ne boji trpjeti, naprotiv postaje sposobna svojevoljno prihvaćati trpljenje kako bi Bogu pokazala svoju ljubav. Ona sve više primjećuje uzvišenost Božju i doživljava vlastitu bijedu. Također doživljava Božju slast te primjećuje sve više ispraznost naslada i stvari ovoga svijeta. I na poseban način duša se poboljšava i jača u prakticiranju svih kreposti. Terezija koristi sliku za ovo stanje duše lik djeteta koje se hrani na grudima majke, doživljava svu slast majčinog mlijeka i nema napora da se time hrani. Prema Castellanu nutarnje stanje duša četvrtih odaja je iskustvo besplatnosti milosti. Milost uzrokuje jedno nutarnje širenje duše, a molitva je molitva smirenosti.

Tako s obzirom na »molitvu smirenosti« što je prvi stupanj kontemplativne molitve navodi slijedeće učinke: duša ne traži više zemaljske utjehe, postaje ljubitelj pokore, ne ističe sebe, nestaje sluganski strah, jača sinovska ljubav, raste pouzdanje u eshatološko spasenje Napominje ipak, da nije dovoljno tek poneki put primiti dar ove molitve da bi se očvrstnulo u takvoj širokogrudnosti. (Z IV 3,9)

Autentična kontemplativna molitva polučuje u duši veću revnost i velikodušnost u služenju Bogu i bližnjemu, vodi prema potpunijem predanju nas samih Bogu stoga je ona poželjna te svetica nastoji u dušama »pobuditi želju za tako uzvišenim dobrom« Premda su kontemplativne milosti poželjne, ipak, aspiracija prema njima može biti znak iskrivljenog duha i stoga loša. To se događa kada ih držimo konačnim ciljem a ne tek sredstvom, ili pak ne dopuštamo Bogu da bude slobodan, koji sa svojim može činiti kako hoće (usp. Mt 20, 15). Svetica zato u tom području zahtijeva spokojno predanje u Božju providnost, podsjeća na strpljivost, jer bi nezdravom pretenzijom da zaslužujemo više mogli ostati bez ičega. (Z III, 1 6i 7)

U sklopu svoje nauke, Terezija razlikuje tri dobra: jedno su mistički fenomeni (viđenja i otkrivenja), koja ne smijemo ni tražiti ni željeti; potom mistička kontemplacija, koju možemo željeti, ali s dubokom sviješću da je to u domeni Božjeg milosrđa i usmjerena prema velikodušnjoj praksi savršene ljubavi; i na kraju, savršena ljubav, koju trebamo bezrezervno i svim bićem tražiti i težiti za njom.

POP RATNI FENOMENI KOD MOLITVE SMIRENOSTI

Uz proživljavanje iskustva molitve smirenosti duša kao popratne doživljava ove molitve može doživljavati još dva fenomena.

Prvi je **san duševnih moći**. U knjizi *Moj život* Terezija molitvu sna duševnih moći smatra različitom i višom od molitve smirenosti i opisuje je u „trećoj vodi“ koja natapa vrt. (Ž 16,1) Ali u djelima koje je kasnije pisala svetica mijenja svoje mišljenje i smatra molitvu sna duševnih moći samo kao jednostavni učinak molitve smirenosti kad se ona proživljava u njenom najvišem obliku. Evo dokaza tome. Terezija piše *Moj život* 1562.g. a kada 1573 piše *Utemeljenja* o tome ovako govori: „Često si uđe u molitvu smirenosti slično kao u duhovni san..“ (c.6,1). U izvještajima koje piše 1576.g. p. R. Alvarezu nakon što je govorila o molitvi smirenosti odmah dodaje: „*Drugi učinak koji obično iz nje proizlazi je san duševnim moći..*“ (V,5). U *Zamku duše* koji piše 1577.g. ona sam opominje da je u nekim stvarima promjenila mišljenje u odnosu na *Moj život* jer „*možda mi je Gospodin dao više svijetla*“ (Z IV 2,7), a molitvu sna duševni moći samo kratko spominje kada govori o molitvi smirenosti (Z IV, 3,11) da bi u slijedećim odajama govorila o molitvi sjedinjenja, dakle ne izlaže molitvu duševnih moći kao poseban stupanj molitve.

Prema Tereziji ovaj doživljaj u molitvi je „*To je san duševnih moći, jer niti se posve gube niti znaju kako djeluju. Slast, ugoda i naslada neusporedivo su veći od prethodnih. Riječ je o tome da voda milosti dotječe u grlo ove duše, te ne može niti zna kako više ići dalje niti pak vratiti se natrag. Htjela bi uživati preveliku slavu. Nalik je čovjeku kojemu, sa svijećom u ruci, malo nedostaje da umre željkovanom smrću. Uživa u onoj smrtnoj borbi s najvećom nasladom što se može iskazati. Čini mi se da to nije ništa drugo doli gotovo posve umrijeti za sve stvari ovoga svijeta i uživati Boga. Ja ne znam druge izraze kojima bih to iskazala niti kako bih objasnila, niti tada I. duša zna što bi radila. Ne zna da li bi govorila ili bi šutjela, niti da li bi se smijala ili bi plakala. To je neka blažena obezglavljenost, neko nebesko ludilo, gdje se uči istinska mudrost, te vrlo nasladan način kojim uživa duša.*“ (Ž 16,1)

Ovaj kontemplativni doživljaj se razlikuje od molitve smirenosti kada je samo volja zahvaćena sjedinjenjem s Bogom jer ovdje je zahvaćen i razum. Razlikuje se i od potpunog sjedinjenja jer zahvaća sjećanje i maštu. Sv. Terezija to izričito tvrdi:

„kada Gospodin obuzme volju, pa čak i razum, po mojem mišljenju, zato što ne razmišlja, nego je zauzet uživajući Boga, poput čovjeka koji gleda i vidi toliko da ne zna kamo bi gledao: jedno za drugim gubi mu se iz vida te neće zamijetiti ništa. Pamćenje biva slobodno, i skupa s predodžbenom moći mora biti, a ona,⁴¹ budući da se zatekne sama, nameće takav rat koji nastoji uznemirivati sve, što je za hvaljenje Boga... Budući da joj razum ne pomaže gotovo ništa u onome što mu predstavi, ne staje ni na čemu, osim tu i tamo, te nije drugo nego nalik onim noćnim leptirićima, dosadnim i nemirnima: tako ide s jednog kraja na drugi. Čini mi se da mu jako pristaje ova usporedba, jer premda nema snage da nanese ikakvo zlo, dodijava onima koji to vide“. (Ž 17,5 i 6)

Drugi popratni fenomen tijekom molitve smirenosti je **opijenost ljubavlju**. Jako veliki užici koje duša kuša tijekom sna duševnih moći neki puta dovode dušu do opojenosti Božanskom ljubavlju koji se na van pokazuju kao *ludosti ljubavi* koji potiču dušu da kliče i poskakuje od radosti, da pjeva pohvalne pjesme i iskazuje svoje nutarnje stanje duha.

„Ah, Bože mili! Kakva li je duša kada se osjeća ovako! Sva bi se htjela pretvoriti u jezike zato da hvali Boga. Kaže tisuću svetih ludosti, uspijevajući uvijek ugoditi Onomu koji je drži takvom. Znam jednu osobu⁴² kojoj se događalo, premda nije pjesnik, da bi za tren sastavila vrlo osjećajne stihove, ne sastavljene njezinim razumom, lijepo iznoseći svoju bol, te bi se, da bi bolje uživala blaženstvo koje joj je zadavalo tako slasnu bol, žalila na nju svojemu Bogu. Htjela bi da joj se rastrgaju tijelo i duša kako bi pokazala užitak što ga uz ovu bol osjeća. Kakve bi joj se patnje tada predočile, a da za nju ne bi bilo slasno proživjeti ih za svojega Gospodina? Jasno vidi da mučenici sa svoje strane nisu činili ništa⁴³ proživljavajući patnje, jer duša dobro razaznaje da s druge strane dolazi snaga. Kako li će se osjećati postajući ponovno svjesna da živi u svijetu i da se ponovno mora vratiti njegovim brigama i obvezama?“ (Ž 16,4)

Kao što se vidi iz svjedočanstva ovi doživljaji posvećuju dušu i oni su izraz doživljaja ulivene kontemplacije u viskom stupnju intenziteta, ali još je dalek put duše do preobražavajućeg sjedinjenja.

Praktično ponašanje koja proživljava iskustvo molitve smirenosti

Opće načelo u svim kontemplativnim molitvenim iskustvima je da duša treba spremno i poslušno podložiti se Božjem djelovanju i ponirati sve više u vlastito ništavilo i poniznost. Evo glavnih savjeta za praktično ponašanje.

a. Ne činiti nikada ni najmanji napor kako bi duša sama našla u molitvi smirenosti. Bio bi to beskorisna posao a „Gospodin bi se ljutio“ (sv. Terezija) da mi sami želimo prouzrokovati on što nam samo On u svome milosrđu može dati.

b. Pristati odmah na Božje djelovanje čim ga duša primijeti u sebi. Ne završavati usmenu molitvu osim ako smo obvezni. I ne uznemirivati mir volje zbog aktivnosti drugih duševnih moći. Terezija uči:

„Ono što duša mora činiti za vrijeme ove molitve smirenosti, mora biti samo s blagošću i bez buke. »Bukom« nazivam tražiti puno riječi razumom i razmišljanja... Volja pak, smireno i razborito, neka shvati da se ne pregovara s Bogom snagom ruku, te da su one velika drva nepromišljeno naslagana kako bi zagušila ovu iskru, pa neka to spozna i ponizno kaže: »Gospodine, što ja mogu ovdje? Što ima služavka s Gospodarom, te zemlja s nebom?« Ili pak riječima ljubavi koje ovdje sinu, čvrsto uvjerena u saznanje da je istina ono što govori, i neka se ne osvrće na razum, jer je

⁴¹Ona: smjera, jednako, na pamćenje i predodžbenu moć. Usp. br. 6.

⁴² Ona sama. - U sljedećoj rečenici »ne sačinjene« stoji u autografu.

⁴³Gotovo« ništa, prepravio je Banez poštivajući teološku točnost. Fray Luis ga je slijedio (str. 186). Činiti ovdje znači što i činiti s trudom, ne pasivno.

smutljivac. A ako mu ona hoće dati udio u onome što uživa, ili radi na tome da ga sabere, jer će se mnogo puta naći u ovom sjedinjenju volje i spokojnosti, a razum smeten, pa je bolje da ga pusti negoli da ona ide za njim, hoću reći volja, već neka uživa onu milost i bude sabrana poput mudre pčele. Jer kada nijedna ne bi ušla u košnicu, nego bi stoga što jedne vuku otišle sve, slabo bi se mogao praviti med. Duša će dakle puno izgubiti ako pritom ne bude na oprezu, posebice ako je razum žustar, jer kad počne slagati govore i tražiti razloge, u malenkosti, ako su dobro izgovoreni, pomislit će da nešto čini. Razlog koji ovdje mora postojati jest jasno shvatiti da nema nikakvoga da nam Bog udijeli tako veliku milost, nego jedino njegova dobrota, te uvidjeti da smo tako blizu, tražiti od Njegova Veličanstva milosti, moliti ga za Crkvu, za one koji su nam se preporučili i za duše u čistilištu, i to ne uz buku riječi, već s jakom željom da nas čuje. To je molitva koja obuhvaća puno i postiže se više negoli ako razum puno priča. Neka volja u sebi potakne neke pobude koje će proizići iz samoga razloga što vidi da se toliko popravila, zato da oživi ovu ljubav, te neka pronade kakva djela ljubavi što će učiniti za onoga kome toliko duguje, ne pristajući na - kako sam rekla - buku razuma da traži velike stvari. Ovdje bolje pristaje nekoliko slamčica postavljenih s poniznošću (i bit će manje negoli slama, ako ih postavimo mi) i više joj pomažu da se zapali negoli mnogo drva vrlo učenih razloga, po našem mišljenju, koji će za jedno »vjerovanje« zagušiti. To je dobro za učene ljude koji mi nalažu da ovo pišem, jer, po Božjoj dobroti, svi stižu do nje i može se dogoditi da izgube vrijeme na primjenu Pisma. No, premda im učenost neće prestati koristiti ni prije ni poslije, ovdje u ovim trenucima molitve mala je potreba za njom, po mojem mišljenju, osim da se suspregne volja. Jer razum je tada, nalazeći se tako blizu svjetlosti, tako jako obasjan da čak i ja, uza sve što sam ovakva kakva jesam, izgledam drukčija“. (Ž 15,6 i7)

c. Dakle u **molitvi smirenosti** duša kuša Božju blizinu koju je naslutila u molitvi sabranosti, ovdje se pretvara u susret ljubavi. Ovo je smirenost duše pred Bogom. Duša susreće Boga ljubavi i to u samoj sebi. To ostavlja duboke pozitivne posljedice u duhovnom životu, ali kao velika Svetica i veliki pedagog, onda Terezija Avilska opominje, Z IV. 3,10. Što opominje? Mogućnost pada u grijeh ovih duša te kao posljedica obvezu velikoga bdijenja.

„Na jednu stvar naročito upozoravam onoga tko vidi daje u takvom stanju: da se posebno čuva da zapada u prilike da uvrijedi Boga; jer tu još duša nije odrasla, već je poput djeteta koje počinje sisati, pa ako se odbije od majčinih prsiju, što se od nje može očekivati doli smrt? Jako se bojim da će tako biti s onim kome Bog bude udijelio ovu milost, a on se bude odalečio od molitve, osim uslijed vrlo teške okolnosti ili ako joj se brzo ne vrati jer će ići iz zla u gore. Znam da se tada treba naročito bojati. Poznam nekoliko osoba koje su me vrlo ožalostile i vidjela sam to što kažem, zato što su se odalečile od Onoga koji im se s toliko ljubavi htio iskazati prijateljem i pokazati im to djelima. Zato upozoravam da se ne izlažu prigodama jer se nečastivi puno više zalaže zbog jedne od takvih duša negoli mnogih kojima Gospodin ne udijeli tih milosti, jer mu mogu nanijeti veliku štetu time što povedu druge sa sobom, i učiniti možda veliku korist Božjoj Crkvi; makar i ne bilo ičega drugog osim što vidi da im Njegovo Veličanstvo iskazuje posebnu ljubav, to je dosta da se on rastrgne zato da se izgube; pa tako bivaju žestoko napadane i čak puno više izgubljene od drugih, ako se izgubi“. (Z IV. 3,10)

Na onoga koji je vidio da je u takvom stanju, da se posebno čuva da ne zapada u prilike da uvrijedi Boga, kao ništa se može pasti!

Može se puno napora uložiti i zbog grešne prigode sve izgubiti, i pasti u teške grijeh. Terezija govori da duša treba paziti da ne padne. Svi sveti, pa i ona, uče izbjegavanje grešnih prigoda. Svatko može doći do vrhunaca svetosti, pa pasti u teške grijeh za koje je duša mislila da ih nikada ne bi mogla učiniti. Samo 2 stvari koje se poklope, pad je neizbježan: sv. Alfons Liquori

KADA JE IZVANJSKA SITUACIJA ODVIŠE IZAZOVNA KADA JE DUŠA U SEBI SLABA, JER NIJE DUŠA U SEBI UVIJEK JAKA DA SE ODUPRE, ČAK U ISTOM DANU TO JE SVETAČKA TRADICIJA, PA MAKAR DUŠA BILA U KOJOJ GOD HOĆEŠ ODAJI, PAD JE NEIZBJEŽAN, AKO SE POKLOPE OVA DVA ELEMENTA. ZATO IMAMO EVANĐEOSKU MUDROST BDIJENJA. TEREZIJA GOVORI (Z IV. 10,) PAZITE DA NE PADNETE, A U Z IV. 11 GOVORI O NEKIM LAŽNIM ISKUSTVIMA KOJI SU SLIČNI OVOJ MOLITVI, MOLITVI SABRANOSTI I SMIRENOSTI, A TO JE ZBOG PREISCRPLJENOSTI POKOROM.

d. Ne ostavljati molitvu usprkos svih poteškoća. Terezija ovome daje veliku važnost, napuštanje molitve za dušu koja počima doživljavati prva kontemplativna iskustva bi imalo gori učinka u duši od smrtnoga grijeha iz kojega bi se odmah raskrajana podigla.

„Stoga molim, za ljubav Gospodnju, one duše kojima je Njegovo Veličanstvo udijelilo tako veliku milost da stignu do ovoga stanja, da upoznaju sebe i uvelike cijene, s poniznim i svetim ponosom, zato da se ne vrate na egipatske lonce. Ako pak zbog svoje slabosti i opakosti te nevaljale i jadne naravi padnu, kao što sam napravila ja, neka uvijek imaju pred sobom veliko dobro koje su izgubile te neka budu sumnjičave i u strahu (jer imaju razloga imati ga), jer će, ako se ne vrate molitvi, ići iz zla u gore. Kada neka duša napusti put na kojem je stekla toliko dobra, to ja nazivam istinskim padom, i o tim dušama govorim. No ne kažem da neće uvrijediti Boga i pasti u grijeh, premda bi bilo pravo da ih se čuva ona koja je počela primati ove milosti, ali bijedni smo. Ono na što jako upozoravam jest to da ne napušta molitvu, jer tu će shvatiti što čini i steći pokajanje kod Gospodina te snagu da se digne. I neka vjeruje i vjeruje, ako se od nje udalji, da je u opasnosti, po mojem mišljenju. Ne znam da li razlučujem to što kažem, jer - kako sam rekla - sudim po sebi...“ (Ž 15,3)

e. Tijekom iskustva sna duševnih moći Terezija savjetuje da duša ne upija previše doživljaj kako ne bi pala u pospanost i vrtoglavicu koji bi mogli dovesti do žalosnih mentalnih neuravnoteženosti.

„Na jednu vas opasnost hoću upozoriti (premda sam je spomenula na drugom mjestu) u koju sam vidjela da su upale osobe molitve, posebice ženske, jer kako smo slabije, ima više prilike za ono što ću reći. A radi se o tome da su neke, od velike pokore, molitve i bdijenja, pa čak bez toga, slabe po ustrojstvu; čim dožive užitak, svlada ih narav; kad osjete neko unutarnje zadovoljstvo, te klonulost u vanjštini i slabost, kad se radi o nekom snu koji nazivaju duhovnim, što je nešto više od onoga što je spomenuto, učini im se da je jedno kao i ono drugo i dopuštaju se zanijeti. A što se više opuštaju, sve više bivaju zanesene zato što narav sve više slabi, pa im u njihovom mozgu to izgleda zanos; ja pak to nazivam zaglupljenost jer nije ništa drugo doli gubljenje vremena na tome i uništavanje zdravlja. Jednoj se osobi to događalo po osam sati, zato što nisu ni bez svijesti, niti osjećaju išta od Boga. Spavajući, jedući i ne čineći toliko pokore, tu je osobu to minulo zato što se našao tko ju je razumio, jer zavaravala je svojeg ispovjednika, druge osobe i samu sebe, a nije htjela zavaravati. Čvrsto vjerujem da bi se nečastivi nekako potrudio da izvuče neku korist i nije bio počeo izvlačiti malo. Treba shvatiti, kad je ta stvar uistinu od Boga, makar ima unutarnje i vanjske klonulosti, daje nema u duši jer je obuzeta velikim osjećajima što vidi daje tako blizu Bogu, a to i ne traje tako dugo, već vrlo kratko, makar ponovno bude zanesena; k tome kod ove molitve, ako se ne radi o slabosti — kako sam rekla — ne dolazi dotle da obara tijelo, niti u njemu izaziva ikakav izvanjski osjećaj. Stoga budite na oprezu, pa kad to osjetite kod sebe, kažite poglavarici i rasonodite se koliko god budete mogle i neka vas prisili da nemate toliko sati molitve, već vrlo malo, te neka uznastoji da dobro spavate i da jedete dok vam se ne povрати prirodna snaga ako se time izgubila. Ako je pak po prirodi tako slaba da joj to ne bude dosta, vjerujte mi da je Bog neće osim za djelatni život, jer svega mora biti u samostanima; zaokupite je poslovima i neka se uvijek vodi računa da ne bude previše sama jer će posve izgubiti zdravlje. Veliko će to trapljenje biti za nju, tu Gospodin hoće iskušati ljubav kojom ga ljubi, u tome kako podnosi tu odsutnost i udostojat će se vratiti joj snagu nakon stanovitog vremena, a ako ne,

molitvom i poslušnošću steći će i zaslužiti ono što je trebala zaslužiti ovako, a možda i više. (Z IV, 3,11-13)

f. Tijekom iskustva opojenosti ljubavlju. Glavi saviti su ne pomiješati ovo kontemplativno iskustvo sa čisto naravnim ushićenostima u koje padaju osobe koje se lako impresioniraju. Duboko se poniziti i nikada ne ulaziti u molitvu s nakanom traženja utjeha nego Boga smoga. Inzistirati na prakticiranju kreposti i posebno paziti na doživljaj nutarnje poniznosti kod ovog iskustva.

DODATCI ZA ČETVRTE ODAJE:

DODATAK 1. Klasični i praktični katolički nauk o dinamikama iskustva ulivene kontemplacije

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo zbog jasnoće i praktičnog nauka o dinamika iskustva ulivene kontemplacije)

Ulivena kontemplacija je jednostavni, čuvstveni i produljeni pogled na Boga ili na Božje stvari koji se odvija pod utjecajem Duha Svetoga i posebne milosti koja zahvaća dušu i utječe na nju tako da ona to proživljava više pasivno nego li aktivno.

BOŽJI UDIO U KONTEMPLACIJI

Bog ima glavni udio jer nas On jedini može povezati uza Se i staviti nas u pasivno stanje. Bog je Onaj koji poziva dušu na kontemplaciju. Jer po priznanju svih mistika je bitno dragovoljni, čisti Božji dar. To uči sv. Terezija: ona često zove tu molitvu nadnaravnom.

U svojem drugom izvještaju o. Alvarezu ona ovako tumači tu riječ: "*Nadnaravnim zovemo ono, što se ne može postidi svojim radom i trudom pa stajalo to ne znam kakve muke. Što se pak ti dispozicije za to, da to se može, i to je bez: sumnje vrlo važno*". (II izvješće)

To nam ona još ljepša tumači li ovoj svojoj krasnoj usporedbi: "Jer Gospodin hoće, da ova ptičica uzlijeće od stupnja do stupnja, napokon je uzme to je metne u gnijezdo, da počine."

To je i nauka sv. Ivana od Križa. On razlikuje dvije metode jednu aktivnu, i drugu pasivnu; ova druga, naime pasivna, je baš kontemplacija, i to je metoda veli on - "gdje duša nema niti inicijative niti vlastite aktivnosti, Bog djeluje u njoj dok se ona drži pasivno". (U I, 13)

U kontemplaciji Bog djeluje posebno na što mističari zovu naj izvrsnijim dijelom duše, vrhuncem duše, vrhuncem volje ili intimnom dubinom duše. Pod tim imenima treba razumjeti ono što ima najuzvišenijeg u razumu i u volji. To je razum ali ne u koliko, on razumski djeluje, nego u koliko on prima istinu na prvi jednostavni pogled, pod utjecajem nebeskih darova Duha Svetoga razuma i mudrosti; to je volja u svom najjednostavnijem činu, koji se sastoji u tome, da ljubi i da uživa u božanskim stvarima.

To središte duše je izvor i samih tih sposobnosti volje i razuma. U njemu su te sposobnosti kao nešto jedno. Tamo vlada potpuni mir i savršena šutnja, jer nikada nijedna slika ne ože tamo doprijeti. U tom se središtu krije slika Božja u nama.

U tom središtu duše Bog izvodi na jedan put i spoznaju i ljubav. **Kontemplativna spoznaja nastaje afirmacijom ili negacijom.**

1. Prva, kontemplativna afirmativna spoznaja (to znači da ima neki spoznajni sadržaj) koja je jasna iako i dalje: ostaje jednako tamna živo djeluje na dušu, jer je eksperimentalne ili na neki način se može pozitivno kušati. Bog je može izvesti u nama na četiri osnovna načina!

a. Tako da svrati našu pažnju svijetlom svojih darova na jednu misao koju smo već imali u sebi koja do sada nije na nas posebno djelovala. Tako na primjer znademo već od prije, da je Bog ljubav ali evo sada nas božansko svijetlo pomogne, da shvatimo i upravo osjetimo tu misao, tako jako, da nas ona posve prožme posve zaokupi.

b. Tako da iz dvije misli, koje smo već imali, pomoću istoga ulivenog svijetla stvorimo jedan zaključak koji nas posve osvoji. Tako na primjer iz istine da je Bog sve, a mi da nismo ništa, Duh Sveti nam daje, da shvatimo, da je poniznost za nas jedna nužna krepost: "Ja sam onaj, koji jesam, a Ti si onaj, koji nisi!

c. Tako da nam ulije neke misli, koje jer dolaze od Boga predstavljaju na savršeni i jasniji način božanske stvari. To se događa kod nekih viđenja ili' objava.

d. Tako da Bog na neki trenutačni čas daje duši blaženo gledanje, kako to sv. Toma Akvinski tvrdi za Mojsija i za sv. Pavla a neki oči za Blaženu Djevicu Mariju.

2. Što se tiče spoznaje koju stječemo **kontemplativna spoznaja nastaje negacije** ona nam pokazuje transcendentalnost Božju (nadilaženje) i njemu nam pruža vrlo visoki pojam.

U vrhovnim mističnim iskustvima se redovito koristi izraz „neshvatljivo, neizrecivo“ kao način za iskazati nešto od toga iskustva kako bi se naglasila veličina doživljaja. Tako i u Svetom pismu apostol Pavao poručuje: „Što oko nije vidjelo, što uho nije čulo, što čovjeku ne pada na pamet, to je Bog pripremio onima koji ga ljube“ (1 Kor 2,9)

Pogledajmo prije svega što sve podrazumijevamo pod izrazom božanska tama, koji je uzeo sv. Dionizije Areopagita

„Duša oslobođena osjetilnog i intelektualnog svijeta ulazi u tajanstvenu sferu svetog neznana, i otklanjajući svaki znanstveni podatak gubi se onomu koga ne možemo vidjeti niti shvatiti. Ona je posve uronjena u tom predmetu i ne pripada ni sebi ni drugima. Sjedinjena sa nepoznatim naj izvrsnijim dijelom same sebe, potpuno se odriče znanja i crpi konačno, u tom apsolutno neznaju neku spoznaju koju razum ne bi mogao niti znati.“

Da čovjek dođe do te kontemplacije, treba se dakle uzdići iznad osjetilne spoznaje Boga koje zadobiva sam razmišljanjem, indukcijom i apstrakcijom. I to možemo Boga zapaziti samo s najfinijim dijelom intelekta. Ali Ga ovdje na zemlji ne možemo vidjeti direktno, preostaje nam samo to, da Ga dohvatimo putem negacije.

To tumači sv. Toma Akvinski još jasnije: "Od negacije do negacije duša se uspinje iznad najizvrsnijih stvorenja i sjedinjuje se s Bogom, koliko je samo to ovdje na zemlji moguće. Jer u svom sadašnjem živo nas razum nikada ne postiže to da vidi Božju bit, nego samo da upozna ono što ona nije. Jedinstvo se dakle našega duha s Bogom, - kakvo je moguće ovdje na zemlji – dovršuje kad spoznamo da Bog nadilazi najodličnije stvorove."

Sam pojam bitka, kako ga mi shvaćamo je vrlo nesavršen da ga pripisujemo Bogu. To je zapravo bitak, koji naš razum pripisuje Bogu nakon što je eliminirao svaki bitak, koji poznaje. Tada se on nalazi u božanskoj tami i baš u njoj stanuje Bog.

Pitamo se kako nam ta negativna intuicija može nešto osvijetliti o Bogu i na to možemo odgovoriti, da spoznavajući, ne doduše što Bog jest, nego spoznavajući što On nije dobivamo o Njemu jedan vrlo visoki pojam koji izvodi u višem dijelu duše duboki utisak Božje transcendencije i u isto vrijeme neizmjerenu ljubav prema Onomu Bogu, čija se veličina i dobrota ne može ničim izraziti i koji jedini može ispuniti dušu. Takva nejasna i čuvstvena kontemplacija je dovoljna, izazove u duši, po utjecajem milosti, implicitne čine vjere, pouzdanja, ljubavi, dubokog poštovanja, koji ispunjaju cijelu dušu i bude u njoj općenito veliku radost.

Bog izvodi duši i neizrecivu ljubav na neki intuitivni način daje duši razumijeti da je On i to jedini On najveće dobro i privlači je tako jako i neodoljivo kao što magnet privući željezo a da joj

pri tome ne oduzima slobode. Tada duša žarko teži za Bogom, kao što teži za srećom, ali slobodno, jer joj taj pogled, iako taman - ne oduzima njezine slobode.

Tada, prema duša izlazi iz same sebe, da posve preda Bogu, i da se izgubi u bezdanu vječne ljubavi. I tada, mrtva za samu sebe, ona živi u Bogu a da ništa ne spoznaje i osjeća osim ljubavi, kojom je opijena. Ona se gubi u neizmjernosti pustinje i božanskih tmina. Ali, tu se izgubiti, to radije znači. Naći sebe Jer duša odbacuje zapravo sve zemaljsko i ljusko, da se obuče Bogom. Ona ja. sva izmijenjena i pretvorena u Boga kao što željezo pod utjecajem vatre prima izgled vatre i mijenja se u nju. Ali bit duše koja je tako pobožanstvenjena ostaje ista kao što usijano željezo ne prestaje biti željezo.

U toj je duši do tada bila sama studen, a sada je ona sva raspaljena. Iz tame prešla je u najsjajnije svijetlo, nekad neosjetljiva postala je sada sama nježnost... Sva nestala i iščezla na ognju božanske ljubavi, ona se pretvorila u Boga i neposredno se sjedinjujući s Njime sačinjava samo jedan duh. Nadalje oni koji se na taj način izgubili nestali u Bogu, postižu u tome različite, visine. Jer svaki ponire toliko dublje u dubine Božanstva, koliko se iskrenije, žarče s više ljubavi okreće prema Božanstvu i koliko se potpunije odriče, pritom samom traženju Boga svake osobne koristi.

UDIO DUŠE U KONTEMPLACIJI

Pretečena milošću Božjom, duša slobodno odgovara na Božanski poticaj. Ona se prepušta, da Bog zgrabi i pokreće, kao što se dijete prepušta, rukama i na to pristaje slobodno i veselo. Duša je u isto vrijeme i pasivna i aktivna.

a) Ona je pasivna u tom smislu, što je nemoćna da radi samoinicijativnoj kako je to činila do sada. Ona više ne može - u času kontemplacija vježbati svoje sposobnosti na diskurzivni način (ne može razmatrati). Ona je ovisna o jednom višem počelu (početna kontemplacija), koje njome ravna, koje upravlja njenim pogledom, njezinim razumom i srcem prema predmetu koji kontemplira, to počelo joj pomaže da u predmetu uživa i da ga ljubi, koje joj šapće, što mora činiti i koje joj daje jaki utjecaj za djelovanje. Međutim to nije u prvim stupnjevima potpuna nemoć. Pojava vezanih moći nastaje postepeno i postoji potpuno samo u višim stupnjevima kontemplacije, posebno u zanosu.

Tako na primjer u stanju mira, usmeno moliti i razmatrati za dušu predstavlja umor, ali nije posve nemoguće, u stanju potpunog jedinstva Bog zaustavlja djelovanje razuma - ne potpuno - sprečavajući ga da djeluje, ali sprečavajući ga da diskurzivno djeluje (razmatra). On zaustavlja misli i usredotočuje ih na određeni predmet. On djeluje u tom pravcu da zamiru riječi na usnama tako, da ih čovjek može. izgovoriti samo . velikom mukom.

Ali duša, koja ne može diskurzivno djelovati, kao što je mogla prije, nije zato ne aktivna, besposlena. Pod utjecajem božanskog podražaja ona djeluje gledajući Boga i ljubeći Ga, iako čin ima, koji su katkada vrlo jednostavni. Što više, ona djeluje više nego prije, jer ona djeluje pod utjecajem duhovne snage, koja podesetorostručuje njezine vlastite snage. Djeluje kao preobražena od nekog višeg bića, koje je - da se tako izrazimo - duša njezine duše, koje ju diže i nosi prema Bogu; to je učinak djelatne milosti (gratiae operantis), na koju sva sretna, slobodno pristaje.

U tom nam se stanju Bog pokazuje pod jednim novim vidom, kao jedna živa stvarnost, koju shvaćamo nekom eksperimentalnom spoznajom koju ljudski rječnik ne može izraziti. To više nije induktivna ni deduktivna spoznaja, kojom, spoznajem Boga nego Ga spoznajemo jednostavnom intuicijom, koja ipak nije jasno gledanje Boga. Ona ostaje i dalje tamna i zbiva se kao nekim dodirima s Bogom, koji nam daje da osjećamo njegovu prisutnost i da uživamo u njegovim naklonostima.

Nitko nije ljepše od sv. Bernarda opisao tu eksperimentalnu spoznaju: "Riječ je došla u mene, (nisam sposoban da izrazim te stvari) i došla je više puta. Iako me je posjetila često, nisam

osjetio točno časa, kada je došla. Ali sam osjetio, sjećam se toga dobro, da je bila tu. Katkada sam mogao unaprijed osjetiti njezin dolazak, ali nikad nisam mogao osjetiti njezin dolazak ni odlazak. Međutim sam spoznao, da je istina ono što sam čitao, naime da u njoj živimo, da se u njoj mičemo i jesmo. Sretan je onaj, u kome Ona živi, koji živi za Nju i koga Ona pokreće. Ali budući, ča su njezini putevi nedokučivi i neistraživi, pitate me, kako sam mogao spoznati njezinu prisutnost. Budući da je Riječ puna života i snage, čim je prisutna, budi moju pospanu dušu. Pokreće, mekša, ranjava moje kao kamen tvrdo i vrlo bolesno srce. Riječ tada stane u njem čupati i rušiti, graditi i saditi, zalijevati, ono što je suho, rasvjetljivati ono, što je tamno, otvarati, što je zatvoreno, zagrijavati što je hladno, ispravljati ono što je grbavo, izravnavati ono što je hrapavo, tako da moja duša blagoslivlja Gospodina i da sve moje moći hvale njegovo sveto ime. Tako dakle, kad dolazi k meni moj nebeski Zaručnik, On ne daje osjetiti svoj, dolazak nekim vanjskim znakovima, galamom svoga glasa ili tutnjavom svoga koraka. Ne poznajem dakle njegovu prisutnost niti po njegovim pokretima, niti po svojim sjetilima, nego kako san; vam rekao - po pokretima svoga srca osjećajući strah od grijeha ili od tjelesnih čuvstava, prepoznajem moć njegove milosti. Otkrivajući i mrzeći svoje skrivene pogreške, divim se dubini njegove mudrosti. Obnavljajući svoj život iskustveno osjećam njegovu dobrotu i blagost i nutarnja obnova, koja je plod toga omogućuje mi, da vidim njegovu neizmjernu dobro tu i ljepotu"«

Tako duša, koja promatra Riječ, osjeća u sto vrijeme i njegovu prisutnost i njegovo posvećujuće djelovanje. To je dakle kao neka spoznaja na sredini između obične vjere i blaženog gledanja, ali koja se u svojoj posljednjoj analizi svodi, na vjeru i ima dio na njezinoj tajnovitosti.

Često duša ljubi više, što ne pozna: To je serafska kontemplacija, za razliku od kerubinske, gdje prevladava spoznaja. Volja postiže naime svoj učinak na drugi način, nego li razum, razum, spoznaje samo predodžbi, slici, jasnom obliku, koji prima od objekta. Volje ili srce odnosi se prema realnosti takvoj, kakva je ona u samoj sebi. I poradi toga možemo ljubiti Boga baš takvog, kakav je sam u sebi, iako naš razum ne otkriva, dok smo na zemlji, njegove intimne naravi. Što više, tajnovitost, u koju se krije, samo oživljuje našu ljubav prema Njemu i žarku zelju za njegovom prisutnošću. Mistik, koji ne može vidjeti Boga, žarom srca raskida tajnu, koja mu krije njegovo lice i ljubi Boga u sebi, u njegovoj beskrajnoj biti. Ipak, uvijek postoji neka spoznaja, koja prethodi ljubavi. Ako se dakle čini, da je neki mistici niječu, to je zato, što oni posebno naglašuju ono, što je na njih djelovalo. Ali ostaje istina, i za mistično stanje, da ne možemo ljubiti ono, čega nikako ne poznajemo,

U kontemplaciji postoji neka mješavina radosti i tjeskobe. Neiskazana radost obuzima dušu, što uživa u prisutnosti božanskog Gosta. Tjeskoba opet zato, što Ga ne može posjedovati posve. Čas prevladava jedan osjećaj, čas opet drugi, prema Božjim nacrtima, stupnju mističnog života i temperamentima. Tako ima posebno žalosnih razdoblja, koja zovemo noćima, i razdoblja koja su ispunjena radostima i milinom. Ima temperamenata, koji vide i opisuju posebno iskušenje mističnog puta, kao sv. Ivan od Križa i sv. Franciska de Chantal, a drugi se opet s više uživanja obaziru na radosti i zanos kontemplacije kao sv. Terezija i sv. Franjo Saleški.

Ta se kontemplacija ne može iskazati ni izraziti kako to mistici jednodušno priznaju, "Nemoguće je duši, da je raspoznata, veli sv. Ivan od Križa da joj dade ime. Ona nema o njoj nikakve karakteristične oznake, ne bi znala pronaći ni oblik, ni način, ni usporedbu, po čemu bi omogućila i drugima da upoznaju tu tako uzvišenu spoznaju, i taj tako nježni duhovni osjećaj. Tako da bi tajna ostala čitava i trebalo bi je uvijek otkrivati i onda, kad bi duša osjećala najveću, želju da se izrazi i kad bi nagomilala tumačenja. Ona je u položaju nekoga, tko bi tumačio nekomu nešto - posve novo o, čemu dotični nema nikakve ekvivalentne spoznaje. Dotični čovjek uočava da je kontemplacija tu, da mu se sviđa, ali uzalud se trudi i ne može joj pronaći niti imena, niti je opisati, pa radilo se u mojoj pretpostavci i osjetilnom zapažanju". (N II,17)

Dva osnovna razloga tumače činjenicu da je čovjeku nemoguće opisati ono što je iskusio. S jedne strane duh se nalazi u božanskoj tami i shvaća Boga samo konfuzno i nejasno, iako vrlo živo. A s druge strane najizrazitija je pojava kod toga intenzivna ljubav prema Bogu, koju duša osjeća, ali i ne može opisati.

Pogledajmo prije svega što sve podrazumijevamo pod izrazom božanska tama, koji je uzeo sv. Dionizije Areopagita

„Duša oslobođena osjetilnog i intelektualnog svijeta ulazi u tajanstvenu sferu svetog ne znana, i otklanjajući svaki znanstveni podatak gubi se onomu koga ne možemo vidjeti niti shvatiti. Ona je posve uronjena u tom predmetu i ne pripada ni sebi ni drugima. Sjedinjena sa nepoznatim naj izvrsnijim dijelom same sebe, potpuno se odriče znanja i crpi konačno, u tom apsolutno ne znanju neku spoznaju koju razum ne bi mogao niti znati steći“.

Da čovjek dođe do te kontemplacija, treba se dakle uzdići iznad osjetilne spoznaja Boga koje zadobiva sam razmišljanjem, indukcijom i apstrakcijom. I to možemo Boga zapaziti samo s najfinijim dijelom intelekta. Ali Ga ovdje na zemlji ne možemo vidjeti direktno, preostaje nam samo to, da Ga dohvatimo putem negacije.

To tumači' sv. Toma Akvinski još jasnije: "Od negacije do negacije duša se uspinje iznad najizvrsnijih stvorenja i sjedinjuje se s Bogom, koliko je samo to ovdje na zemlji moguće. Jer u svom sadašnjem živo nas razum nikada ne postiže to da vidi Božju bit, nego samo da upozna ono što ona nije. Jedinstvo se dakle našega duha s Bogom, - kakvo je moguće ovdje na zemlji – dovršuje kad spoznamo da Bog nadilazi najodličnije stvorove."

Sam pojam bitka, kako ga mi shvaćamo je vrlo nesavršen da ga pripisujemo Bogu. To je zapravo bitak, koji naš razum pripisuje Bogu nakon što je eliminirao svaki bitak, koji poznaje. Tada se on nalazi u božanskoj tami i baš u njoj stanuje Bog.

Pitamo se kako nam ta negativna intuicija može nešto osvijetliti o Bogu i na to možemo odgovoriti, da spoznavajući, ne doduše što Bog jest, nego spoznavajući što On nije dobivamo o Njemu jedan vrlo visoki pojam koji izvodi u višem dijelu duše duboki utisak Božje transcendentnosti i u isto vrijeme neizmjerenu ljubav prema Onomu Bogu, čija se veličina i dobrota ne može ničim izraziti i koji jedini može ispuniti dušu. Takva nejasna i čuvstvena kontemplacija je dovoljna, izazove u duši, po utjecajem milosti, implicitne čine vjere, pouzdanja, ljubavi, dubokog poštovanja, koji ispunjaju cijelu dušu i bude u njoj općenito veliku radost.

Drugi element radi kojega je teško opisati kontemplaciju, je velika ljubav, koju čovjek osjeća u njoj, ali ne zna kako bi je izrazio.

Sv. Bernard tvrdi: „To je pjesma ljubavi nitko je ne razumije, ako ga nije poučilo pomazanje, ako ga nije podučilo iskustvo. Oni, koji su je iskusili poznaju je, a oni, koji je nisu iskusili, nemaju želje da je upoznaju nego da je osjete. To nije micanje usana, to je pjev srca. To nije glas usnica, to je osjećaj veselja. Tu harmoniziraju volje, a ne glasovi. Ne čuje ga se nazivan, ne širi se u javu, nitko ga ne čuje, osim duše koja ga pjeva i onoga, kome ga pjeva, nitko dakle osim zaručnika i zaručnice. To je svadbena pjesma koja izražava čisto i prekrasno spajanje duša, sklad osjećaja i međusobno slijevanje čuvstava. Duša, koja je početnica, koja je još dijete ili koja se je tek obratila, ne može pjevati te pjesme. Ona je povlaštena za duše, koje su već uznapredovale i koje su izgrađene, koje su ostvarenim napretkom pod utjecajem Božje milosti - postigle savršenu dob, dob, koja je puna zasluga, koje su stekle, i koje su - po svojim krepostima - postale dostojne Zaručnika“.

Kad je kontemplacija suha i slaba, kao u noći sjetila sv. Ivana od Križa, čovjek je nije sasvim svjestan. Tek kasnije proučavajući učinke, koje je ona izvela u duši, može se utvrditi njezina opstojnost. A kad je povezana sa slašću izgleda da se ne može uvijek prijetiti ti u svoji po počecima dok je još slaba, jer je teško tu vidjeti neku razliku od pojednostavnjene molitve i jer se polako i ne opažajući čovjek prebacuje od jedne na drugu. Ali kad ona postane intenzivna, tada je

čovjek toga svjestan. Možemo reći, da su sve nadnaravne molitva, koje je opisala sv. Terezija baš te vrste a kako ćemo to reći, kad budemo tumačili različite stupnjeva kontemplacije.

Iz onog što smo do sad rekli sijedi da je glavna značajka ulivene kontemplacije pasivnost i to onakva kako smo je opisali i koja se sastoji u tome, da Duh Sveti dušu vodi, pokreće s na djelovanja a nuka i upravlja, umjesto da duša sama sebe vodi i pokreće nuka i upravlja, a da ipak pri tome ne izgubi slobode ni svoje djelatnosti.

Ne možemo reći da je svijest o Božjoj prisutnosti ili prisutnost Božja koja se osjeća, bitna značajka kontemplacije jer toga katkada nema posebno u suhoj kontemplaciji, koju je opisao sv. Ivan od Križa, za vrijeme prve noći. Ali je to jedna od glavnih oznaka, jer se nalazi u svim stupnjevima kontemplacije, koje je opisala sv. Terezija, počevši od molitve mira pa do preobražajnog sjedinjenja.

KORISTI KONTEMPLACIJE

Te koristi još nadilaze one, što ih imamo od pojednostavnjene molitve razmatranja i molitva smirenosti i to zato, jer je tu duša više sjedinjena s Bogom i jer je pod utjecaj em jedne milosti, koja je djelotvornija.

1. U kontemplaciji više slavimo Boga.

a) Budući. da po kontemplacija i iskustveno doživljujemo neizmjernu Božju transcendentnost, ulivena. kontemplacija baca na koljena pred njegovim veličanstvom cijelo naše biće i omogućava nam da Ga hvalimo i blagoslivamo ne sam u času, kada Ga kontempliramo, nego još i preko cijeloga dana kad se je čovjek našao oči u oči s tom božanskom veličinom, ostaje i dalje obuzet udivljenjem i poštovanjem pred Njom. To je u toliko istina, da se takav čovjek, jer ne može sam u sebi zadržati te osjećaje - osjeća da prisiljenim, da pozove u pomoć sva stvorenja, da zajedno s njime blagoslivlju i da se zahvaljuju Bogu, kako osmo to reći malo kasnije, reći.

b) Ti izrazi štovanja su toliko draži Bogu i toliko Ga više časte, što se oni nalaze pod direktnijim utjecajem nadahnuća Duha. Svetoga. On se klanja u nama, ili bolje; pomaže nas, da se klanjamo s osjećajima velikog žara i poniznosti. On nam omogućava, da se klanjamo Bogu takvom, kakav je u sebi, i pomaže nam da shvatimo da je to prema tome jedina naša staleška dužnost, i da smo stvoreni jedino zato, da pjevamo hvale Njemu li čast. I da bi nam pomogao, da ih pjevamo s više žara, napunja nam dušu novim dobrima i velikom ugodnošću.

2. Duša se u kontemplaciji više posvećuje

Kontemplacija zaista pruža toliko svijetla, toliko ljubavi i kreposti da je možemo s pravom nazvati skraćenim putenu da postignemo savršenost.

a. Kontemplacija nam omogućava, da spoznamo Boga na neki neiskazani način, koji vrlo posvećuje dušu. Tada Bog, mirno u dnu duše, priopćuje joj mudrost i spoznanje ljubavi, bez specifičnih čina, iako katkada dopušta i takve čine ali kratkotrajno. Ova spoznaja jako posvećuje, jer nam ona omogućava, da iskustveno spoznamo, što smo prije naučili čitajući ili osobnim razmišljanjem, i što nam pomaže, da vidimo jednim zaokruženim pogledom što smo prije analizirali postepenim činima.

To vrlo lijepo tumači sv. Ivan-od Križa: „Bog u svojem jednom jedinom i jednostavnom bitku ima sadržaje sve kreposti i svu veličinu svojih Božanskih svojstava. On je svemoguć, mudar i dobar; milosrdan, pravedan i jak. On je ljubav, itd. da ne nabrajamo svojstva i neizmjerne savršenosti, kojih ni ne znamo. A budući da je sve to u njegovom jednostavnom bitku, ako se s

dušom sjedinjuje, i ako se udostoji, da joj se očituje, tada ta duša opaža distinktno u Njemu sve njegove kreposti i svu njegovu veličinu... I kako je svaka od tih stvari sam Bitak Božji, u jednoj od njegovih Hipostaza, koje su ili Otac ili Sin ili Duh Svet i kako je svako od njihovih svojstava sam Bog, i kako je Bog neizmjereno svijetlo i neizmjerena božanska vatra... događa se, da svako od njihovih svojstava ima ih neizmjereno - i da svaka od njihovih kreposti, osvjetljuju dušu i daju joj žar, kao i Bog". (P 3,1)

Sada možemo razumjeti i ono, što veli sv. Terezija: A kad Bog obustavi razum i zaustavi mu djelatnost, dade mu nešto, što će ga zapanjiti i čime će se baviti, pa će bez promišljanja više razumjeti, dok bi izmolijo Vjeronanje, nego što mi možemo spoznati sa svim svojim zemaljskim naporima u mnogo godina".

Ima bez sumnje slučajeva, kada svjetlost nije tako jasna, gdje ona ostaje nejasna i konfuzna. Ali i tada ona živo djeluje na dušu, kao što smo to već izložili.

b. Ali kontemplacija posebno budi veliku i žarku ljubav koja se prema sv. Ivanu od Križa, karakterizira posebnim osobinama.

Duša prije svega ljubi Boga, ne sama po sebi, nego po Njemu. To je divljenja vrijedna osobitost te ljubavi jer duša tako ljubi po Duhu Svetome, kao što se ljube Otac i Sin. To i sam Sin Božji izjavljuje u Evandjelju po Ivana: "... da ljubav, kojom si mene ljubio, bude i u njima, i ja u njima".

Druga je osobitost te ljubavi, da duša ljubi Boga u Bogu. Budući da se u toj žarkoj ljubavi i jedinstvu duša gubi u ljubavi prema Bogu i Bog se predaje duši a velikim žarom.

Treća osobitost te najveće ljubavi je u tome, što duša u tom stanju ljubi Boga radi, onoga, što je On u Sebi, to znaci, da Ga ljubimo ne samo zato što se On prema njoj pokazuje plemenitim, dobrim i slavnim, nego Ga ljubi mnogo žarče radi toga, što je On takav u sebi, po svojoj biti.

Možemo nadodati sa sv. Franjom Saleškim da je ta ljubav prema Bogu toliko žarča što se temelji na stanovitoj eksperimentalnoj spoznaji. Isto kao što netko, "koji svojim jasnim, pogledom osjeća i proživljuje ugodno svijetlo divnoga sunca pri izlazu više ljubi to svijetlo od slijepca od rođenja, koji ga poznaje samo po opisivanju, tako isto i onaj, koji uživa u po kontemplaciji, spoznaje ga mnogo bolje, nego li onaj, koji Ga spoznaje samo studijem, jer nam iskustvo stanovito dobro čini mnogo dražim i ugodnijim, nego li sve znanosti, koje bi nam o njemu mogle nešto reci".

Tako je na primjer - nadodajte isti svetac sveta. Katarina Đenovska ljubila Boga više nego li suptilni teolog Očam. Ovaj Ga je bolje poznavao po znanosti, a ona opet po iskustvu i to ju je iskustvo dovelo još bliže serafskoj ljubavi.

Povećana ljubav olakšava kontemplaciju, a ova opet sa svoje strane povećava ljubav. Jer ta ljubav, nakon što je u, nama probudila kontemplativnu pažnju; ta pažnja opet rađa sa svoje strane većom i žarčom ljubavlju koju konačno kruni savršenost, kad uživa u onom, što ljubi... Ljubav opet sili oči da gledaju sve pažljivije ljepotu ljubljenog dobra, a pogled sili srce da ljubi sve žarče. Tako tumačimo, zašto su Sveci toliko ljubili.

c. Tu ljubav prati vježbanje, u jednom višem stupnju, u svim moralnim krepostima, posebno u poniznosti, slaganju s voljom Božjom i svetom ravnodušnosti, a prema tome i u veselju i duhovnom miru, pa i u kušnjama - katkada, strasnim i velikim kakva doživljavaj u mistici. To ćemo vidjeti u pojedinostima, kad budemo govorili o različitim stupnjevima kontemplacije.

BLIŽI POZIV NA KONTEMPLACIJU

Ostavljamo po strani pitanje, koje je prijeporno, to jest za sada, ostavljamo po strani pitanje općem i daljnjem pozivu svih krštenih na kontemplaciju. Ostajemo koliko je to samo moguće na području činjenica, i želimo ispitati ova dva pitanja:

1. Komu Bog općenito daje milost kontemplacije
2. Koji su znakovi poziva na kontemplaciju

1. Komu Bog općenito daje milost kontemplacije

Budući da je kontemplacija - kako je rečeno dar p svojoj biti darovan bez ikakvih zasluga. Bog .ga daje kome hoće, kada hoće i onako, kako hoće. Ipak, govoreći onako općenito i govoreći o normalnom načinu. On ga daje samo dušama, koje su na to dobro pripravljene. Iznimno i samo izvanredno, daje ga katkada i dušama, koje nemaju kreposti, da b ih iščupao iz đavolskih šapa.

Ovako to opisuje sv. Terezija: "Ima duša, koje Bog znade pridobiti za se svojim darovima. On ih gleda, kako su prepuštene svojim velikim zabludama u lošem su stanju, bez kreposti, a ipak im daje svoje milosti, utjehe, iskazuje im nježne osjećaje, koji počinju buditi njihove želje. Katkada im što više, daje da stupe na put kontemplacije. Ali tom je rijetko i ne traje dugo. On tako djeluje – ponavljam da vidi, da li će se one htjeti radi te milosti tako raspoložiti da često uživaju u njegovoj prisutnosti". (P 16,..)

Ima povlaštenih duša, koje Bog zove na kontemplaciju od njihova djetinjstva. Tako na primjer sv. Ružu Limsku, i u naše vrijeme sv. Tereziju od Maloga Isusa. Ima ih opet i drugih, koje su na taj put dovedene, i na njemu tako naglo napreduju, da izgleda, da taj napredak nije u razmjeru s njihovim krepostima.

To ovako pripovijeda sv. Terezija tvrdi: "Ima jedna duša, koje se sjećam u ovaj čas, u tri dana Bog ju je obdario i obogatio tolikim darovima, da bih ja to smatrala nemogućim, da mi već višegodišnje iskustvo, povezano s neprestanim napretkom, nije tu stvar učinilo vjerojatnom, Jedna druga, bila je tu za tri mjeseca. Obadvije su bile još vrlo mlade. Vidjela sam opet i drugih, koje su primile tu milost tek nakon duga vremena... Ne možemo postavljati nikakvih ograničenja tako velikom Učitelju i koji nas tako želi obasuti svojim dobrima". (Misli 6.)

Ali općenito govoreći i govoreći o normalnom zbivanju, Bog prvenstveno zove na kontemplaciju duše, koje su na to pripravljene svojim potpunim odreknućem od svijeta, svojim vježbanjem u krepostima i u mislenoj molitvi, osobito u afektivnoj mislenoj molitvi.

To je nauka sv. Tome Akvinskog, koji uči, da do stupnja kontemplacije možemo doći samo nakon što smo umrtvili svoje strasti i vježbali se u moralnim krepostima.

Sveti Ivan od Križa tvrdi to isto. On razlaže tu nauku na dugo i široko u svojem djelu Uspon na goru Karmel i u djelu Tamna noć duše i pokazuje, da se treba vježbati u najpotpunijem i najopćenitijem odricanju, želi li duša doći do kontemplacije, i nadodaje, da je razlog zašto ima tako malo kontemplativaca, u činjenici, d ih je jako malo, koji su se posve odrekli samih sebe i stvorenja: "učinite tako - nadodaje on - da duša bude stavljena u čistu duhovnu neovisnost, i tada - nakon sto je postala čista i jednostavna - pretvorit će se u jednostavnu i čistu mudrost Božju, i ta je Sin Božji". (U II, 13)

Sveta se Terezija na to često vraća i na posebni način preporučuje poniznost: "učinite najprije ono, što smo savjetovali stanovnicima prijašnjih odaja, -a zatim: poniznost! Poniznosti Samo po njoj Gospodin ispunja, sve naše želje... Moje je mišljenje, da Bog izabire, da obdari kontemplacijom, one osobe, koje su se odrekle svijeta jer ako to nisu učinile, njihovo ih stanje u tom priječi, barem svojom željom. On ih tada poziva, da se na neki posebni način bave nutarnjim stvarima. Uvjerena sam i u to da Bog - ostavimo li Ga, da djeluje po svojoj slobodnoj volji, ne će ograničiti svoju darežljivost prema dušama., koje je očito pozvao da se više popnu". (Z IV, 2,3)

Glavne kreposti, koje treba vježbati su sljedeće:

a. Veliku Čistoću srca i potpuno odricanje od svega, što bi čovjeka moglo navesti na grijeh i uznemiriti dušu. Kao primjere navika nesavršenosti koje smetaju savršenom jedinstvu s Bogom sv.

Ivan od Križa nabraja: "brbljavost, laganu povezanost uz nešto, koju čovjek ne mari raskinuti kojom je privezan uz neku osobu, uz kakvo odijelo, uz knjigu uz kakvu sobicu kakvo jelo, koje čovjek više voli, pa male familijarnosti i male privezanosti uz ono, što čovjeku godi, pa konačno želja sve znati i sve čuti i druge znatiželje ovakve vrste". On daje tome razlog: »Nije toliko važno, da li je kakva ptica vezane za nogu tankim, koncem ili debelom špagom. Ona će moći odlediti samo onda, kada to raskine... Isto je tako i s privezanostima duše. Ona se uzalud vježba u krepostima, treba da bude slobodna, prije nego dođe do sjedinjenja“ (U I,2)

b. Druga krepost, koja se traži, je čistoća duha. To znači mrtvenje u znatiželji, koja uznemiruje i zbunjuje dušu, rastresa je i raskida na sve strane, eto zašto oni koji - po svojoj staleškoj dužnosti moraju mnogo čitati ili studirati moraju često mrtvi ti svoju znatiželju i zaustaviti se od vremena do vremena, da bi očistili, svoju nakanu sveli sve svoje studije na ljubav prema Bogu.

Ova čistoća zahtijeva, da znademo katkada umanjiti, ili u zgodno vrijeme posve pustiti na stranu djelovanje razuma, kod molitve i pojednostavniti svoja čuvstva da bismo došli malo po malo do pojednostavnjenog čuvstvenog gledanja Boga. U tom predmetu sv. Ivan od Križa oštro napada nevjeste duhovne vođe koji - poznavajući samo diskurzivno razmatranje - žele obvezati sve svoje pokornike, da neprestano, paze na to da djeluju njihov e moći.

c. Nadalje se traži velika čistoća volje koja se zadobiva mrtvljenjem, vlastite volje i svetim odricanjem.

d. živa vjera, koja nam omogućava, da živimo u svemu prema načelima evanđelja.

e. Religiozna šutnja koja nam pomaže da pretvorimo sve svoje cine u molitvu.

f. Konačno i na posebni način se traži plemenita i žarka ljubav, koja ide sve do vlastitog žrtvovanja samoga sebe i koja veselo prihvaća sva iskušenja.

ZNAKOVI BLIŽEG NEPOSREDNOG POZIVA NA KONTEMPLACIJU

Kad se je tako jedna duša pripremila za kontemplaciju, svjesno ili nesvjesno - dolazi čas, kada joj Bog daje razumjeti, da mora napustiti diskurzivna razmatranje. A sveti nam Ivan od Križa (133) veli, da ima tri znaka koji obilježavaju taj čas:

1. Razmatranje postaje nepraktično, mašta ostaje nepokretna, uživanja u toj vježbi je nestalo, i slast, koju je nekad u duši budio predmet, uz koji se je povezivala mašta, promijenila se je u suhoću.

Tako dugo dok čovjek osjeća tu slast, i dok može prelaziti iz jedne misli na drugu u razmatranju, ne treba ga napustiti osim u času,- kada duša osjeća mir i spokojstvo, u čemu će biti - riječ uz treći znak.

„Razlog nedostatka tog uživanja leži u tome – nadoda je Svetac - što je duša već izvukla iz božanskih stvari gotovo posve ono duhovno dobro, koje je mogla iz njih izvući pomoću diskurzivnog razmatranja. Ona se više ne zna time baviti, slast i uživanje se više ne vraća. Potreban joj je dakle neki novi način“ . (U XII)

2. Drugi se znak očituje u potpunom nedostatku želje da čovjek usredotoči bilo maštu bilo sjetilo na bilo koji posebni predmet nutarnji ili vanjski.

Ne velim, da mašta, ne će više dolaziti do izražaja u lutanju amo tamo, što je njoj vlastito - I koja djeluje bez naprezanja i u dubokoj sabranosti, - nego velim, da duša ne će imati nikakve želje da se namjerno usmjeri na vanjske predmete.

To ovako tumači Svetac: "U tom se novom stanju događa da duša kada se daje na mislenu molitvu slični nekomu, koji ima uza se vode i uživajući pije bez napora, a ne mora je crpsti cijevima starih dozivanja u pamet forma i figura. Čim se takva duša stavi u Božju prisutnost, odmah se nalazi u čustvenoj spoznaji, miru sreći i ona tu gasi svoju žeđ za mudrošću, ljubavi i užitkom. Nije dakle

nikakvo čudo, da takva duša osjeća teret, i neraspoloženje, ako je netko sili, da se prihvati razmatranja, kad ona već osjeća taj mir. Njezin je slučaj sličan slučaju djeteta, koje siše mlijeko iz prsiju, što mu ih daje majka. I kad ga majka odvikne od prsiju, ono se baca, nastoji opet svojim ručicama doći do prsiju i da opet nastavi, da se nadoji".

3. Najodlučniji znak je ovaj: Duša uživa u tome da se sama nađe s Bogom, ona usmjeruje prema njemu svoju čuvstvenu pažnju bez posebnog razmišljanja s unutrašnjim mirom, tišinom i lakoćom bez pravih diskurzivnih čina vježba moćiju - razuma, volje i mašte - povezivanjem ideja. Ona se zadovoljava općom i čuvstvenom spoznajom i pažnjom, o kojoj govorimo. Bez posebnog zapažanja druge stvari“.

"Ona se očituje katkada tako tiho, nježno, tako suptilno, osobito kad je doista čista, nutarnja i savršena kad je uistinu duhovna i nutarnja, da je duša kada je posjeduje - ne zapaža iskustveno ne doživljava. I posebno dolazi slučaj prema nama – kad je ta spoznaja u sebi posebno jasna, čista, jednostavna i savršena. Prodirući posve u čistu dušu, ona je strana spoznajama i pojmovnih, koji su partikularni, koji mogu spoznajama i pojmovima djelovati na razum i na osjetila. A kako ta spoznaje nadilazi u čistoći, jednostavnosti i savršenosti sve druge razum je ne zapaža i ne vidi ništa osim nejasnoće. Naprotiv kad je ta spoznaja manje čista i manje jednostavna, razum je smatra jasnom i prihvatljivom, zbog omota inteligibilnih forma, koje ona u sebi nosi i koje se prilagođuju zapažanju razuma ili sjetila“.

To svetac tumači jednom usporedbom: kad kakva sunčana zraka prodre kroz prozor, mi je toliko bolje vidimo, što ima više prašine u toj sobi. Kad u sobi nema čestica prašine, tada manje vidimo i zraku. Tako je isto i s duhovnom svjetlošću: što je ona življa i čišća, ona je i manje vidljiva, tako da duša misli, da je u mraku. Ako je naprotiv puna slika koje se daju shvatiti, lakše se može zapaziti i duša drži,.. da je bolje rasvijetljena.

Primijetimo ovdje, zajedno sa sv. Ivanom od Križa, da sva ova tri znaka moraju postojati zajedno, da bismo posve sigurno mogli napustiti razmatranje i prijeći na kontemplaciju. Nadodajmo s istim svecem - da je korisno u prvo vrijeme, kad čovjek obavlja kontemplaciju, da katkada opet obavlja i diskurzivno razmatranje. To što više postaje i potrebno, ako duša opazi da je besposlena miru kontemplacije. Onda se razmatranje i nameće, sve dok duša ne stekne naviku, kontemplacije.

ŽELJA ZA KONTEMPLACIJOM

Budući da je ulivena kontemplacija izvrsno sredstvo savršenosti, dopušteno je, da je priželjkujemo, ali samo ponizno, i uvjetno, sa svetim predanjem u volju Božju.

Da je možemo želiti, slijedi iz njezinih velikih koristi kako je bilo govora u broju kontemplacija je kao zalijevanje, po kojem rastu kreposti, jačaju i gdje one dobivaju svoju zadnju savršenost.

Ali je potrebno, da ta želja bude ponizna, to jest, popraćena uvjerenjem, da smo toga vrlo nedostojni i željom, da se njome poslužimo samo Bogu na slavu i na dobro duša.

Ona mora biti i uvjetna to znači, posve prepuštena volji Božjoj Ne smijemo je dakle ni silom željeti, niti si je utvarati. Moramo imati na pameti, da ona u redovitom slučaju pretpostavlja vježbanje u moralnim i bogosloveskim krepostima, i da bi bilo' preuzetno, da je čovjek želi, a da se nije prije toga vježbao u krepostima, koje smo naveli. Treba osim toga imati na pameti i to, da - ako kontemplacija čovjeku donosi neiskazane radosti - donosi također i strašne kušnje, koje mogu podnijeti samo odvažne duše dakako uz milost Božju. To ćemo još bolje pokazati, kad budemo detaljnije govorili i opisivali različite stupnjeve kontemplacije.

SAŽETAK O RAZLIČITIM STUPNJEVIMA KONTEMPLACIJE

Ulivena kontemplacija nije kod svih jednaka. Bog, kojemu se sviđjela, da na različiti način dijeli svoje darove, i da ih prilagođuje, različitim temperamentima i karakterima, ne stavlja svoje djelovanje u ukočene okvire i zato, kad čitamo mistike, nalazimo različite oblike kontemplacije.

Ipak, izgleda točno, da i u tom mnoštvu postoji neko jedinstvo, koje je omogućilo duhovnim piscima da svrstaju u stupnjeve različite oblike, kojima prolaze mistici.

Ne ćemo ovdje iznositi različite podjele koje su iznijeli različiti pisci. Držeći se zajedničkog gledišta u kojem se svi slažu, razlikuju manje ili više brojne stupnjeve i katkada uzimaju kao različite stupnjeve ono, što u stvari predstavlja samo različite oblike jednog te istog stanja.

Kako su sv. Terezija i sv. Ivan od Križa dva velika učitelja mističnog sjedinjenja, držat ćemo se razdiobe, koju oni daju, kušajući da jedno i drugo zajedno harmonični povežemo. Različiti su stupnjevi kontemplacije obilježeni sve većim i većim uplivom Boga na dušu a mogu se svesti na četiri stupnja.

1. Kad Bog u motrenju dohvati onaj viši dio duše, volju i razuma, puštajući da se nutarnje naše sposobnosti mašta i pamćenje drže svoga naravnog djelovanja, to je **molitva smirenosti**.

2. U kontemplaciji kod **molitve sjedinjenja** sve duševne moći, uključujući maštu i sjećanje su zahvaćene Bogom, dok su nezahvaćena vanjska tjelesna sjetila.

3. Ako pak zahvati kontemplacija u isto vrijeme i nutarnje moći i vanjska osjetila, tada je to **molitva ekstatičnog sjedinjenja** - zanosno sjedinjenje, koje nazivamo **duhovnim zarukama** jer u jednom od tih zanosa Bog obećava duši da će se s njim trajno sjединiti. Dakle kod zanosa čak i vanjske moći, naša sjetilna spoznaja. Duša je tako uronjena u Boga da zaboravlja, ne vidi i ne osjeća vanjski svijet. Živi u zanosu, extazi, neosjetljiva je za pojavni svijet.

4. **Na vrhuncu je molitva trajnog sjedinjenja** duše sa svojim Stvoriteljem u ulivenoj kontemplaciji- **duhovni brak ili duhovno vjenčanje**. Jer na neki način duša se pretapa u Boga, ta kontemplacija zove se i "molitva preobraženja". Izvršuje se potpuno obostrano predanje: duše Bogu, Boga duši. Čovjek je pobožanstvenjen u najvećoj mjeri mogućoj na zemlji. Prestaju kušnje i "noći", želje i nemiri. Sada su rijetke čak i extaze, jer je savršenome život s Bogom na neki način ušao u krv. Nema više egoizma, svijet je savršenome mrtav, a Bog sve. U duši vlada pravi božanski mir, vedrina, sreća. Nepomućeno blaženstvo u najvećim patnjama. Kao da su se duša i tijelo konačno našli u svojoj punoj harmoniji. Brišu se međaši između neba i zemlje. Čovjek je na vrhuncu zemaljske svetosti. Dušu još čeka posljednje i konačno sjedinjenje, ono na nebu - blaženo gledanje Boga.

DODATAK 2. Nauk sv. Ivana od Križa o ponašanju duše u razdoblju prijelaza između tamne noći sjetila i tamne noći duha

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo jer daje jasne upute o ponašanju duše tijekom prvog perioda kontemplativnih iskustava)

Otkako je duša izašla iz suhoće "Noći osjetila", Bog joj, prije nego li će je staviti u ovu daleko strahovitiju i očišćavajuću "Noć duha", udjeljuje dosta dugo vremensko razdoblje odmora i utjehe.

Ovo prelazno razdoblje može trajati i mnogo godina... u koje vrijeme duša s mnogo lakoće ulazi u motrenje vedro i zaljubljeno... bez zamornog razmišljanja...

Nutarnji užitak, koji kroz ovo vrijeme duša polako uživa u svom duhu, odrazuje se i na osjetila koja, očišćenija nego li u prošlosti nanovo osjećaju s većom lakoćom ove nutarnje užitke.

Međutim, budući da čišćenje još nije savršeno (manjka mu u stvari glavni dio, tj. čišćenje duha), ono će trebati podnijeti i iskušenja, suhoće, napasti, tame i tjeskobe katkada intenzivnije od onih kroz koje je prošla; ipak ne će trajati više od nekoliko sati ili nekoliko dana te samo najavljuju "Noć duha" koja će nenadano nastupiti". (2 TN 1)

U ovom razdoblju duša može upasti u fatalnu zabludu koja ju može veoma unazaditi na putu sjedinjenja s Bogom: riječ je o iluziji koju ima o sebi, smatrajući se od sada svetom.

Zbog toga sv. Ivan od Križa naglo vraća dušu u stvarnost podsjećajući je na to kako svi učinjeni naponi i sve primljene milosti nisu do sada uspjele da je sjedine s Bogom u čistoći ljubavi; one su je pripremile tek na negativan način na to sjedinjenje uklanjajući najgrublje zapreke.

Zaista, u "Pasivnoj noći osjetila", sjetilne su navezanosti očišćene tek površno, sačuvavši još uvijek duboke korijene pače i onda ako se duša ne obazire na njih. Ovo korijenje iz kojega bi neočekivano iznova mogli izbiti izdanci svih navezanosti prema stvorenim radostima, istrijebiti može istom najstrašnija "Pasivna noć duha" koja slijedi za njom.

Brojne duše u ovom razdoblju imaju također viđenja ili objave Isusa ili svetih, katkada vjerodostojne, ali mnogo češće izazvane "od đavla i naše vlastite mašte". (2 TN 2)

Na taj način u njima se uvrježuje iluzija da će u buduće biti svete te ih vodi k tomu da izgube poniznost i sveti Božji strah koji je "ključ i čuvar svih kreposti".(Id.)

Pravi način ponašanja kod takvih fenomena je onaj kako nam ga sv. Ivan od Križa opetuje (sve do mučnine u želucu) u drugoj knjizi "Uspona na Goru Karmel" i koji ovako sažima za upotrebu ispovjednicima:

"Neka ove duše vode u vjeri, poučavajući ih blago da svoje oči odvrte od svega (tj. viđenja, itd.), učeći ih kako treba odvojiti želju i duh za njima da bi napredovale u savršenosti.

Neka im poruče kako su jedno djelo ili jedan čin volje učinjeni s ljubavlju ugodniji Bogu od svih viđenja i priopćenja koja bi mogle primiti s neba... te da su mnoge duše koje nemaju ove milosti neusporedivo naprednije od drugih koje ih imaju u izobilju". (2 US 22)

A u trećoj knjizi "Uspona" dodaje:

"U svim viđenjima nagovorima ili objavama, duša treba nastojati da im ne pridaje važnosti, već da njima gleda Božju ljubav na koju one pobuđuju iznutra. Ne treba svraćati pažnju na užitak, slast, izgled, nego na ljubav koju one prouzrokuju". (3 US 13)

Nalazimo se ovdje osim toga, kako se to vidi, potpuno u učenju "Nada y Todo", učenju "Ništa i Sve" te u jednostavnom i lišenom vježbanju bogoslovnih kreposti. Sve ostalo nema više težine na Božjoj vagi. Bog, ako hoće, uvodi dušu koja je doprla do ove točke, u tunel "Noći duha" gdje će joj za jedinog vodiča ostaviti svjetiljku vjere koja je tamna ali i vrlo sigurna.

DODATAK 3. Mistika i mistično iskustvo kao takvo

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo jer put duhovnoga rasta koji opisuje sv. Terezija u 4 odajama je prijelaz s meditativnog na kontemplativni dio puta, s asketskog na mistično iskustvo te je dobro pojasniti poimanje same biti mističnog iskustva kao takvoga i kratko ukazati na različite vrste tipologije mistike u katoličkoj duhovnosti).

A što je mistika? Promatrano studijski, to je onaj dio duhovnog bogoslovlja koji se bavi oblicima ulivene kontemplacije. Uzeta životno, to je novi i najviši način spoznaje Boga na zemlji. Sastoji se u nadnaravnom i neposrednom iskustvu božanskoga, u doživljaju Apsolutnoga. Mistika je intimna spoznaja transcendentalnoga svijeta. Religiozni doživljaj najvišeg reda. Časovito ujedinjenje s Bogom, prije smrti, dakle u tijelu. Prate ga estetski, emocionalni, intelektualni, a često i fiziološki elementi, tako da obuhvaća čitava čovjeka. Mistik se osjeća sjedinjen s Bogom po nadnaravnom gledanju i iskustvu, oslobođen od svojih ograničenosti i uzdignut nad sama sebe.

Mističko doživljavanje je puni rascvat milosnog života u kršćanskoj duši, kruna sveg asketskog nastojanja. To je zemaljski predujam nebeske sreće. Uvod u blaženo gledanje.

Mistika je vjerski prafenomen, poznat svim religijama (taoizam, brahmanizam, zen, orfejski i dionizijski misterij, gnosis/. To je tzv. "naravna mistika" . U bilo kojem obliku da nam se predstavlja, naravna mistika se nalazi na krivom putu, jer drži da čovjek može sam po sebi, svojim naravnim sposobnostima, izvjesnim metodama i određenim tehnikama - većinom tajnovitim i simboličnim - postići sjedinjenje s Božanstvom. Zanimljivo je da Stari Zavjet ne zna za mistiku. Bog se ljudima objavljuje, proroci imaju vizije i nadahnuća, ali nikada u privatne ili mističke svrhe. Evanđelja govore o eshatološkom, ali ne o mističkom sjedinjenju s Bogom. Kod Ivana se naslućuju prvi mistički elementi. Pavao ima mističke zanose, ali o njima nerado govori (II Kor. 12, 2). Njegova mistika je pneumatska i eshatološka.

Prvi kršćani se bore s krivim gnostičkim misticizmom. Kršćanska mistika dobiva svoj zamah nastankom monaštva. Ali već Kasijan upozorava: nema mistike bez asketskog života. Areopagita stvara kršćansku mističku terminologiju. U srednjem vijeku se pojavljuju dva mistička pravca (dominikanski i franjevački) i veliki broj duša obdarenih mističkim znakovima (sv. Franjo Asiški, sv. Brigita, dvije Mehtilde, sv. Katarina Sijenska., sv. M. M. Pazzi, Tauler, bl. H. Suso, sv. Ignacije Loyola., sv. Terezija Avilska, sv. Ivan od Križa...) U novije doba su poznati kao mistici: sv. Ivan Vianey, sv. Mala Terezija, bl. Elizabeta od pr. Trojstva, Ch. de Foucauld, G. Galgani, Newman, K. Emmerich, Edith Stein i dr. Mistički se doživljaji mogu teško izreći ljudskim jezikom. U tu svrhu se mistici obično služe slikama, simbolima i metaforama.

Objekt mističkog iskustva je gledanje sakrivenog Boga. Premda je u sebi "svjetlo", na zemlji nam Bog ostaje sakriven . Bog naime nije predmet naših sjetila niti ga preko njih možemo upoznati. Uza sve to - kako tvrdi većina teologa - svi su kršćani pozvani na mistički život. Mnogi ga, doduše, nikada ne postignu. Pače niti svi sveci (npr. mučenici). Postoji i velik broj mistika koje Crkva nije kanonizirala. Neki od njih su imali samo kratkotrajne i prolazne mističke doživljaje, a neki su uživali trajna mistička stanja ("duhovne zaručke").

Mistika promatrana kao teološko istraživanje dio je teologije duhovnosti koja se bavi ulivenim i nadnaravnim dijelom puta duhovnog iskustva do kojega vjernik ne može doći nikakvim svojim nastojanjem jer se radi o čistom Božjem daru. A ako govorimo o mistici kao mističnom iskustvu, onda je to novi i viši stupanj spoznaje i sjedinjenja s Bogom na zemlji, a sastoji se od nadnaravnoga i neposrednoga iskustva Božje prisutnosti u duši. Mistična duša živi u potpunom predanju i osjeća se vođena Duhom Svetim, sjedinjena s Bogom po nadnaravnom kontemplativnom motrenju i iskustvu, uzdignuta iznad same sebe, preobražena u Krista.⁴⁴ Put kojim Bog vodi dušu do vrhunaca mističnog iskustva obično počinje iskustvom početne kontemplacije i pasivnih čišćenja duše u tamnim noćima u kojima Bog ulijeva svoj Duh u dušu, a ona ga ne može potpuno prihvatiti zbog vlastite nepročišćenosti. U tom iskustvu duša doživljava duhovni život kao pasivno iskustvo, tj. svojim molitvama, naporima volje i razuma ne može u ta iskustava niti ući, niti iz njih pronaći izlaz, nego ih prihvaća i prikazuje Bogu čekajući da on učini svoje djelo u njoj. Kontemplativna molitva u kojoj se Bog očituje i daruje duši je sastavni dio čišćenja i preobraženja duše, prati je i duhovno jača u svim iskustvima prolaska kroz tame i suhoće, pa i onda kada se osjeća ostavljenom, ta dinamika prati dušu sve do sjedinjenja.

Osim karmelskih svetaca i sv. Alfons Liguori navodi i rast same kontemplativne molitve koji od početnog stupnja molitve sabranosti ili čisto kontemplativnog mirovanja, preko pozitivne (potvrđne) i negativne (niječne) kontemplacije, kontemplacije nadnaravne sabranosti i smirenosti (mira), te negativne kontemplacije jasnog potamnjenja vodi dušu do mističnog sjedinjenja s Bogom. A i u samom sjedinjenju svetac ukazuje na rastuću dinamiku triju vrsta sjedinjenja s Bogom te razlikuje: jednostavno sjedinjenje, sjedinjenje zaručništva u kojem duša sjedinjenje s Bogom još ne

⁴⁴ C.V. Truhlar, *L'esperienza mistica*, Rim, 1985., Izvrsna studija o svim bitnim elementima mističnog iskustva; J. Jaegen, *Mistični život milosti*, Split, 1983., donosi opis rastućeg mističnog iskustva sve do vrhunaca mistike ili mističnog braka.

kuša kao trajno stanje, i duhovni brak kao vrhunac mističnog preobraženja u kojem duša kuša sjedinjenje s Bogom kao trajno mistično stanje.⁴⁵ Upravo o tom vrhunskom mističnom iskustvu je sv. Ljudevit govorio kada je kazao prijatelju Blainu da osjeća u duši trajnu Isusovu i Marijinu prisutnost.

Taj postupni duhovni rast u iskustvu mističnog sjedinjenja s Bogom može se karakterizirati kao pojednostavljenje cjelokupnog duhovnog života. Duša koja kroči tim putem, doživljava ljubav prema Bogu i sjedinjenje s njime kao isključivu privlačnost, kao žarku želju i čežnju za Bogom koja se kuša kao jedna vrsta nutarnjeg mučeništva te ljubav postaje primarni motiv svih svojih nastojanja.

Ako bismo htjeli općenito opisati mistično iskustvo, onda treba kazati da se radi o neposrednom iskustvu sjedinjenja s Bogom gledanog kao prisutnog i transcendentalnog. To iskustvo duša živi u potpunom predanju, a doživljava ga kao čisti Božji dar koji je zahvaća i potpuno preobražava u sjedinjenju bića, života, djelovanja po ljubavi s Bogom. Duša ima potpuni osjećaj Božje prisutnosti kao novost u duhovnom životu koji je preobražava, osjećaj pasivnosti ili besplatnog dara tog iskustva, te osjećaj neizrecivosti kako se Boga daruje ili objavljuje, ili onoga kako to ona sama proživljava te korištenje simbola i slika da bi to izrazila.

Uz mistična iskustva se obično povezuju i posebni mistični fenomeni kao što su viđenja, nutarnji govori, krvarenja, izbijanje svjetla, stigme, lebdenja, bilokoacije i druge slične pojave koje su samo popratne stvari i manifestacije mističnog iskustva, nipošto bit mistike, a još manje bilo kakav dokaz svetosti osobe. Bit mistike nije u tim fenomenima koji kod nekih mistika mogu potpuno izostati kao kod sv. Terezije od Djeteta Isusa ili sv. Dominika Savia.

Srž mistike je neposredno, izravno i osobno ulijevanje Boga u dušu koji osobno čisti, prožima, preobražava, misli, volju, osjeća, pamćenje i maštu te sjedinjuje duše sa sobom po ljubavi. Ni mistična iskustva nisu sva ista. Ona se razlikuju po naglascima i opisima samoga iskustva.

Tipologiju mističnoga iskustva možemo podijeliti u tri velike skupine prema dominantnim naglascima, a u opisu jednoga mističnoga iskustva mogu biti prisutni elementi iz drugih skupina. Prva je mistika usredotočena na objekt svoga iskustva.

U tu skupinu spadaju: kozmička mistika u kojoj je naglašen skladan odnos sa stvorenim svemirom; spekulativna ili intelektualna mistika koja naglašava misaoni, spoznajni proces duše, te afektivna mistika koja inzistira na osobnom odnosu s Bogom ljubavi, a u svojem klasičnom obliku postaje zaručnička. Brojni sveci su predstavnici upravo ovog mističnog iskustva.

Druga skupina, manje poznata, je mistika usredotočena na djelovanje i apostolat, a usmjerena je na iskustvo sudjelovanja u Božjem djelovanju u povijesnom trenutku i sudjelovanje mistika u tom djelovanju. Kao predstavnike te mistike, autor navodi sv. Ignacija Loyolskog, sv. Vinka Paulskog i bl. Tereziju iz Kalkute.

Treća skupina je mistika usredotočena na subjekt, na samu osobu koja proživljava mistično iskustvo s opisom temeljnih unutarnjih stavova duše koja ide putem sjedinjenja s Bogom u mističnom iskustvu. U ovu kategoriju spada mistika koja inzistira na posveti Bogu i sudjelovanje u Isusovu životu, čiji je glavni predstavnik kardinal de Berulle te mistika koja opisuje ne toliko objekt svoga iskustva, nego njegov unutarnji proces. Sv. Terezija Avilska je najveći predstavnik ove mistične struje.⁴⁶

Grativni elementi mističkog fenomena

⁴⁵ Sv. Alfons Liguori, nav. dj. str. 24-45. Na samo njemu svojstven genijalno jednostavan način opisuje teme koje smo ovdje spomenuli.

⁴⁶ Ch. A. Bernard, nav. dj. str. 496- 498.

Mistični je fenomen kompleksan. Pa ipak, možemo u njemu razlikovati nekoliko gradivnih elemenata koji će nam pomoći da prodremo u njegovu bit. U praksi će ipak biti teško označiti linije razdvajanja koje odvajaju pojedine elemente.

1. Mistično je iskustvo prije svega iskustvo radikalne PASIVNOSTI: onostrano, otajstveno osvaja i preplavljuje ljudsko postojanje. Neki u tome vide plod jedne posve slobodne milosti Božje; drugi pak to tumače kao rezultat praznine i suspenzije duševnih moći što si je mistik sam priskrbio i koje ostavljaju čovjeka u jednom novom identitetu, svjetlu u koje je uronjeno njegovo biće. U oba slučaja se aktivno jastvo gubi i rasipa; uspostavlja se nov način življenja u ovisnosti o otkrivenom otajstvu. Postoji diskontinuitet i lom između redovitog života i novog postojanja koje je osvojeno nečim ili nekim koji od toga časa ima inicijativu u životu mistika.

Ova pasivnost razlikuje mistiku od magije, koja je pokušaj dominiranja Drugim ili manipuliranja otajstvom. Pasivnost mistike nije inercija niti odsutnost aktivnosti. Dno čovjeka ne ostaje neaktivno, štoviše, aktivnije je nego ranije; no sad je to jedan drugi, različiti subjekt koji ravna i vodi tu aktivnost; to je i iskustvo jedne nove sile koja proizlazi iz Drugog ili iz otajstva koje je osvojilo čovjeka, odnosno iz svjetla koje ga je preobrazilo. Ova nova sila uspostavlja egzistencijalnu promjenu i sve skupa postaje unutarnji izvor religiozne energije. Mistik je skupa najpasivniji čovjek i najjači u kozmičkoj i duhovnoj domeni, dajući tom pridjevu prošireno značenje. Iskustvo se ugrađuje u život i na neki ga dinamični način transformira.

2. U svim tipovima mističnog iskustva nalazimo ideju TOTALITETA: bilo da se radi o nekoj vrsti proširenja svijesti s nekom sposobnošću sveopćeg spoznavanja, bilo da se radi o integriranoj kozmičkoj percepciji ili da se radi o nekom obuhvaćanju totaliteta bitka, pojam koji pripada navlastito konceptu božanskog života. Ovaj totalitet daje odjednom pristup ontološkoj, psihološkoj i duhovnoj punini. Ima se osjećaj da mu ništa ne izmiče. Različite tipologije mistike stavljaju naglasak na taj odnos sa sveopćim i s totalitetom u mističnom iskustvu. Onaj koji ga uživa ima svijest - a to je neka nova stvar - da je nadvladao stanje podvojenosti: dano mu je razriješiti sve suprotnosti svijeta fenomena i on ostvaruje koincidenciju suprotnosti.

3. SPOZNAJA u mističnom iskustvu nije filozofska i ne da se svesti ni na jedan oblik redovite spoznaje. Pa ipak, lako je otkriti u mističnom iskustvu jedan novi tip intuitivne i unitivne (sjedinjjujuće) spoznaje. Gotovo uvijek mistici tvrde da su otkrili istinu ili pravo lice stvari, ili pak narav Bude, ili da su vidjeli slavu Božju. Mistično je iskustvo karakterizirano jednim novim, intenzivnim i stabilnim načinom spoznavanja stvarnosti. Radi se o novom tipu spoznavanja skrivene i otajstvene stvarnosti. Redovita, diskurzivna, apstraktna i sastavljena spoznaja nestaje, daje mjesta izravnom i jednostavnom pogledu koji se istovremeno identificira sa spoznatim i nadilazi dvojstvo subjekta i objekta. Radi se o intuitivnoj spoznaji koja nema ništa zajedničko s razmišljanjem. Ova nova spoznaja nosi sa sobom novu vlastitu vrstu sigurnosti, ona je istovremeno iskustvena i ukusna (slasna).

Da li ova spoznaja i ovo iskustvo pretpostavljaju jedan istinski kontakt s apsolutnim, odnosno Apsolutnim? Spoznajno je iskustvo ovdje bez sumnje, transcendentnog karaktera; prelazi se s redovitog iskustva duše na izvanredno iskustvo koje doseže tu istu dušu u njenim dubinama. Ljudska duša posjeduje jednu refleksivnu spoznaju sposobnu percipirati nematerijalni objekt, neku vrijednost, apsolutno, Boga samoga.

Do koje mjere ova iskustva mogu doprijeti do Boga? Svaki mistik, dopirući do posljednje granice svoga bića, ulazi u svojoj intimnoj dubini u dodir s Bogom, i to u tom smislu da se u najdubljem dnu njegovoga (mistikovoga) jastva vrši Božja djelatnost po kojoj sve postoji (sveti Ivan od Križa bi rekao da je Bog u svakoj duši prisutan po biti, to jest po tome što je dinamički stvara i održava u postojanju). Bog i najsržnije dno čovjeka su ujedinjeni uzročnom vezom, koja se združuje s prisutnošću Boga neizmjernosti, a ne radi se o prisutnosti po milosti (jer će i Ivan od Križa reći da je drugi način prisutnosti Boga u čovjeku po milosti [sakramentalnoj, posvetnoj, aktualnoj...] i treći je način mistični, to jest osobni, izravni i neposredni...). Božje djelovanje nije zamjećeno na izravan način niti putem razmišljanja, nego u svome učinku. U slučaju kršćanskih mistika, na najvišim stupnjevima ovoga iskustva može se govoriti o "neposrednoj intuiciji Boga" po

J. Marechalu. Ova intuicija (kontakt) nije plod osobnog procesa interiorizacije nego je slobodni dar Božji.

4. Mistično iskustvo ima svoje izuzetne, JAKE TRENUTKE (momente). To su odlučujuća iskustva koja se daju i precizno datirati jer su povijesnoga karaktera. Ponekad, ali ne uvijek, popraćena su psiho-somatskim manifestacijama koja su kao znak, izražajni govor jakih trenutaka: to si na primjer ekstaze, ugrabljenja, svjetlucavost, mirisavost i tako redom. Potrebno je reći da ima istinskih mističnih iskustava i bez tih fenomena, pa stoga mistika nije sve što je a-normalno. Ne sastoji se u tim fenomenima "mistični čin", neobjašnjiv s običnog psihološkog stajališta. Odakle dolaze onda ti fenomeni? Oni su posljedica ljudske slabosti i razlike koja postoji između ljudskog, imanentnog, i božanskog, transcendentnog. Ono što se događa u srži bića ponekad se, zbog jedinstva ljudskog bića i veza koje postoje među pojedinim njegovim dijelovima, i zbog naravi samog mističnog događanja, prelijeva i na "rubne dijelove" čovjeka, a to su psiha i tijelo.

5. U mistici se prelazi IZ ISKUSTVA K "BIĆU". Mistika se ne svodi na prolazna iskustva, ona završava tako da stvara jedno "stanje" koje daje utisak da se već nadvladalo vrijeme i da se koincidira s časom vječnosti; u tom smislu ona podvlači povijesnost sadašnjeg ljudskog života i već omogućuje čovjeku doprijeti do stanja vječnosti. Kršćanski mistici, držeći se Biblije, govore o smrti, umiranju svijetu, osjetima, grijehu i svemu što nije Bog. Ovo novo stanje kršćanski i općenito teistički se opisuje i simbolikom braka, duhovne zaruke, duhovno vjenčanje....

DODATAK 4. Prikaz krivog nauka o kontemplaciji koji je crkva osudila i katolički nauk o tim pitanjima

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo jer u njemu je jasno izražen krivi nauk o dinamikama nutarnjeg života i kontemplacije od crkve osuđen te paralelno i klasični nauk Crkve. To može pomoći čitanjima da bolje shvate neke bitne stvari o tome)

Lažni misticizam ili kvijetizam: Uz prave mistike, čiju smo nauku izložili, našlo se katkada i lažnih mistika, koji su pod različitim imenima, strašno iskrivili pojam pasivnog stanja i upali u čuvstvene, zablude, opasne za ćudoređe. Takvi su bili na primjer: Montanisti, Beghardsovc. Ali najznačajnija- zabluda je kvijetizam.

On se pojavio u tri različita oblika.

1. Molinin grubi, prosti kvijetizam
2. Fenelonov profinjeni i produhovljeni kvijetizam
3. Polu-kvijetističke težnje

Molinin Kvijetizam

Mihael Molina se rodio godine 1640 u Španjolskoj. Najveći i dio života je proboravio u Rimu i upravo u tom je gradu rasijao svoje zablude u dva djela, koja su imala veliki, uspjeh: Guida spiritual i Orazione de quietude".

Njegova je temeljna zabluda u tvrdnju, da se savršenstvo sastao u posvemašnjoj pasivnosti duše, u neprestanom činu kontemplacije i ljubavi, koji kad je jednom izvršen, čovjeka oslobađa od svih drugih čina, pa čak i od opiranja napastima. Njegove je geslo: Pustimo, da Bog djeluje!

Da bismo bolje shvatili pojedinosti njegovih zabluda donosimo paralelno, katoličku nauku i Molinine zablude:

Molinina zabluda: *1. Postoji samo jedan put, nutarnji put, ili put pasivne kontemplacije, koju može čovjek steći s običnom milošću. Treba dakle odmah stupiti na pasivni put i tako uništiti svoje strasti.*

Katolička nauka: 1. Postoji pasivno stanje u kojem Bog djeluje svojom djelanom milošću. Ali do tog se stanja redovito i normalno dolazi tek nakon dugog vježbanja u krepostima i razmatranju.

Molinina zabluda: 2. Čin kontemplacije može trajati i nekoliko godina, pa i cijeli život, i u snu, tako da ga ne treba obnavljati.

Katolička nauka: 2. Čini kontemplacije traje veoma kratko, iako duševno stanje koje iz tog nastaje može potrajati nekoliko dana.

Molinina zabluda: 3. Budući da je kontemplacija trajna, ona nas oslobađa od svih izričitih čina pojedinih kreposti, koji su samo za početnike, na pr. čini vjere, ufanja, religioznosti, mrtvenja, ispovijedanja, itd.

Katolička nauka: 3. Kontemplacija u sebi sadržava na izvanredan način čine svih kršćanskih kreposti, ali nas ne oslobađa da vršimo izričite čine tih kreposti izvan vremena kontemplacije.

Molinina zabluda: 4. Nesavršeno je misliti na Isusa i na njegova otajstva. Treba i dovoljno je izgubiti se u božanskoj Biti. Onaj koji se služi slikama ili idejama ne klanja se Bogu u duhu i istini.

Katolička nauka: 4. Prvotni objekt kontemplacije je Bog sam, dok je Isus u njoj sekundarni objekt, i izvan kontemplativnog čina čovjek nije oslobođen od toga, da misli na Isusa Krista, koji je nužni posrednik, niti od toga, da ide k Bogu po Njemu.

Molinina zabluda: 5. U stanju kontemplacije treba biti ravnodušan prema svemu, što više i prema posvećenju, svojem spasenju, treba gubiti i nadu, samo da ljubav bude nesebična.

Katolička nauka: 5. Sveto je predanje vrlo savršena krepost, ali ne smije ići do ravnodušnosti u pogledu vječnog spasenja. Naprotiv to spasenje treba željeti, nadati mu se i za nj moliti.

Molinina zabluda: 6. Ne treba si zadavati brige, da, se opiremo napastima. I najprljavije slike mašte kao i za čine, koji iz njih slijede, ne treba se prekoravati, jer su đavlovo djelo. To su pasivne kušnje, koje su imali i Sveci, i treba se kloniti da ih ispovijedamo. Tako se dolazi do savršene čistoće i uskog sjedinjenja s Begom.

Katolička nauka: 6. Treba ići dotle, da u nutarnjim iskušenjima, mašta i osjećajnost bude duboko potrošena dok najviši dio duše uživa duboki mir. Ali volja se uvijek mora opirati napastima.

Ono, što smo iznijeli o pravoj katoličkoj nauci, oslobađa nas da pobijamo tu zabludu. Ali iz povijesti kvijetizma možemo iako izvući zaključak, da kad čovjek hoće, da dođe na stupanj kontemplacije prerano, i da se taj posao prisvaja sebi, a k tome, ako nije prije toga umrtvio svoje strasti i vježbao se u kršćanskim, krepostima, tada pada toliko niže, koliko je htio, da se uzdigne više.

Fenelonov profinjeni i produhovljeni kvijetizam

Ovaj Molinin kvijetizam je ponovo oživjela, u jednom umjerenijem obliku i bez nemoralnih posljedica koje je iz njega izvlačio njegov začetnik, gospođa Guyon (1648-1717) koja se, postavši još posve mlada udovicom bacala svim žarom na emotivnu pobožnost i pobožnost mašte, koju ona naziva putem čiste ljubavi. Ona pridobije za svoje ideje najprije o. Lacombe barnabitu, a zatim u nekoj mjeri i samoga Fenelona (1651- 1715). koji je u svojem djelu *L' explication des maximes des saints sur la vie interieure* formulirao umjereni kvijetizam i nastojao osvijetliti nauku o čistoj ljubavi, ljubavi čistoj i bez ikakve primjese kakvog motiva vlastite koristi.

Sve zablude, koje su sadržane u toj knjizi, mogu se prema sudu Bossuetu, svesti na ove četiri tvrdnje.

1. Postoji u ovom životu stalno stanje čiste ljubavi, u kojem želja za vječnim spasenjem više nema mjesta.

2. U posljednjim kušnjama nutarnjeg života može jedna duša biti uvjerljivo posve sigurna da je s pravom odbačena od Boga i u tom uvjerenju učiniti Bogu posvemašnju žrtvu svoje vječne sreće.

3. U stanju čiste ljubavi, duša je ravnodušna prema svojem savršenstvu i prema vježbanju u krepostima.

4. Kontemplativne duše gube, u nekim stanjima jasni, osjetni i zreli pogled Isusa Krista.

Sigurno je, da je taj kvijetizam mnogo manje opasan nego onaj Molinin. Ali spomenute četiri propozicije su lažne i mogle bi dovesti do loših posljedica.

1. Krivo je, da na zemlji postoji stalno stanje čiste ljubavi, koje isključuje nadu. Jer, kako to s pravom veli peti Issyčki članak: „svaki kršćanin u svakom stanju, iako ne u svakom času, mora htjeti, željeti i tražiti svoj vječni spas, kao stvar, koju Bog hoće i koju želi, da i mi hoćemo, Njemu na slavu". Istinito je to, da kod savršenih, želju za savršenosti podržava ljubav, i da ima časova, kad izričito ne misle na svoje spasenje.

2. Isto je tako kriva i druga propozicija. Bez sumnje je bilo svetaca, koji su imali u nižem dijelu svoje duše vrlo jaki utisak, da bi opravdano bili osuđeni. Ali to nije promišljeno uvjerenje višeg djela duše. Ako su neki i učinili uvjetnu žrtvu u pogledu svoga spasenja, to nije bila apsolutna žrtva.

3. Još je manje ispravno, da je duša u stanju čiste ljubavi ravnodušna prema svojem savršenstvu i prema vježbanju u krepostima. Vidjeli-smo baš naprotiv, da sv. Terezija neprestano naglašuje, i u najvišim stupnjevima savršenstva, brigu oko napretka i oko temeljnih kreposti.

4. Krivo je konačno i to, da u savršenim stanjima duša gubi distinktni pogled Isusa Krista. Sv. Terezija - u svom preobražajnom sjedinjenju, imala viđenje svetog čovječanstva. Isusa Krista. Istinito je to, da u nekim prolaznim časovima, duša ne misli, izričito na Njega.

Polu-kvijetističke težnje

Nađe se katkada, u pojedinim duhovnim djelima, koja su inače izvrsna, više ili manje kvijetističkih težnja, koje bi, ako bi postale pravilom duhovnog vodstva za obične duše, dovele do velikih zloporaba.

Temeljna zabluda, koja se provlači u tim knjigama, što se nastoji usaditi u sve duše, pa i one, koje su malo uznapredovale dispozicije pasivnosti koje u stvari odgovaraju samo putu sjedinjenja. Hoće se prerano pojednostavniti duhovni život zaboravljajući da se za većinu duša pojednostavnjenje može korisno provedi, tek što su prošle putem diskurzivnog, razmatranja, posebnog ispitivanja savjesti i vježbanja u moralnim krepostima.

To je pretjeravanje dobrog svojstva. Htjelo bi se duše učiniti savršenima prije nego je to moguće, potiskujući one srednje stupnjeve i sugerirajući odmah s početka sredstva, koja uspijevaju dušama, koje su jače uznapredovale.

Na taj se način - pod izlikom gajenja nezainteresirane, ljubavi, ne daje kršćanskoj nadi ono mjesto koje ona mora zauzimati. Postavlja se, da je želja za vječnom srećom sporedna, i da je sve Božja slava. A u stvari su slava Božja i vječna sreća međusobno posve povezani: jer spoznanje Boga i ljubav prema Njemu, daje Mu se slava, a spoznaja i ljubav u isto vrijeme sačinjavaju našu sreću. Mjesto da ta dva sastavna dijela sastavljamo, treba ih sjediniti i pokazati kako se upotpunjuju i usklađuju, sve jednako imajući na pameti da slava Božja ima glavno mjesto, u koliko ih promatramo zasebno.

Isto se tako previše naglašuje pasivna, strana, pobožnosti: pustiti da Bog djeluje u nama, baciti se Njemu u ruke to su riječi koje se naglašavaju da se uz to ne nadoda da Bog to redovito i općenito ne čini, dok se sami kroz dugo vremena nismo vježbali u aktivnoj pobožnosti.

Kad se opet dođe do sredstava posvećenja, gotovo se isključivo iznose ona koja odgovaraju putu sjedinjenja. Kritizira se na primjer metodičko razmatranje i kako se veli ukalupljeno, posebne odluke, koje - tobože narušavaju jedinstvo duhovnog života posebno ispitivanje savjesti koje se može nadomjestiti jednostavnim pogledom. Ali se kod toga zaboravlja, da početnici redovito dolaze, do pojednostavnjene molitve i razmatranja baš metodičkim razmatranjima, da za njih općenite odluke, da će ljubiti Boga svim srcem, moraju biti točno određene i da moraj li zaći u pojedinosti, da bi upoznali svoje pogreške i da bi ih popravili. Oni se nalaze u jako velikoj pogibelji, da se zadovolje samo onako površnim, pogledom i osvrtom na sam, sebe i uslijed čega će i dalje ostati na životu sve njihove strasti i sve njihove slabosti. U biti neće biti borbe sa pojedenim strastima i grijesima da ih se iskorijeni.

Jednom riječi zaboravlja se na to da postoji više stupnjeva kojima treba proći, da bismo stigli do sjedinjenja s Bogom i do pasivnog stanja.

DODATAK 5. Krunica je i meditativna i kontemplativna molitva

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo jer se često u nekim krugovima čuje tvrdnja da je molitva krunice nespojiva sa kontemplativnom molitvom što je suprotno svetačkoj tradiciji katoličke Crkve).

Sv. Ljudevit Montforski je veliki učitelj marijanske pobožnosti i duhovnosti te on najbolje sabire tradicionalni svetački nauk o meditativnom ali i kontemplativnom karakteru molitve svete krunice. O tome je napisao i knjižicu *Čudesna tajna svete krunice za obratiti se i spasiti se jedan od klasika svetačke tradicije o krunici*. Evo njegova nauka.

„Na usmenu molitvu treba dodati i mislenu jer ona prosvjetljuje duh, raspaljuje srca i priprema dušu da bude sposobna poslušati glas Mudrosti, kušati njezine slasti i posjedovati njezino blago. Osobno ne nalazim ništa moćnijega da u naše duše privuče Kraljevstvo Božje, vječnu Mudrost, od mislene i usmene molitve združene zajedno dok molim sveti ružarij razmišljajući o petnaest otajstava koja su u njemu sadržana“ (LJVM 193).

O razvojnom putu molitve Montfort u svojim djelima govori i opširnije pa ćemo tu temu bolje objasniti. Poznato je da razvojni put molitve prati duhovni rast i sazrijevanje kao njegov sastavni i bitni dio.⁴⁷ Sv. Ljudevit je svima, pa i najokorijelijim grješnicima, na početku duhovnoga puta preporučivao molitvu, posebno molitvu svete krunice kao sredstvo oslobađanja od teških grijeha i kao početak autentičnog duhovnog puta.

„Ako budete vjerno i pobožno molili krunicu sve do svoje smrti, unatoč množine vaših grijeha, vjerujte mi: primit ćete neuveli vijenac slave“ (1 Pt 5, 4). Ako se nalazite na rubu ponora ili ste jednom nogom u paklu, čak i ako ste prodali dušu đavlu kao kakav vrač, ili ste okorjeli i tvrdokorni krivovjernik kao kakav demon, prije ili kasnije ćete se obratiti i spasiti. Samo ako, ponavljam i dobro pripazite na riječi moga savjeta, svakodnevno do smrti pobožno molite svetu krunicu, da biste upoznali istinu, zadobili milost pokajanja i oprostjenje svojih grijeha“ (TSK 4).

Osobama koje su se obratile i obnovile svoje krsne zavjete, Montfort kao u jednom dnevnom programu življenja vjere preporuča sredstva za duhovni rast i ustrajnost kako bi išle putem duhovnog sazrijevanja. U tom programu molitva je opisana kao vježba s asketskim naporima. Uz vrijeme posvećeno molitvi i meditaciji preporuča se često prikazanje Bogu i vježbanje življenja u

⁴⁷ M. Herraiz, *Meditazione*, u DM str. 803 – 807.

njegovoj prisutnosti. Cilj je postići dobar kršćanski život.⁴⁸ Svetac traži od vjernika da njegov život odražava molitvu i obrnuto, uči da dobar život jača molitvu:

„Dobro moliti Boga nije lako, često molitva umjesto da ga umiri, udvostruči njegov gnjev. Dobru molitvu ćemo prepoznati po dobrom životu, ona prebiva u toj razboritosti ili se radi o prijeveri. Molitva u kojoj se jasno vidi razboritost i uzoran život su dvije sestre koje zajedno idu i djeluju“ (P 15, 27-30).

Sv. Ljudevit slijedeći klasičnu katoličku nauku, jasno označava put duhovnoga rasta koji prati razvojni put molitve.

„Prije nego što se uzdignemo do najvišeg stupnja kontemplacije potrebno je proći ovu lakšu meditaciju. To je misao sv. Tome Akvinskog;⁴⁹ to je savjet koji on daje kada kaže da se prvo treba vježbati, kao na bojnom polju, u zadobivanju svih krijeposti, čiji savršeni uzorak imamo u otajstvima svete krunice. I upravo u toj meditaciji kaže učeni Kajetan, ostvarit ćemo sjedinjenje s Bogom, bez kojega je kontemplacija samo iluzija koja može zavesti duše“ (TSK 76).

Svetac je jasan. Razvojni put molitve kreće od početnog asketskog napora u meditaciji i vježbanju krijepostima i po čistoj, ustrajnoj i postojanoj vjeri sve više napreduje putem mistične molitve, u kojoj naglašeno djeluje Duh Sveti, a ta molitva je dar i vodi sjedinjenju s Bogom. Razmjerno jačini sjedinjenja s Mudročću jača čista vjera kao neophodni temelj puta duhovnog rasta koji vodi do sjedinjenja. Čista je vjera počelo i učinak Mudrosti u našoj duši: što imamo više vjere, to imamo i više Mudrosti; što imamo više Mudrosti, to imamo i više vjere. A krajnji cilj molitvenog puta, sjedinjenje s Kristom Mudročću, ostaje čisti i nezasluženi dar:

„Ako, dakle, želiš postići Mudrost, moli za nju i danju i noću. I ako ju je dobio nakon što je čitav život proveo tražeći je i moleći za nju i nastojeći da je zasluži svim vrstama križeva i napora, neka ne misli da ju je dobio po pravdi kao nagradu, već iz čistog milosrđa, kao milostinju“ (LJVM 188).

Za sv. Ljudevita je molitva krunice kako on preporuča meditativna molitva koja s vremenom kroz duhovni rast i sazrijevanje postaje i molitva kontemplacije:

„I upravo u toj meditaciji, kaže učeni Kajetan, ostvarit ćemo sjedinjenje s Bogom, bez kojega je kontemplacija samo iluzija koja može zavesti duše. Da su kvijetisti,⁵⁰ lažno prosvijetljeni naših dana, slijedili ovaj savjet, ne bi bili doživjeli tolike strašne padove niti uzrokovali toliko sablazni u pobožnosti. Posebne su đavolske zablude vjerovati da postoje uzvišenije molitve od *Oče naš* i *Zdravo Marijo*, i napustiti ove božanske molitve koje su oslonac, snaga i čuvar duše. Slažem se da nije uvijek potrebno moliti na glas, i da je nutarnja molitva, u određenom smislu, savršenija od usmene, ali uvjeravam vas da je vrlo opasno, da ne kažem pogubno, svojevoljno napustiti molitvu krunice pod izgovorom jednog savršenijeg sjedinjenja s Bogom. Duša profinjeno ohola, prevarena od đavla što hara o podne (usp Ps 91, 6), nastoji koliko joj je to moguće u nutrini, uzdići se do uzvišenog stupnja molitve svetaca. Ona zato prezire i zanemaruje tradicionalne načine molitve koje smatra dobrima samo za obične duše; sama sebi zatvara uho anđeoskom pozdravu i čak molitvi koju je Bog sam sastavio, molio i zapovjedio: „A vi molite ovako: *Oče naš*...“ (Mt 6, 9). Na taj način ta duša pada iz obmane u obmanu, iz ponora u ponor. Vjeruj mi, dragi subrate svete krunice, želiš li doći do visokog stupnja molitve, bez pretvaranja i opasnosti od pada u đavolske obmane u koje redovito padaju pobožne osobe, moli svaki dan, ako možeš, cijeli ružarij ili barem jednu

⁴⁸ Molitvu u programu svakodnevnog življenja vjere opisali smo u 4.1.1. cjelini.

⁴⁹ *Summa Th. II. 2.q. 182, čl.3.*

⁵⁰ Kvijetizam je bio jedan duhovni pokret u Katoličkoj Crkvi koji ima svoje korijene u nauku M. Molinosa. A radi se o odnosu između kontemplacije i meditacije – akcije. Molinos je naučavao potpuno predanje u Boga a bitno umanjivao ljudsku odgovornost i držao suvišnima čine, djela i vježbe u vjeri. Papa Inocent XI. 1687. je osudio taj nauk kao krivovjeren. Montfort aludira na svoje suvremenike i njihove sljedbenike Madame Guyon (+ 1717.) i biskupa F. Fénelona (+ 1715.) koji su bili osuđeni kao kvijetisti.

krunicu. Može biti da si s Božjom milošću već stigao do toga; onda ako želiš ostati i napredovati u poniznosti, moli svetu krunicu. Duša koja svakodnevno vjerno moli svetu krunicu, naime, nikada neće biti formalno krivovjerna niti je može đavao prevariti. Ovu tvrdnju bih potpisao svojom krvlju“ (TSK 77-78).

I Crkva izričito naglašava meditativni i kontemplativni karakter molitve svete krunice: „Kršćanska molitva prvenstveno nastoji razmatrati Kristova otajstva, kao u božanskom čitanju (lectio divina) ili u Gospinoj krunici“ (KKC 2708). Ali crkveno učiteljstvo dodaje i precizira da je krunica bitno kontemplativna molitva, moljenje koje zahtijeva miran ritam i gotovo misaono otezanje, što molitelju omogućuje razmatranje otajstava Gospodinova života.⁵¹

„Krunica, upravo zato što polazi od Marijina osobnog iskustva, izrazito je kontemplativna molitva. Bez te kontemplativne protege, izgubila bi svoje značenje, kao što je to Pavao VI. jasno istaknuo: „Krunica je bez razmatranja kao tijelo bez duše, njeno moljenje u tom slučaju pada u pogibao da postane mehaničko opetovanje formula.“ Moljenje krunice po samoj svojoj naravi zahtijeva polagan ritam, pružanje dovoljnog vremena kako bi molitelj mogao razmišljati o otajstvima života Gospodinova, gledanima kroz srce one koja je bila Gospodinu najbliža, pa da bi se na taj način mogla odatle crpsti neslućena bogatstva. rijedi se zadržati na tom dubokom razmišljanju Pavla VI., da bi se istaknuli neki vidici krunice koji pokazuju da je doista Krist u središtu te kontemplativne molitve.“⁵²

Sv. Ljudevit, koji je sam bio veliki molitelj i promicatelj svete krunice, poziva vjernika da budno pazi da se pod isprikom uzvišenije kontemplativne molitve ne udalji od molitve svete krunice. Naime, i molitva krunice po čistom Božjem daru može prerasti u mističnu kontemplativnu molitvu.⁵³ Pri tome se svetac poziva na potrebu osobnog proživljenog iskustva u molitvi kao i na djelovanje Duha Svetoga.

„Ako se posavjetuješ s nekim od pobožnih molitelja, a takvih u svijetu ima puno, koji ne poznaju iz osobnog iskustva uzvišenost i važnost krunice, oni ne samo da je neće nikome preporučiti nego će radije uputiti na kontemplaciju, kao da su krunica i kontemplacija međusobno nespojive, te kao da mnogi sveci, koji su bili vjerni molitelji krunice, nisu bili uzdignuti do najuzvišenijih kontemplacija“ (TSK 149).

„Pobožne duše prosvijetljene Duhom Svetim, neka vam ne bude žao ako vam ponudim mali mistični ružičnjak koji je nebeskog porijekla, da biste ga vi presadili u vrt vaše duše. On neće škoditi miomirisnom cvijeću vaših kontemplacija. Jako je mirisan i posve božanstven: neće nimalo pokvariti plan vaših lijeha. Prečist i dobro uređen, on sve dovodi u sklad i blistavost. Ako ga svaki dan zalijevamo i pravilno obrađujemo, on čudesno raste i širi se tako ne samo da ne priječi sve ostale pobožnosti, već ih čuva i usavršava. Vi koji ste duhovni, razumijete me! Ovaj su ružičnjak Isus i Marija u životu, smrti, vječnosti. Ne prezrite, dakle, moju malu blagoslovljenu i božansku biljku u cvatu. Posadite je i vi sami u svoju dušu odlučni da ćete moliti krunicu. Uzgajajte i zalijevajte je moleći je vjerno svaki dan, čineći dobra djela. Primijetit ćete da će ovo sjeme, koje sada izgleda tako malo, s vremenom postati veliko stablo, gdje će se ugnijezditi i nastaniti nebeske ptice, odnosno predodređene duše visokih kontemplacija. U njegovom hladu bit će zaštićene od sunčeve žege, na njegovim će vrhovima naći utočište od divljih zemaljskih zvijeri i otkrit će fini ukus njegovog ploda; Isus dostojan štovanja, kojem neka je svaka čast i slava uvijek vjekova“ (TSK 4-5).

Na putu molitve, osobito kada se prelazi na kontemplaciju, mogu se javiti teške nutarnje borbe da se ustraje u molitvi krunice. One su plod Božjeg ulivenog samodarivanja, nepročišćenosti

⁵¹ Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenta, *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji*, Zagreb, 2003. str.159.

⁵²Papa Ivan Pavao II., *Krunica Djevice Marije*, Zagreb 2003, str. 17-18.

⁵³ D. Mastalska, *Il Rosario via alla preghiera mistica secondo la Rosarium Viginis Marie*, u Associazione Mariologica Polacca, *La vergine Maria nel magistero di Giovanni Paolo II*, Vatikan, 2007, str. 123–143.

duše koja ga ne može prihvatiti i izraz nutarnjih poteškoća u preobraženju duševnih moći. Jer da bi se duša sjedinila s Bogom mora se pročistiti, a nutarnje moći volje, razuma, pamćenja, mašte i osjećaja preobraziti i pobožanstveniti kako bi bile osposobljene za prihvaćanje Boga koji se ulijeva u dušu. Svetac daje i jedan kriteriji za razlučivanje jačinu tih nutarnjih napora. Taj napor je razmjerniji većoj ili manjoj navezanosti duše na samu sebe, a napor preobraženja duše, prema svecu, još se povećava zbog napasti i sugestija đavla koje se miješaju s naravnim nutarnjim poteškoćama.

„Vaši kućni neprijatelji napast će vas toliko žešće koliko ste bili dublje s njima sjedinjeni. Kanim govoriti o duševnim moćima i tjelesnim osjetilima, o rastresenosti duha i dosadama volje, o suhoći srca, o potištenostima i bolestima; svi ovi protivnici sa zlim duhovima, koji će se među njih umiješati vikati će ti: Ma ostavi krunicu! Zbog krunice te boli glava! Dakle, pusti je! Ionako molitva krunice nije obavezna u savjesti te je izostaviti nije grijeh. Ili bolje, moli samo jedan njen dio. Tvoje su muke samo jedan dokaz da Bog ne želi da je moliš, ostavi krunicu za sutra, kada se budeš bolje osjećao, itd. Ukratko, dragi subrate, svakodnevna krunica od petnaest otajstava ima puno neprijatelja te ja držim da je jedan od najvećih Božjih darova milost da se ustrajno moli do smrti. Stoga, budi ustrajan u njoj i dobit ćeš divnu krunu, pripremljenu u nebu kao dar za tvoju vjernost: „Budi vjeran do smrti i dat ću ti vijenac života“ (Otk 2, 10) (TSK 149-150).

Iako sv. Ljudevit redovito na sve načine potiče vjernika na ustrajnost u svakodnevnoj molitvi krunice on je svjestan da mistična molitva ima svoje dinamike nekada teško razumljive i samoj duši. Naime, vjernik se može naći u nutarnjem stanju nemoći moliti krunicu, ne samo naravnom, zbog bolesti ili drugih sličnih razloga, nego i nadnaravnom kada Bog otajstvenim putovima čini nemoguću kontemplativnu molitvu krunice jer dušu vodi putem veće lišenosti, umiranja sebi i ogoljenja pred Bogom i spoznajom vlastitoga ništavila te je tako ukorijenjuje u poniznosti. Ipak duša koja živi posvetu u takvim iskustvima, kuša žalost što ne može moliti krunicu, drži je dragocjenom molitvom i redovno je preporuča drugim vjernicima. Svetac nas poučava:

„Ja ne znam kako to biva i zašto, ali je, međutim, ovo istina: da doznam da li je netko Božji, ja boljega sredstva nemam negoli ispitati da li mu je drago moliti *Zdravomariju* i krunicu. Velim: „je li mu drago“, jer se može dogoditi da se netko nađe u nemogućnosti, naravnoj ili dapače vrhunaravnoj, moliti je,⁵⁴ ali mu je ipak vazda draga i rado je preporučuje drugima“ (PP 251).

Kontemplacija se općenito smatra jednim od načina i središta cjelokupnog mističnog života.

Sv. Alfons Liguori govori o rastu same kontemplativne molitve koja prolazi kroz faze i događa se u različitim nutarnjim naizgled oprečnim iskustvima bilo osjećaja Božje prisutnosti i velike sabranosti bilo velike rastresenosti u sjetilima kada sama duša ne primjećuje nikakav učinak molitve. Kontemplacija prolazi kroz faze od početnog stupnja molitve sabranosti ili čisto kontemplativnog mirovanja, preko pozitivne (potvrđne) i negativne (niječne) kontemplacije, kontemplacije nadnaravne sabranosti i smirenosti (mira), te negativne kontemplacije jasnog potamnjenja što vodi dušu do mističnog sjedinjenja s Bogom. A i u samom sjedinjenju svetac ukazuje na rastuću dinamiku triju vrsta sjedinjenja s Bogom te razlikuje: jednostavno sjedinjenje, sjedinjenje zaručništva u kojem je duša sjedinjena s Bogom, ali još ga ne kuša kao trajno stanje te duhovni brak kao vrhunac mističnog preobraženja u kojem je duša sjedinjena s Bogom kao trajno mistično stanje.⁵⁵

Upravo o tome vrhunskom mističnom iskustvu je sv. Ljudevit govorio kada je kazao prijatelju Blainu da osjeća u duši trajnu Isusovu i Marijinu prisutnost. Sv. Ljudevit je prema vlastitom pisanju došao do vrhunaca mističnog i kontemplativnog života, o čemu ćemo govoriti u sljedećem poglavlju, ali se nije htio upuštati u dublje analize kontemplativne molitve. Kao što smo

⁵⁴ Da napredak u milosti može zadavati poteškoće u molitvi vidi kod sv. Ivana od Križa, *Tamna noć*, II., 8, 1 i I., 8, 3.

⁵⁵ Sv. Alfons Liguori, nav. dj. str. 24-45. Na samo njemu svojstven genijalno jednostavan način opisuje teme koje smo ovdje spomenuli. Za cjelovitost razumijevanja te duhovne stvarnosti kod življenja posvete uz ovo poglavlje preporučamo proučiti i cijeline 5.8., 5.9., 7.1., 8.4. i 8.5.

vidjeli on priznaje vrijednost kontemplativne molitve kao Božjega dara i upućuje vjernika na molitvu krunice koja nakon perioda ozbiljnog duhovnog života u meditaciji i vježbanju u krijepostima postaje i kontemplativna molitva. U molitvi krunice duša s Marijom i po njenom zagovoru razmišlja o Isusu u otajstvima njegova života, a prema sv. Ljudevitu osobito o njegovim krijepostima (usp. TSK 65) i to je molitva meditacije, ali u molitvi krunice po čistom daru, kako to svetac s pravom naglašava, dolazi se i do kontemplacije u kojoj duša s Marijom i po njenom zagovoru, ljubavljju privučena motri Isusa, a to je kontemplativna molitva. U tom kontemplativnom pasivnom iskustvu Bog sam privlači dušu, djeluje i moli u duši. Dajmo riječ svecu:

„Ako te zatim Bog, po svojem milosrđu, privlači k sebi dok moliš krunicu, tako snažno kao što je to činio i s nekim svecima, pusti se privući, prepusti se njemu, pusti da on djeluje i moli u tebi, a na svoj način moli krunicu; i ovo će ti biti dovoljno za jedan dan. Međutim, ako si samo u aktivnoj kontemplaciji ili uobičajenoj molitvi i miru, u Božjoj prisutnosti i ljubavi, onda imaš još manje razloga ostaviti krunicu. Daleko od toga da ćeš moleći krunicu nazadovati u kontemplaciji i krijeposti, naprotiv ona će ti čudesno pomoći, kao prave Jakovljeve ljestve od petnaest stepenica po kojima ćeš se penjati iz krijeposti u krijepost, iz svjetla u svjetlo i stići ćeš jednostavno, bez obmana do zrele dobi Isusa Krista“ (TSK 78).

Krunica koju Katekizam katoličke Crkve naziva „sažetak svega Evanđelja“ (br. 971) upravo zbog toga ostaje neiscrpno blago za molitvu. Montfort koji je to i sam kušao tvrdi:

„Nitko nikada neće moći razumjeti čudesna bogatstva posvećenja koja su sadržana u molitvama i otajstvima svete krunice. Razmišljanje o otajstvima života i smrti našega Gospodina Isusa Krista jest izvor najčudesnijih plodova za onoga tko se tome posveti“ (TSK 75).

O svojim mističnim iskustvima molitve, svetac kao u jednom dahu kliče: „O moj Bože, želim te ljubiti, ljubav me potiče, počinjem izgarati. Ti me očaravaš. Pustite me da ljubim“ (P 138, 1).

DODATAK 6. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: Peta i šesta hridina

Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte.

Peta hridina⁵⁶

Odgovor: Otvori sada svoje oči i gledaj iznad sebe.

Čovjek vidje da se peta hridina uzdiže užasno visoko iznad drugih hridina koje je do sada vidio i da se jako mali broj osoba uspinjao s nižih hridina i da oni koji su pokušavali popeti se s četvrte hridine i uspijevali u tome, najveći broj njih je odmah padao naniže, a jako malo bi ih ostajalo na petoj hridini.

Čovjek: Kaži mi, Ljubavi moja, što znači da se tako malo ljudi uspne na ovu visoku hridinu i tako ih malo na njoj ostaje?

Odgovor: Ova hridina je jako visoka i tko se želi uspeti, to je teško i tvrdo. A kažem ti da samo oni koji su dospjeli do ove pete hridine i ostanu postojani, došli su do pravoga puta koji vodi do izvorišta i iskona.

Čovjek: Predragi moj, koji su ovo ljudi koji borave ovdje gore?

Odgovor: Otvori oči i vidi.

⁵⁶ U petoj etapi duhovnog života počinje drugi dio puta duhovnoga rasta put prosvjetljenja a opisuje se prva kategorija duša koja su na ovom putu, gorljive duše koje počinju dublje u kontemplativnim kušnjama prakticirati krjepest predanja u volju Božju koja je preduvjet za put sjedinjenja. U usporedbi sa *Zamkom duše* sv. Terezije Avilske stanje duše koje ovdje opisuje bl. Hrenik odgovara dušama koje idu prema četvrtim odajama ili u usporedbi sa naukom sv. Ivana od Križa koje kušaju prve znakove tamne noći sjetila, to jest duša više nema slasti u Božjim stvarima, nema više osjećaj ugodne i miline u molitvi, ne može više meditirati, ali usprkos svega duša ne odustaje nego želi i traži Boga.

Čovjek se odmah nađe na ovoj hridini i s radošću vidje da su ti ljudi tako ljupki i ugodni, puno više negoli drugi do sada i reče: Predragi moj, koje osobe borave ovdje, kakav je njihov život, koje su njihove pobožne vježbe i zašto ih je tako malo?

Odgovor: To su osobe koje su se odrekle svoje volje, dali je Bogu i odlučile su da neće nikada ništa činiti samovoljno, prema svome sudu, vlastitom djelovanju i mišljenju, nego su izabrali nekog Božjeg prijatelja koji dobro poznaje put koji je i sam prošao i predali se u njegove ruke kao Božjem sredstvu sve do smrti.

Čovjek: Ljubljeni moj, ovi ljudi mi se puno više sviđaju od svih onih ispod i draži su mi, a čini mi se i Tebi.

Odgovor: Tako je, uistinu ovi ljudi su dostojniji i Bogu draži jer su došli na pravi put i ako na njemu ostanu, Bogu su jako dragi.

Čovjek: Ljubljeni moj, jesu li ovi ljudi blizu izvorištu i iskonu?

Odgovor: Ne, još su daleko od izvorišta i iskona i trebaju se još puno uspinjati kako bi onamo došli. A neprijatelj je primijetio da su na dobrom putu i protivio se tome i bacio je jednu udicu kojom ih zadržava da se ne uspinju dalje.

Čovjek: Ljubljeni moj, što je ta udica?

Odgovor: To što ne ostaju uvijek postojano boraviti na ovoj hridini.

Čovjek: Kaži mi, Ljubljeni moga srca, jesu li sve ove osobe jednake u svome djelovanju?

Odgovor: Da, a zli duh je uhvatio sve ove osobe velikom udicom koja se zove nepostojanost.

Čovjek: Ljubljeni moj, kakva je to nepostojanost koju žive ove duše.

Odgovor: Radi se o tome da ove osobe kroz neko vrijeme se s pete hridine vraćaju na četvrtu i ponovno se oslanjaju na svoje načine djelovanja sa samodopadnošću na način kako to čine duše koje borave na četvrtoj hridini. Tako ove dušu idu gore-dolje između četvrte i pete hridine, nemaju postojanost boravka na petoj hridini.

Čovjek: Što znači da nemaju postojanost?

Odgovor: To znači da njihova samovolja nije potpuno umrtvljena. Ipak ovi ljudi su puno draži Bogu od onih koji borave na nižim hridinama, jer Bog jako ljubi te ljude koji su se oslobodili svoje volje, iako oni u tome nisu uvijek postojani, ali najveći dio vremena ostaju na putu predanja.

Čovjek: Ljubljeni moj, kada ovi ljudi umru, trebaju li i oni trpjeti Čistilište?

Odgovor: Da, ako se u trenutku smrti nađu u stanju te nepostojanosti, trebaju trpjeti Čistilište, ipak manje od onih koji borave ispod njih i imat će veće vječno blaženstvo od njih.

Čovjek: Ah, Ljubljeni, kako treba biti čist kako bi se do Tebe došlo! I to je uistinu pravedno!

Šesta hridina i pobožne vježbe onih koji na njoj borave⁵⁷

Odgovor: Otvori sada svoje oči i gledaj iznad sebe.

Čovjek podiže oči i vidje da se šesta hridina uzdiže jako, jako visoko iznad drugih hridina te da se jako mali broj osoba uspinje sa pete na šestu hridinu. Čim bi se uspjeli popeti, odmah bi pali naniže i izgledalo mu je da su udarali glavom. Izgledalo mu je da od sto osoba koje su se uspele na šestu hridinu jedva jedna ostaje na ovoj hridini.

Čovjek: Ljubljeni moj, a što to znači?

Odgovor: Otvori oči i gledaj.

⁵⁷ Djelomično u petoj i u šestoj etapi duhovnog života duša nastavlja put duhovnoga rasta, put prosvjetljenja, a opisuju se savršene duše u smislu da su se ukorijenile u prakticanju krjeposti predanja i sjedinjenja s voljom Božjom. U usporedbi sa *Zamkom duše* sv. Terezije Avilske stanje duše koje ovdje opisuje bl. HERNIK odgovara četvrtim odajama. Prema sv. Tereziji četvrte odaje označuju stanje onih duša koje su već kušale prva mistična iskustva, ali imaju i daljnje velike nutarnje borbe za potpunu nutarnju slobodu za Krista. U duši će kušati milost Božje velikodušnosti i besplatnosti dara. Milost ih vodi prema jednoj nutarnjoj širini i slobodi duha. Molitva mira i smirenosti je temelj njihovog druženja i sjedinjenja s Bogom. Duhovni plodovi u duši još nisu postojani te duša mora bježati od duha svijeta i od grješnih prigoda da bi se postojano ukorijenila u Bogu.

Na te riječi čovjek se nađe na šestoj hridini i vidje oko sebe jako dražesne ljude privlačnog izgleda ljepše od svih koje je do sada vidio na nižim hridinama; a sama hridina je bila jako prostrana i lijepa. Ali bilo je jako malo ljudi koji su tu boravili i ma kako ih malo bilo, bili su prekrasni i ljupki za vidjeti.

Čovjek: Ljubljeni moj, kako mi se sviđaju u nutrini preko svake mjere ovi ljudi! Koje su to osobe? Sviđaju mi se puno više od svih koje sam prije vidio.

Odgovor: Sviđaju se također i Bogu. To su ljudi Bogu jako dragi.

Čovjek: Tko su ovi ljudi?

Odgovor: To su ljudi koji se predaju Bogu i Božjim prijateljima kao Njegovim glasnicima. Odrekli su se svoje vlastite volje i žele u tome ustrajati do smrti.

Čovjek: Predragi moj, jesu li ovi ljudi došli do svoga izvorišta i iskona?

Odgovor: Trebaš znati da su još daleko od izvorišta i iskona i trebaju se još puno uspinjati naviše ako žele onamo doći.

Čovjek: Ljubljeni moj, a što to znači?

Odgovor: Neprijatelj je u njih bacio veliku udicu da ne bi išli dalje i boji se jer vidi da su ovi ljudi na dobrom i pravom putu. Oni su bliže svome izvorištu i iskonu od svih onih koje si do sada vidio.

Čovjek: Ljubljeni moj, što je ta udica kojom ih je uhvatio?

Odgovor: Radi se o tome da bi čovjek htio kušati nešto od utjeha i spoznaja Boga koje imaju drugi ljudi. Iako to nije ništa loše samo po sebi, ipak ne vodi najbližem putu koji vodi do izvorišta i iskona, jer ta želja ima u sebi skrivenu manu da se želi uspoređivati s drugima i ne dopušta Bogu da čini što želi, gdje želi i s kim želi. Ovi ljudi to dobro prepoznaju, ali ipak idu za šapatima neprijatelja.

Čovjek: Ljubljeni moj, jesu li ovi ljupki ljudi oslobođeni od Čistilišta nakon smrti?

Odgovor: Ako budu nađeni u ovoj mani, morat će trpjeti veliko Čistilište, ipak ne tako veliko kao oni koji borave ispod njih. Njihovo vječno blaženstvo će biti puno veće.

Čovjek: Otkud to da ovi dragi ljudi ne napreduju?

Odgovor: To zavisi od toga što nisu potpuno iskorijenili skrivena traženja naravi i njene lukave prepedene želje da budu privilegirani. Njima je jako teško prepoznati to i osloboditi se toga.

DODATAK 7. Klasični savjeti svetačke tradicije za duhovno vodstvo duša koje prolaze kroz kontemplativni dio puta duhovnog rasta

Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte:

Tekst koji slijedi je od sv. Alfonsa Liguoria

O molitvi kontemplacije i njenim različitim stupnjevima

Kada dođe neka duša obdarena darom kontemplacije ispovjednik treba dobro shvatiti kako je treba voditi i osloboditi od prevara, u protivnom nanijeti će joj veliku štetu i kako kaže sv. Ivan od Križa morati će Bogu dati veliki račun.

Kontemplacija je jako različita od meditacije. U meditaciji se traži Boga s naporom razmišljanja, u kontemplaciji bez napora se motri Boga koga se već pronašlo. Između ostalog u meditaciji duša djeluje činima vlastitih moći, u kontemplaciji djeluje Bog, duša je samo pasivna i dobiva darove ulivene od milosti bez da on djeluje, jer ista svjetlost Božje ljubavi koja ju ispunja čini ju ljubezno pažljivu u motrenju dobrote svoga Boga, koji ju na takav način obdaruje.

Molitva sabranosti ili čisto kontemplativno mirovanje

Treba još primijetiti da Gospodin, prije nego obdari dušu darom kontemplacije, običava uvesti ju u *molitvu sabranosti* ili čisto *kontemplativno mirovanje* kako ga nazivaju mističari koje još nije ulivena kontemplacija jer je duša još u aktivnom stanju.

Ova sabranost, ovdje mislim na naravnu jer o nadnaravnoj ću govoriti naprijed, je kada razum ne treba izlaziti s naporom kao van duše i promatrati neko otajstvo ili vječnu istinu, nego povučen od vanjskih stvari i sabran kao u samoj duši, bez napora i s velikom blagošću misli na neku istinu ili otajstvo.

Kontemplativno mirovanje je skoro isto, osim što u sabranosti duše se daje na neku posebnu pobožnu misao, dok u mirovanju s općenitom spoznajom Boga osjeća se sabrana i ljubezno Bogu privučena. U toj sabranosti ili kontemplativnom mirovanju kažu neki mistici da iako je ova molitva naravna ipak duša treba prestati samo s meditacijom nego i s činima volje, to jest činima ljubavi, prikazanja, predanja itd... i biti samo u stanju ljubeznog motrenja Boga bez da čini bilo kakav čin.

S ovom vrstom vezanja ja uistinu se ne mogu složiti. Kada je duša već sabrana, ne kažem da se treba truditi oko meditacije jer je već pronašla bez napora ono što je tražila redovitom meditacijom, koja kako to dobro kaže p. Segneri u svom lijepom djelu *Usklađenost između napora i mirovanja*, čini poslije nekog vremena *kontemplaciju koja se naziva zadobivena*, to jest onu koja jednim pogledom spoznaje istinu koji je prije s umovanjem i naporom spoznavala.

A zašto bi duša treba prestati s dobrim činima volje? Koji bi trenutak bio bolji za činiti te čine od sabranosti? Istina je da je sv. Franjo Saleški savjetovao sv. Ivani de Chantal da u molitvi, kad je sjedinjena s Bogom ne čini novih čina, ali zašto? Jer je svetica već uživala pasivnu kontemplaciju.

Ali kada je duša još u aktivnom stanju zašto bi dobri čini sprječavali djelovanje milosti? Sam sv. Franjo je dušama koje je vodio propisao određeni broj ljubeznih uzdizanja duše koje treba periodično činiti. Kada je duša u pasivnom stanju kontemplacije tada iako ne zaslužuje, jer ne djeluje nego je pasivna, ipak prima veliku snagu za djelovanje ubuduće s većim savršenstvom, ali kada je u aktivnom stanju za zaslužiti treba činiti dobre čine koji su djela kojima duša zaslužuje Božansku milost.

Tako, dobro zaključuje spomenuti p. Segneri da kada Bog govori i djeluje, duša treba da šuti i zaustavi svoja djelovanja a sa svoje strane iskazuje samo pažnju ljubavi prema Božjem djelovanju, kada Bog ne govori, duša treba pomoći sebi kako bolje može da bi se sjedinila s Bogom po meditaciji kad je to potrebno, uzdizanjem, molitvama, odlukama pod uvjetom da se ti čine ne čine s naporom nego treba činiti samo one na koje je duša slatko potaknuta.

Duhovno čišćenje sjetila i duha i savjeti za vodstvo

Treba još napomenuti da Bog, prije nego uvede dušu u kontemplaciju, običava čistiti je nadnaravnom suhoćom, koja se naziva *duhovno čišćenje*, kako bi je očistio od njenih nesavršenosti, koje joj priječe kontemplaciju. *Ovdje treba razlučiti sjetilnu suhoću, to jest sjetila i bitnu suhoću to jest duha.*

Sjetilna suhoća kada je naravna, sobom donosi težinu u duhovnim stvarima te kraću i manju tamu, a kada je nadnaravna, o kojoj sada govorimo, stavlja dušu u jako duboku tamu koja duže traje i jača. Ipak u tom stanju duša se osjeća više odvojena od stvorenja i drži misao uvijek usmjerenu na Boga, s velikom željom i odlukom da ga savršeno ljubi a s druge strane vidi da joj je nemoguće to učiniti zbog njenih nesavršenosti zbog toga joj se čini da je učinila sebe mrskom Bogu, sa svim tim ne napušta jačati se u krepostima.

Ova mučna suhoća je plod milosti, ona je nadnaravno svjetlo, ali svjetlo koje sobom nosi muku i tamu, jer želeći komunicirati s čistim duhom i nalazeći sjetila i duševne moći još nesposobne za nju, jer još nisu odvojeni od sjetilnog kušanja, još tvarne, pune oblika, slika i likova, zato svjetlo uzrokuje duši ove tame tako mučne, ali jako korisne, jer po njima duša zadobiva odvojenost od sjetilnih užitaka, kako zemaljskih tako duhovnih; još više zadobiva veliku spoznaju svoje bijede i nesposobnosti za činiti bilo kakovo dobro, skupa s velikim poštovanjem prema Bogu kojega si predstavlja uzvišenog i strašnog.

U ovom stanju duhovnik treba poticati dušu, kako je već rečeno, da se nada velikim stvarima od Boga koji se tako prema njoj ponaša. Treba reći duši da se ne napreže meditirati, nego neka se

ponizi, prikaže i preda Bogu sva podložna odlukama Božje volje koja je sva usmjerena činiti nam dobro.

Poslije ovog čišćenja sjetila Gospodin običava udijeliti dar radosne kontemplacije, kao nadnaravne sabranosti, mira i sjedinjenja o kojima ćemo naprijed govoriti. Ali prije sjedinjenja nakon sabranosti i mira Bog običava čistiti dušu *suhoćom duha*, nazvanom i bitnom suhoćom, kojom Gospodin želi da se duša poništi u sebi samoj.

Suhoća sjetila je lišenost sjetilne pobožnosti, ali suhoća duha je božansko svjetlo kojim Bog duši daje spoznati njeno ništavilo. Odvije se događa da se duša nalazi u najužasnijoj agoniji, budući da je iako odlučna pobijediti sebe u svemu i pažljivija u služenju Gospodinu, ipak jer tada više spoznaje svoje nesavršenosti, izgleda joj ju je Bog već od sebe odvojio i napustio, kao nezahvalnu na primljene milosti; i same duhovne vježbe koje čini, molitve, pričesti, mrtvljenja više je trgaju, dok tom čini s najvećom mukom i naporom vjeruje da više zaslužuje kaznu i čine je još morskijom Bogu.

Naprotiv ponekad se čini ovim dušama da kušaju mržnju prema Bogu i da ih je Bog već odbacio kao njegove neprijateljice, te da je već u ovome životu počeo njima dati kušati muke osuđenika i Božju napuštenost. Ponekad Gospodin dopusti da slične suhoće budu popraćene od tisuće drugih napasti i nečistoće, bijesa, psovke, nepovjerenja i iznad svega očaja, tako da sirote duše u toj veliko tami i zbrci, ne mogu dobro razlučiti otpor volje (otpor koji jest uistinu, ali je njima potamnjen ili barem sumnjiv, zbog prisutni tama), boje se da su pristale i zato se drže još više napuštene od Boga.

Tada ispovjednik, kada susretne neku dušu ove vrste, koja već hodi putem savršenstva i vjeruje da je ostavljena, prvenstveno neka se ne prestraši videći ovu zbrku i slušajući njene osjećaje straha i očaja, niti neka se ne pokazuje bojažljiv ili kako oklijeva, nego neka s jakošću ju potiče da se ničeg ne boji i da više nego ikada ima povjerenja u Boga govoreći joj ono što je Gospodin kazao sv. Tereziji, da nitko ne gubi Boga bez spoznaje da ga gubi.

Neka kaže duši da sve ove sugestije psovke, nevjere, nečistoće i očaja nisu voljni, nego muke koje kada se trpe s predanjem više sjedinjuju dušu s Bogom. Neka joj kaže da Bog ne zna mrziti neku dušu nego je ljubi i ima dobru volju. Neka joj kaže da se tako Bog ponaša prema najdražim dušama. Sv. Terezija kaže: «Suhoćom i napastima Gospodin kuša svoje ljubljene. Pa neka suhoća traje i cijeli život duša neka ne ostavlja molitve, doći će vrijeme kada će sve biti naplaćeno» (Život 11, 1). Lijepi osjećaj za ožalošćenu dušu!

Neka ohrabruje dušu, da očekuje velike stvari od Boga kada je već vodi sigurnim putem koji je put križa; i neka se prvo ponizi kao dostojna da se tako prema njoj ponaša zbog mana prošlog života, kao drugo neka se potpuno preda u volju Božju prikazujući se da trpi i veće muke ukoliko se to Bogu sviđa, kao treće neka se preda kao mrtva u ruke Božanskog milosrđa i Marijine zaštite koja se naziva Majka milosrđa i tješiteljica žalosnih.

Sjetilna suhoća traje dok se ne pročiste sjetila i duša postane sposobna za kontemplaciju. Suhoća duha traje dok ne učini dušu sposobnu za božansko sjedinjenje. I treba primijetiti da i nakon sjedinjenja Gospodin ponekad odredi da se vrate ove suhoće da se, kako kaže sv. Terezija, duša ne bi zapustila i da ponekada ponovno vidi svoje ništavilo.

Slijede savjeti od Tanquerya

Tokom izlaganja već više puta iznijeli pravila, kojih se valja držati pri duhovnom vodstvu. Vrlo je važno, da u toj stvari dadnemo jedan kratki sintetički pregled, i da pokažemo, kako se mora vladati duhovni vođa, da pripravi duše na kontemplaciju, kako da ih vodi u opasnostima koje duše na tom putu susreću, i kako da ih opet pridigne ako su na nesreću pale.

Ima li duhovni vođa pod svojim vodstvom velikodušnih duša, tada, ima dužnost, da ih malo po malo pripravlja za put sjedinjenja i za kontemplaciju. Kod toga se treba čuvati dviju pretjeranosti htjeti natjerati na kontemplaciju sve pobožne duše bez razlike i brzo, ili druga: misliti da je beskorisno time se baviti.

Da bi duhovni vođa izbjegao prvu pretjeranost mora imati na pameti, da redovito duša ne može misliti na kontemplaciju, dok se nije vježbala kroz dulje vremena u afektivnoj molitvi, kršćanskim krepostima, čistoći srca, odricanju od sebe i stvorenja, poniznosti, poslušnosti, slaganju s voljom Božjom, duhu vjere, pouzdanja i ljubavi.

Duhovni će vođa imati na pameti riječi sv. Bernarda: "Ako ima među redovnicima kontemplativnih duša, to obično nisu novaci u kreposti, koji - što su istom umrli grijehu i koji rade s uzdisanjem i sa strahom na liječenju svojih još svježih rana. To su naprotiv redovito oni, koji su - nakon duge suradnje s milošću postigli ozbiljne uspjehe, u kreposti, koji ne vrte i ne prevrću više u svojem duhu žalosnu sliku svojih grijeha, nego uživaju u danonoćnom razmatranju i u vježbanju Božjeg zakona“.

Ako bi kod njih ih opazio, da požuruju i preuzetno nastoje oko kontemplacije, morat će ih zauzdavati podsjećajući ih na to da nitko, ne može na kontemplaciju sam svojim nastojanjem, silom doći i konačno, da su ugodnosti i radosti, koje ona donosi općenito uvjetovane prije toga i velikim kušnjama.

Pazit će dobro, da ne zamjeni osjetilne utjehe početnika ili pače duhovne utjehe uznapredovali s kontemplacijom čekati će prije nego se izjasni da li se radi o ulasku u pasivno stanje - da se pokažu ona tri posebna znaka koje navodi sv. Ivan Od Križa, koja smo izložili.

Da bi izbjegao drugu pretjeranost duhovnik mora imati na pameti, da se Bog, koji je uvijek slobodan u svojim darovima, velikodušno daje dušama, koje su pune žara i poslušnosti..

Ne govoreći izravno o kontemplaciji, izgrađivati će dobre duše ne samo u krepostima, nego i u pobožnosti prema Duhu Svetome: podsjećati će ih češće na taj božanski Duh, koji stanuje u duši, na dužnost, da često misle na Njega, da Mu se klanjaju, da slušaju njegove poticaje, i da razvijaju njegove darove.

Pomagat, će im malo po malo da im molitva (razmatranje) postane sve više afektivno, da im vjerske vježbe postaju što dublje, kao i čini ljubavi, predanja u volju. Božju, čini, na koje će se vraćati, češće preko dana, jednostavnim uzdizanjem srca i ne zanemarujući svoje staleške dužnosti niti vježbanje u krepostima. Kad opazi, da su već dotle došle, da ostaju šuteći i tiho pred Bogom, da bi Ga čule i izvršile Njegovu volju, tada će ih ohrabriti i reći, da se tu radi o jednoj izvrsnoj i vrlo plodonoj molitvi.

Kad je duša jednom ušla na putove kontemplacije, duhovni vođa mora biti do maksimuma razborit, da tu dušu vodi u njezinim suhoćama i u duhovnim radostima.

U pasivnom kušnjama je potrebno podržati dušu, da ne u padne u klonulost ili neke druge napasti. Glavno raspoloženje duše koja trpi kontemplativne kušnje je potpuno predanje u volju Božju i prihvaćanje puta kojim je vođena iako ga ne razumje u uvjerenju da Bog za nju izvodi novo i veliko dobro u duši iako ona to ne primjećuje ni po kakvim učincima poglavito na početku ovakvih iskustava. Ako se radi o stvarnoj ulivenoj kontemplaciji onda se duša ne treba truditi vraćati na misaonu molitvu meditacije jer će joj to samo stvoriti dodatne i nepotrebne nutarnje napetosti. Treba ostaviti dušu na miru pred Bogom pa i onda kada joj izgleda da ništa ne radi u molitvi i treba velikodušno podnositi poteškoće u molitvi.

Kod ugodne kontemplacije, može duša doći u opasnost za duhovnom lakomošću ili taštım uživanjem u nutarnjim iskustvima.

Da bi duša izbjegla prvi nedostatak, važno je, da neprestano ima na pameti, da upravo Boga treba ljubiti, a ne božanske radosti, koje Bog pri tom daje, i da su te utjehe i radosti samo sredstvo da se s Njime sjedinimo, i da moramo biti spremni, da se toga odmah u srcu odrećemo, ako se Bogu sviđi, da nam to odbije. Jedino Bog sam dosta.

Katkada Bog sam preuzima na se zadaću, da spriječi pokrete oholosti, uzrokujući u duši na vrlo živi način duboki osjećaj bijede i ništavila i pokazujući joj jasno, da su svi ti darovi i naklonosti čisti dar kojeg čovjek ne može na nikakav način zaslužiti.

Ali, kad duše nisu s noći duha posvema očišćene, tada se moraju po riječima svete Terezije, neprestano vježbati u poniznosti i u slaganju s voljom Božjom. Osobito će ih morati duhovni vođa

sačuvati od želje za viđenjima, objavama i drugim izvanrednim pojavama. Nikada nije dopušteno to željeti, i svete ih duše od sebe brižljivo odbijaju s poniznošću.

Ne smijemo zaboraviti ni na to da je ekstaza obmana, ako je u isto vrijeme - prema izjavi sv. Franje Saleškog ne prati i ekstaza života, a to znači vježbanje u herojskim krepostima. Bila bi vrlo velika obmana zanemarivati svoje staleške dužnosti, da bi tako duša imala više vremena za kontemplaciju. Pater Baltazar Alvarez koji je bio ispovjednik sv. Terezije, izjavljuje jasno da je potrebno, ostaviti kontemplaciju, da bi čovjek ispunio svoje dužnosti ili pritekao u pomoć bližnjemu. Nadodaje da Bog daje duši, koja se ovako znade mrtviti, više svjetla i ljubavi u jednom jedinom satu molitve, nego kojoj drugoj, (koja se tako ne mrtvi) kroz više sati.

Još bi bila veća obmana umišljati, da kontemplacija sa sobom nosi povlasticu nepogrešivosti. Povijest pokazuje da su lažni mistici, koji su se kao na primjer Beghards i Kvijetisti, smatrali nepogrešivima, upali u najteže mane. Sv. Terezija uporno naglašuje potrebu bdijenja, da hi se izbjegao grijeh, pa i onda, kad je duša stigla na najviše vrhunce kontemplacije. A sveti je Filip Neri često govorio: "Dobri Bože, pazi na Filipa, inače će izdati!" Doista ne možemo dugo ustrajati bez posebne milosti. A takvu milost Bog daje poniznima, koji se ne pouzdavaju u sebe, nego sve svoje pouzdanje stavljaju u Boga.

Treba dakle predvidjeti slučajeve, gdje bi kontemplativne duše mogle pasti u grijeh. Ti bi se padovi mogli dogoditi iz više razloga:

a) Duša se je uzdigla do kontemplacije prije nego je dovoljno ukrotila svoje strasti. Umjesto da nastavlja junački i odvažno borbu, ona se pospano predaje slatkome snu. Nastanu najednom žestoke napasti, i ona previše se pouzdavajući u samu sebe pada. Lijek je skrušeno kajanje i povratak Bogu srcem skrušenim i poniženim, duga i ozbiljna pokora. Što duša - s višega pada, više joj je potrebno ponizno i ustrajno nastojanje, da se opet popne i da se opet vrati na vrhunce. Na duhovnog vođu spada, da je na to blago i odlučno neprestano podsjeća.

b) Ima kontemplativaca, koji su se dugo junački borili, da zavladaju svojim zlim sklonostima. I u tom. su uspjeli. Ali, zamišljajući, da je bitka dokončana, popuštaju u svojem nastojanju, nemaju više velikodušnosti u ispunjavanju nekih svojih dužnosti, koje smatraju manje važnima. To je neka vrst postepenog popuštanja, koje bi moglo uroditi mlitavošću i mlakošću. Vrlo je važno zapriječiti to sklizanje nizbrdo, podsjećajući ih, da moraju to više pojačavati svoj vlastiti žar, što se Bog pokazuje velikodušniji prema, njima, da i najmanje nemarnosti kod Božjih prijatelja vrijeđaju živo Onoga, koji im tako obilno iskazuje svoju ljubav.

Pročitajmo u autobiografiji sv. Marije Margarete stroge prijekore, koje joj je upravio naš božanski Spasitelj, da ispravi njezine najmanje pogreške i nevjernosti, njezi ne omaške obzirom na poštovanje i pažnju za vrijeme oficija i razmatranja, pa pogreške u pogledu ispravnosti i čistoće njezinih nakana, znatizelje, najmanjih prestupaka poslušnosti, što više i u tom vidu, da si nametne više strogosti. I poslužimo se tim prijekorima, da potaknemo te duše na žar.

c) Drugi su opet očekivali, da će nakon prvih pasivnih kušnja - u kontemplaciji nalaziti samo ugodnosti i duhovne radosti. A u stvari im Bog neprestano šalje naizmjenice iskušenja, pa utjehe, da ih posvećuje na što djelotvorniji način. Tada takve duše klonu i nalaze se u pogibelji, da upadnu u mlitavost i u sve njezine posljedice. Veliki je lijek protiv toga da im se neprestano naglašuje i u dušu usađuje ljubav prema Križu, ne zato, što bi križ u sebi bio sladak i privlačan nego zato što po njemu postajemo sličniji raspetom Isusu.

Nadalje, govorio je sv. župnik Arški: "Križ je dar, koji je Bog načinio za svoje prijatelje. Treba moliti ljubav prema križevima, i tada oni postaju slatki.. Ja sam to iskusio., ah. Imao sam križeva, imao sam ih takvih, da ih gotovo više nisam mogao nositi! Stadoh moliti za ljubav prema križevima. I tada postadoh sretan... Zbilja, nema takve sreće, kao što je ta!"

Da skupimo sve u jednu riječ, što mora duhovni vođa kontemplativnih duša činiti: studirati djela i biografije mistika i moliti za dar savjeta, da ništa ne rekne ovim dušama prije, nego se je posavjetovao s Duhom Svetim.

DODATAK: 8. Prijeporna pitanja među teolozima o kontemplaciji

Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte

Iznijeti ćemo glavne točke, o kojima se raspravlja u duhovnoj i mističnoj teologiji o naravi i dinamikama kontemplacije. Mi ćemo to učiniti što je moguće više nepristrano - ne doduše tako, kao da bismo imali namjere uskladiti različita mišljenja (to je nemoguće), nego da pokušamo naći nerazličita zbliženja među umjerenim predstavnicima različitih škola.

Razlozi tih razilaženja

Najprije dvije tri o uzorcima tih glavnih razilaženja.

Prvi razlog sigurno leži u težnji i nejasnosti samih pitanja, o kojima je riječ. Pa doista nije laka stvar prodrijeti u tajne namjere Božje obzirom na općenitost poziva krštenih na ulivenu kontemplaciju ili točno izraziti narav tog čudesnog čina, gdje glavnu ulogu ima Bog, i gdje je duša više pasivna nego li aktivna, gdje ona prima svijetlo i ljubav, a da pri tom ne gubi slobode. Nije dakle ni malo čudno da pisci, koji pokušavaju objašnjavati te divne Božje darove, ne tumače ih svi na isti način.

Drugi je razlog razilaženja različita metoda. Kako smo već rekli u početku, sve škole nastoje da zajedno povežu dvije metode: eksperimentalnu i deduktivnu. Ali, dok se jedni posebno pozivaju na iskustvo, dotle drugi više inzistiraju na deduktivnoj metodi. Iz tog nastaju razlike i razilaženja u zaključivanju! Jedni će, potaknuti činjenicom, da je veoma maleni broj kontemplativaca, to tumačiti tako, da svi ljudi nisu pozvani na kontemplaciju. Drugi će opet, iz činjenice, što svi imamo dostatne nadnaravne pretpostavke, da bismo se popeli do kontemplacije zaključiti iz toga, da zato ima malo kontemplativaca, što ima malo dovoljno velikodušnih duša, da čine potrebne žrtve, da bi do toga došle.

Ovo različita gledišta uvjetovana su nadalje i temperamentom, odgojem, načinom života, koji čovjek provodi. Ima naravi, koje su sklonije kontemplaciji od drugih, pa ako je tu sklonost još i povećava odgoj i način života, onda je takav čovjek sklon mišljenju, da je kontemplacija nešto normalno i redovito. Drugi opet, koji su aktivniji i koji po svom temperamentu, kao i po načinu svoga života, nalaze više zapreka u kontemplaciji, iz toga mogu lako zaključiti, da je to neko izvanredno i posebno stanje.

Konačno, ne smijemo zaboraviti, da su filozofski i teološki sistemi, koje čovjek slijedi u pogledu spoznaje, ljubavi, milosti djelatne (*efficax*) i dovoljne (*sufficiens*) prenijeli svoje obilježje i u mističnu teologiju. Tako, ako prihvaćamo, zajedno s Tomistima, da je milost djelatna sama po sebi, tada je čovjek više sklon da u pasivnom stanju duše promatra produljenje aktivnog stanja, jer i u tom stanju (naime aktivnom) već djelujemo na poticaj djelatne milosti. Ne smiju dakle čovjeka toliko smetati ta razilaženja u tako teškim točkama i neka svatko ostane slobodan, da prihvati sistem, koji mu izgleda utemeljen na boljim razlozima.

Ta razmimoilaženja možemo svesti danas na tri glavna pitanja:

1. Narav ulivene kontemplacije
2. Opći poziv na tu kontemplaciju
3. Redovito vrijeme, kad ona počinje

1. Razmimoilaženje o naravi kontemplacije

Svi prihvaćaju, da je ulivena ili mistična kontemplacija dragovoljni Božji dar, koji nas stavlja u pasivno stanje i koji nam daje spoznaju i ljubav prema Bogu, koju mi moramo samo primiti. Ali u čemu se sastoji ta spoznaja? Ona se očito razlikuje od spoznaje, koju stječemo pomoću svijetla vjere. Po priznanju sviju, ona je iskustvena ili eksperimentalna. Ali je li ona neposredna, bez posredovanja nekih slika, ili je ona posredna pomoću slika, bilo stečenih bilo ulivenih? Postoje dva suprotna sistema:

Teorija o naprednoj spoznaji: Ova teorija, koja se poziva na autoritet Pseudo-Dionizija, škole sv. Viktora i flamanske mistične škole, tvrdi, da je ulivena kontemplacija percepcija, ili intuicija ili neposredno gledanje Boga, iako tamno i nejasno. Budući da je neposredna, razlikuje se od redovite spozna svijetlom vjere. A budući da je tamna, razlikuje se od blaženog gledanja. Ima različitih načina, kako se to tumači.

Tako o. Poulain oslanjajući se na teoriju o duhovnim sjetilima, misli da duša u kontemplaciji direktno osjeća prisutnost Božju. "Za vrijeme tog sjedinjenja, kad ono nije suviše jako, slični smo čovjeku, koji je postavljen kraj svojeg kojeg prijatelja, ali na mjestu, gdje je posve mrak i gdje vlada posvemašnja šutnja. Ne vidi ga, ne čuje ga, on samo osjeća, da je on tu pomoću opipa, jer drži njegovu ruku u svojoj. Tako mu preostaje da na njega misli i da ga ljubi".

O. Marechal, nakon što je ustanovio, da mistici tvrde, u stanjima visoke kontemplacije da postoji neka intelektualna intuicija Boga i nerazdijeljenog Trojstva, misli, "da visoka kontemplacija uključuje u sebi neki novi element, koji se kvalitetno razlikuje od normalnih aktivnosti i od redovite milosti... da ona uključuje aktivnu, ne simboličku predodžbu, Boga u duši, sa svojim psihološkim korelativom: neposrednom intuicijom Bogatu duši. To ne izgleda tako čudno, na dodaje on, ako se prihvati da je intuicija bitka, da tako kažemo, središte perspektive ljudske psihologije.

Ovu je teoriju usavršio o. Picard. Nakon što je izložio, da nije nemoguće, u naravnom pogledu, kakvo shvaćanje ili intuicija Boga, neposredna, ali zbrkana i nejasna, nakon što je jednom dokazana Božja opstojnost klasičnim dokazima, primjenjuje tu teoriju na mističnu kontemplaciju. Taj Bog, čija se je prisutnost oživjela u dnu duše, čas je zahvaća, djelujući na njezine spoznajne sposobnosti da se u tišini, divljenju i miru usredotoči na njega. A čas je opet zgrabi uglavnom za volju i za njezine afektivne moći. Kad to Božje djelovanje više zahvaća spoznajne moći, tada imamo molitvu sabranosti. A kad duša osjeća, da je zahvaćena u svojinu voljnim i afektivnim činima, ona se nalazi u molitvi mira".

Pisac dalje pokazuje, da u onoj mjeri, u kojoj Bog povećava snagu svoga zahvaćanja, u kojoj daje potpuniji, žarči i veći utjecaj na dušu, u toj mjeri duša napreduje u višim stupnjevima kontemplacije.

Teorija posredne spoznaje: No općenito je prihvaćeno mišljenje, da je spoznaja jednog kontemplativca - kako god ona bila savršena - posredna, da je u isto vrijeme nejasna i tamna, sve ako je kao eksperimentalna. Na prvim se stupnjevima Bog zadovoljava time, da baci svoju svjetlost, svjetlost darova na naše pojmove, koje već imamo, bilo tako da privuče našu pažnju na koju ideju i to na posebno snažni način, bilo izvlačeći iz dviju pretpostavki kakav zaključak, koji nam živo udara u oči. U višim stupnjevima mistične molitve, kao na primjer kod zanosnog sjedinjenja, on stavlja u nas nove razumske slike, koje nam predočuju istine Božanske na mnogo jači način, nego li naši vlastiti pojmovi, i tada se duša zanosu promatrajući istine, koje su joj do tada bile nepoznate.

I budući da se ona zanosu i uživa u tim istinama, ima o njima skoro -eksperimentalnu spoznaju. Ta spoznaja ostaje dakle spoznaja vjere, samo što je ta spoznaja mnogo življa, a napose mnogo više prožeta ljubavlju od redovite spoznaje. I ona se razlikuje od te redovite, što je duša prima od Boga, i što duša, dok prima u isto vrijeme i spoznaju i ljubav, ima samo da pristane na Božansko djelovanje, koje provodi u njoj te tako dragocjene darove.

Mi se priključujemo ovoj nauci. Čini se, da ona bolje pazi na razliku bitnu između kontemplacije, koja ostaje posredna i tamna, u ogledalu i u zagonetki i blaženog gledanja, koje je

neposredno i jasno. Ali ćemo se čuvati i toga, da ne bismo osuđivali one, koji drže vjerojatnim ono mišljenje, koje zastupa neposredno gledanje, samo kad oni u svom izlaganju naglašuju nejasno i tamno obilježje te spoznaje.

Bez sumnje, mnogi mistici upotrebljavaju izraze, koji su malo smion, pa izgleda na prvi pogled, da možemo pretpostavljati da su oni u neposrednom dodiru s božanskom biti, da vide Boga. Ali, ako dobro ispitamo kontekst, posve se čini, da te riječi treba razumjeti i da se one odnose na učinke, koje je u duši izvelo božansko djelovanje. Po daru mudrosti osjećamo ljubav, veselje, duhovni mir, koji Bog stavlja u našu dušu. Baš zato je sveta Terezija nazvala molitvu mira "Božanskim okusima". U duhovnim dodirima mysticima se čini, da je sama bit njihove duše zahvaćena, toliko je dubok utisak, što im ga u duši čini božanska ljubav! Ali, kad žele potanko opisati te utiske, sve što opisuju, može se svesti na različite učinke jedne žarke i velikodušne ljubavi. Možemo dakle misliti, da je razlog zbog čega oni upotrebljavaju tako jake izraze u siromaštvu ljudskog govora, da opiše utiske, koje milost izvodi u duši.

2. Opći poziv na kontemplaciju

Ovdje se ne radi o osobnom i bližem pozivu na ulivenu kontemplaciju. U toj točki svi prihvaćaju i slažu se sa naukom Taulera i sv. Ivana od Križa. Ovdje se radi o daljnjem i općem pozivu. Ili drugim riječima, pitamo se da li su sve duše, koje su u stanju milosti, pozvane na neki općeniti i daljnji način na ulivenu kontemplaciju?

U toj ovako izraženoj točki postoje dva oprečna rješenja, koja izlaze, barem u svojem velikom dijelu, iz različitog pojma, koji imaju jedni i drugi o kontemplaciji.

Opći poziv na kontemplaciju usvajaju i zastupaju - uz različite nijanse - mnogobrojni autori, koji pripadaju različitim redovničkim Redovima, kao Dominikanci, Benediktinci. Ima zastupnika toga mišljenja i među Franjevcima, Karmelićanima, Isusovcima, Eudistima kao i u svjetovnom kleru. Pokrenute su i neke Revije - posebno *La vie spirituelle*, da podrže i prošire to mišljenje. O. Garrigou-Lagrange izlaže snažno tu tezu, pokušavajući dokazati, da je mistični život normalni razvitak nutarnjeg života i da su, dosljedno, sve duše, koje su milosti, pozvane na taj život. Evo u kratko njegovih dokaza;

Temeljno počelo mističnog života je isto, kao i u običnom nutarnjem životu: a to je milost posvetna, ili kreposti i darovi. A ti darovi u nama s ljubavlju rastu i kad se posve razvijaju, djeluju u nama na svoj nadljudski način, i stavljaju nas u pasivno ili mistično stanje. Dakle, počelo redovitog kršćanskog nutarnjeg života sadržaje u sebi klicu mističnog života, koji je ovdje na zemlji kao cvijetak nadnaravnog života.

U razvijanju i napredovanju nutarnjeg života duša se posve čisti tek pasivnim čišćenjem. A ta su čišćenja upravo oznaka mističnog života. Dakle, nutarnji život može doseći svoj potpuni razvitak samo u mistici.

Cilj ili svrha nutarnjeg života je ista kao i svrha mističnog života, a to je što savršenija dispozicija da primimo svijetlo slave odmah poslije smrti, bez prolaženja kroz čistilište. A ovako savršeno raspoloženje i priprava da primimo blaženo gledanje odmah poslije zadnjeg izdisaja, može biti samo intenzivna ljubav jedna posve pročišćene duše, s žarkom željom da vidi Boga, a to jedno i drugo imamo kod mističnog sjedinjenja, a posebno kod preobražajnog sjedinjenja. To je sjedinjenje ovdje na zemlji vrhunac razvitka milosnog života.

Teorija posebnog i ograničenog poziva: Čini se međutim, da ovi dokazi, nisu za sve uvjerljivi. I veliki broj duhovnih pisaca, koji pripadaju Družbi Isusovoj, kao kardinal Billot, o. Maumigny, Poulain, Bainvel, T. de Guibert, drugi neobuvenim Karmelićanima, kao o. Marija-Josip od presvetog Srca, treći, koji se nalaze izvan škola, kao Msgr. Lojeune i Msgr. Farges, misle, da je ulivena kontemplacija dragovoljni dar Božji, kojega ne daje svima i koji osim toga nije ni potreban da bi se došlo do svetosti.

Ukratko ćemo iznijeti njihove dokaze. Sigurno je, da je prethodna, teorija krasna teološka konstrukcija. Ali se čina, da više kamenja te zgrade nije baš tako čvrsto ugrađeno. Tako nije

dokazano, da sedmerostruki darovi odgovaraju sedmerostrukim ulivenim stanjima, a ne možda samo sedmorim vrstama različitih milosti, za koje se razum i volja da ih prime pripravlja svaka samo jednim jednim raspoloženjem. I osim toga, kad bi to bilo i dokazano, trebalo bi još i to dokazati, da darovi Mudrosti i Razuma mogu u potpunosti izvesti svoju zadaću samo u kontemplaciji, a ne možda, i kod primanja svijetla i milosti, koja nije nužno vezana uz ovu vrstu molitve: a to ne izgleda neprijeporno.

Isto tako nije dokazano, da darovi djeluju uvijek na iznad ljudski način. Kardinal Billot misli, da darovi djeluju na dva načina, nekad na redovit, obični način, prilagođujući se ljudskom načinu djelovanja, a čas opet na jedan izvanredni način, izvodeći u nama ulivenu kontemplaciju.

Bez sumnje izgleda, da su pasivne kušnje najsnažnije sredstvo za čišćenje duše da po njima prođe kroz pravo čistilište. Ali, u ovoj suznoj dolini, u kojoj imamo toliko prilike da trpimo i da se mrtvimo, nije li moguće ostvariti svoje zemaljsko čistilište, poniznim predanjem u volju Božju i pozitivnim mrtvenjem, koje čovjek obavlja pod vodstvom Duha Svetoga i kakvog iskusnog duhovnog vođe? Je li dokazano, da su milosti kontemplacije jedini oblik posebnih milosti?

Svi priznaju, da ima duša, koje nisu još stigle do ulivene kontemplacije, savršenijih od drugih, koje Bog - svojom slobodnom voljom - uzdiže do kontemplacije, upravo zato, da bi time postale bolje. Budući da su savršenije, one su time i pročišćenije. Može se dakle dogoditi, da na smrtnom času njihovo očišćenje bude potpuno.

Istina je, da je svrha nutarnjeg, kao i mističnog života, da nas pripravlja za blaženo gledanje, i da je preobražajno sjedinjenje za neke duše najbolja priprema za to. Zar samo ono? Ima duša, koje ostaju na putu diskurzivnog ili afektivnog razmatranja i koje su ipak uzori herojskih kreposti, i u očima onih koji ih poznaju, izgledaju isto tako, pa još i više, kreposne, kao i kontemplativne duše. Je li dokazano, da darovi Duha Svetoga ne pomažu na neki izvanredni način u tisućama strelovitih molitava, što ih izmole neke osobe u svojim svagdanjim poslovima, u stalnoj i nadnaravnoj vježbi u svojim staleškim dužnostima, koje traže, da bi ih čovjek stalno obavljao, herojsku snagu? Pa ipak, kad pitamo te osobe ne nalazimo kod njih nikakvih tragova kontemplacije, barem ne habitualne. Ne treba li iz toga zaključiti i priznati, da Bog, koji znade svoje milosti prilagoditi svačijem karakteru, odgoju, položaju, koji mu je Providnost namijenila, ne vodi sve duše istim putevima; da On, sve jednako doduše tražeći od svakoga, da se savršeno pokorava poticajima Duha Svetoga, ipak sebi ostavlja pravo, da ih posvećuje na različite načine.

Pokušaj, da se te dvije teorije približe jedna drugoj. Imajući na pameti razloge, koje iznosi za svoju tezu jedna i druga strana, čini se, da bi se ta dva mišljenja mogla jedno drugomu približiti. Pogledajmo najprije zajedničke dodirne točke u kojima se slažu umjereni elementi svakog pojedinog gledišta:

a) Bilo je i ima kontemplativaca svih temperamenata i svakog zvanja. Ipak je činjenica, da ima temperamenata i načina života, koji su zgodniji i prikladniji za ulivenu kontemplaciju od drugih. Razlog je u tome, što je kontemplacija dragovoljni Božji dar, koji Bog daje kome hoće i kad On to hoće i što Bog obično udešava svoje milosti prema temperamentu i staleškim dužnostima svakoga pojedinca.

b) Kontemplacija nije svetost, ali je jedno od najizvršnijih sredstava, da se do svetosti dođe. Znamo, da se svetost sastoji u ljubavi, u bliskom stalnom sjedinjenju s Bogom. A kontemplacija je u sebi skraćeni put da stignemo do tog bliskog sjedinjenja, ali nije jedini i ima ne kontemplativnih duša, koje mogu biti više uznapredovale u kreposti, u pravoj ljubavi, nego druge, koje su brže primile ulivenu kontemplaciju.

c) Svi smo na krštenju primili nadnaravni organizam (posvetnu milost, kreposti, darove), koji organizam, koji kad dođe do svog potpunog razvitka, normalno i redovito vodi do kontemplacije, u tom smislu, što nam daje onu gipkost, onu poslušnost, koja omogućuje Bogu, da nas stavi u pasivno stanje, kada hoće i onako kako hoće. Ali je činjenica, da ima duša, koje ovdje na zemlji ne stižu do kontemplacije bez ikakve krivnje sa svoje strane.

Unatoč slaganja u tim važnim točkama, ipak ostaju i neke razlike, koje izlaze, mi tako mislimo, iz različitih sklonosti prema mističnom stanju i više ili manje redovitom ili izvanrednom obilježju, koje se tome stanju pridaje. Izložiti ćemo čedno svoje rješenje, koje u sebi uključuje dvije tvrdnje:

- a) ulivena je kontemplacija u sebi normalni produžetak kršćanskog života,
- b) ipak je činjenica, da sve duše u stanju milosti, čini se nisu pozvane na kontemplaciju, mislimo na preobražajno sjedinjenje.

Ulivena kontemplacija, kad je promatramo neovisno o izvanrednim mističnim pojavama, koje je katkada prate, nije ništa čudnovatoga, nenormalnoga, nego slijedi iz dvaju uzroka njegovanja našeg nadnaravnog organizma, posebno darova Duha Svetoga, i djelatne milosti koja isto nema ništa čudnoga. Već smo rekli, da ulijevanje novih razumskih slika nije potrebno na prvim stupnjevima kontemplacije. Možemo također nadodati, s karmelićanskim Madridskim Kongresom, da je kontemplacija u sebi stanje sjedinjenja između Boga i duše, i to najsavrsenije što se može postići u ovom životu, najuzvišeniji ideal i kao zadnji stupanj kršćanskog života na ovom svijetu kod duša koje su pozvane na mistično sjedinjenje s Bogom, redoviti put stalno herojske svetosti i kreposti. Ta je nauka, čini se, prava tradicionalna nauka kakvu nalazimo kod mističnih pisaca, od Klementa Aleksandrijskoga pa sve do sv. Franje Saleškog.

Ipak ne slijedi iz toga nužno, da su sve duše u stanju milosti uistinu pozvane, pa i na daljnji način, na preobražajno sjedinjenje. Isto, kao što na nebu ima različitih stupnjeva slave tako ima na zemlji različitih stupnjeva svetosti na koje su pozvane duše već u ovom životu. A Bog, koji je slobodan uvijek u dijeljenju svojih darova, i koji znade prilagoditi svoje djelovanje temperamentu, odgoju i načinu života svakoga pojedinca može uzdići duše do stupnja svetosti, za koji ih određuje različitim putevima.

Onima, koje su po svojem življenju karakteru i po svojim poslovima, koji ih jače zaokupljaju i stvoreni - čini se - više za djelovanje, nego li za kontemplaciju, dat će milosti, da se posebno vježbaju u aktivnim darovima. Te će duše živjeti u bliskom i stalnom sjedinjenju s Bogom, katkada će postostručiti svoje strelovite molitve toliko da se čini da to nadilazi njihove sile. A posebno će ispunjavati u Božjoj prisutnosti i iz ljubavi prema Njemu, tisuće malih, svakodnevnih dužnosti s herojskom ustrajnomu, stalno poslušni poticajima Duha Svetoga.

I na taj će način postići stupanj svetosti, za koji ih Bog određuje, i to bez pomoći - barem habitualno - ulivene kontemplacije. One će se nalaziti na jednostavnom putu sjedinjenja kako smo ga pisali. Kažu bez sumnje, da su to iznimke i da je kontemplacija normalni put svetosti. Ali, kad su te iznimke brojne, ne treba li o njima voditi računa kod problema daljnjeg poziva, jer su temperamenti i staleške dužnosti elementi koji pomažu rješavanje pitanja zvanja?

Na koncu konca slaganje između jedne i druge teorije je stvarnije nego kad se gleda na različito razlaganje. Jedni, stojeći na apstraktnom i formalnom stanovištu, dopuštaju da postoje mnogobrojne iznimke u pogledu općeg poziva na kontemplaciju, ali podržavaju načelo općenitosti. Drugi, promatrajući pod vidom činjenica, radije izjavljuju jednostavno, da poziv nije općenit, iako je kontemplacija naravni i prirodni produžetak kršćanskog života.

Rješenje, koje mi dajemo, čini nam se, da ima temelja u tradicionalnoj nauci. S jedne strane gotovo svi duhovni pisci, počevši od Klementa Aleksandrijskoga, pa sve do sv. Franje Saleškog, raspravljaju o kontemplaciji kao kruni i naravnom završetku duhovnog života.

S druge strane, vrlo mali broj među njima izričito i posebno ispituje pitanje općeg poziva na kontemplaciju. Oni koji to i čine obraća u se većinom upravo odabranim dušama, koje žive u kontemplativnim ili barem vrlo gorljivim zajednicama. Kad oni dakle tvrde, da svi ili gotovo svi mogu doći do izvora žive vode (kontemplacije), onda oni time misle na članove one zajednice, kojoj oni govore, a ne na sve duše u stanju milosti. Konačno, počevši od 17. stoljeća, kad su počeli ulaziti u točno preciziranje same stvari, veliki broj pisaca traži za ulivenu kontemplaciju posebni poziv, a više njih pozitivno tvrdi da se može doći k svetosti i bez te kontemplacije.

Na mjestu je dakle, da ne miješamo ta dva pitanja. Može se dopustiti i to, da je kontemplacija normalni produžetak duhovnog života kao i to da sve duše, koje su u stanju milosti, nisu pozvane na kontemplaciju što preobražava.

Nadodajmo da postizanje svetosti i vodstvo koje ide za tim, ne ovisi uopće o rješenju tog teškog, pitanja. Kad kod vodstva duša uporno stoji na njegovanju darova Duha Svetoga, kao i na posvemašnjom odricanju od samoga sebe i stvorenja, kad duhovni vođa duše malo po malo vodi u molitvu jednostavnosti, kad ih uči da slušaju glas Božji i da slijede njegove poticaje, time ih u isto vrijeme dovodi na put koji vodi u kontemplaciju. Ostalo pripada Bogu, koji jedini može zgrabiti te duše i prema krasnoj usporedbi svete Terezije, staviti ih u kontemplativni mir.

3. Kada počinje kontemplacija

Općenito i zajedno s većinom pisaca mislimo, da ulivena kontemplacija pripada putu sjedinjenja. Svakako ima iznimnih slučajeva, kada Bog uzdiže na kontemplaciju duše, koje su manje savršene, upravo zato da ih još bolje usavrši. Ali to On ne čini redovito.

Ipak ima uvažanih pisaca kao što je na primjer o. Garrigou-Lagrange, koji stavljaju čišćenje sjetila i molitvu mira na put prosvjetljenja. Oni se u tom oslanjahu na sv. Ivana od Križa, koji piše u *Tamnoj noći*: "Pasivno čišćenje sjetila je općenito i ono se događa i zbiva kod velikog broja početnika... Po odmakli ili uznapredovali se nalaze na putu prosvjetljenja, to jest tamo, gdje Bog hrani i jača dušu ulivenom kontemplacijom." (N I, 8,14)

Znamo mi za taj tekst već odavno, ali s prevodiocem velikog mistika, H. Hoornaertom tumačimo taj stavak drugačije. Sveti Ivan od Križa govori u svojim različitim djelima samo o ulivenoj kontemplaciji. A u toj kontemplaciji (kao i onima, niže vrste) ima početnika, uznapredovanih i savršenih. Početnici su prema njemu oni koji ulaze u pasivno čišćenje sjetila. Eto, zato on govori već od prvog poglavlja o *Tamnoj noći*. Uznapredovali su oni koji su već ušli u ulivena kontemplaciju, molitvu mira i potpuno sjedinjenje. Savršeni su oni koji su već prebrodili noć duha i nalaže se u stanju zanosnog ili preobražajnog sjedinjenja. Tu je dakle različito stanovište s kojeg polazi.

Konačno sa stanovišta didaktike koja mora prevladavati u kratkom pregledu važno je zblížiti sve ono što se nalazi i što se odnosi na razne vrste kontemplacije, da bi iz toga bolje upoznali narav i različite vrste, stupnjeve. Ali zato smo mislili da nam se valja držati plana kojeg se općenito drže. Ali brzo na dodajem, da se Bog, čiji su putevi isto tako mnogostruki, kao što su i divni, logičkih planova, koje smo pokušali ocrtati uvijek ne drži. Za duhovnog vođu je važno, da slijedi poticaje milosti, a ne da ide pred njima.

U XIX. stoljeću razvit će se polemika u kojoj će jedni postaviti u pitanje tri tvrdnje koje nas ovdje sad neposredno zanimaju:

- 1) specifična distinkcija između asketike i mistike
- 2) ne nuždan karakter ulivene kontemplacije za kršćansku svetost ili savršenstvo
- 3) postojanje jedne stečene kontemplacije, gornje granice redovnog i općeg puta.

To će osobito zastupati dominikanci J. Arintero i R. Garrigou-Lagrange. Drugim riječima, nikako Boga ne možemo nagnati ili nagovoriti da podari kontemplaciju. Ako se duša i ne znam kako pripravi, Bog joj se ne mora priočiti. Stečenom kontemplacijom i aktivnim pročišćenjem (askezom) ne može se tako isprazniti i pripraviti da je nemoguće da se Bog ne priopći, to jest da je nužno da ga se primi.

Drugi su u gornje tri tvrdnje vidjeli izraz tradicije jedne škole kojoj su bili posebno privrženi i koju je trebalo braniti. To su uglavnom bili karmelićani, od kojih se može izdvojiti Krizogon od Sakramentalnog Isusa i Gabrijel od svete Marije Magdalene. Pozivali su se na tekst svetog Ivana od Križa (ŽP 3,46) daje Bog poput Sunca koje stoji nad dušama i upire u njih te je nemoguće da se ne priopći otvorenoj mu duši koja se na to priopćenje pripravila ispražnjenjem, askezom, odricanjem, i

otvaranjem "prozora" Bogu. Stečena kontemplacija bila bi ljudska priprava na ulivenu kontemplaciju.

Kako je Boga uistinu nemoguće prisiliti na izravno i neposredno priopćenje, tako nikakvom stečenom kontemplacijom ne možemo pripremiti sebe ili svoju nutrinu na slobodno i mistično Božje samo priopćenje. K tome, stečena kontemplacija nije molitva koja bi imala isti karakter kao i ulivena kontemplacija. Stečena je kontemplacija molitva sabranosti u kojoj se ljudski subjekt vlastitim tehnikama usredotočuje na samo jedan objekt motrenja koji ga posve obuzima. No nad Božje se srce nikakvim stečenim kontemplacijama ne možemo nadвити. Stečena je kontemplacija molitva ili stanje koje se razvilo dugotrajnim vježbanjem koncentracije, sabiranja i usredotočivanja na jedan objekt koji može biti koji mu drago.

Može biti i Bog, ali ta koncentracija na Boga, to stečeno motrenje Boga nije drugo motrenje nekog njegovog kategorijalno izrečenog epiteta (ljubavi prema meni osobno, prema svijetu, prema grešnicima, Božjega milosrđa, pravde, mudrosti, blagosti...) kojega poznajemo na temelju javne Objave. Motri se Bog ne kakav je u sebi nego kakvim se očituje; motri se njegovo djelovanje prema svijetu i prema svakom pojedincu, učinci toga djelovanja i tako redom. U tom smislu se motri Boga kao što se može motriti i svaki drugi imanentni objekt u ovome svijetu.

Kao što se istočni grijeh koji je u svakom čovjeku koji se rađa na ovaj svijet samo analogno zove grijeh. Postoji *peccatum originale originans* i *peccatum originale originatum*. Onaj prvi je pravi grijeh, to je povjesno počinjen grijeh koji je kronološki i ontološki prvi, izvorni, koji ima sve odlike grijeha: punu svijest i slobodnu volju te tešku materiju. Radi se o stvarnom i povijesnom, konkretnom pokušaju samo dovršenja i samo spašavanja bez i/ili protiv Boga. Onaj drugi (*peccatum originale originatum*), onaj s kojim se svaki čovjek rađa, samo se analogno zove grijeh, jer iz prvoga grijeha proizlazi i vodi ka konkretizaciji u svakom osobnom grijehu, ali se radi u stvari o stanju pomanjkanja one milosti koja bi trebala biti u čovjeku a koje sad nema zbog istočnoga grijeha prvih ljudi i čije pomanjkanje uzrokuje sasvim sigurno osobni grijeh i pad svakog pojedinog čovjeka koji se rodi u tom stanju, te je sudbina svakog takvog čovjeka propast.

Tako se i stečena kontemplacija analogno zove kontemplacijom jer se u ulivenoj kontemplaciji događa smirenost čovjeka u Bogu, obuzetost Bogom i usredotočenost na Boga, ali u ulivenoj kontemplaciji sam Bog pokazuje svoje biće, sebe transcendentnog, te tako zaokuplja čovjekovo biće. Stečena i ulivena kontemplacija su posve različite stvarnosti i stoga bi trebalo izbjegavati uporabu izraza "stečena kontemplacija" da se izbjegne svaki mogući nesporazum. Kao što je i izraz "istočni grijeh" vrlo opasan ako se ne objasni na koji je to analogni način nazvan grijehom.

Analogna tvrdnja tvrdi da se neka stvarnost posve podudara i posve razlikuje u isto vrijeme od njoj analogne stvarnosti, to jest da se istim pravom može nazivati imenom analogne stvarnosti i nekim drugim imenom. U slučaju istočnoga grijeha je vrlo teško uvesti sad novu terminologiju pa se upotrebljava stara, ali uz dužna objašnjenja i ograde. Tako bi trebalo biti i sa "stečenom kontemplacijom".

Rekli smo da su i dominikanci i karmelićani imali pravo jer su jedni i drugi izrazili po jedan aspekt otajstva koje je sastavljeno od dviju naizgled nepomirljivih tvrdnji. Istina je da Boga ne možemo pripremom prisiliti na darivanje, i da duša ne mora primiti Boga kad je sa svoje strane učinila sve da se na božansko priopćenje pripravi (a kad možemo biti sigurni da je sve napravila?). Ali je isto tako istina da je nevjerojatnije da se Bog ustegne duši koja je ogoljena i očišćena negoli da zraka Sunca ne uđe u sobu kojoj su prozori širom otvoreni. Kao što zraka svjetla odmah ulazi u prostoriju kojoj su otvoreni kapci i prozori, tako se i Bog odmah priopćuje duši koja je za to priopćenje spremna, koja mu se posve otvorila. Izlaz je u tome da se veli da je mistično priopćenje Božje uzrok a ne posljedica askeze, da je ono dar i prije askeze, to jest predviđeno je da se ostvari. Bog vodi putem askeze one kojima se želi priopćiti da bi im se priopćio. Ne može im se neprepravljenima priopćiti, ali njegovo priopćenje nije plod ili posljedica pripreme nego slobodne odluke da se priopći. Bog ne može ne dati se, ne može se ustegnuti duši koja se na nj pripravi, ne zbog pripreme duše (zbog askeze), nego zbog vjernosti svojoj slobodno danoj početnoj odluci da se priopći.